

LATIJSCH THEMA'S EN VERTALINGEN

VOOR DE LAAGSTE KLAS

DOOR

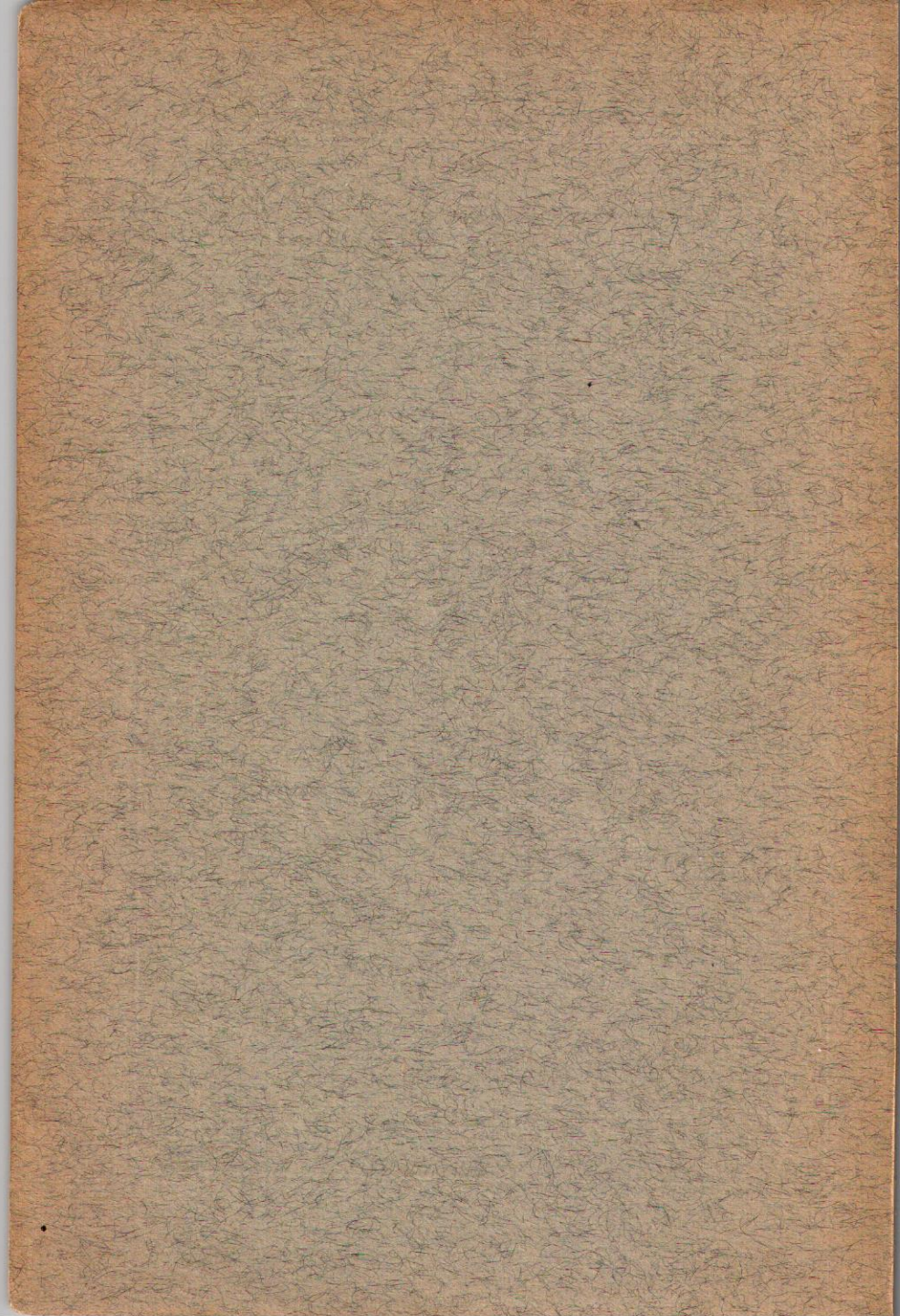
W. VAN ALBACH

LEERAAR TE CULEMBORG

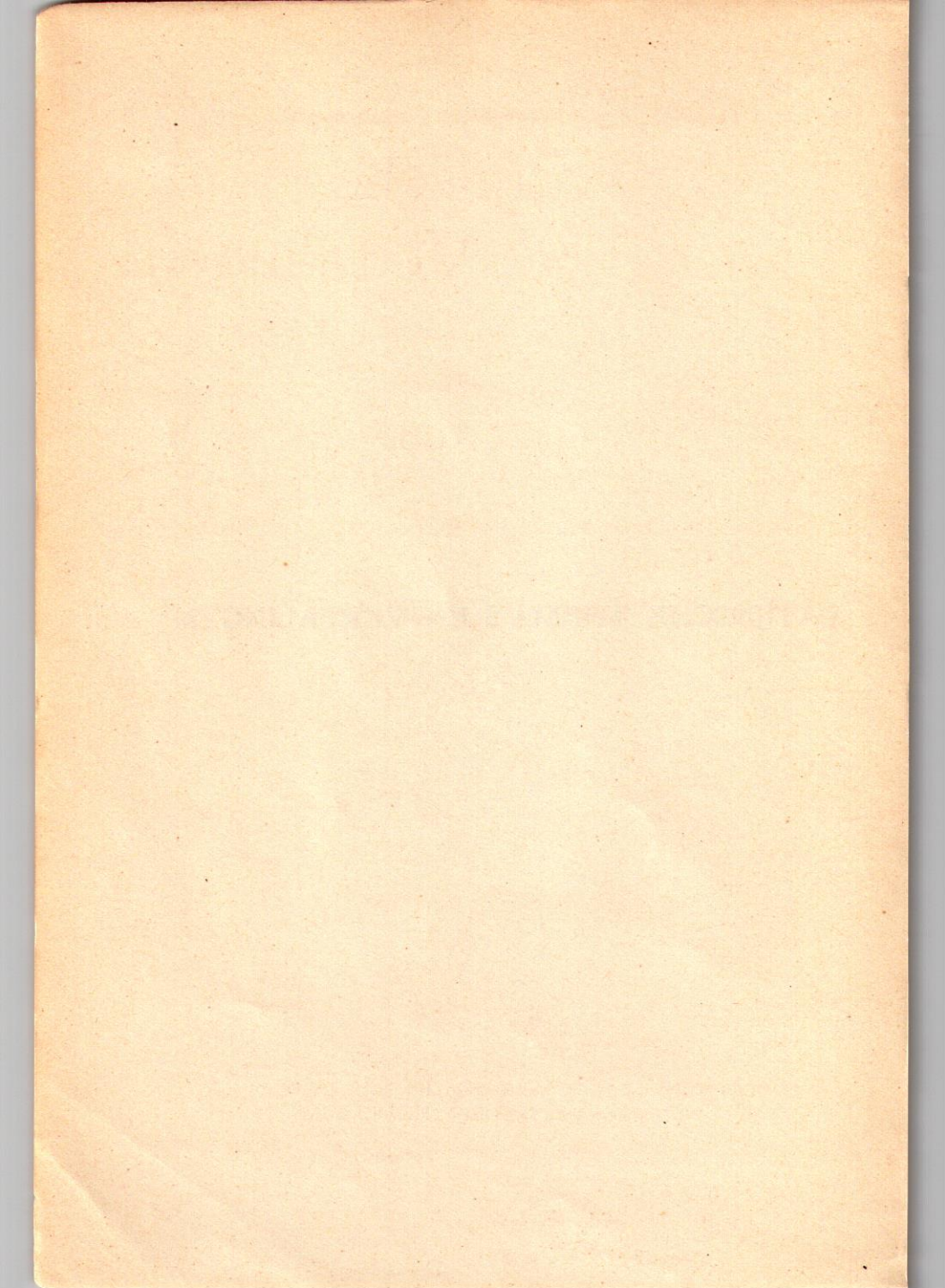
DERDE VERBETERDE DRUK

UITGEGEVEN IN HET JAAR 1927 BIJ N.V.
PAUL BRAND'S UITG.-BEDRIJF - HILVERSUM

LATIJNSCHE THEMA'S EN VERTALINGEN

Latijnsche Thema's en Vertalingen

VOOR DE LAAGSTE KLAS

DOOR

W. VAN ALBACH

LEERAAR TE CULEMBORG

DERDE VERBETERDE EN VERMEERDERDE DRUK

UITGEGEVEN IN HET JAAR 1926 BIJ N.V. PAUL BRAND'S
UITGEVERSBEDRIJF, HILVERSUM

1875

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

1875

W. VAN ALBANY

NEW YORK

PRINTED BY THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

VOORBERICHT BIJ DEN EERSTEN DRUK

In deze oefeningen zijn de grondbeginselen der Latijnsche taal verwerkt. Verbuiging en vervoeging zijn niet *alleen* de grondbeginselen; deze liggen ook op het gebied van de Syntaxis. Door toepassing van de leer van den zin komt tegelijkertijd de vormleer beter tot haar recht, in het bijzonder wat betreft de kennis van den conjunctief, de infinitieven en de participia.

Evenals bij het samenstellen der Spraakkunst is ook hier uitgegaan van de overweging, dat voor wie Latijn wil leeren, om de schrijvers te verstaan, het niet wensche-lijk is, die studie in de eerste jaren nog zwaarder te maken door het behandelen van de wordingsgeschiedenis der taal. Bij de levende talen gebeurt dat evenmin, ofschoon deze in het begin veel minder kennis van de Syntaxis eischen dan het Latijn.

Van de constructies is alleen het noodzakelijkste behandeld: de acc. en nom. cum inf., het participium conjunctum, de abl. absolutus en het gerundivum — en deze weer in de eenvoudigste gevallen.

Bij voortdurende toepassing van deze regels zal de stof van de laagste klas niet uitsluitend memoriewerk blijven en de toch al omvangrijke leerstof van de Quinta wegens degelijker voorbereiding met meer gemak worden doorgewerkt.

Van zeer groot belang is óók, dat op deze wijze het vertalen uit het Latijn reeds het eerste jaar belangrijke resultaten oplevert.

Ook mondelinge oefeningen hebben een plaats gekregen; ze dienen om in de klas, aanstonds na de verklaring der Spraakkunst, geschikte stof ter onmiddellijke toepassing bij de hand te hebben; hierin toch moet op een lagere klas voor een groot deel het onderwijs in de Spraakkunst bestaan.

De vertaling in het tweede gedeelte van het boek, waarmee kan begonnen worden na de verklaring van de conjunctie „*cum*”, is (behalve enkele stukjes, waarvan de oorsprong genoeg bekend is) een omwerking van Lhomond, „*De viris illustribus*”, waarbij met de behandelde stof voortdurend rekening is gehouden.

W. v. A.

BIJ DEN TWEEDEN DRUK

Deze uitgave verschilt in hoofdzaak niet van de vorige. Hier en daar werden noodige verbeteringen aangebracht; vooral de woordenlijsten zijn met zorg herzien en aangevuld.

W. v. A.

BIJ DEN DERDEN DRUK

Op verzoek van collega's werden bij de behandeling van de pronomina 5 thema's tusschengevoegd.

W. v. A.

HET WERKWOORD

De werkwoorden worden op verschillende wijze vervoegd — men verdeelt ze daarom in 4 verschillende vervoegingen of **conjugaties**.

Of een werkwoord behoort tot de 1e, 2e, 3e of 4e conjugatie, kan men zien aan den uitgang van de onbepaalde wijs.

Deze uitgang is

- bij de 1e conjugatie: **āre** (lange a) b.v. am-āre, beminnen
- „ „ 2e conjugatie: **ēre** (lange e) b.v. mon-ēre, vermanen
- „ „ 3e conjugatie: **ěre** (korte e) b.v. mitt-ěre, zenden
- „ „ 4e conjugatie: **īre** (lange i) b.v. aud-īre, hooren

Wanneer men nu een werkwoord wil vervoegen, neemt men van de onbepaalde wijs den uitgang af en zet in plaats daarvan de uitgangen der verschillende personen.

1e Conjugatie (op āre)

Bij de 1e conj. worden de uitgangen der verschillende personen gezet in plaats van āre, zooals in het volgende voorbeeld:

am-are = *beminnen*

Onvoltooid tegenwoordige tijd

Bedrijvende vorm (Actief)	Lijdende vorm (Passief)
{ 1e persoon: am-o, ik bemin	{ 1e pers.: am-or, ik word bemind
{ 2e " am-as, gij bemint	{ 2e " am-āris, gij wordt bemind
{ 3e " am-at, hij bemint	{ 3e " am-ātur, hij wordt bemind
{ 1e " am-āmus, wij beminnen	{ 1e " am-āmur, wij worden bemind
{ 2e " am-ātis, gij bemint	{ 2e " am-āmīni, gij wordt bemind
{ 3e " am-ant, zij beminnen	{ 3e " am-antur, zij worden bemind

Gebiedende wijs (Imperatief)

Enkelv.: am-a, bemin!

Meerv.: am-āte, bemint!

Vervoeg de volgende werkwoorden:

arare, ploegen	honorare, eeren	pugnare, strijden
cantare, zingen	laudare, prijzen	superare, overwinnen
creare, scheppen	liberare, bevrijden	tentare, beproeven
dare, geven	ornare, versieren	vexare, kwellen
	dubitare, aarzelen	

1

Amamus. Aro. Laudas. Ornat. Vexamus. Tentatis. Superant. Canta! Pugnate! Laudor. Liberamur. Honoratur. Superamīni. Vexantur. Tentaris. Dubitamus cantare. Honorat et honoratur. Dat. Cantate! Superantur et vexantur. Pugnatis et superamīni. Cantas et laudaris. Arare dubitant. Honoratis. Ornamus et laudamur. Damus. Datis et honoramīni.

2

m = meervoud

Zij beminnen. Zij prijzen. Wij overwinnen. Hij aarzelt

(te) zingen. Zij strijden en zij worden overwonnen. Gij (m) wordt gekweld. Hij wordt gekweld. Zij worden geëerd. Strijdt! Geef! Ik word bevrijd. Zij worden gegeven. Zij aarzelen (te) strijden. Gij zingt en gij wordt geprezen. Gij (m) eert en gij (m) wordt geëerd. Geeft! Hij aarzelt te strijden, en wordt overwonnen en gekweld. Wij versieren en worden geprezen. Gij (m) zingt en wordt geëerd.

3

Arant. Amatur. Tentamīni. Vexantur. Amantur et honorantur. Laudamus et honoramur. Honorant et cantant. Dubitant cantare. Superamus et vexamus. Da! Pugnans et superantur et liberantur. Sup̄eror. Ornat. Laudatis et amamīni. Superamus et laudamur. Liberatis et honoramīni. Cantas. Pugnans et superāris.

4

properare, (zich) haasten

Hij strijdt en wordt bevrijd. Zij zingen en worden geprezen. Haast (u) te strijden! Zij ploegen. Hij zingt en wordt geëerd. Zij worden geprezen en geëerd. Gij (m) versiert en wordt geprezen. Wij worden geëerd. Gij eert en wordt geëerd. Geeft! Gij aarzelt te zingen. Zij eeren en versieren. Gij (m) wordt beproefd en gekweld. Wij zingen. Zij worden gegeven. Gij (m) geeft en wordt geëerd. Zij overwinnen en bevrijden. Wij ploegen. Hij geeft en wordt geprezen. Zij worden geschapen. Wij zingen en prijzen. Zingen. Gij (m) strijdt en wordt overwonnen en bevrijd.

2e Conjugatie (op ēre)

Bij de 2e conj. zet men de uitgangen der verschillende personen in plaats van: ēre, b.v.

mon-ēre = *vermanen*.

Onvoltooid tegenwoordige tijd

Bedrijvende vorm (Actief)	Lijdende vorm (Passief)
{ 1e pers. mon- eo , ik <i>vermaan</i>	{ 1e pers. mon- eor , ik <i>word vermaand</i>
{ 2e „ mon- es , gij <i>vermaant</i>	{ 2e „ mon- ēris , gij <i>wordt vermaand</i>
{ 3e „ mon- et , hij <i>vermaant</i>	{ 3e „ mon- ētur , hij <i>wordt vermaand</i>
{ 1e „ mon- ēmus , wij <i>vermanen</i>	{ 1e „ mon- ēmur , wij <i>worden vermaand</i>
{ 2e „ mon- ētis , gij <i>vermaant</i>	{ 2e „ mon- emīni , gij <i>wordt vermaand</i>
{ 3e „ mon- ent , zij <i>vermanen</i>	{ 3e „ mon- entur , zij <i>worden vermaand</i>

Gebiedende wijs (Imperatief)

Enkelv.: mon-**e** *vermaan!*

Meerv.: mon-**ēte** *vermaant!*

Vervoeg de volgende werkwoorden:

habēre, <i>hebben</i> (houden)	maerēre, <i>treuren</i>	florēre, <i>bloeien</i>
debēre, <i>moeten</i>	flēre, <i>weenen</i>	parēre, <i>gehoorzamen</i>
praebēre, <i>verschaffen</i>	tacēre, <i>zwijgen</i>	timēre, <i>vreezen</i>
delēre, <i>verwoesten</i>	augēre, <i>vermeerderen</i>	movēre, <i>bewegen</i>

5

Habeo. Praebēmus. Delent. Maeres. Debētis. Flent. Tacet.
 Flere debet. Movēmur. Delentur. Timēte! Florent. Tacēre
 debētis. Praebētis. Maeret. Movemīni. Parēre et tacēre
 debēmus. Fletis. Habētis. Debes timēre. Moventur. Augeo
 et augentur. Parent. Movētur et flet.

Wij hebben. Gij (m) treurt. Gij weent. Gij wordt bewogen. Gij (m) gehoorzaamt. Zij vermeederen en worden vermeederd. Gij (m) wordt bewogen. Wij moeten vreezen. Ik heb. Wij weenen. Gij treurt. Zij verschaffen en worden verschaft. Hij moet zwijgen. Zij bloeien. Vrees! Zij verwoesten. Zij worden bewogen. Gij moet weenen. Ik zwijg. Hij weent. Gij moet vreezen. Hij treurt. Wij verwoesten. Zij verschaffen. Wij moeten gehoorzamen.

Habētis. Maeret. Flet. Movēmur. Parēre debētis. Praebēmus. Deles. Maerēmus. Timēre debet. Flent. Tacet. Movēris et moves. Delētis. Parēte! Floret. Parēre debeo. Movet et movēmur. Maerētis. Habes. Timemīni et timētis. Habet. Praebes. Deleo. Parent et laudantur. Ornas et laudāris. Parēre debes et honorāris. Superantur et flent. Superatur et parēre debet.

Hij vreest en wordt overwonnen. Wij versieren en worden geprezen. Ik gehoorzaam en word geëerd. Gij wordt overwonnen en moet weenen. Vreest en gehoorzaamt! Hij moet zwijgen en aarzelt te zingen. Zij strijden en vreezen en worden overwonnen. Gij (m) moet zingen. Gij bevrijdt en wordt overwonnen. Wij moeten strijden en wij vreezen. Zij worden bewogen en zwijgen. Ik gehoorzaam en word bemind. Hij verwoest. Gij verschaft en wordt geprezen. Zij moeten gehoorzamen. Gij (m) moet strijden en wordt overwonnen en gekweld.

3e Conjugatie (op ěre)

Bij de 3e conjugatie zet men de uitgangen der verschillende personen in plaats van ěre. b.v.

mitt-ěre = zenden

Onvoltooid tegenwoordige tijd

Bedrijvende vorm (Actief)		Lijdende vorm (Passief)	
{	1e pers. mitt-o, ik zend	{	1e pers. mitt-or, ik word gezonden
	2e „ mitt-is, gij zendt		2e „ mitt-ěris, gij wordt „
	3e „ mitt-it, hij zendt		3e „ mitt-itur, hij wordt „
{	1e „ mitt-imus, wij zenden	{	1e „ mitt-imur, wij worden „
	2e „ mitt-itis, gij zendt		2e „ mitt-imini, gij wordt „
	3e „ mitt-unt, zij zenden		3e „ mitt-untur, zij worden „

Gebiedende wijs (Imperatief)

Enkelv.: mitt-e, zend!

Meerv.: mitt-ite, zendt!

Vervoeg de volgende werkwoorden:

colěre, beoefenen, bebouwen	luděre, spelen	dicěre, zeggen
sperněre, verachten	scriběre, schrijven	ducěre, voeren, leiden
petěre, vragen	vincěre, overwinnen	quaerěre, zoeken
defenděre, verdedigen	regěre, besturen	alěre, voeden
	caněre, zingen	

Colo. Spernit. Petunt. Defendimus. Ludis. Scribe!
 Vincor. Regimur. Dicit. Ducimini. Quaerimus. Aluntur.
 Defenditur. Spernuntur. Colunt. Scribis. Ludite! Dicitis.
 Ducor. Vincimur. Alor. Quaerēris. Regimus. Dicitis. Petite!
 Quaerit. Defendēre debet. Spernimus. Dicitis. Regimini.

Gij beoefent. Wij verachten. Gij (m) vraagt. Hij verdedigt. Ik speel. Zoek! Ik word verdedigd. Wij zeggen. Gij (m) veracht. Wij moeten overwinnen. Zij zoeken. Gij vraagt. Zij worden bestuurd. Gij (m) wordt gezocht. Gij voedt en wordt gevoed. Zij worden overwonnen. Gij wordt geleid. Zij spelen. Wij schrijven. Beoefent! Gij (m) wordt veracht. Ik word gezocht. Zij worden geleid. Wij vragen. Ik schrijf. Gij (m) speelt. Hij voedt en wordt gevoed. Gij wordt overwonnen. Hij wordt overwonnen. Zij worden verdedigd.

Spurnuntur et vexantur. Defendēre tentant. Pugnatis et laudamīni. Superamur et spurnimur. Defendis et vincēris et vexaris. Scribunt et laudantur. Colis. Petis et tacet. Augent et colunt et petunt. Vincimīni et flere debētis. Taceo et spurnor. Defendēre debēmus et dubitamus pugnare; timēmus et vincimur et spurnimur et vexamur et liberamur. Regit et regitur. Vincunt et honorantur et regunt. Dicere debes et taces. Petunt et datis. Dicite.

Gij bestuurt en wordt bestuurd. Zij zwijgen en worden veracht. Ik word overwonnen en moet weenen. Hij vraagt en gij zwijgt. Wij beoefenen. Gij (m) schrijft en gij (m) wordt geprezen. Zij verdedigen en worden overwonnen en gekweld. Ik verdedig en word bevrijd. Wij strijden en worden geprezen. Gij (m) overwint. Gij wordt veracht en gekweld en weent. Zij moeten verdedigen en zij aarzelen te strijden; zij vreezen en worden overwonnen en veracht.

Hij wordt gekweld en bevrijd. Schrijft! Zwijg! Ik overwin en bestuur. Gij wordt overwonnen en wordt bestuurd. Wij verdedigen en strijden, en worden verdedigd en bevrijd. Zij worden vermaand en gezonden. Hij wordt gevreesd en veracht.

4e Conjugatie (op īre)

Bij de 4e conj. zet men de uitgangen der personen in plaats van den uitgang īre, b.v.

aud-ire = *hooren*.

Onvoltooid tegenwoordige tijd

Bedrijvende vorm (Actief)	Lijdende vorm (Passief)
1e pers. aud- io , <i>ik hoor</i>	1e pers. aud- ior , <i>ik word gehoord</i>
2e „ aud- is , <i>gij hoort</i>	2e „ aud- īris , <i>gij wordt gehoord</i>
3e „ aud- it , <i>hij hoort</i>	3e „ aud- itur , <i>hij wordt gehoord</i>
1e „ aud- imus , <i>wij hooren</i>	1e „ aud- imur , <i>wij worden gehoord</i>
2e „ aud- itis , <i>gij hoort</i>	2e „ aud- imini , <i>gij wordt gehoord</i>
3e „ aud- iunt , <i>zij hooren</i>	3e „ aud- iuntur , <i>zij worden gehoord</i>

Gebiedende wijs (Imperatief)

Enkelv.: aud-**i**, hoor!

Meerv.: aud-**īte**, hoort!

Vervoeg de volgende werkwoorden.

erudīre, <i>onderrichten</i>	scīre, <i>weten</i>	vestīre, <i>kleeden</i>
ferīre, <i>slaan</i>	custodīre, <i>bewaken</i>	venīre, <i>komen</i>
nutrīre, <i>voeden</i>	vincīre, <i>boeien</i>	sentīre, <i>gevoelen</i>
punīre, <i>straffen</i>	reperīre, <i>vinden</i>	dormīre, <i>slapen</i>

Audīmus. Erudio. Ferīmus. Nutrīunt. Punītis. Scis.

Custodiris. Vincitur. Reperiuntur. Vestimur. Venitis. Sentit. Dormio. Feritis et punimini. Repërit. Erudiuntur. Nutrïmur et erudïmur. Vincis et punis. Ferit et punitur. Dormimus. Sentiunt. Vestiris. Reperitur. Custodi! Erudior et nutrior. Vincite!

14

Wij komen. Gij onderwijst. Gij (m) slaat. Gij wordt onderwezen. Hij wordt gevoed. Hoor! Wij worden gevonden. Hij kleedt. Gij (m) slaapt, en wordt gestraft. Zij komen. Wij worden geboeid en gestraft. Ik gevoel. Gij wordt onderricht en gekleed en bewaakt. Ik word geslagen en gestraft. Hij weet. Gij (m) wordt geslagen. Komt! Hij straft en wordt geboeid. Wij boeien en straffen. Zij worden geslagen. Gij (m) wordt gevonden en geboeid en bewaakt.

15

Vincit. Vincitur. Vincimus. Amamus et parëmus et colïmus et erudïmus. Custoditis et laudamïni; vincimïni et punimïni. Dormit et punitur et flet. Vincimur et liberamur. Vincunt et vinciunt et regunt et timentur. Erudiris et scis. Properate pugnare! Vincite! Movëris et vestiris. Vincior et fleo. Vincunt et delent et feriunt. Quaeritur et reperitur. Vincëris et vinciris et fles. Defendïmur et timëmur et custodïmur.

16

Gij strijdt en overwint. Hij wordt onderricht en weet. Gij wordt overwonnen en geboeid en bestuurd en gevreesd. Zij gehoorzamen en zwijgen en vragen en weten. Gij (m) wordt overwonnen en bevrijd. Zij slapen en worden veracht en gestraft en weenen. Ik bewaak en word geprezen; gij

wordt bewaakt en gestraft. Zij versieren en onderwijzen en gehoorzamen en beoefenen. Wij worden overwonnen. Hij wordt geboeid. Hij slaapt. Vraag en zoek en kom! Verdedigt en bewaakt! Gij wordt gezocht en moet zoeken.

§ 4.

1e DECLINATIE

Verbuig de volgende woorden:

<i>agricōla, landman</i>	<i>bestia, dier</i>	<i>femīna, vrouw</i>
<i>ala, vleugel</i>	<i>culpa, schuld</i>	<i>filia, dochter</i>
<i>amicitia, vriendschap</i>	<i>cura, zorg</i>	<i>fortūna, lot, geluk</i>
<i>aqua, water</i>	<i>dea, godin</i>	<i>gloria, roem, eer</i>
<i>ara, altaar</i>	<i>familia, huisgezin</i>	<i>hasta, lans</i>

a = accusativus

Mondelinge Oefening

Van den landman. Met de vleugels. Door de vriendschap. Aan het water. Het altaar (a) der godin. Door zorgen. Aan de dieren. Door de schuld van de vrouw. Voor het huisgezin. O dochter! Van het geluk en den roem. De lansen. Aan de landlieden. Met de vleugels. Aan de vriendschap. Met het water. De altaren (a) der godinnen. Der zorg. De vrouwen. Der dieren. O dochters! Met de schuld. De vriendschap (a) van het huisgezin. Aan het geluk en den roem der godinnen. O landlieden! Den vleugel. De vriendschap (a). Door het water. Aan de altaren. Voor de dieren. Van de schuld der landlieden. De zorgen. Van het huisgezin. De vrouwen (a). Der dochters. Het geluk (a). Den roem. Door de lansen. Den landman. Aan den vleugel. Der vriendschap. Door het water. Voor het altaar.

herba, *kruid*
 incōla, *inwoner*
 inopia, *gebrek*
 nauta, *schipper*
 patria, *vaderland*

pirāta, *zeeroover*
 poëta, *dichter*
 pecunia, *geld*
 porta, *poort*
 rosa, *roos*

sapientia, *wijsheid*
 schola, *school*
 silva, *bosch*
 terra, *aarde*
 victoria, *overwinning*

Mondelinge oefening

Van het kruid. Aan de inwoners. Door het gebrek. Den schipper. Des vaderlands. O zeeroover! De dichters (a). Aan het geld. Door de poorten. O rozen! De wijsheid. Der school. Voor de scholen. Met bosschen. De aarde (a). Der overwinningen. O inwoner! De kruiden (a). Aan het gebrek. Door het vaderland. O schippers! De zeeroovers. Van den dichter. Door het geld. Aan de poorten. De roos (a). Der scholen. O wijsheid! De bosschen (a). Aan de aarde. Met overwinningen. O kruiden! De inwoners. Van het gebrek. Voor de schippers. Aan het vaderland. Den zeeroover. Der dichters. O geld! De poorten (a). Aan een roos. Met wijsheid. O scholen! De bosschen. Der aarde. Aan de overwinningen. Met kruiden. Den inwoner. Der schippers. O vaderland! De zeeroovers (a). Voor den dichter. Met poorten. De rozen.

§ 5.

Over de naamvallen.

hij (zij het) is = est. *zij zijn* = sunt
hij „ „ was = erat. *zij waren* = erant
en = et. niet = non. maar = sed

causa, *oorzaak*
 copia, *menigte*
 epistūla, *brief*
 fabūla, *verhaal*
 fuga, *vlucht*

historia, *geschiedenis*
 insūla, *eiland*
 ira, *toorn*
 iustitia, *rechtvaardigheid*
 laetitia, *blijdschap*

poena, *straf*
 puella, *meisje*
 pugna, *strijd*
 regīna, *koningin*
 vita, *leven*

1. Nautae aquam amant. 2. Filiae nautae non canunt.
3. Poëtae deabus gloriam dant. 4. Herbae et plantae terrae a bestiis eduntur, uvae ab agricolis. 5. Piratae hastis et sagittis pugnant. 6. Nautae a pirātis vinciuntur et vexantur.
7. Terra agricolis plantas praebet. 8. Patria defenditur ab incölis. 9. Incolae inopiam tolerant (lijden). 10. Bestiae silvas quaerunt.

1. De landlieden versieren de altaren der godinnen. 2. De dochter des huisgezins weent. 3. De rozen en de planten der aarde bloeien. 4. Door de zorg van de vrouw wordt het altaar met rozen versierd. 5. De dichters prijzen de zorgen van de koningin. 6. De geschiedenis van het vaderland wordt door de meisjes gelezen. 7. Door den strijd wordt de overwinning behaald (reportare). 8. De zeeroovers worden door de inwoners veracht. 9. De meisjes houden niet van de school (=beminnen de sch. niet).
10. O koningin! de aarde wordt gekweld door strijd; geef eendracht (concordia) aan de inwoners.

1. Rosae et plantae ab agricolis amantur. 2. Patria a regīna amatur. 3. Fuga piratarum nautae liberantur. 4. Feminae puellas erudiunt. 5. Victoriā patria liberatur.
6. Bestiae ab agricolis plantis nutriuntur. 7. Victoria poëtis laetitiam praebet. 8. Scribite epistulam! 9. Patria a regina regitur. 10. Regīnae vita ab incölis patriae defenditur.
11. Pecuniam petimus.

1. De koningin bestuurt het vaderland. 2. De dieren drinken het water der bosschen. 3. Wij zoeken de rozen en planten en kruiden van het eiland. 4. De blijdschap der inwoners is de roem der koningin. 5. De menigte van dieren en planten is voor de landlieden een oorzaak van vreugde. 6. Griekenland is het vaderland der dichters. 7. De bosschen van Gallië (Gallia) hebben een menigte van kruiden en dieren. 8. God (Deus) geeft aan de aarde een menigte van planten. 9. Gij moet de rechtvaardigheid beminnen. 10. Geeft altijd de eer aan God (= Deo)!

statua, *standbeeld*
corōna, *kroon*
immolare, *offeren*

ignominia, *schande*
fossa, *gracht*
forma, *vorm*

stella, *ster*
laetificare, *verblijden*
luna, *maan*

1. Minerva is de godin der wijsheid. 2. Het standbeeld wordt met een kroon versierd. 3. De inwoners van het vaderland offeren aan de godin een menigte van dieren. 4. Gij (m) weet de oorzaak van den toorn. 5. De vlucht der inwoners bereidt het vaderland schande. 6. Het water der grachten wordt door (= a) de dieren gedronken. 7. De dichters van Rome (Roma) beminnen de wijsheid. 8. Geld is dikwijls de oorzaak van roem. 9. De zeeroovers zijn voor de schippers een oorzaak van zorg. 10. De altaren der godin hebben den vorm van tafels. 11. De aarde en de maan zijn sterren. 12. De brief van Catilina verblijdt de inwoners van Rome niet. 13. Den toorn der schippers vreezen de zeeroovers niet.

§ 6.

2e DECLINATIE

Zelfstandige naamw. op *us*

<i>amicus, vriend</i>	<i>cibus, spijs</i>	<i>populus, volk</i>
<i>equus, paard</i>	<i>inimicus, vijand</i>	<i>ventus, wind</i>
<i>filius, zoon</i>	<i>gladius, zwaard</i>	<i>servus, dienaar, slaaf</i>
<i>oculus, oog</i>	<i>triumphus, overwinning</i>	<i>dominus, heer</i>
<i>discipulus, leerling</i>	<i>murus, muur</i>	<i>dolus, list</i>

Mondelinge oefening

Der vrienden. O paard! De zonen (a). Aan het oog. Door de leerlingen. Met spijzen. O vijanden! De zwaarden. Van de overwinning. Aan de muren. Door het volk. Den wind. Der slaven. O heer! De listen (a). Aan den vriend. Door de paarden. O zonen! Der leerlingen. Aan de spijzen. Door den vijand. Het zwaard (a). Der overwinningen. Den muur. O volk. Aan de winden. Door de dienaren. O heeren! De listen. Van den vriend. Voor de paarden. Door den zoon. Het oog (a). De leerlingen. Den vijand. Aan de zwaarden. Met overwinningen. De muren. Des volks. Voor de winden. Door den dienaar. Den heer. Der listen. O vriend! Het paard (a). De paarden (a). Voor de zonen. Met de oogen. O leerlingen! De spijzen.

<i>ludus, spel</i>	<i>corvus, raaf</i>	<i>agnus, lam</i>
<i>morbus, ziekte</i>	<i>fluvius, stroom</i>	<i>taurus, stier</i>
<i>mundus, wereld</i>	<i>Graecus, Griek</i>	<i>campus, veld</i>
<i>socius, bondgenoot</i>	<i>Romanus, Romein</i>	<i>vacca, koe</i>

Mondelinge oefening

Van het spel. Aan de ziekten. Door de wereld. De bondgenooten (a.). Der raven. Den Griek. Voor den Romein. Door de lammeren. De stieren. Der velden. Voor de

koeien. Door het spel. De ziekte (a). Der wereld. O bondgenoot! De raven (a). Aan den stroom. Door de Grieken. O Romeinen! De lammeren. Der stieren. Aan de velden. Met een koe. Het spel (a). Der ziekten. De wereld (a). Van den bondgenoot. Voor een raaf. Door den stroom. Den Griek (a). Der Romeinen. O lam! De stieren (a). Aan een veld. Met koeien. De spelen. Der ziekte. Aan de wereld. Door de bondgenooten. Den raaf. Van stroomen. O Grieken. De Romeinen (a).

22

Deus, God
oceānus, oceaan
asīnus, ezel

annus, jaa:
pueritia, jeugd
patientia, geduld
saepe, dikwijls

pigritia, luiheid
ānīmus, moed
semper, altijd
vastāre, verwoesten

1. Agricōla equum ferit. 2. Campi ab agricōlis coluntur. 3. Deus mundum morbis et inopia ciborum punit. 4. Discipŭli saepe puniuntur. 5. Servi dominis parēre debent. 6. O discipŭli, Deo semper parēte! 7. Triumpho sociorum patria liberatur. 8. Piratae oceāni et fluviorum domīni sunt. 9. Campi Gallorum a Germanis vastantur. 10. Inimici campos sociorum vastant. 11. O filii, anni pueritiae anni laetitiae sunt!

23

1. De vriend wordt door den vriend verdedigd. 2. De paarden verschaffen aan de bondgenooten de overwinning. 3. De overwinning der bondgenooten wordt geprezen door de dichters. 4. Alexander geeft (zijn) vriend een paard. 5. De Galliërs zijn de vijanden der Romeinen. 6. Wij prijzen het geduld van den ezel, maar (sed) verachten

(zijn) traagheid. 7. De moed der bondgenooten en de vlucht der vijanden verschaffen den Romeinen de overwinning. 8. Door het volk van Rome wordt een menigte (van) spijzen gegeven aan de slaven. 9. Quintius was een landman. 10. De Grieken geven aan de Trojanen (Trojanus) een paard, en behalen de overwinning door een list. 11. De vijanden bestormen de muren en poorten van Rome, maar zij worden door de Romeinen overwonnen en geboeid. 12. Het water der grachten en der stroomen wordt door den wind bewogen. 13. God is de heer van de wereld. 14. Door God worden de bewoners (incola) der aarde bestuurd, vrienden en vijanden, heeren en slaven. 15. Aeölus was de god der winden.

§ 7.

Zelfst. naamwoorden op *um*

<i>bellum, oorlog</i>	<i>pericŭlum, gevaar</i>	<i>donum, geschenk</i>
<i>signum, teeken</i>	<i>verbum, woord</i>	<i>praemium, belooning</i>
<i>vinum, wijn</i>	<i>aurum, goud</i>	<i>exemplum, voorbeeld</i>
<i>oppidum, stad</i>	<i>argentum, zilver</i>	<i>templum, tempel</i>
<i>vitium, gebrek</i>	<i>caelum, hemel</i>	<i>regnum, rijk</i>

Mondelinge oefening

Der oorlogen. O teeken! Den wijn. Aan de steden. Met gebreken. O gevaren! De woorden. Van het goud. Door het zilver. Den hemel. Der geschenken. De belooningen (a). Aan de voorbeelden. Met tempels. O rijk! Van den oorlog. Aan de teeken. Door den wijn. Het gebrek (a). Der gevaren. O woorden! Het goud (a). Aan het zilver. Door den hemel. O geschenken! De belooningen. Der voorbeelden. Aan een oorlog. Door een teeken. Van den wijn. De steden (a). Der gebreken. Het

gevaar (a). Aan het woord. Met goud en zilver. O hemel!
 De geschenken. Aan den oorlog. Het teeken (a). Van den
 wijn. O stad! De gebreken (a). Aan het gevaar. Met
 woorden. O goud!

24

1. De oorlogen zijn dikwijls een straf voor de volkeren.
2. Wij versieren de tempels met goud, zilver en geschenken.
3. De gevaren van den oorlog worden door de bondgenooten veracht.
4. De stad wordt door muren beschermd.
5. Door de zegepraal der bondgenooten worden de koninkrijken (regnum) verwoest.
6. Aan de leerlingen worden belooningen gegeven.
7. Met woorden en voorbeelden worden de meisjes onderricht en opgevoed.
8. Een belooning is een teeken van vlijt.
9. Het volk geeft wijn aan de bondgenooten.
10. De planten en kruiden der aarde zijn een geschenk van God.
11. O mijn zoon! gij moet niet alleen (non solum) het spel, maar ook (sed etiam) de studie (studium) beminnen.
12. O God, geef eendracht (concordia) aan de volken, want (nam) de wereld wordt gekweld door den oorlog.
13. Een menigte van goud en zilver is niet altijd een teeken van geluk.
14. De vijanden vreezen de gevaren van den oorlog.
15. De woorden der dienaren zijn een reden tot blijdschap (gen.) voor hun meesters (dominus).

§ 8. Bijvoeglijke naamwoorden op *us*, *a*, *um*

longus, lang
arduus, steil
multus, veel
obscurus, donker
sedulus, ijverig

probus, braaf
clarus, beroemd
aureus, gouden
severus, streng
malus, slecht
latus, breed

bonus, goed
magnus, groot
iustus, rechtvaardig
iucundus, aangenaam
altus, hoog

Mondelinge oefening

Van een langen weg (via). Aan steile wegen. Met veel geschenken. Een donker bosch (a). Van ijverige leerlingen. O brave zoon! De beroemde dichters. Aan een gouden kroon. Door gestrengde heeren. De slechte dienaren. O goede God! Van een grooten oorlog. Aan rechtvaardige landlieden. Met aangename spijs. Een hoog altaar (a). Van lange en steile wegen. Veel goud (a). O ijverige leerlingen! Donkere bosschen. Voor brave dochters. Beroemde steden (a). Met een gouden altaar. O strenge heer! Slechte voorbeelden. Van een goede koningin. Voor groote tuinen. Met een rechtvaardige straf. Een aangenaam verhaal (a). Van hooge tempels. O lange en steile weg! Veel donkere bosschen (a). Voor brave en ijverige meisjes. Met beroemde gouden kronen. De strenge heeren. Van goede en slechte dienaren. Voor groote velden. Een rechtvaardige straf. Van een aangename spijs.

25

1. De wegen zijn lang en steil. 2. Vele dieren zoeken de donkere bosschen. 3. De zonen van den vriend zijn ijverig. 4. De dochters van het huisgezin zijn braaf. 5. Wij lezen de beroemde verhalen van vele dichters. 6. De beroemde en rechtvaardige koningin van Griekenland (Graecia) draagt (gestare) een gouden kroon. 7. De strenge heer straft de slechte slaven. 8. Mijn zoon! bemin den goeden God, want zijn (= eius) weldaden (beneficium) zijn groot. 9. Door de vele oorlogen worden de beroemde steden verwoest. 10. Door den strengen heer worden de slechte slaven gestraft. 11. Het vaderland is aan de inwoners dierbaar (carus) en wordt verdedigd door

de getrouwe (fidus) bondgenooten. 12. De goede en rechtvaardige heer wordt door (zijn) dienaren bemind. 13. De trouwe inwoners van het beroemde Griekenland beminnen hun goede en rechtvaardige koningin. 14. De hooge muren der stad worden door vele vijanden bestormd. 15. Bemint den goeden God!

26

1. Agricōlae probi sunt. 2. Graecia patria est multorum poëtarum. 3. Aurum et argentum pretiosa (kostbaar) praemia sunt. 4. Regina iusta et bona incōlis cara (carus = dierbaar) est. 5. Templum deae aureis donis ornatum erat (ornatus = versierd). 6. Sevērus domīnus a servis non amatur. 7. O fili mi! Deo bono parēre debes. 8. Opidum sociorum altos muros habet. 9. Obscurae silvae agricolis multa pericūla praebent. 10. Pigritia multis discipūlis causa est poenae. 11. Ludi boni et iucundi a filiis et filiabus familias amantur. 12. Mali servi a severo domino non amantur.

27

1. Brave leerlingen zijn ijverig. 2. Ovidius was een beroemd dichter. 3. Goede vriend! geef een goed voorbeeld aan het volk door woorden en daden (factum). 4. De lafhartige (timidus) Grieken worden door de vele bondgenooten der beroemde koningin overwonnen. 5. O leerlingen, weest (estote) braaf en ijverig, en gehoorzaamt aan God! 6. De brave landlieden beminnen (hun) goede koningin. 7. De roem van den grooten dichter wordt vermeerderd door nieuwe (novus) gezangen (canticum). 8. De gevaren van den oorlog zijn groot. 9. De Grieken

bouwen (aedificare) een hoogen tempel voor de godin.
 10. De overwinning der bondgenooten was aangenaam aan de goede koningin en de vele inwoners van het groote rijk. 11. Rome was een beroemde stad. 12. De brief van een trouwen vriend is aangenaam. 13. Cleopătra was een beroemde vrouw. 14. De dochters van den landman zijn ijverig. 15. De zon (sol) beschijnt (collustrare) goede en slechte menschen (= homines).

§ 9

Woorden op er

ager, <i>akker</i>	puer, <i>knaap</i>
culter, <i>mes</i>	gener, <i>schoonzoon</i>
liber, <i>boek</i>	socer, <i>schoonvader</i>
magister, <i>leermeester</i>	liberi, <i>kinderen</i>
	vesper, <i>avond</i>

Mondelinge oefening

Van den akker. Aan de messen. Met boeken. Den leermeester. Van de akkers. De messen (a). Aan het boek. Door de leermeesters. O leermeester! O leermeesters! De akkers. Van een mes. Aan de boeken. Door den leermeester. Den akker. Der messen. O boek! De leermeesters (a). Aan de akkers. Met messen. O boeken! De leermeesters. Den akker. Der messen. Voor den leermeester. Aan de knapen. Door de schoonzons. O schoonvaders! De kinderen. Der akkers. De messen (a). Aan een boek. Leermeesters. O knapen! De schoonzons. Der kinderen. Met een mes. Een boek (a). Van leermeesters. O knaap! Schoonzons (a). Voor de schoonvaders. Door de kinderen.

§ 10. Bijvoegl. naamw. op *er-a-um*

<i>pulcher, schoon</i>	<i>asper, ruw</i>
<i>sacer, heilig</i>	<i>liber, vrij</i>
<i>niger, zwart</i>	<i>miser, ongelukkig</i>
<i>piger, lui</i>	<i>tener, teeder, tenger</i>

Mondelinge oefening

Der schoone koningin. Aan de heilige tempels. Met zwarte paarden. Luie knapen (a). Van ruwe wegen. O vrije volkeren! Den ongelukkigen schoonzoon. Aan een tengeren tak (virga). Door schoone gezangen. O heilige tempel! De zwarte slaven. Van een luien ezel. Aan ruwe wegen. Door een vrij volk. Van ongelukkige vrouwen. O schoone koningin! Een heilige stad (a). Van zwarte koeien. Luie kinderen (a). Aan ruwe takken (ramus). Door een vrije stad. O ongelukkige schoonvader! Tengere twijgen. Een schoon bosch (a). Van de heilige tempels. Zwarte schilden (a). Voor luie landlieden. Met een ruwen weg. De vrije steden. Van een ongelukkig huisgezin!

28

1. De ijverige landlieden beploegen den akker. 2. Luie leerlingen worden door den leermeester gestraft. 3. De groote en schoone steden der bondgenooten en de vele velden der goede landlieden worden door de vijanden verwoest. 4. De knapen moeten aan de leermeesters gehoorzamen. 5. De inwoners van Rome verachten de ongelukkige slaven. 6. Vele dieren worden door de ijverige dienaren aan de godinnen geofferd. 7. De vele weldaden van den goeden God worden dikwijls veracht. 8. De kinderen verscheuren (scindere) (hun) boeken. 9. De in-

woners van het ongelukkige land worden door de vijanden geboeid. 10. Aristoteles was de beroemde leermeester van Alexander. 11. De gevaren van den oorlog zijn groot. 12. De helm (galea) van den Galliër (Gallus) was zwart. 13. De schoonvaders beminnen de slechte schoonzons niet. 14. Schoone boeken worden door den leermeester aan de ijverige knapen gegeven. 15. Met een scherp (acutus) mes worden de ongelukkige mannen gedood (occidēre). 16. De tempels der beroemde stad waren schoon. 17. God straft de slechte mannen met een ongelukkig leven.

29

aedificium = *gebouw*

parvus = *klein*

1. Pigrī puēri a sevēro magistro puniuntur. 2. Fabulae clari poētae iucundae et pulchrae sunt. 3. Vita agricolarum multorum iucunda est. 4. Aedificia oppīdi pulchra et magna sunt. 5. Deus probis agricōlis fortunam dat. 6. In (= in met abl.) templis Romae aurēae arae erant. 7. Multa oppīda ab Alexandro delentur. 8. Pigris puēris poena est bona, sed non iucunda. 9. Fabulae poētarum reginae iucundae sunt. 10. Socer malum genērum non amat. 11. Populus reginae iustae auream coronam dat. 12. Agricōlae deabus multas vaccas et parvos agnos immōlant. 13. Bucephālus pulcher equus Alexandri erat. 14. Vita multorum virorum misēra est.

§ 12.

3e DECLINATIE

§ 13.

1e klas

Mannel. en vrouwel. zelfst. naamw.

leo, leonis, *leeuw*

victor-tōris, *overwinnaar*

sol, solis, m., *zon*

iudex-dīcis, *rechter*

mulier-liēris, *vrouw*

regio-iōnis vr. *landstreek*

homo-mīnis, *mens*ch
 arbor-bōris, vr. boom
 flos, floris, m., bloem
 soror, sorōris, zuster

amor, amōris, m., liefde
 venator-tōris, jager
 miles-lītis, soldaat
 eques, equītis, ruiter

Mondelinge oefening

Van den leeuw. Aan de zon. Door de vrouw. Den mensch. Der boomen. O bloemen! De zusters (a). Aan den overwinnaar. Door de rechters. De landstreken. Der liefde. Voor de jagers. Door een soldaat. Den ruiter. Der leeuwen. O zon! De vrouwen (a). Aan de menschen. Met boomen. O bloem! De zusters. Der overwinnaars. Voor de rechters. Met een landstreek. Door de liefde. Der jagers. O soldaat! De ruiters (a). Aan de leeuwen. Door de zon. O vrouwen! De menschen. Van een boom. Voor de zusters. Door den overwinnaar. Den rechter. Der landstreken. De liefde (a). Voor een jager. Door de soldaten. O ruiters! De leeuwen. Van de zon. Aan de vrouwen. Door den mensch. Den boom (a). Der bloemen. O zuster! De rechters (a). Aan de landstreken. De soldaten. Van een ruiter. Den leeuw. Der zon. O vrouw! Menschen (a). Aan de boomen. Met bloemen. O zusters! De overwinnaars.

Onzijdige zelfst. naamw.

flumen-mīnis, o. rivier
 carmen-mīnis, o. gezang
 caput-pītis, o. hoofd
 sidus-dēris, o. ster
 corpus-pōris, o. lichaam
 nomen-mīnis, o. naam
 poēma-mātis, o. gedicht

opus, opēris, o. werk
 vulnus-nēris, o. wonde
 certamen-mīnis, o. strijd
 agmen-mīnis, o. leger
 scelus-lēris, o. misdaad
 ius, iuris, o. recht
 munus-nēris, o. geschenk

Mondelinge oefening

Der rivier. Aan de gezangen. Met het hoofd. De ster (a).
Der lichamen. O naam! De gedichten (a). Aan het werk.
Door de wonden. Van den strijd. De legers. Aan de misdaden.
Met recht. Een geschenk (a). Der rivieren. O gezang!
De hoofden (a). Aan de ster. Met lichamen. O namen!
De gedichten. Van het werk. Aan de wonden. Door den strijd.
Het leger. Der misdaden. O recht! Geschenken (a).
Aan een rivier. Met gezangen. De hoofden. O sterren!
Van een lichaam. Aan de namen. Met een gedicht.
Het werk (a). Der wonden. O strijd! De legers (a).
Aan een misdaad. Met rechten. O geschenken! De rivieren.
Aan de gezangen. Met het hoofd. Aan de sterren. Met het lichaam.
Den naam. Der gedichten. De werken (a). Voor de wonde.
Door strijd. O legers! De misdaden. Van het recht. Met geschenken.

30

dux, ducis, *veldheer*
lex, legis, vr. *wet*
rex, regis, *koning*
dictator-toris, *dictator*

celeritas-tātis, vr. *snelheid*
pes, pedis, m, *voet*
lumen, lumīnis, o. *licht*

1. De soldaten moeten gehoorzamen aan de wetten der veldheeren. 2. Rome wordt gered door het gesnater¹⁾ der ganzen.²⁾ 3. Hannibal vreest het leger van den dictator der Romeinen. 4. De koningen straffen de misdaden van mannen en vrouwen, van knapen en meisjes, van soldaten en veldheeren, van landlieden en ridders (ruiters). 5. De overwinnaars verdragen de wonden der lichamen. 6. De

¹⁾ clamor-moris. ²⁾ anser, ansēris.

rechten der menschen worden beschermd (servare) door de wet. 7. De geschenken der koningen zijn groot en schoon. 8. De gezangen en gedichten der beroemde (clarus) dichters zijn aangenaam, en worden geprezen door de menschen. 9. De koningen der volkeren waren veldheeren, rechters en priesters.¹⁾ 10. De leeuwen der bosschen worden gevreesd door de jagers en bereiden zorg aan de mannen en vrouwen der landstreken. 11. De dochters der landlieden beminnen de schoone bloemen der velden. 12. De gouden geschenken der ongelukkige vrouwen bewegen de gemoederen der slechte soldaten niet. 13. Achilles was beroemd om (= abl.) de snelheid van (zijn) voeten. 14. Door het aangename licht der zon bloeien de bloemen der akkers. 15. De sterren schitteren in (= in met abl.) de vele golven der breede rivieren. 16. De namen van Alexander en vele andere (alius) koningen zijn beroemd.

31

gratus, aangenaam
tempus-pōris, o. tijd
vastare, verwoesten

fortuna, krijgskans
corona, kroon

1. Agmīne victōris campi et agri vastantur. 2. Caput pars corpōris est. 3. Aedificia Romae pulchris floribus ornantur. 4. Verba ducis militibus grata non erant. 5. Pulchris muneribus incolarum animi militum et equitum moventur. 6. Scelēra homīnum a Deo et iudicibus puniuntur. 7. Carmina mulierum et puellarum victōri placent. 8. Sol sideribus coeli lumen praebet. 9. Nomina Homēri et Ovidii carminibus multis clara sunt. 10. Multa et magna et

¹⁾ sacerdos-dotis.

pulchra op̄era homīnum tempore delentur: 11. Leōnes ab hominibus timentur, etiam (ook) a venatoribus. 12. Nomen Homeri magnum est. 13. Fortuna belli militibus adversa (= ongunstig) est. 14. Rex victoribus aurēas corōnas dat.

32

imago-gīnis, vr. *beeld*

magnificus, *prachtig*

beātus, *gelukkig*

occidēre, *dooden*

carus, *dierbaar*

potestas-tātis, vr. *macht*

1. De soldaten bestormen de steden der landstreken.
2. Door de Grieken worden de prachtige tempels met schoone beelden versierd.
3. Het leven van hebzuchtige menschen is niet gelukkig.
4. Pyrrhus wordt niet door soldaten, maar door een vrouw gedood.
5. Homerus verhaalt den strijd der Grieken en Trojanen.
6. Door een rechtvaardigen leermeester worden de ijverige leerlingen geprezen, doch de luie knapen straft hij.
7. Vele schatten geven een zieken man geen (non) gelukkig leven.
8. Aan rechtvaardige en brave menschen is een goede naam (fama) dierbaar.
9. Een goede vriend is een groot geschenk van den goeden God.
10. De rivieren der landstreek zijn groot en breed en schoon.
11. De kinderen hebben schoone boeken.
12. Het vaderland is ongelukkig door den langdurigen (diuturnus) strijd.
13. Menschen en dieren, planten en bloemen en boomen en alle (= omnia) werken der natuur prijzen de macht van God.
14. De koningen der volkeren verzamelen groote legers van dappere¹⁾ soldaten en ruiters.

¹⁾ strenuus.

frigus-ōris, o. koude
hiems, hiëmis, vr. winter
pretiōsus, kostbaar

invidia, afgunst
Gallus, Galliër
maestus, bedroefd

1. De ongelukkige inwoners der verwoeste¹⁾ landstreken worden door vele rampen²⁾ gekweld. 2. De bedroefde vrouwen toonen (haar) groote smart door zwarte kleederen.³⁾ 3. Hij is een strenge meester voor luie knapen. 4. Door de koude van den winter is de onvruchtbaarheid⁴⁾ van de akkers der arme⁵⁾ landlieden groot. 5. God geeft aan rijke menschen dikwijls een ongelukkigen dood. 6. De Grieken geven aan de gezanten ouden⁶⁾ wijn en kostbare geschenken. 7. De oude steden worden door het leger der bondgenooten verwoest. 8. Afgunst was dikwijls de oorzaak van vele twisten.⁷⁾ 9. Het leger van den overwinnaar verwoest de huizen (= domos) van armen en rijken. 10. De geschenken van de voornaamsten⁸⁾ der Galliërs waren schoon. 11. De menschen worden door God bemind met groote liefde. 12. De namen van Achilles⁹⁾ en Hector¹⁰⁾ worden door de gedichten van Homerus geprezen. 13. God geeft het licht der zon aan gelukkige en ongelukkige menschen, aan rijken en armen, aan goeden en slechten. 14. Gods werken zijn groot.

¹⁾ vastatus. ²⁾ malum. ³⁾ vestimentum. ⁴⁾ sterilitas-tatis, vr. ⁵⁾ pauper. ⁶⁾ vetus. ⁷⁾ lis, vr. ⁸⁾ princeps. ⁹⁾ Achilles-is. ¹⁰⁾ Hector-ōris.

morbus, ziekte
timidus, vreesachtig
cupiditas tatis, vr. begeerte
expugnare, veroveren

ripa, oever
ingratus, onaangenaam
fulmen-mīnis, o. bliksem
historia, geschiedenis

1. De lichamen der grijsaards worden gekweld door vele ziekten. 2. De jongelieden prijzen de deugden der grijsaards. 3. Door de liefde der ouders worden de kinderen bewogen. 4. De kinderen van (mijn) broeders worden door de leermeesters gestraft. 5. Het vreesachtige hert wordt door den hond des jagers gegrepen (capitur). 6. In (in) de de ziel (abl.) des menschen zijn vele begeerten. 7. Op aanraden (= consilio) van Ulysses bouwen de Grieken een houten¹⁾ paard en zij veroveren door bedrog de schoone stad der Trojanen. 8. Door de koude van den winter worden vele akkers van arme en rijke landlieden verwoest. 9. De oevers der rivieren zijn schoon door de prachtige wouden. 10. Door den dood (= morte) van Patroclus wordt Achilles bewogen. 11. Door den ruiter worden de paarden des konings en der veldheeren geprezen. 12. De vonnissen²⁾ der rechters zijn onaangenaam voor de ongelukkige mannen en vrouwen en grijsaards. 13. De boomen worden getroffen door den bliksem. 14. Luie en slechte kinderen worden gestraft door (hun) ouders. 15. De moeder verhaalt aan (hare) dochters de geschiedenis van (haar) ouders.

§ 15—16.

2e klas

Onzijd. zelfst. nw. op **e, al, ar**

Bijvoegl. nw. op **er, is, e**

" " **is, e**

animal-ālis, o, *dier*
 calcar-āris, o, *spoor*
 mare, maris, o, *zee*
 rete, retis, o, *net*
 acer, is, e, *hevig*
 celer, is, e, *snel*
 celeber, is, e, *beroemd*.

fortis, e, *dapper*
 gravis, e, *zwaar*
 fertilis, e, *vruchtbaar*
 utilis, e, *nuttig*
 facilis, e, *gemakkelijk*
 difficilis, e, *moeilijk*
 tristis, e, *droevig*

¹⁾ ligneus. ²⁾ iudicium.

Mondelinge oefening

Van een dier. Met een spoor. Door de zee. Een net (a).
 Der dieren. De sporen. Met netten. Aan een hevigen strijd.
 Met een snellen hond. Van beroemde mannen. O dappere
 soldaat! De zware wonden (a). Aan vruchtbare akkers.
 Met nuttige voorbeelden. Gemakkelijke oefeningen. Van
 een moeilijk werk. Voor een droevigen dood. Met een
 groot dier. Scherpe sporen. Van de groote zeeën. O ge-
 vaarlijke netten! Hevige gevechten (a). Aan een snel hert.
 Met beroemde verhalen. O dappere vijanden! Vruchtbare
 landstreken. Van een nuttig werk. Aan gemakkelijke oefen-
 ingen. Door een moeilijk werk. De droevige ramp (a).
 De snelle dieren. Met scherpe sporen. Voor de vele zeeën.
 Met een gevaarlijk net. O hevige strijd! De snelle dieren (a).
 Voor een beroemd dichter. Met dappere legers.

35

mors-mortis, vr. *dood*

omnis, e, *geheel*; (meerv.) *alle*

clades-dis, vr. *nederlaag*

praebēre *verschaffen*,

1. Vele dieren worden door moedige mannen getemd.¹⁾
2. Carthago was een beroemde stad van Africa. 3. Door
 den dapperen aanvoerder worden de legers der Galliërs
 verslagen. 4. De dood van alle menschen is zeker.²⁾
5. De zeeën en rivieren der landstreken zijn groot en snel.
6. De netten der jagers zijn gevaarlijk³⁾ voor alle soorten⁴⁾
 van dieren. 7. De snelle paarden voelen de scherpe⁵⁾
 sporen der ruiters. 8. De namen van Vergilius en Hora-
 tius zijn beroemd. 9. Cleopătra was een beroemde vrouw.
10. Schandelijk bedrog was dikwijls de oorzaak van een
 zware nederlaag. 11. De vorm (forma) van het snelle

¹⁾ domare. ²⁾ certus. ³⁾ periculosus. ⁴⁾ genus-ŕis, o. ⁵⁾ acutus

schip is schoon, 12. De droefheid¹⁾ der moeders is groot door den droevigen dood (=morte) van (haar) dappere zonen. 13. De naam van Hannibal was beroemd. 14. De moeilijke regels²⁾ zijn nuttig en gemakkelijk voor de ijverige³⁾ knapen. 15. Door de vele en zware wonden worden de lichamen der moedige mannen gekweld. 16. De strijd is hevig en verschaft aan den beroemden veldheer een moeilijke, doch groote overwinning, en aan het leger der Romeinen een schandelijke en zware nederlaag.

36

pars-partis, *deel*
 noxius, *schadelijk*
 tempus-ōris, o. *tijd*

crudēlis, e. *wreed*
 pectus-ōris, o. *borst*
 fidēlis, e. *getrouw*

1. De zorgen⁴⁾ van de ouders zijn groot. 2. Voor een deel der oude stad waren de stormen schadelijk. 3. Alle beroemde werken der menschen worden door den tijd verwoest. 4. Met een zwaard doorboort⁵⁾ de wreede soldaat de borst van den grijsaard. 5. Met groote dapperheid bestormen⁶⁾ de snelle scharen der wreede barbaren de getrouwe stad. 6. De wonde van den broeder des konings is zwaar. 7. De schepen der Grieken waren zwak⁷⁾ en klein, doch snel. 8. De hevige oorlogen der Romeinen worden door den leermeester aan de leerlingen verhaald (narrare). 9. Niet alle raadsels⁸⁾ zijn gemakkelijk. 10. Rome is een beroemde stad. 11. Goede en getrouwe vrienden zijn nuttig voor alle menschen. 12. Vele dieren zijn nuttig voor het menschelijk⁹⁾ geslacht. 13. Het is schandelijk (onz. enk.) een grijsaard (dat.) te bespotten¹⁰⁾. 14. Knapen moeten vroolijk zijn (esse), doch ijverig.

¹⁾ tristitia. ²⁾ praeceptum. ³⁾ impiger. ⁴⁾ cura. ⁵⁾ transfigere. ⁶⁾ oppugnare. ⁷⁾ tenuis. ⁸⁾ aenigma-mātis, o. ⁹⁾ humānus. ¹⁰⁾ insultare.

15. De mannen vangen (capiunt) visschen¹⁾ met een net en herten met een snellen hond. 16. De vogels vermaken²⁾ de menschen door hun zoet³⁾ en schoon gezang.

2e klas. Bijvoegl. nw. van één uitgang
op **x, ns, rs**

vehemens-ntis, *hevig*
innocens-ntis, *onschuldig*
fulgens-ntis, *schitterend*
prudens-ntis, *voorzichtig, wijs*
praestans-ntis, *voortreffelijk*
ingens-ntis, *ontzaglijk*

potens-ntis, *mchtig*
felix-cis, *gelukkig*
infelix-cis, *ongelukkig*
audax-cis, *stoutmoedig*
iners-rtis, *traag*
sollers-rtis, *schrander*

Mondelinge oefening.

Van een hevigen strijd. Aan onschuldige knapen. Met een schitterende ster. Een wijzen meester (a). Van voortreffelijke mannen. Ontzaglijke werken. Aan een machtigen vorst. Door gelukkige ouders. O ongelukkige zoon! De stoutmoedige jagers. Van een tragen ezel. Aan schrandere leerlingen. Met een hevigen strijd. Onschuldige lammeren (a). De schitterende lansen. O wijze vader! De voortreffelijke veldheeren (a). Aan een ontzaglijk rijk. Door een machtigen koning. O gelukkig huisgezin! Ongelukkige moeders. Van een stoutmoedigen soldaat. Den tragen knaap. Van schrandere dieren. Hevige stormen (a). Aan een onschuldig meisje. Met schitterende vlammen. O voorzichtige leermeesters! De voortreffelijke werken. Van een ontzaglijk rijk. Voor machtige vorsten. Door een gelukkigen vader. Den ongelukkigen vriend. Van stoutmoedige vijanden. O trage knaap! De schrandere honden (a).

¹⁾ piscis-is. ²⁾ delectare. ³⁾ dulcis.

expugnare, *veroveren*
 levis, *licht*
 commissus, *geleverd*

nobilis, *edel*
 thema-mätis, o., *thema*.

1. Oude wijn is heilzaam¹⁾ voor de lichamen van grijsaards. 2. Door de groote dapperheid der stoutmoedige soldaten wordt de beroemde stad veroverd. 3. Alexander is bekend door den beroemden slag²⁾ bij (=ad) den Granicus (acc). 4. Goede voorbeelden zijn nuttig voor kinderen. 5. De oude steden worden verdedigd door een dapperen aanvoerder en stoutmoedige soldaten. 6. Door den hevigen storm worden de vruchtbare akkers der arme en ongelukkige landlieden verwoest. 7. Niet alle lasten³⁾ zijn licht. 8. De zorgen der edele⁴⁾ koningin zijn zwaar. 9. Niet alle zeeën en rivieren zijn diep en snel. 10. De trouwe burgers van Carthago (-inis) beweenen⁵⁾ den droevigen dood van de voortreffelijke soldaten. 11. Vele schepen der Romeinen zijn snel en schoon. 12. Een gemakkelijke thema is allen aangenaam. 13. De gezangen van Ovidius zijn beroemd. 14. Door den hevigen strijd van de voortreffelijke veldheeren en de dappere soldaten en ruiters wordt het vaderland bevrijd. 15. De schandelijke misdaden van Tantalus zijn de oorzaak van vreeselijke⁶⁾ straffen.

artifex-ficis, *kunstenaar*
 constans-ntis, *standvastig*

libertas-tätis, *vrijheid*
 sapiens-ntis, *wijs*

1. Het paard van Alexander was beroemd om (=abl)

¹⁾ saluber. ²⁾ pugna. ³⁾ onus-ëris, o. ⁴⁾ nobilis. ⁵⁾ defflere. ⁶⁾ atrox, cis.

zijn ongelooflijke¹⁾ snelheid.²⁾ 2. De grijsaards prijzen de tegenwoordige³⁾ tijden niet. 3. De straf van luie en trage leugenachtige knapen is streng. 4. Door den gelukkigen strijd is de roem van de voortreffelijke veldheeren groot. 5. De Grieken prijzen de wonderbare⁴⁾ werken van de verstandige kunstenaars. 6. Het nut⁵⁾ van trouwe en standvastige vrienden is groot. 7. De zoon van Manlius wordt door den stoutmoedigen Galliër niet overwonnen. 8. De ontzaglijke lichamen der olifanten⁶⁾ worden door de mannen van Laevinus gevreesd. 9. De rechtvaardige rechters geven aan de onschuldige mannen en ongelukkige vrouwen de vrijheid. 10. De raad van wijze en verstandige mannen is nuttig voor alle menschen. 11. Voor de levendige⁷⁾ knapen zijn de voorschriften van den leermeester dikwijls lastig (*difficilis*). 12. De woorden van leugenachtige⁸⁾ mannen en vrouwen zijn gevaarlijk. 13. Mucius is bekend door (zijn) moedige daad. 14. De woorden van brave en edele mannen zijn ernstig (*gravis*) en eenvoudig⁹⁾. 15. De voornaamsten der Galliërs waren dappere en wijze mannen.

39

crudēlis, wreed
auxilium, hulp

scutum, schild
initium, begin

1. *Vulnēra ducis Gallorum gravia erant.* 2. *Multae civitates Graeciae celebres et potentes sunt et praestantes leges habent.* 3. *Vehēmens procella pauperi et misero viro gravis calamitas erat.* 4. *Bella Romanorum saepe*

¹⁾ *incredibilis.* ²⁾ *celeritas-tātis.* ³⁾ *praesens.* ⁴⁾ *mirabilis.* ⁵⁾ *utilitas, vr.*
⁶⁾ *elephantus.* ⁷⁾ *alācer* ⁸⁾ *mendax.* ⁹⁾ *simplex-plīcis.*

erant crudelia et acria. 5. Opĕra princĭpum poĕtĕrum patri nota sunt. 6. Vita homĭnum inŏpum saepe beata est, vita virorum divĭtum saepe misera. 7. Filii fratris celĕres et audĕces et sollertes sunt; filii sorŏris inertes sunt. 8. In vetĕre libro multae et pulchrae fabŭlae sunt. 9. Incŏlae urbium Asiae praestantia munĕra duci dant. 10. Fidĕli auxilio milĭtum vita praestantis et fortis regis servatur. 11. Puella alĕcris est, sed puer flet. 12. Initium omnium opĕrum difficĭle est omnibus hominibus. 13. Elephantis fidelia et prudentia animalia sunt. 14. Auxilium velocium et celerium equĭtum militibus ũtile erat. 15. Equĭtes Hannibĕlis fulgentia scuta habent. 16. Agri fertĭles vehementi vento vastantur.

40

laudabilis, *prijzenswaardig*
 damnum, *nadeel, schade*
 terribĭlis, *vreeselijk*

clades-dis, vr. *nederlaag*
 auxilium, *hulp*
 auctor-ŏris, *bewerker*

1. De dood is aan alle geslachten der menschen gemeen¹⁾ 2. Mijn zoon, uw²⁾ ijver³⁾ is prijzenswaardig. 3. De hevige storm was voor de zwakke⁴⁾ schepen der Grieken een ernstig (gravis) nadeel. 4. De paarden der Perzen waren klein, maar snel en moedig. 5. Een moeilijke plicht is gemakkelijk voor een braven en edelen man. 6. De slag *bij Cannae* (= Cannensis) is bekend (celeber) door de schitterende overwinning van Hannibal. 7. Door de wreede straf wordt de hevige (acer) toorn der inwoners opgewekt.⁵⁾ 8. Met voortreffelijke hulp van dappere mannen is Brutus de bewerker van

¹⁾ communis. ²⁾ tuum. ³⁾ studium. ⁴⁾ tenuis. ⁵⁾ movĕre.

Rome's vrijheid. 9. Vele overwinningen geven den veldheer grooten roem, maar zijn voor de stoutmoedige soldaten de oorzaak van een treurigen dood. 10. De Carthagers dooden den edelmoedigen Regulus met vreeselijke martelingen.¹⁾ 11. In (= *in* met abl.) moeilijke tijden moeten de menschen vroolijk²⁾ blijven (*manēre*). 12. De gezangen van de beroemde dichters der Romeinen en Grieken zijn prijzenswaardig. 13. Vroolijke menschen zijn lastig³⁾ voor treurige menschen. 14. De nederlaag was voor de Romeinen een oorzaak van groote droefheid en zware rampen.⁴⁾

§ 17.

3e klas

urbs, urbis, vr. *stad*

navis-is, vr. *schip*

nox, noctis, vr. *nacht*

pons, pontis, m. *brug*

adulescens-entis, *jongeling*

ars, artis, vr. *kunst*

classis-is, vr. *vloot*

civis-is, *burger*

mons-ntis, m. *berg*

cor, cordis, o. *hart*

gens-ntis, vr. *volk*

clades-dis, vr. *nederlaag*

hostis-is, *vijand*

ovis, ovis, vr. *schaap*

Mondelinge oefening

Der stad. Aan de schepen. Door den nacht. De brug (a). Der jongelingen. O kunst! De vloot (a). Aan den burger. Met bergen. O harten! De volken. Der nederlaag. Voor de vijanden. Met een schaap. De stad (a). Der schepen. O nacht! De bruggen (a). Voor een jongeling. Door de kunsten. De vloot. Des burgers. Aan de bergen. Door het hart. Een volk. De nederlaag (a). Der vijanden. Schapen (a). Voor een stad. Met schepen. O nachten!

1) tormentum. 2) alācer. 3) molestus. 4) calamitas-tatis, vr.

De bruggen. Des jongelings. Aan de kunsten. Met een vloot. Een burger (a). Der bergen. De harten. Aan het volk. Door de nederlagen. O vijanden! De schapen. O stad! Schepen (a). Aan den nacht. Door bruggen. O jongelingen! Kunsten. Der vloot. Voor de burgers. Door een berg. Een hart (a). Der volken. O nederlaag! Vijanden (a). Voor de schapen.

41

aedificare, *bouwen*
occupare, *bezetten*
occidēre, *dooden*

servare, *redden, beschermen*
Atheniensis-is, *Athener*
Carthaginiensis-is, *Carthager*

1. De Romeinen verwoesten de groote stad en de schoone landstreek. 2. Een groote vloot van schoone schepen wordt door de Carthagers gebouwd. 3. De torens der hooge burchten worden door de soldaten bezet. 4. De aanvoerder der vijanden wordt met een lans gedood. 5. De uren der nachten zijn dikwijls talrijk (multus). 6. De lichamen der jongelingen en mannen zijn sterk (robustus). 7. Griekenland is het vaderland der schoone kunsten. 8. De wetten van het vaderland beschermen de rechten der burgers. 9. Het getal der schepen van de Atheners en Romeinen was groot. 10. De inwoners van de steden van Griekenland prijzen de schoone gezangen van Homerus. 11. Door den storm worden de schepen van den overwinnaar vernietigd (delēre). 12. Door de nederlaag der vijanden is de vreugde der burgers groot. 13. De wijn verblijdt¹⁾ het hart des menschen. 14. De dieren der bergen en der bosschen worden door den jager gedood.

¹⁾ laetificare.

15. Leeuwen en wolven¹⁾ zijn vijanden der schapen.
 16. Hannibal vlucht (fugit) op een schip (abl). 17. De
 soldaten verdedigen de bruggen der rivieren. 18. Door
 het bedrog²⁾ van vele burgers was de nederlaag groot.

42

vestis-is, vr. *kleed*
 discedēre, *weggaan*
 diuturnus, *langdurig*
 fatigatus, *vermoeid*

asinus, *ezel*
 tempestas, *onweer*
 salutare, *begroeten*
 dolēre, *bedroefd zijn*

1. In regiōne erant duo (= twee) iuvēnes, pauper et
 dives. 2. Regina patriae aliquando³⁾ viā erravērat
 (= was verdwaald). 3. Audiunt iuvēnes et reginam in-
 vitant.⁴⁾ 4. Dives paupērem supērat⁵⁾ pulchris vestibus
 et formā⁶⁾ corpōris. 5. Pauper spernitur, dolet, flet et
 discēdit. 6. Sed regīna diuturno itinēre fatigāta est. 7.
 Forte⁷⁾ paupēris asīnus vetus in (op) via est. 8. Asīnum
 regina conscendit.⁸⁾ 9. Subito⁹⁾ tempestas oritur (= ont-
 staat); dives timīdus est et fugit.¹⁰⁾ 10. Asīnus quoque¹¹⁾
 fulmīne perturbatur (= schrikt) et cum (met) timīda
 muliēre ad (= naar) stabūlum¹²⁾ paupēris propērat.¹³⁾
 11. Voce magna (luid) domīnum vocat et pauper laeto
 animo reginam salūtat. 12. Dives dolet et spernitur; pauper
 a regīna amatur et princīpem locum habet.

¹⁾ lupus. ²⁾ fraus, fraudis. ³⁾ eens. ⁴⁾ invitare = uitnoodigen.
⁵⁾ superare = overtreffen. ⁶⁾ schoonheid. ⁷⁾ toevallig. ⁸⁾ conscendere
 = bestijgen. ⁹⁾ plotseling. ¹⁰⁾ (hij) vlucht. ¹¹⁾ ook. ¹²⁾ stal. ¹³⁾ pro-
 perare = ijlen.

expellĕre, *verdrijven*expugnāre, *veroveren*Neapōlis-is, *Napels*ferro ignīque = *te vuur en te zwaard*Tibĕris-is, *de Tiber*murus, *muur*

1. Wij moeten de voortreffelijke voorbeelden der wijze mannen prijzen. 2. De menigte runderen (gen.) was zeer groot.¹⁾ 3. De Romeinen noemen (dicĕre) Jupiter (acc.) den heer (acc.) van den hemel, de aarde, de zeeën en rivieren. 4. Wij verdrijven het geweld met geweld. 5. De landlieden offeren aan Jupiter en aan de godinnen een groote menigte van runderen. 6. Wij lesschen²⁾ den dorst met ouden wijn. 7. De landman doodt het rund met een bijl. 8. De scharen³⁾ der dappere vijanden bestormen met groot geweld den hoogen toren van de oude en trouwe stad. 9. Totila verovert met een dapper leger Napels en vele beroemde steden van Italië. 10. De krachten der mannen zijn groot. 11. De harten der menschen worden bewogen door de droevige woorden van den armen grijsaard. 12. Door den wreeden vijand wordt de stad te vuur en te zwaard verwoest. 13. De soldaten bewaken den Tiber. 14. De voornaamsten der burgers verdedigen de muren en den toren der stad. 15. Door het geweld van de hevige stormen wordt de schoone vloot van snelle schepen vernietigd.

¹⁾ ingens. ²⁾ explĕre. ³⁾ agmen-minis, o

adventus-us, *aankomst*
 casus-us, *toeval*
 cantus-us, *gezing*
 cornu-us, *hoorn*
 currus-us, *wagen*
 exercitus-us, *leger*
 domus-us, *huis*

genu-us, *knie*
 impetus-us, *aanval*
 manus-us, *hand, troep*
 metus-us, *vrees*
 reditus-us, *terugkeer*
 senatus-us, *senaat*
 usus-us, *gebruik*

Mondelinge oefening

Van de aankomst. Aan het toeval. Met het gezang. Den hoorn. Der wagens. O leger! De huizen (a). Aan de knieën. Door den aanval. Van de vrees. Aan den terugkeer. Door den senaat. Het gebruik (a). Voor de aankomst. Door een toeval. Van het gezang. De hoornen (a). Aan de wagens. Door de legers. Door het huis. De knieën. Den aanval. Met een troep. Door vrees. Van den terugkeer. Aan den senaat. Door het gebruik. De aankomst (a). Het toeval (a). Der gezangen. Aan den hoorn. Van den wagen. Door het leger. Voor het huis. De knieën (a). Den aanval. Der handen. Door de vrees. Door den terugkeer. Den senaat. Aan het gebruik. Der aankomst van den zoon. Voor het toeval. Gezangen eens dichters. De hoornen der stieren en runderen. O huis! Te huis. Van huis Naar huis.

44

fructus-us, *vrucht*
 lacus-us, *meer*
 portus-us, *haven*

artus-us, *lid*
 tribus-us, *stam*
 profligare, *verslaan*

1. De kinderen hooren het gezang der vogels. 2. Door den aanvoerder van het leger worden de soldaten geprezen. 3. Door den hevigen aanval der stoutmoedige

ruiters en¹⁾ (hun) snelle paarden (abl.) worden de Romeinen verslagen. 4. Vele koningen worden gedood door het gebruik van vergif.²⁾ 5. Catilina wordt door den senaat gestraft. 6. Groot en verschrikkelijk waren de misdaden van Jugurtha. 7. De vogels houden van (= beminnen) de vruchten der boomen. 8. Niet alle huizen van Rome waren schoon. 9. Door de gelukkige aankomst der bondgenooten wordt de hevige strijd beslist.³⁾ 10. De runderen weren⁴⁾ den aanval der leeuwen af⁴⁾ met (hun) scherpe horens. 11. Door een troep vijanden (gen.) worden de oude huizen der arme en ongelukkige burgers verwoest. 12. Uit (= abl.) vrees buigen⁵⁾ de grijsaards de knieën. 13. De vrees der soldaten en de aankomst van de legers der vijanden is voor de Grieken de oorzaak van (hun) ondergang.⁶⁾ 14. De knapen gaan (= eunt) naar huis. 15. Het water van meren en rivieren en zeeën is nuttig voor de landstreek. 16. De kinderen van den schoonzoon zijn niet te huis.

45

dulcis, zoet
ver, veris, o. lente

nuntiare, boodschappen
tectum, dak

1. De honden zijn de trouwe bewakers⁷⁾ van (onze) huizen. 2. De dieren der bosschen vreezen de scherpe horens der runderen en herten. 3. De vruchtbare akkers van de rijke landlieden brengen⁸⁾ zoete en schoone vruchten voort.⁸⁾ 4. Handen, knieën en voeten zijn deelen van het lichaam. 5. Carthago heeft schoone en oude huizen. 6. Griekenland heeft goede havens. 7. De dood

¹⁾ cum. ²⁾ venēnum. ³⁾ decernēre. ⁴⁾ arcēre. ⁵⁾ flectēre. ⁶⁾ interitus-us. ⁷⁾ custos-ōdis. ⁸⁾ effērunť.

van den beroemden en voortreffelijken koning wordt veroorzaakt¹⁾ door een treurig toeval. 8. Door den terugkeer van de vogels wordt de schoone lente aangekondigd. 9. De daken van vele huizen der steden zijn rood.²⁾ 10. De krachten van het leger zijn niet groot. 11. In (= in met abl.) de schoone huizen der rijke menschen heerscht (est) dikwijls groote droefheid. 12. De voortreffelijke plannen van de wijze veldheeren der dappere legers waren den Senaat bekend.³⁾ 13. De stoutmoedige schippers vreezen het geweld van den hevigen wind niet. 14. Door vele volksstammen worden de goden en godinnen van den landbouw⁴⁾ met de vruchten van de vruchtbare akkers geëerd (colëre). 15. Diomedes behaalt den kamp-prijs (praemium) met den wagen, Ulysses door (zijn) snellen loop.⁵⁾

46

cursus-us, loop
nuntius, bode
mox, spoedig
fama, gerucht

terrëre, verschrikken
Caesar-äris, Caesar
motus-us, beweging
sensus-us, zintuig, gevoel

1. Cursu celëri nuntiorum Atheniensibus victoria mox nota est. 2. Fama adventus Alexandri viros et muliëres et senes Graeciae urbium movet. 3. Adventu Hannibälis milïtes exercïtus Romäni terrentur. 4. Impëtum Germanorum milïtes Caesäris timent. 5. Elephantï exercïtus Pyrrhi exercitui Romanorum terrörem et mortem parant. 6. Motus Vulcani diis ingentem risum⁶⁾ movent.⁷⁾ 7. Impëtus Achillis⁸⁾ et fortium Graecorum Trojānis metum parat.

¹⁾ efficitur. ²⁾ ruber. ³⁾ notus. ⁴⁾ agricultūra. ⁵⁾ cursus-us. ⁶⁾ lachlust.
⁷⁾ wekken op. ⁸⁾ Achilles-is.

8. Iura civium a senatu servantur. 9. In portu multae sunt naves. 10. Voluptas¹⁾ sensibus grata est, animo saepe noxia est. 11. Sensus canum et multorum animalium acres sunt. 12. Urbs altis et pulchras domos habet. 13. Motus stellarum doctis viris noti sunt. 14. In senatu Romano multi senes erant. 15. Magister domo profectus est.²⁾ 16. Milites hostium exercitum profligant et domum redeunt³⁾. 17. Virtus⁴⁾ hostium et iter difficile multis militibus causa metus est. 18. Domus Romae pulchrae sunt.

§ 23—24.

5e DECLINATIE

dies-ei, <i>dag</i>	glacies-ei, <i>ijs</i>
acies-ei, <i>slagorde</i>	meridies-ei, <i>middag</i>
facies-ei, <i>gelaat</i>	perniciēs-ei <i>ondergang</i>
fides-ei, <i>trouw</i>	res, rei, <i>zaak</i>
	spes, spei, <i>hoop</i> .

Mondelinge oefening

Van den dag. Aan de slagorde. Met een gelaat. De trouw (a). Van het ijs. Den middag. Door den ondergang. Door de zaken. Met de hoop. Den dag. Der slagorde. Aan het gelaat. Der trouw. Aan het ijs. Van den middag. Den ondergang. Der zaken. De hoop (a). Aan de dagen. De slagorde. Een gelaat (a). O trouw! Met ijs. Aan den middag. Met den ondergang. Aan de zaken. Der hoop. Aan de mannen. Der vrouwen en kinderen. Van de huizen. Aan de koningen en vorsten der landstreken. Met runderen en schapen en geiten (capra) en paarden en lammeren en honden. De harten der menschen. O vriend! Aan de zonen en dochters van het huisgezin.

¹⁾ genot. ²⁾ is vertrokken. ³⁾ (zij) keeren terug. ⁴⁾ dapperheid.

O dichter Vergilius. Door de goden en godinnen. Jupiter (a).
 O goede God! Aan de knapen en kinderen der vaders
 en moeders. De lichamen der grijsaards. Door de legers
 der veldheeren. Met geweld. Der krachten. Der mannen.
 De huizen. Van het huis. Te huis. Van huis. Naar huis.
 Der huizen.

Creator-ōris, *Schepper*
 pars-rtis, *vr. deel*
 equitātus-us, *ruiterij*

lumen-mīnis, *o licht*
 salūber, *heilzaam*

1. De legers der vijanden worden verslagen door een dapperen en voortreffelijken aanvoerder. 2. De knapen en kinderen van Sparta waren snel en moedig. 3. Het gelaat der zusters is gelijk aan het gelaat der broeders. 4. In (= in met abl.) alle zaken is voorzichtigheid noodzakelijk. 5. Door den ondergang van het dappere leger is het vaderland ongelukkig. 6. De dood is een zeker lot van rijke en arme menschen. 7. De arme vrouw heeft ¹⁾ een ongelukkig leven. 8. In (= in met abl.) een klein gedeelte des lichaams zijn dikwijls groote en hevige smarten. 9. Het begin van groote dingen (res) is moeilijk. 10. God is de schepper van alle dingen. 11. Een hevige oorlog was de oorzaak van den ondergang van het vaderland. 12. Het aantal aangename dagen (gen.) is dikwijls klein. 13. (Op) den dag (= abl.) der overwinning waren de burgers der steden blij. 14. Door de aankomst der ruitery was alle hoop (op) de overwinning (gen.) ijdel. 15. Door den langen tocht verminderen ²⁾ de krachten

¹⁾ agĕre. ²⁾ deficīunt.

van den jager. 16. Het licht der zon is heilzaam voor de vruchten der boomen en der akkers. 17. Voor ijverige knapen zijn moeilijke dingen (res) gemakkelijk.

§ 25-26 Bijzonderheden — Bijstelling

48

castra ponere = de legerplaats opslaan nomen-ĳnis, o. naam
castra movere = de legerplaats opbreken custos-odis, bewaker

1. De wetten der burgers zijn nuttig voor den staat. 2. Athene is een machtige stad van Griekenland. 3. De vijanden bereiden den soldaten van Fabius een hinderlaag. 4. De legerplaats wordt door Caesar opgebroken. 5. De soldaten slaan de legerplaats op bij (= *prope* met *acc.*) de stad. 6. Petrus ontvangt een schoonen brief en vele geschenken. 7. De honden, de bewakers der huizen, zijn getrouwe dieren. 8. De naam van Cicero, een uitmuntend redenaar, is beroemd. 9. Wij prijzen God, den schepper der wereld. 10. De takken¹⁾ der boomen worden gebroken²⁾ door het groote geweld der hevige stormen. 11. Door Caesar, een beroemd veldheer der Romeinen, worden de Galliërs overwonnen. 12. Griekenland, het vaderland der schoone kunsten en wetenschappen, prijzen de dichters. 13. Door den hevigen aanval en de groote dapperheid der bondgenooten wordt de sterke³⁾ legerplaats van de Carthagers verwoest. 14. Vlijtige jongelingen lezen goede en nuttige boeken van wijze en verstandige menschen. 15. De groene⁴⁾ boomen der hooge bergen zijn schoon. 16. De voortreffelijke⁵⁾ gezangen worden gezongen door de zonen en dochters des huisgezins.

¹⁾ ramus. ²⁾ frangere. ³⁾ fortis. ⁴⁾ viridis. ⁵⁾ insignis.

Regel 1.

Een **tijdsbepaling** op de vraag: **wanneer?** staat in den **ablat. zonder voorzetsel**, b.v. *In den winter* = hiëme.

Een **tijdsbepaling** op de vraag: **hoelang?** staat in den **accusativus met of zonder per**, b.v. *gedurende 10 jaar* = (per) decem annos.

49

hiems, hiëmis, vr. *winter*
ver, veris, o *lente*

aestas-ätis, vr. *zomer*
autumnus, *herfst*

1. In den zomer bloeien de planten en zingen de vogels.
2. Op den dag der overwinning geven de burgers groote en schoone geschenken aan de dappere mannen. 3. De Grieken belegerden¹⁾ Troje (gedurende) tien²⁾ jaren.
4. In de lente keeren³⁾ groote scharen⁴⁾ van vogels terug.³⁾
5. In het begin van den oorlog vreezen de soldaten den dood en de wapens⁵⁾ der vijanden. 6. De kleur⁶⁾ der nachtegalen⁷⁾ verandert⁸⁾ in den herfst. 7. Een groot gedeelte van den zomer is het water der rivieren laag.⁹⁾
8. Het heil van den staat was Cicero, den beroemden Romeinschen redenaar, dierbaar. 9. De vriendschap van slechte menschen moeten wij vermijden. 10. De oude Galliërs waren mannen van groote dapperheid. 11. Sommige dieren leven slechts (tantum) een¹⁰⁾ dag; andere dieren leven vele jaren. 12. In het jaar van Christus dood was Pilatus landvoogd¹¹⁾ van Judea. 13. Gij wordt reeds vele weken onderwezen; toch (tamen) hebben vele leerlingen nog weinig (parvus) kennis van de schoone Latijnsche (Latinus) taal.

¹⁾ obsidēbant. ²⁾ decem. ³⁾ redeunt. ⁴⁾ agmen. ⁵⁾ arma-orum. ⁶⁾ color.
⁷⁾ lusciniā. ⁸⁾ mutatur. ⁹⁾ tenuis. ¹⁰⁾ unus. ¹¹⁾ praefectus.

lacrima, *traan*
 consilium, *plan*
 olim, *vroeger*

barbārus, *barbaarsch, vreemd*
 dies natālis, *geboortedag*
 gaudere, *verheugd zijn*

dolēre, *bedroefd zijn*

1. Apollo Graecis erat deus lumīnis et cantus. 2. Tullia, Servii filia, atrōci scelēre omnibus Romanis invīsa erat. 3. Bella Alexandri, regis Persarum, celebria sunt. 4. Lacrimae matris animum crudēlem Coriolani movent. 5. Consilia Catilinae, mali viri, a Cicerōne, oratore celebri, perimuntur.¹⁾ 6. Iustitiam et sapientiam Socratis, viri iusti, Graeci laudant. 7. Aestate per (= door) campos ambulamus²⁾ et cantu alacrium avium delectamur. 8. Equites agmin Croesi dolo Cyri, regis Persarum, inutiles³⁾ erant. 9. Nomen popūli Romani olim omnibus gentibus et regibus causa erat timōris. 10. Multae gentes barbārae facies⁴⁾ variis coloribus ornant. 11. Die natāli imperatoris Romani populus gaudet. 12. Fuga Hannibālis, ducis Carthaginensium, senatui causa est laetitiae, et civibus Carthaginis interitum regni portendit.⁵⁾ 13. Die natāli parentes libēris pulchra munēra dant. 14. Patria nostra (= ons) per multos annos pars imperii Romani fuit (is geweest).

neque — neque, *noch — noch*

non solum — sed etiam, *niet alleen — maar ook*

iussu, *op bevel*

Syracūsae-arum, *Syracuse*

1. De Lacedaemoniers vreezen noch de wonden, noch

¹⁾ perimēre = verijdelen. ²⁾ wandelen. ³⁾ nutteloos. ⁴⁾ vertaal: enkelvoud. ⁵⁾ voorspellen.

den dood. 2. Cicero was niet alleen een uitstekend redenaar, maar ook een trouw burger. 3. De zeden der Germanen worden door Tacitus, een Romeinsch schrijver, geprezen. 4. Door de overwinning op (= gen.) de Curiatiërs¹⁾ was Horatius aangenaam aan het Romeinsche volk. 5. Op bevel van den Senaat wordt Catilina gestraft. 6. Door de stoutmoedige daad van Mucius wordt het gemoed van Porsenna, den koning der Etrusciërs,²⁾ bewogen. 7. Door de kracht van den storm worden de boomen ontworteld en de schoone vruchten der vruchtbare akkers vernield. 8. De levenswijze der oude Galliërs was eenvoudig. 9. Gedurende den geheelen winter was Hannibal in Campania (in met abl.); in de lente brak³⁾ hij de legerplaats op.³⁾ 10. Democritus gaf (dedit) al (zijn) bezittingen⁴⁾ aan de burgers. 11. In den tweeden⁵⁾ Punischen⁶⁾ oorlog is Hannibal de Alpen⁷⁾ overgetrokken⁸⁾ met (cum met abl.) een ontzaglijke menigte soldaten (gen.) en olifanten (gen.). 12. Marcellus heeft Syracuse, een voorname⁹⁾ stad van Sicilië, veroverd (expugnavit).

§ 27-30. VERGELIJKINGSTRAPPEN

Mondelinge oefening

Vorm den comparatief en superlatief van de volgende bijvoegl. naamw.:

1. obscurus, donker	6. timidus, vreesachtig
2. longus, lang	7. amarus, bitter
3. acutus, scherp	8. gravis, zwaar
4. iustus, rechtvaardig	9. brevis, kort
5. probus, braaf	10. levis, licht

¹⁾ Curiatius. ²⁾ Etruscus. ³⁾ movit. ⁴⁾ res. ⁵⁾ secundus. ⁶⁾ Punicus.
⁷⁾ Alpes, ium. ⁸⁾ transiit. ⁹⁾ nobilis.

11. <i>fertilis, vruchtbaar</i>	23. <i>turpis, schandelijk</i>
12. <i>utilis, nuttig</i>	24. <i>felix, gelukkig</i>
13. <i>fortis, dapper</i>	25. <i>infelix, ongelukkig</i>
14. <i>tristis, treurig</i>	26. <i>insignis, voortreffelijk</i>
15. <i>innocens, onschuldig</i>	27. <i>simplex (plicis), eenvoudig</i>
16. <i>prudens, voorzichtig</i>	28. <i>audax, stoutmoedig</i>
17. <i>peritus, ervaren</i>	29. <i>atrox, woest</i>
18. <i>superbus, trotsch</i>	30. <i>praestans, voortreffelijk</i>
19. <i>iucundus, aangenaam</i>	31. <i>loquax, praatziek</i>
20. <i>latus, breed</i>	32. <i>callidus, schrander</i>
21. <i>altus, hoog</i>	33. <i>velox, snel</i>
22. <i>fidelis, getrouw</i>	34. <i>potens, machtig</i>

Verbuig het volgende:

1. <i>vir prudentior</i>	4. <i>via brevior</i>
2. <i>felicior iuvenis</i>	5. <i>animal callidius</i>
3. <i>altior mons</i>	6. <i>domus altior</i>

Mondelinge oefening

(De *cursief* gedrukte woorden in den comp. en sup. plaatsen)

Van een *donker* bosch. Aan *lange* dagen. Met een *scherp* mes. Den *rechtvaardigen* grijsaard. Der *brave* knapen. O *vreesachtige* soldaat! De *bittere* kruiden. Aan de *zware* wonde. Met een *kort* zwaard. De *lichte* lasten. Van een *vruchtbaren* akker. Aan *nuttige* zaken. Door een *dapperen* man. Met een *treurig* gelaat. Een *onschuldig* lam. Van *voorzichtige* leermeesters. O *ervaren* schipper! *Trotsche* koninginnen (a). Aan *aangename* verhalen. Met *breede* grachten. Een *hoogen* toren. *Getrouwe* vrienden. Van een *schandelijk* bedrog. Aan *gelukkige* dochters. Door een *ongelukkigen* dood. Een *voortreffelijk* gezang. Van een-

voudige menschen. O stoutmoedige veldheer! Den woesten vijand. Aan een voortreffelijk geschenk. Door praatzieke vrouwen. O schrandere zoon! De snelle dieren. O machtige vorsten! Het donkere bosch (a). Aan een langen weg. Met scherpe sporen. O rechtvaardige rechters! Brave kinderen. Van een braaf meisje. Voor een vreesachtig hert. Met een bittere spijs. Een zware ramp. Van korte messen. De lichte lasten (a). Aan een vruchtbaren akker. Met nuttige voorbeelden. O dappere soldaten! De bedroefde moeders. Van een ervaren veldheer. Aan trotsche mannen. Met aangename verhalen.

52

solitudo-dñis, woestijn
latus, uitgestrekt

ferrum, ijzer
humānus, menschelijk

1. De Spartanen waren dapperder dan de Perzen. 2. Van alle volkeren van Griekenland waren de Spartanen de dapperste soldaten. 3. De dood van Socrates was schooner dan van Catilina. 4. Helēna was de schoonste¹⁾ vrouw van Griekenland. 5. Honden zijn snelle²⁾ dieren, doch de vogels zijn snellere dieren. 6. De zomer is voor alle menschen aangenamer dan de winter. 7. Africa heeft uitgestrekter woestijnen dan Europa. 8. De oorlogen van de Romeinen waren dikwijls zeer bloedig³⁾ en wreed. 9. Aristīdes was rechtvaardiger dan Themistocles, doch het beleid⁴⁾ van Themistocles was zeer nuttig voor den staat. 10. Caius wordt onderwezen door een bekwamer leermeester dan Horatius. 11. De zeden der Lacedaemoniërs waren zeer eenvoudig. 12. De Perzen waren dapper, de

¹⁾ formōsus. ²⁾ velox. ³⁾ cruentus. ⁴⁾ consilium.

Grieken dapperder, de Romeinen zeer dapper. 13. Het ijzer is nuttiger voor het menschelijk geslacht dan het goud. 14. De legerplaats van Caesar was sterker¹⁾ dan (die) van de Galliërs. 15. De wonden van den dapperen man waren zwaarder dan wij dachten.²⁾ 16. De naam van Caesar, den dapperen veldheer der Romeinen, is beroemder dan (die) van Pompejus. 17. Solon was de verstandigste³⁾ man van alle Grieken.

§ 31. „Dan” na een comparatief.

53

sevērus, streng
imperator-oris, keizer
patiens, geduldig

fuga, vlucht
cupiditas-atis, zucht
ferox, woest

1. De wetten der Lacedaemoniërs waren strenger dan van de overige (ceteri) volken van Griekenland. 2. Vlijtige knapen zijn den leermeester aangenamer (dan) luie knapen. 3. De Punische oorlog was voor de Romeinen gevaarlijker dan de Aziatische oorlog. 4. De Romeinen waren strenger heeren (over) de slaven (= gen.) dan de Grieken. 5. Nooit was de Romeinsche staat ongelukkiger dan na (= post met acc.) de nederlaag bij *Cannae*.⁴⁾ 6. Aan Cornelia, de moeder der Gracchen⁵⁾, waren de kinderen dierbaarder (dan) alle kostbare geschenken. 7. Croesus was de rijkste vorst van zijn⁶⁾ tijd. 8. De burgers vreezen Nero,⁷⁾ den wreedsten keizer der Romeinen. 9. De Latijnsche taal is dikwijls nauwkeuriger⁸⁾ dan de onze.⁹⁾ 10. Prometheus was

¹⁾ firmus. ²⁾ cogitabāmus. ³⁾ prudens. ⁴⁾ Vertaal: Cannensische nederl. = clades Cannensis. ⁵⁾ Gracchus. ⁶⁾ = illius. ⁷⁾ Nero-ōnis. ⁸⁾ accurātus
⁹⁾ nostra.

zeer geduldig in (= *in* met *abl.*) de hevigste smarten. 11. Het gemoed van Achilles was woester dan van de overige Grieken. 12. Voor de Lacedaemoniërs was de vlucht de schandelijkste (zaak) van alle zaken (*res*). 13. De dood van Socrates, een zeer onschuldig man, was voor (zijn) leerlingen een oorzaak van zeer groote (*gravis*) droefheid. 14. Van alle veldheeren was Hannibal de beroemdste (*clarus*). 15. Niets is gevaarlijker¹⁾ (dan) de zucht naar (= *gen.*) geld.

54

mendax, leugenachtig

Hispania, Spanje

Germania, Duitschland

mel-mellis, o. honig

reportare, behalen

oraculum, orakel

1. *Vita Achillis brevissima, sed clarissima fuit (was).*
 2. *Thebani Lacedaemoniis nova acie gravissimam cladem parant.* 3. *Trojāni iram Achillis, viri omnium Graecorum clarissimi, timent.* 4. *Lacedaemoniis libertas patriae vitā carior erat.* 5. *Libri Plutarchi, scriptōris doctissimi, clarissimi erant.* 6. *Consilium Fabii, ducis Romanorum, consilio Minucii, magistri equitum, prudentius erat.* 7. *Verba Philippi, regis Macedoniae, mendacissima erant.* 8. *Vinum Hispaniae vino Germaniae dulcius est.* 9. *Aestate arbores pulchriores sunt quam hiēme.* 10. *Dies autumnii breviores sunt quam aestatis.* 11. *Omnium Graecorum Demosthēnes, omnium Romanorum Cicero orator eloquentissimus fuit (was).* 12. *Exempla praeceptis utiliora sunt.* 13. *Verba Nestoris melle dulciora erant.* 14. *Miltiādes insignissimam victoriam reportat.* 15. *Oraculum Delphicum²⁾ celebrius quam oraculum Dodonaeum³⁾ fuit.* 16. *Adulcentes senibus celeriores sunt.* 17. *Fabulae Aesōpi pueris et puellis gratissimae sunt.*

¹⁾ *periculosus.* ²⁾ *te Delphi.* ³⁾ *te Dodōna.*

§ 32. Uitzonderingen. (bijv. nw. op er en ilis)

55

ferrum, *ijzer*
impiger, *vlijtig*
praeceptum, *regel*

nihil, *niets*
laudabilis, *prijzenswaardig*

1. De tempels en gebouwen van Griekenland zijn zeer beroemd. 2. Het leven van Niobe,¹⁾ de dochter van Tantalus, was zeer ongelukkig. 3. In de lente en in den zomer zijn de dagen langer dan de nachten. 4. Door de zware (gravis) nederlaag van het leger worden de zeer vruchtbare akkers verwoest. 5. Het ijzer is het nuttigste van alle metalen.²⁾ 6. De huizen van den rijken koopman waren zeer schoon. 7. De Romeinen waren dapperder dan de Grieken. 8. Alcibiades was zeer lui in³⁾ vreedstijd (pax), maar in³⁾ oorlogstijd (bellum) zeer werkzaam.⁴⁾ 9. De paarden van de Arabieren⁵⁾ zijn zeer snel en zeer beroemd. 10. De Grieksche staat was vrijer dan de Romeinsche. 11. Aegypte⁶⁾ was vruchtbaarder dan Griekenland. 12. De regels⁷⁾ der taal zijn zeer gemakkelijk voor de vlijtigste leerlingen. 13. Goede voorbeelden zijn prijzenswaardiger en nuttiger (dan) woorden. 14. Jongelingen zijn sneller dan grijsaards. 15. De oude Galliers hadden⁸⁾ mooier huizen (dan) de Germanen. 16. De naam van Homerus, den grooten dichter der Grieken, is zeer beroemd. 17. Knapen zijn vroolijker dan grijsaards. 18. Niets is schooner (dan) de deugd.

¹⁾ Niobe, ae. ²⁾ metallum. ³⁾ in met abl. ⁴⁾ impiger. ⁵⁾ Arābes, um.
⁶⁾ Aegyptus. ⁷⁾ praeceptum. ⁸⁾ habēbant.

profundus, *diep*
humilis, *laag*
saluber, *heilzaam*

thesaurus, *schat*
clemens, *goedertieren*
nobilis, *voornaam*

1. De zee is dieper (dan) de rivieren. 2. De zoon is dikwijls zeer gelijk aan (zijn) vader. 3. Cicero is de beroemdste van alle Romeinsche redenaars. 4. De oude stad wordt door de burgers met een zeer lagen muur omringd. 5. De gemakkelijkste zaken zijn dikwijls zeer moeilijk voor een luien knaap. 6. Aan de vlijtigste en oplettendste leerlingen worden zeer schoone prijzen gegeven. 7. Het leven van vele zeer rechtvaardige vorsten was zeer nuttig voor den Romeinschen staat. 8. Oude wijn is een zeer heilzaam geneesmiddel¹⁾ voor (gen.) vele ziekten. 9. De armste menschen zijn niet altijd de ongelukkigste, maar dikwijls gelukkiger (dan) zeer rijke menschen. 10. Het geschenk der burgers was schooner dan (dat) der gezanten. 11. Weinige (pauci) menschen waren rijker (dan) Croesus, velen gelukkiger. 12. De Scythen²⁾ waren de dapperste en stoutmoedigste vijanden der Perzen.³⁾ 13. Rome is een zeer schoone en zeer voorname stad. 14. De namen van Achilles en Hector zijn onsterfelijk. 15. Deugd is den mensch nuttiger en heilzamer (dan) alle schatten der wereld. 16. De zeer goedertieren koningin geeft den zeer armen grijsaard groote geschenken.

Bijvoegl. n.w. op ius, eus, quus, dicus, enz.

noxius, *schadelijk*
tenuis, *zwak*

mirabilis, *wonderbaar*
beneficus, *weldadig*

¹⁾ medicamentum. ²⁾ Scythia. ³⁾ Persa.

iniquus, onbillijk
eximius, uitstekend

egregius, uitstekend
impiger, vlijtig

1. Niets is aangenamer dan de vriendschap. 2. De gezondheid¹⁾ van den koning is zeer zwak. 3. Door de voornaamsten der burgers worden den koning zeer prachtige geschenken gegeven. 4. De gewoonten²⁾ der menschen zijn zeer ongelijk. 5. De bergen van Duitschland zijn zeer steil. 6. De plaats was geschikter voor een legerplaats dan de veldheer dacht.³⁾ 7. In den ouden tijd (= meervoud) waren de reizen zeer moeilijk. 8. De tempel van Jupiter was versierd⁴⁾ met een zeer prachtig standbeeld. 9. Het oordeel der zeer wreede en strenge rechters was zeer onbillijk. 10. De schoonste en snelste dieren zijn niet altijd de nuttigste en de getrouwste. 11. De wreede oorlog was voor de ongelukkige landlieden en de arme mannen en vrouwen zeer schadelijk. 12. De wonderbaarlijkste dingen worden door den leermeester aan de leerlingen verhaald. 13. De gemakkelijkste dingen zijn niet altijd de nuttigste en geschiktste. 14. De koningin was weldadiger (dan) de koning. 15. De kracht van den wind is zeer sterk en vernielt de schoonste en vruchtbaarste akkers van het land. 16. De ziekten der ziel zijn zwaarder dan (die) des lichaams. 17. Den zeer uitstekenden vlijt der vlijtigste leerlingen beloont⁵⁾ de leermeester met de uitstekendste geschenken.

58

fulgens, schitterend
expugnare, veroveren
niger, zwart

altus, hoog
implorāre, afsmeeken
misericordia, medelijden

invidia, afgunst

¹⁾ valetūdo vr. ²⁾ mos. ³⁾ putābat. ⁴⁾ ornatus. ⁵⁾ remunerātur.

1. Lumen solis fulgentius est quam stellarum. 2. Elephantia animalia prudentissima sunt. 3. Syracūsae, potentissima urbs Siciliae, a Marcello expugnantur. 4. Mummius expugnat Corinthum, urbem Graeciae celeberrimam. 5. Via brevissima non semper facillima est. 6. Dux locum castris maxime idoneum eligit. 7. Omnium avium corvus nigerimus avis est. 8. Socrātes iustior et prudentior et magis sobrius erat omnibus viris Athenarum. 9. Montes Germaniae magis ardui sunt quam patriae nostrae.¹⁾ 10. Domus horum (van deze) virorum divitum magnificentissimae sunt. 11. Homīnes divites pulchriores et altiores domos habent quam pauperes. 12. Vis procellae vehementissima turrim et multa aedificia Athenarum delet. 13. Scuta militum Caesaris longiora et latiora erant quam hostium. 14. Miserrimae mulieres misericordiam atrocissimorum hostium implōrant. 15. Pueris utilissimi libri non semper grati sunt. 16. Nullum malum est vehementius et importunius²⁾ quam invidia.

§ 33. Comp. en sup. van bonus enz.

59

olim, vroeger	pauci, ae, a, <i>weinige</i>
notus, bekend	ingenium, <i>verstand, beleid</i>
reportare, behalen	necessarius, <i>noodzakelijk</i>

1. Het rijk der Perzen was vroeger het grootste en machtigste rijk der wereld. 2. De maan is dichter bij de aarde³⁾ dan de zon. 3. De Romeinsche staat was zeer groot. 4. De aarde is kleiner (dan) de zon, doch grooter dan de maan. 5. Jupiter is de grootste van al de bekende

¹⁾ noster = onze. ²⁾ importunus = ongepast. ³⁾ dat.

planeten¹⁾ 6. De gemakkelijkste oefeningen zijn niet altijd de beste. 7. Darius, een koning der Perzen, was een zeer goed vorst, doch zeer ongelukkig. 8. Domitianus en Nero waren de slechtste en wreedste vorsten van den Romeinschen staat. 9. De troepen der Grieken waren dapperder en beter dan (die) der Perzen, want hun²⁾ moed was zeer groot. 10. Zeer vele kinderen zijn zeer gelijk aan (hun) ouders; weinige zijn beter, vele zijn slechter. 11. De stad Carthago was ouder dan Rome. 12. Het verstand van zeer vele menschen is zeer klein. 13. De geschiedenis van Babylon, de grootste, schoonste en prachtigste stad der aarde, is zeer beroemd. 14. Caesar heeft meer oorlogen gevoerd (gessit) dan de meeste veldheeren van zijn tijd.³⁾ 15. (Er) worden meer steden veroverd door beleid dan door geweld. 16. Deugd is voor alle menschen noodzakelijker dan rijkdom. 17. Deugd is beter (dan) krachten. 18. Zeer vele en zeer groote overwinningen worden behaald door de dapperheid van weinige soldaten.

60

res secundae (meerv.), *voorspoed*
 res adversae (meerv.), *tegenspoed*
 noxius, *schadelijk, nadeelig*
 interdum, *soms*

malum, *ramp, onheil*
 vitium, *ondeugd*
 thema-mātis, o. *oefening*
 profundus, *diep*

1. Voorpoed is voor zeer vele menschen nadeeliger (dan) tegenspoed. 2. De grootste onheilen ontstaan (= fiunt) soms door de kleinste voorvallen. 3. Aan Socrātes, den verstandigsten en besten burger van Athenē, wordt de hoogste lof gegeven. 4. De oppervlakte⁴⁾ der aarde is kleiner dan (die) der zeeën. 5. Op den laatsten dag van het jaar

¹⁾ planēta. ²⁾ = eōrum. ³⁾ illius aetātis ⁴⁾ superficies

wordt de sterke stad door de zeer talrijke¹⁾ troepen der vijanden veroverd. 6. De dood is een minder groote²⁾ ramp voor een braaf mensch dan de ondeugd. 7. In het eerste jaar van de regeering³⁾ des konings was de staat gelukkiger dan in het laatste jaar. 8. Een gelukkige vrede is beter en nuttiger voor den staat (dan) een gelukkige oorlog. 9. Deze⁴⁾ oefening is gemakkelijker dan vele andere. 10. Zeer weinige menschen zijn zeer slecht. 11. Het lot der grijsaards was droeviger⁵⁾ dan van de mannen en vrouwen. 12. De last was het arme⁵⁾ dier te zwaar.⁶⁾ 13. Romulus was de eerste koning van het Romeinsche volk, Tarquinius Superbus de laatste. 14. Een roover is meer gelijk aan een dier (fera) dan aan een mensch. 15. In de lente en in den zomer zijn de nachten korter (dan) de dagen. 16. De zeeën zijn dieper en grooter dan de rivieren. 17. Het gevaar van den strijd was minder groot voor den veldheer, dan voor de soldaten.

61

vovēre, toewijden
sensus-us, zintuig
caput-itis, hoofdstad

quo—eo, = hoe—des te
avaritia, gierigheid

1. Facta maxime laudabilia saepe ab hominibus vituperantur. 2. Plurimae et potentissimae gentes Xerxi, regi Persarum, parēbant.⁷⁾ 3. Melius est paucos amicos habēre, quam multos adulatōres.⁸⁾ 4. Socrati, viro omnium Graecorum sapientissimo, summa laus datur. 5. Turpis fuga fortibus militibus peior est quam mors. 6. In maximis

¹⁾ creber. ²⁾ = kleiner. ³⁾ regnum. ⁴⁾ hoc. ⁵⁾ miser. ⁶⁾ comparatief.
⁷⁾ gehoorzaamden. ⁸⁾ vleier.

periculis saepe pulcherrima templa dis vovebantur (werden toegewijd) a Romanis. 7. Mors Scipionis militibus causa est maximi dolōris. 8. Sensus mutarum bestiarum acriores sunt quam sensus hominum. 9. Filius Cicerōnis patri dissimillimus fuit (= was). 10. Colonia Agrippina¹⁾ urbs vetustior est quam caput Germaniae. 11. Veterrima vina saepe suavisima sunt. 12. Rebus facillimis vires viri non exercentur. 13. Vir prudens res minimas non contemnit. 14. Concordia res minimae crescunt,²⁾ discordia maximae res dilabuntur.³⁾ 15. Omnia hominum opēra peragenda⁴⁾ sunt⁴⁾ ad maiorem Dei gloriam. 16. Aristoteles plures discipulos habet quam Plato. 17. Nihil avaritia turpius est. 18. Quo maior est culpa, eo gravior poena est. 19. Viri divites et potentes plures habent amicos, quam pauperes. 20. Nulla vis vi virtutis maior est.

§ 36-37

Bijwoorden

Mondelinge oefening

Maak bijwoorden (ook comp. en sup.) van:

pulcher	iucundus	tardus
probus	miser	gravis
prudens	levis	celer
acer	bonus	magnificus
sevērus	infēlix	malus
praestans	alācer	laetus
audax	patiens	aequus
sedūlus	egregius	atrox
fortis	similis	attentus

¹⁾ Keulen. ²⁾ worden groot. ³⁾ (zij) gaan te gronde. ⁴⁾ (zij) moeten verricht worden.

modestus	asper	elēgans
benevōlus	constans	ferox
brevis	similis	idoneus
suāvis	ignāvus	inīquus
strenuus	liber	arrōgans
dilīgens	sapiens	pius
crudēlis	vehēmens	gratus
beātus	praeclārus	benignus

62

agēre, *handelen*
 oratio, *redevoering*
 tolerare, *verdragen*

cruciatus-us, *foltering*
 nemo, *niemand*
 currere, *loopen*

1. De soldaten verdedigen moedig de stad en strijden met de grootste dapperheid. 2. De Galliërs strijden hevig tegen¹⁾ de Romeinen. 3. Een wijs man leeft braaf en handelt voorzichtig. 4. De dappere soldaten worden hevig gewond door de pijlen en zwaarden der vijanden. 5. De Grieken strijden dapperder dan de Perzen. 6. Demosthenes verdedigt door zijn redevoeringen stoutmoedig²⁾ de rechten en de vrijheid van den Griekschen staat. 7. De Romeinen worden door de Carthagers wreed gekweld. 8. Het paard van Alexander, den beroemden koning van Macedonië, loopt sneller dan alle andere paarden van het land. 9. Een leugenachtige knaap wordt door (zijn) ouders zeer streng gestraft. 10. Regulus, de aanvoerder der Romeinen, strijdt dapper; hij wordt verslagen en verdraagt geduldig de wreedste folteringen. 11. Niemand leeft aangener dan

¹⁾ contra met acc. ²⁾ audax.

een wijs en braaf man. 12. De tempel van Apollo was met gouden en zilveren geschenken zeer schoon versierd.¹⁾ 13. Gij handelt verstandiger en beter dan (uw) broeder, indien²⁾ gij de voorschriften (uwer) ouders ijverig en nauwgezet³⁾ betracht.⁴⁾ 14. Wij allen verlangen⁵⁾ goed (te) leven en gelukkig (te) zijn.⁶⁾ 15. (In) de lente en (in) den zomer zingen de vogels het schoonst.

Regel 2.

1. De **gen. partitivus** wordt gebruikt, wanneer men spreekt over **een deel van het geheel**. Deze gen. komt o. a. voor bij zelfst. naamw., die een hoeveelheid aanduiden. Dikwijls gebruikt men in het Nederlandsch de voorzetsels: van, onder, uit enz.; deze worden dan niet vertaald, b.v. *De dapperste onder de soldaten* = fortissimus militum. *een menigte mensen* = multitudo hominum.

Regel 3.

2. **Gen. obiectivus**. In het Nederlandsch gebruikt men dikwijls verschillende voorzetsels: **tot, naar, op, jegens, aan, voor**, enz. Wanneer deze voorzetsels **afhangen van een zelfstandig naamw.**, worden ze niet vertaald, doch men plaatst het woord, waarbij het voorzetsel behoort, in den **genetivus**.

Voorbeelden:

De liefde tot het vaderland = amor patriae
de begeerte naar geld = cupiditas pecuniae
de hoop op de overwinning = spes victoriae
de eerbied jegens de ouders = pietas parentum

¹⁾ ornatus. ²⁾ si ³⁾ accuratus. ⁴⁾ colere. ⁵⁾ cupimus. ⁶⁾ esse

de gedachtenis aan de overledenen = *memoria defunctorum*
de vrees voor het gevaar = *timor periculi*

63

incitare, drijven

homo sceleratus, misdadiger

reportare, behalen

odium, haat, afkeer

inopia, gebrek

alimenta (-orum) levensmiddelen

1. Vele groote en sterke dieren worden door de vrees voor straf bedwongen. 2. Door de vrees voor den dood wordt de overwinning niet behaald. 3. De begeerte naar schatten is dikwijls de oorzaak van de grootste en slechtste misdaden. 4. Hannibal wordt door hevigen haat tegen de Romeinen gedreven. 5. De herinnering aan (zijn) misdaden kwelt hevig het gemoed van den misdadiger. 6. Door gebrek aan levensmiddelen wordt het dappere leger der Carthagers overwonnen. 7. Een zeer rampzalige dood is dikwijls de straf voor groote misdaden. 8. De droefheid¹⁾ over den ondergang²⁾ der oude stad vermeerderd de zucht naar wraak.³⁾ 9. Het leger der Romeinen wordt verschrikt door de vrees voor de ontzaglijke olifanten. 10. Bij⁴⁾ de Germanen was de afkeer van de slavernij⁵⁾ zeer groot. 11. Varro, een veldheer der Romeinen, wordt gedreven door een zeer groote begeerte naar den strijd. 12. Maar de Germanen strijden dapperder dan de Romeinen uit (= abl) vrees voor slavernij. 13. Zoo is het *al te groote*⁶⁾ vertrouwen⁷⁾ op de soldaten de oorzaak van een verschrikkelijke nederlaag.

1) dolor. 2) interitus us 3) ultio-onis. 4) apud met acc. 5) servitus-utis.
⁶ nimius ⁷⁾ fiducia.

14. Bij¹⁾ de Galliërs hadden²⁾ de mannen de macht over leven en dood.³⁾ 15. Pompejus wordt te gronde gericht⁴⁾ door het al te groote (nimius) vertrouwen⁵⁾ op (zijn) krachten.

64

incitamentum, aansporing
quies, rust
salus-utis, redding

expellere, verdrijven
imperium, heerschappij
gerere, voeren

1. Mors omnium laborum et dolorum quies est. 2. Cupiditas gloriae maximum virtutum et laborum incitamentum est. 3. In magnis periculis spes salutis saepe minima est. 4. Boni pastoris officium est, oves tondere, non deglubere.⁶⁾ 5. Gloria et honor maxima praemia sunt laboris et virtutum. 6. Germani timore mortis acerbae non moventur. 7. Quo vetustius vinum, eo melius est. 8. Romani Tarquinius, regem ultimum, expellunt. 9. Tarquinius imperii cupiditate movetur et plurimos reges, Romanorum hostes, adit⁷⁾. 10. Bellum cum (met) Romanis geritur; utrimque⁸⁾ acerrime pugnatur. 11. Romanorum pedites a Valerio, equites a Bruto ducuntur. 12. Brutus Aruntem, Tarquinius filium, agnovit⁹⁾ et calcaribus equum incitat. 13. Alter¹⁰⁾ alterum¹¹⁾ hasta transfigit. 14. Dolor mortis praestantium ducum Romanis et Vejentibus incitamentum est virtutis¹²⁾; diu fortissime pugnant. 15. Proxima¹³⁾ nocte Tarquinius exercitum abducit; ¹⁴⁾ Valerius a civibus honoratur.

¹⁾ apud met acc. ²⁾ habuerunt. ³⁾ nex, necis. ⁴⁾ perit. ⁵⁾ fiducia. ⁶⁾ villen.
⁷⁾ (hij) bezoekt. ⁸⁾ van weerszijden. ⁹⁾ (hij) herkent. ¹⁰⁾ de een. ¹¹⁾ de ander.
¹²⁾ dapperheid. ¹³⁾ volgend. ¹⁴⁾ wegvoeren.

Persoonlijke en bezittelijke voornw. (1e en 2e pers.)

Mondelinge oefening.

Aan mij. Aan u. Van ons. Uwer. Door u (m.). Onze.
U (a.). Van mij. Aan u (m.). Voor ons. Mij (a.). Wij.
Door ons. U. (a.m.). Met mij. Met ons. Met u. Met u (m.).
Uwer. Door mij. Aan ons. Van hem. Aan hen. Door hem.
Met hem. Hem (a.). Van hen. Hen (a.). Voor hem. Met
hen. Door hen. Zij (m.). Hij. Van haar. Voor haar (m.).
Door haar. Met haar. Haar (a.). Van haar (m.). Haar (a.m.).
Aan haar. Met haar (m.). Door haar (m.). Zij (m.). De
liefde jegens ons. De herinnering aan u (e.). De her-
innering aan u (m.). Niemand. (nemo) onzer. Zich (a.).
Zich (dat.). Met zich. Met hem. Van mijn broeder. Mijner
zuster. Aan mijn ouders. Door mijn vader. Mijn paard (a.).
Van mijne huizen. O mijn zoon! Uwe (e) huizen (a.).
Aan uw zuster. Met uw broeders. Uwe vrienden. Van
ons huis. Aan onze zusters. Door onze leermeesters. Ons
vaderland (a.). Onze steden. Uwe (m.) vrienden. Aan
uwe koningin. Met uwe vijanden. Uwe leerlingen. Voor
mij en mijn broeder. Mijne zusters en ik. Met u en uw
vader. Uw huis (a.) en het mijne. Van ons en onze
vrienden. Aan uwe vaders en uwe moeders. Uw (m.)
broeder en mijne ouders.

65

notus, bekend

maiores-um, voorouders

parare, bereiden

venenum, vergif

negotium, taak

1. De ontzaglijke werken onzer voorouders zijn u allen

bekend. 2. De meesten onder ons zijn zeer prijzenswaardig om (abl.) hun liefde tot de wetenschappen. 3. Den besten en vlijtigsten leerling van u allen geef ik de schoonste lofprijzingen. 4. In den zomer zijn de vogels ons aangenaam door lieflijke (suavis) gezangen. 5. Onzen dapperen veldheer beminnen de soldaten. 6. Ontferm¹⁾ (u) mijner, o goede God! 7. De vijanden strijden reeds tien (decem) dagen tegen²⁾ onze soldaten. 8. Uw broeder en mijne zuster wandelen met mij. 9. Alle geslachten der stervelingen moeten u, o God, gehoorzamen. 10. Als (si) gij goed en ijverig leert (didicēris), zal ik u zeer schoone belooningen geven.³⁾ 11. Wij allen beminnen ons vaderland en dienen⁴⁾ het met de grootste dapperheid. 12. Mijn broeder is grooter (dan) ik, doch kleiner (dan) uw vader. 13. Gij legt⁵⁾ mij (dat.) een grootere en zwaardere taak op⁵⁾ dan hem. 14. (Er) worden door hem zeer schoone gedichten voorgedragen.⁶⁾ 15. Onze liefde tot onze ouders en tot ons vaderland moet ons dierbaarder zijn dan de grootste schatten. 16. De brieven van uw broeder en van onze zuster worden u gezonden. 17. De muren van onze oude stad worden door hen verwoest. 18. Mithridates bereidt zich den dood door vergif, maar de meeste vergiften doen hem geen (non) schade (schade doen = nocēre).

1. Het heil van ons vaderland is onzen koning en mij

¹⁾ ontferm u = miserēre. ²⁾ contra met acc. ³⁾ dabo. ⁴⁾ servire met dat. ⁵⁾ opleggen = imperare. ⁶⁾ recitare.

en hem en u allen dierbaar. 2. Onze lofprijzingen zijn hun aangenamer dan uwe vermaningen. 3. Waarom geeft mijn zuster onze boeken aan u? 4. Ons vaderland wordt door hem meer bemind dan door u en uw vrienden. 5. Uw hebzucht is grooter dan al onze schatten. 6. Uw misdaden, Catilina, bereiden uw vaderland en ons allen den ondergang. 7. Onze vroolijkheid is dikwijls grooter dan onze ijver. 8. Hij verhaalt u en mijn broeder de geschiedenis van onze stad en van onze burgers. 9. Onze dichters geven roem aan onze dappere soldaten en aan onzen veldheer. 10. „O Jupiter,” zeide (inquit) Romulus, „ik beloof (voveo) u een tempel; geef ons de overwinning op de vijanden van uw stad!” 11. De dood van uw koning brengt droefheid aan uw koningin en aan u allen. 12. De herinnering aan uw weldaden verblijdt hem en ons. 13. De beleedigingen van mijn vijanden doen mij geen schade. 14. De herinnering aan uwe weldaden is voor ons allen een aansporing tot arbeid. 15. Claudius Civilis bevrijdt onze voorouders van (a) de heerschappij der Romeinen. 16. Deze oefening is voor u en voor hen moeilijker dan voor mij.

67

molestus, *lastig*
falsus, *onwaar*
testis, *getuige*

consilium, *plan*
vanus, *ijdel*
imperare (met dat.), *heerschen over*

1. Homines pigri sibi et ceteris hominibus molesti sunt.
2. Propter¹⁾ odium nostri multa falsa de²⁾ nobis narrant.
3. Si patria libera non est, nobis pax nulla est. 4. Frater

¹⁾ uit. ²⁾ over.

meus mihi dat libros tuos. 5. Patria nostrum omnium parens (moeder) est. 6. Munus magnificentissimum ab eo tibi datur. 7. Socrātes iudicibus respondet: „Multi vestrum testes meae vitae fuerunt.¹⁾ 8. Consilia tua, Catilina, multis nostrum nota sunt; te omnes Romani timent. 9. Hostes a nobis superantur et expelluntur, et libertas reipublicae nobis paratur. 10. Nobis et vobis et omnibus probis civibus salus patriae cara est. 11. Frater tuus mecum in silvis ambulat. 12. Deus, nos amat; in omnibus vitae periculis nobiscum est. 13. Si Deus nobiscum est, inimicorum consilia vana sunt. 14. Sibi imperare ars difficillima est. 15. Tu, Carōle, diligentior es (zijt) quam frater tuus. 16. Vir sapiens olim²⁾ dixit:³⁾ omnia mea mecum porto. 17. Vi magna hostes turrim oppugnant. 18. Deus nobis et vobis et omnibus hominibus, etiam pessimis, beneficia tribuit. 19. Tunica⁴⁾ nobis propior pallio est. 20. Frater meus librum tibi dat.

§ 40.

eius, suus

68

libenter, gaarne (bijwoord)
monita-orum, vermaningen
attentus, oplettend

intellegerē, begrijpen
improbare, afkeuren
prudentia, voorzichtigheid

1. De soldaten verdedigen moedig ons vaderland. 2. Demosthenes is een beroemd redenaar; wij lezen zijn redevoeringen gaarne. 3. Apollo en zijn zuster dooden de kinderen van Niobe (gen. ae). 4. De soldaten van Caesar worden door zijn voorbeeld aangemoedigd.⁵⁾ 5. Daedalus

¹⁾ (zij) zijn geweest. ²⁾ eens. ³⁾ (hij) heeft gezegd. ⁴⁾ hemd. ⁵⁾ incitare.

verschafft zijn zoon vleugels; doch door de warmte der zon gaan zijn vleugels los.¹⁾ 6. Zoo²⁾ brengt³⁾ zijn stoutmoedigheid hem den dood. 7. De veldheer en zijn soldaten bestormen de stad met de grootste dapperheid. 8. De vijanden worden overwonnen, doch (autem) hun legerplaats wordt niet veroverd. 9. Zijn vader en mijn broeder zijn vrienden. 10. Hannibal verslaat door zijn schranderheid en den moed van zijn soldaten de Romeinen en hunne bondgenooten. 11. Hare boeken zijn schooner dan de boeken van haar vader en van mijne zuster. 12. De knapen moeten aan hunne leermeesters gehoorzamen en hunne vermaningen oplettend aanhooren (audire). 13. De soldaten redden hun vaderland door groote dapperheid. 14. Mijn vader verkoopt u zijn huis; gij verkoopt hem uw tuin. 15. Alexander doodt Clitus, zijn vriend. 16. Uw broeder en zijn zuster zijn te huis. 17. De Romeinen begripen de plannen van Fabius niet en keuren zijn voorzichtigheid af.

69

anser-ëris, gans

vigilantia, waakzaamheid

1. Zijn boeken worden door de meesten onzer gelezen.
2. De Romeinen zenden hun gezanten naar onzen koning.
3. De Romeinen worden dikwijls door de Carthagers en hun veldheer Hannibal verslagen.
4. Eindelijk worden de Carthagers door hen bij (ad) Zama overwonnen.
5. Mijn vader en zijn broeder geven hun geld aan hun ongelukkige vrienden.
6. Caesar wordt door Brutus, zijn besten vriend, gedood; hij wordt door hun dolken doorstoken.

¹⁾ vertaal: worden losgemaakt, solvère. ²⁾ ita. ³⁾ parare.

7. De Galliërs en hun bondgenooten worden in (in) hun (eigen) vaderland (abl.) verslagen. 8. De ganzen redden Rome door hun waakzaamheid. 9. Cicero verdedigt zijn vaderland tegen (contra met acc.) Catilina en zijn schandelijke plannen. 10. Uw broeder brengt door zijn brief uw vader, mij en ons allen groote vreugde. 11. De moeder en haar kinderen zijn door uw weldaden zeer gelukkig. 12. Zijn leven is mij en mijn vrienden dierbaar. 13. Uw ouders zijn onze grootste weldoeners; wij prijzen hun daden. 14. Niets is onverstandiger (stultus) dan vertrouwen op (= dat.) de menschen en hun woorden. 15. Onze ouders beminnen ons, wij beminnen onze ouders. 16. Cicero is door zijn welsprekendheid (eloquentia) zeer beroemd, maar zijn redevoeringen zijn voor ons zeer moeilijk.

70

reditus terugkeer

ovum ei

1. Zijn raad is voor ons en ons huisgezin een zeer groot voordeel. 2. De jongelingen verlaten hun ouders en de vaders hunne kinderen en verdedigen hun vaderland met de grootste dapperheid. 3. Zeer vele vreemde volken offeren aan hunne goden de vruchten van hunne akkers en zelfs hunne kinderen. 4. Penelöpe en haar zoon wachten den terugkeer (af) van Ulixes. 5. Hannibal en zijn soldaten vermeederen hun roem door hun overwinningen op de Romeinen en hun bondgenooten. 6. Demosthenes is beroemd door zijn redevoeringen, maar zijn welsprekendheid¹⁾ is grooter dan zijn dapperheid, want in den slag (abl.) laat²⁾ hij zijn wapens vallen.²⁾ 7. De vijand valt onze bondgenooten aan

¹⁾ eloquentia. ²⁾ omitto

en verwoest hun huizen en akkers. 8. Hasdrubal komt met zijn leger naar (in) Italië (acc.), maar de Romeinen vernietigen zijn leger en slaan¹⁾ hem het hoofd af¹⁾. 9. Zeer vele leerlingen houden van²⁾ aardigheden, maar ze vertalen ze slecht. 10. Brutus en zijn vriend Cassius dooden zich met hun zwaard. 11. Mijn vader en hun vriend koopen ons huis en uw akkers. 12. Het geld van zijn ouders is de oorzaak van hun tweedracht. 13. Pyrrhus *drijft* de Romeinen *op de vlucht*³⁾ door zijn olifanten; want hun speren kunnen hen niet doorboren.

§ 41 Aanwijzende voornaamwoorden

Mondelinge oefening

Van dezen man. Aan deze vrouwen. Met dezen knaap. Dit meisje (a). Van deze huizen. Deze steden (a). Voor deze vrouw. Deze kinderen. Van deze vrouw. Aan deze mannen. Met deze zaak. Dezen leerling. Dezer knapen. Deze dichters (a). Aan dezen leermeester. Deze meisjes. Van dezen oorlog. Aan deze gedichten. Met dit werk. Deze rivier (a). Van deze zeeën. Deze gedichten (a). Voor dit lichaam. Deze oorlogen. Deze rivier. Van dien knaap. Aan die vrouwen. Met dat boek. Dat meisje (a). Van die huizen. Die steden (a). Voor die vrouw. Die kinderen. Dier vrouw. Aan die mannen. Door die zaak. Dien leerling. Dier knapen. Die dichters (a). Aan dien leermeester. Die meisjes. Van dien oorlog. Aan die gedichten. Met dit werk. Die rivier (a). Dier zeeën. Die gedichten. Voor dat werk. Van denzelfden man. Aan dezelfde vrouwen. Door denzelfden knaap. Hetzelfde meisje (a). Van dezelfde

¹⁾ decido. ²⁾ amo. 1. ³⁾ fugo. 1.

huizen. Dezelfde zaken (a). Voor dezelfde vrouw. Dezelfde kinderen. Van dezelfde vrouw. Aan dezelfde kinderen. Door dezelfde zaak. Denzelfden leerling. Van dezelfde knapen. Dezelfde dichters (a). Aan denzelfden leermeester. Dezelfde meisjes. Dezelfde rivier (a). Dezelfde oorlogen. Van den man zelf. Aan de vrouwen zelf. Door den knaap zelf. Het meisje, zelf (a). Der huizen zelf. Deze steden zelf (a). Voor de vrouw zelf. De kinderen zelf. Door de zaak zelf. De oorlog zelf. De oorlogen zelf.

71

memoria *gedachtenis*
philosöphus, *wijsgeer*
summa, *som*

modus, *wijze*
calamitas, *onheil*
cognitio, *kennis*

1. Hij leest¹⁾ mij dat schoone gedicht voor.¹⁾ 2. Deze boeken zijn goed; die zijn beter. 3. De burgers dier ongelukkige stad worden door de vijanden geboeid en wreedaardig²⁾ gekweld. 4. In (in) dit oude huis (abl.) hebben³⁾ die zeer beroemde mannen gewoond.³⁾ 5. De moed dezer vrouwen was grooter dan van die mannen. 6. Het gezang dezer vogels behaagt ons en ons huisgezin. 7. De gedachtenis aan den dood van Socrates, dien rechtvaardigen wijsgeer, was voor alle Atheners een reden tot zeer groote droefheid. 8. Dat plan van onzen veldheer is zeer nuttig voor ons. 9. Vele soldaten worden in (in met abl.) dat verschrikkelijk⁴⁾ gevecht gewond. 10. Zijn moeder heeft dat meisje een som geld *gegeven* (dedit). 11. De gedichten van Horatius, dien beroemden dichter, worden door ons en hem gelezen. 12. Die vrouwen waren dapperder dan de mannen zelf. 13. God is de vader van ons allen, en bemint

¹⁾ recitare. ²⁾ crudelis. ³⁾ habitaverunt. ⁴⁾ gravis.

ons allen met dezelfde liefde. 14. Het meisje bedriegt u (op) dezelfde wijze (abl.) als (ac) mij en hem en zijn vader. 15. Deze menschen zijn zelf de bewerkers¹⁾ van dat ongeluk. 16. Wij zien den koning zelf en de koningin zelf. 17. De kennis van zich zelf is voor den mensch zeer nuttig en zeer noodzakelijk. 18. Hij geeft aan zich zelf den lof van die daad. 19. Een gierig²⁾ mensch is zelf de oorzaak van zijn (eigen) ongeluk.

72

conditor, stichter

ingratus, ondankbaar

repetere, herhalen

1. Romulus is de stichter van Rome, die beroemde stad. 2. Caesar en Pompejus zijn zeer beroemde veldheeren; hun begeerte naar roem was zeer groot; hun dapperheid prijzen wij. 3. Het aandenken aan u, knapen, is mij steeds zeer aangenaam en een reden tot vreugde. 4. Indien (si) onze soldaten met denzelfden moed strijden³⁾ als (ac) de vijanden, zal het vaderland door hun dapperheid bevrijd worden.⁴⁾ 5. De mensch is niet alleen voor zich zelf geboren,⁵⁾ maar ook voor de zijnen, en voor zijn vaderland. 6. Deze huizen zijn van den koning zelf. 7. Wij zijn geboren⁶⁾ in hetzelfde jaar, in dezelfde maand en op denzelfden dag. 8. Alexander heeft niet altijd dezelfde barmhertigheid met de inwoners getoond.⁷⁾ 9. Hetzelfde heb⁸⁾ ik u zelven vroeger reeds (iam) gezegd.⁸⁾ 10. Een goed leerling moet zelf dikwijls hetzelfde⁹⁾ herhalen. 11. Tantalus, de zoon van Jupiter, was zeer dierbaar

¹⁾ auctor. ²⁾ avarus. ³⁾ pugnaverint. ⁴⁾ liberabitur. ⁵⁾ natus est. ⁶⁾ nati sumus. ⁷⁾ ostendit. ⁸⁾ dixi. ⁹⁾ vert: onzijd. meerv.

aan de goden; Jupiter zelf *vertrouwde*¹⁾ hem zijn plannen toe.¹⁾ 12. Doch (at) deze vertelde²⁾ dezelfde plannen van zijn vader aan de menschen. 13. Deze misdaad was voor hem de oorzaak van zeer groote en wreede straffen. 14. Want hoe grooter de liefde van zijn vader geweest was,³⁾ des te grooter was thans⁴⁾ de haat jegens zijn ondankbaren zoon. 15. De soldaten worden door het voorbeeld van den veldheer zelf aangespoord. 16. Helena en Clytaemnestra waren dochters van dezelfde moeder, maar niet van denzelfden vader. 17. Zijn vader en diens vriend vertrekken⁵⁾ op denzelfden dag van huis.

§ 42. Betrekkelijk voornaamwoord

73

merēre, verdienen
reperīre, vinden

gloriosus, roemvol
tolerāre, verduren

1. Het boek, dat gij leest, is zeer schoon. 2. De straf, die zij verdienen, is zwaar. 3. De misdaad, die zij plegen, is schandelijk. 4. De leerlingen, die wij prijzen, zijn zeer ijverig. 5. De zaken, die hij vindt, zijn zeer kostbaar. 6. De gevaren, die ik vrees, zijn zeer klein. 7. De menschen, die de deugd beoefenen, worden door God bemind. 8. De huizen, die wij koopen, zijn zeer prachtig. 9. Den man, die u dit gezegd heeft (= dixit), veracht ik. 10. De overwinning, die door onze soldaten behaald wordt, is roemvol. 11. Het opstel,⁶⁾ dat voor u zeer gemakkelijk was, is zeer moeilijk voor hem. 12. Het onrecht, dat wij ver-

¹⁾ concredidit. ²⁾ aperuit. ³⁾ fuerat. ⁴⁾ tum. ⁵⁾ proficiscuntur. ⁶⁾ thema, atis, o.

duren, is zeer zwaar¹⁾. 13. Uw brief, dien gij mij *gezonden hebt*,²⁾ heb ik niet ontvangen.³⁾ 14. De raad, die mij gegeven wordt, is verstandig. 15. De man, dien zeer velen uwer beminnen, is deugdzaam. 16. De stad, die de vijanden belegeren, wordt door de burgers verlaten. 17. De opstellen, die gij maakt,⁴⁾ zijn zeer gemakkelijk. 18. De leerlingen, wien ik een belooning geef, zijn zeer ijverig. 19. Het meisje, welks ijver het grootst is, prijs ik. 20. De vijanden, door wie de stad wordt veroverd, zijn zeer wreed. 21. Uw broeder, met wien ik wandel, is mijn vriend en zijn vijand. 22. Het huis, dat ik gekocht heb,⁵⁾ is oud.

74

caput, hoofdstad
uxor, vrouw, echtgenoot

Thebae, arum, Thebe
adire, bezoeken

1. Ajax doodt zich met het zwaard, dat hem door Hector is geschonken.⁶⁾ 2. Mijn vriend, met wien ik in Italië (in met abl.) geweest ben,⁷⁾ is de zoon van die vrouw. 3. Rome, die beroemde stad, die door Romulus is gesticht,⁸⁾ was de hoofdstad der wereld. 4. Alcibiades, wiens naam u bekend is, was een aanvoerder, door wien dikwijls zeer groote overwinningen zijn behaald.⁹⁾ 5. Niobe was de dochter van Tantalus, dien bekenden koning van Phrygia, en de vrouw van Amphion, die koning was van Thebe. 6. Haar vader is dezelfde man, die door Jupiter zwaar gestraft wordt. 7. Scipio, wiens dapperheid zeer groot was, is de overwinnaar van Carthago, die machtige stad.

1) gravis. 2) misisti. 3) accepi. 4) facitis. 5) emi. 6) datus. 7) fui. 8) conditus, a, um. 9) reportatus, a, um.

8. Zij zingen dezelfde liederen, die (hunne) ouders zongen.¹⁾
 9. Het getal der runderen, die door den vijand geroofd worden,²⁾ is zeer groot. 10. De vijanden, die met (cum) onze soldaten, die dappere mannen, strijden, worden door hen overwonnen. 11. Deze menschen, door wie de deugd ijverig beoefend wordt, zijn gelukkiger dan die menschen, wier leven slecht is. 12. De leerlingen, die de meester onderwijst, en wier ijver zeer groot is, prijzen wij. 13. In den zomer bezoekt de koning, die door ons allen bemind wordt, onze stad. 14. De overwinningen, die onze soldaten behalen, zijn zeer groot.

75

firmus, *sterk*

egregius, *uitstekend*

perniciosus, *noodlottig*

severus, *streng*

aequus, *billijk*

1. Alexander, die zeer machtige koning der Perzen, wiens overwinningen zeer groot waren, doodde³⁾ Clitus, zijn vriend. 2. De vrouw, met (cum) welke hij wandelt, is de zuster van zijn moeder. 3. Het gevaar, *waarin* (in met abl.) zij zijn, is groot. 4. Het vaderland, *waarvoor* (pro met abl.) onze soldaten strijden, is ons allen dierbaarder dan de grootste schatten. 5. De deugd, *zonder* welke (sine met abl.) niemand gelukkig zal zijn (erit), wordt door velen veracht. 6. De stad, *waarin* (in met abl.) wij wonen en welker muren zeer sterk zijn, wordt hevig door de vijanden bestormd. 7. De zaak, *waarover* (de met abl.) hij handelt, is voor u en hem zeer nuttig. 8. Cicero, wiens redevoeringen wij met den grootsten ijver lezen, was een zeer uitstekend redenaar. 9. Xerxes, dien de Grieken over-

¹⁾ cantabant. ²⁾ rapiuntur. ³⁾ interfecit.

wonnen,¹⁾ was de machtigste koning van dien tijd²⁾. 10. De oorlog, dien Caesar met (cum) Pompejus voerde,³⁾ was zeer noodlottig voor den staat. 11. De wetten, waaraan de Spartanen gehoorzaamden,⁴⁾ waren zeer streng en zeer billijk. 12. Carthago, Corinthe en vele andere steden, die de Romeinen veroverd hebben,⁵⁾ waren zeer prachtig. 13. De overwinningen van de Romeinen, dat zeer dappere volk, zijn zeer vele. 14. Aan Neptunus, die de broeder was van Jupiter, wordt de heerschappij⁶⁾ over de zeeën gegeven. 15. Het werk, dat gij onderneemt,⁷⁾ was zeer moeilijk voor hem en ons. 16. De boeken, die gij leest, zijn zeer nuttig, maar die boeken zijn zeer slecht.

76

horrendus, *verschrikkelijk*
vere, *waarlijk*
tranquillus, *gerust*

expugnare, *veroveren*
contentus, *tevreden*
cogere, *dwingen*

1. Mors, quam omnes homines timent, ei horrenda est, qui male vixit⁸⁾ et cuius facta pessima fuerunt.⁹⁾ 2. Nos vituperamus, quod vos laudatis. 3. Eum, qui amicis suis auxilium praebet, probum dicimus.¹⁰⁾ 4. Is vere dives est, cuius animus tranquillus est. 5. Moenia urbium, quas milites nostri expugnant, altissima sunt. 6. Memoria eorum, a quibus patria defenditur, aeterna est. 7. Mater eius mulier prudentissima est. 8. Tu eidem puellae praemium das, cui ego praemium dedi.¹¹⁾ 9. Vere divites ii sunt, qui suis rebus contenti sunt. 10. Illi amici mihi carissimi sunt.

¹⁾ vicerunt. ²⁾ aetas, atis. ³⁾ gessit. ⁴⁾ parebant. ⁵⁾ ceperunt. ⁶⁾ imperium. ⁷⁾ suscipis. ⁸⁾ (hij) heeft geleefd. ⁹⁾ (zij) zijn geweest. ¹⁰⁾ noemen. ¹¹⁾ ik heb gegeven.

quorum fides maxima est. 11. Mores illius aetatis reipublicae Romanorum perniciosissimi erant. 12. Scipio, cuius nomen nobis omnibus notum est, Carthaginem, urbem illam celeberrimam Africae, delevit.¹⁾ 13. Achilles, cuius facta Homeri carminibus laudantur, ad²⁾ Hellespontum sepultus est.³⁾ 14. Amycus, qui Neptuni filius erat, omnes, qui in eius regnum venērunt,⁴⁾ cogebat⁵⁾ caestibus⁶⁾ secum contendere.⁶⁾ 15. Eos, qui victi erant,⁷⁾ occidebat.⁸⁾ 16. Saepe liberi eorundem parentum non solum facie, sed etiam moribus dissimillimi sunt.

§ 43. Vragende voornaamwoorden.

77

Germania, *Duitschland*
Rhenus, *Rijn*

fere, *bijna*
servire (met dat.) *dienen*

1. Welke dieren zijn het snelst en het moedigst? 2. Welke rivier van Duitschland is schooner dan de Rijn? 3. Wie van u is de bewerker van dat ongeluk? 4. Wie was rechtvaardiger en wijzer dan Aristides? 5. Welke bloemen zijn schooner, deze of⁹⁾ die? 6. Wien (uter) wilt¹⁰⁾ gij dat nuttige boek geven: mij of zijn broeder? 7. Wie is die man en wat heeft hij gedaan?¹¹⁾ 8. Welke mijner zusters is zeer gelijk aan haar moeder? 9. Die boomen, welker vruchten gij prijst, staan¹²⁾ in (met abl.) mijn tuin. 10. Welke tempel van Apollo is de beroemdste? 11. Van welke godin was Proserpina de dochter en wie was haar vader? 12. Welke zijn de oorzaken van dezen verschrikkelijken¹³⁾ oorlog, waardoor bijna alle volken worden

¹⁾ hij heeft verwoest. ²⁾ bij. ³⁾ (hij) is begraven. ⁴⁾ (zij) kwamen.

⁵⁾ (hij) dwong. ⁶⁾ een vuistgevecht leveren. ⁷⁾ (zij) waren overwonnen.

⁸⁾ (hij) doodde. ⁹⁾ an. ¹⁰⁾ vis. ¹¹⁾ fecit. ¹²⁾ sunt. ¹³⁾ atrox.

gekweld? 13. Welke stad van Italië was lang (diu) de hoofdstad der wereld? 14. Wat zegt gij? 15. Door welken beroemden veldheer der Carthagers worden de Romeinen dikwijls overwonnen? 16. Welken koning (dat.) der wereld moeten wij allen dienen? 17. Wien waren¹⁾ de Romeinen in den tweeden²⁾ Punischen oorlog de overwinning verschuldigd?¹⁾ 18. Waarover (de met abl.) spreekt³⁾ Tacitus, de geschiedschrijver van de Romeinen? 19. Van welke sterren zijn aan de meesten onder u de namen bekend?

§ 44.

Uter, alius, enz.

78

commodum, voordeel
cruciatuſ, uſ, foltering

reſ, bezitting
incitare, aansporen

1. Welk voordeel verſchaffen de plannen van dien veldheer aan het leger? 2. Wien hebben⁴⁾ de Carthagers in den Punischen oorlog met de vreeselijkſte⁵⁾ folteringen gedood? 3. Reguluſ, dien dapperen en edelen man, die de veldheer waſ der Romeinen. 4. Wie prijſt niet Socrateſ, den edelſten en wiſten man van geheel Griekenland? 5. Door ſchatten en rijkdom, die onzekere⁶⁾ bezittingen, wordt geen menſch geluk verſchaft. 6. Den veldheer alleen en aan geen anderen man zijn⁷⁾ wij deze overwinning (acc.) verſchuldigd.⁷⁾ 7. Niet al de leerlingen van dezelfde ſchool leeren met denzelfden ijver; de krachten van den een⁸⁾ zijn ook niet dezelfde alſ (= ac) van den ander.⁸⁾ 8. De rijkdom van dien man alleen iſ grooter dan van alle andere menſchen van deze ſtad.

¹⁾ debebant. ²⁾ ſecundus. ³⁾ narrat. ⁴⁾ interfecerunt. ⁵⁾ atrox. ⁶⁾ incertuſ.
⁷⁾ debēmuſ. ⁸⁾ alter.

9. Wie was de vader van Alexander, en door wien is Alexander onderwezen?¹⁾ 10. Aan wien van beide leerlingen geeft gij die schoone belooning? 11. Aan geen van beiden; want beide leerlingen leeren slecht en worden dikwijls door hun leermeester berispt om²⁾ (hun) zeer geringe liefde tot de wetenschap. 12. Beide broeders zijn zeer gelijk aan hun vader. 13. Aan God alleen, die de schepper is der geheele wereld, moeten wij de eer van onzen arbeid geven. 14. De brug (over) den Tiber (gen.) wordt door niemand verdedigd. 15. De soldaten worden door niets méér aangespoord dan door het voorbeeld van hun veldheer.

§ 45. Onbepaalde voornaamwoorden

79

mores, *um, levenswijze*
initium, *begin*

remedium, *geneesmiddel*
vitium, *fout, gebrek*

1. De bronnen van den Nijl³⁾ zijn thans een ieder bekend. 2. Een ieder, die braaf leeft, wordt door God bemind; en zijn levenswijze wordt door iedereen geprezen. 3. Het begin van iets is dikwijls het moeilijkste. 4. Sommige nederlagen waren⁴⁾ noodlottig voor den Romeinschen staat. 5. De lijdzaamheid⁵⁾ is een geneesmiddel voor elke smart. 6. Geen zaak mag⁶⁾ iemand dierbaarder zijn⁶⁾ dan het heil van het vaderland. 7. Aan ieder onder ons is de geschiedenis bekend van een zekeren koning Attila, wiens overwinningen geheel Europa (dat.) bedreigden.⁷⁾ 8. Aan sommige steden geven de Romeinen grooter rechten dan aan

¹⁾ eruditus est ²⁾ in met abl. ³⁾ Nilus. ⁴⁾ fuērunt. ⁵⁾ patientia. ⁶⁾ sit.
⁷⁾ imminēbant.

andere. 9. Hannibal en Scipio waren zeer beroemde veldheeren; elk van beiden *heeft* zeer groote overwinningen *behaald*;¹⁾ aan wien van beiden geeft gij den hoogsten roem? 10. Door een zekeren Ephialtes *werden* de Grieken *verraden*²⁾, die vele dagen hadden weerstaan³⁾ aan het geheele leger der vijanden. 11. Iedere mensch heeft het een of andere gebrek; sommigen hebben (er) veel, anderen hebben (er) weinige, niemand heeft (er) geen (enkel). 12. Sommige daden van Alexander waren⁴⁾ onrechtvaardig en wreed, en worden door niemand verontschuldigd. 13. Sommige oorlogen der Romeinen waren⁴⁾ zeer bloedig en wreed.

80

afgunst, *invidia*

resisto, *weerstand*

1. Voor sommige menschen is het geluk van iederen anderen mensch een oorzaak van afgunst. 2. Iederen leerling is de geschiedenis van ons vaderland aangenaam. 3. Door het een of andere ongeluk, dat ons onbekend is, zijn deze menschen arm. 4. Onze veldheer verwoest sommige steden van den vijand. 5. Attila ontvangt van (a) een zekeren herder een zwaard, dat hem de macht geeft over (gen.) de heele wereld. 6. Door Horatius alleen wordt de brug verdedigd. 7. Pyrrhus zendt naar (= acc.) Rome een zekeren Cineas (gen.-ae), aan wiens welsprekendheid⁵⁾ niemand weerstaat. 8. Door een zekeren Xantippus, dien beroemden veldheer der Romeinen, wordt Regulus overwonnen. 9. Welke ramp is grooter dan deze oorlog, door welken aan ieder onder ons groote schade wordt toege-

1) reportavit. 2) proditi sunt. 3) restituerant. 4) fuerunt. 5) eloquentia.

bracht¹⁾? 10. Iedere schipper brengt een of ander offer²⁾ aan Neptunus, een zeer machtigen god, die met zijn drietand³⁾ de geheele zee (dat.) gebiedt. 11. De burgers van Syracuse, die beroemde stad van Sicilië, slaan iederen aanval der Romeinen af. 12. Zij worden geholpen door den beroemden Archimedes, die een zekere machine⁴⁾ uitvindt,⁵⁾ waarmee hij elk schip van de Romeinen, dat de stad (dat.) nadert, grijpt en vernietigt.

81 (Herhaling)

Twee beroemde leeuwen

modus, wijze

extraho, uittrekken

1. Wien uwer is de geschiedenis onbekend van een zekeren leeuw, die de leeuw (nom.) van Androcles genoemd wordt? 2. Deze wordt op zekeren dag door dien man bevrijd van (a) een splinter,⁶⁾ die in (in met abl.) zijn poot⁷⁾ vastzit.⁸⁾ 3. Androcles trekt hem (er) uit en de leeuw is hem gedurende zijn heele leven zeer dankbaar, want hij is voortaan⁹⁾ zijn metgezel¹⁰⁾ en vreet¹¹⁾ hem niet op.¹¹⁾ 4. Maar hij wordt overtroffen door (a) een anderen leeuw, die door een officier¹²⁾ wordt bevrijd van dezelfde kwaal.¹³⁾ 5. Deze leeuw is wijzer dan de andere (ille), en toont dezelfde dankbaarheid¹⁴⁾ op (=abl) een andere wijze. 6. In denzelfden nacht na (post) dien dag (acc.) gaat¹⁵⁾ hij naar¹⁵⁾ de legerplaats (acc.), naar (in met acc.) welke de

¹⁾ = affertur. ²⁾ sacrificium. ³⁾ tridens. ⁴⁾ machīna. ⁵⁾ invenio. ⁶⁾ assula. ⁷⁾ pes, pedis. ⁸⁾ haereo. ⁹⁾ posthac. ¹⁰⁾ comes- comitis. ¹¹⁾ devoro. ¹²⁾ praefectus (-us) militum. ¹³⁾ malum. ¹⁴⁾ gratus animus. ¹⁵⁾ = adit.

officier is¹⁾ teruggekeerd¹⁾. 7. Hij gaat de tent²⁾ binnen, waarin (in met abl.) de generaal van dat leger slaapt. 8. Hij bemerkt een zekere lijst³⁾, waarop (in met abl.) alle namen der officieren geschreven⁴⁾ staan.⁴⁾ 9. Hij kijkt⁵⁾ ze door,⁵⁾ verlaat de tent en vreet alle officieren op, die zijn redder⁶⁾ in rang (=ordine) overtreffen. 10. Den volgende⁷⁾ dag wordt (creatur) zijn redder generaal. 11. Deze leeuw wordt tot nog toe⁸⁾ door geen anderen overtroffen.

82

convivium instruere, een gastmaal aanrichten invitare, uitnoodigen

Liber Varronis

Varro unus ex⁹⁾ doctissimis viris illius aetatis fuit.¹⁰⁾ Liber quidam, quem scripsit¹¹⁾ de¹²⁾ conviviis, plurimis vestrum notus non est. In hoc libro plurima praecepta ab eo dantur, quorum quaedam vobis tradēmus.¹³⁾ Si convivium instruitur, saltem tres convivae invitentur.¹⁴⁾ Si multi convivae invitantur, non plures sint¹⁵⁾ quam novem. Elegantissimum est convivium, quod his praeceptis respondet:¹⁶⁾

Homines, qui invitantur, urbani esse debent; locus, quo (waar) convivium instruitur, sit¹⁷⁾ iucundus; convivium bene apparatus sit.¹⁸⁾ In (bij) convivio nihil garrulitate molestius est; garrulitas enim hominibus convēnit.¹⁹⁾ qui

¹⁾ =rediit. ²⁾ tentorium. ³⁾ index-dīcis. ⁴⁾ scripta sunt. ⁵⁾ recognosco. ⁶⁾ servator. ⁷⁾ posterus. ⁸⁾ usque adhuc. ⁹⁾ van. ¹⁰⁾ (hij) was ¹¹⁾ hij heeft geschreven. ¹²⁾ over, met abl. ¹³⁾ wij zullen mededeelen. ¹⁴⁾ (zij) moeten uitgenoodigd worden. ¹⁵⁾ (zij) mogen zijn. ¹⁶⁾ respondere, beantwoorden. ¹⁷⁾ (zij) moet zijn ¹⁸⁾ (het) moet toebereid zijn. ¹⁹⁾ past.

in foro agunt. Garrulitate tamen non melior est taciturnitas,¹⁾ quam observare debent discipuli, quos in schola magister docet.

Cave (Zorg), ne (dat. . . niet) mensa secunda²⁾ dulcior³⁾ sit (is).

§46 – 49.

HET WERKWOORD

Sum

Mondelinge oefening

Gij zijt, gij waart, gij zijt geweest, gij waart geweest, gij zult zijn, gij zult geweest zijn. Zij zijn, zij waren, zij zijn geweest, zij waren geweest, zij zullen zijn, zij zullen geweest zijn. Hij is, hij was, hij zal zijn, hij is geweest, hij was geweest, hij zal geweest zijn. Ik zal zijn, ik was geweest, ik zal geweest zijn, ik was, ik ben, ik ben geweest. Zij zijn, zij zijn geweest, zij waren, zij zullen zijn, zij zullen geweest zijn, zij waren geweest. Wij zullen geweest zijn, wij zullen zijn, wij waren geweest, wij zijn geweest, wij waren, wij zijn. Gij (m.) zult zijn, waart geweest, zult geweest zijn, waart, zijt, zijt geweest. Dat gij zijt, geweest zijt, zult zijn. Dat ik zal zijn, geweest zij, ben. Dat wij geweest zijn, zijn, zullen zijn. Dat gij zijt, zult zijn en geweest zijt. Dat zij geweest zijn, zullen zijn, zijn. Dat hij zij, zal zijn, geweest zij. Gij zoudt geweest zijn, zijn. Hij zou zijn, geweest zijn. Ik zou zijn, geweest zijn. Dat gij (m.) geweest waart, en waart, zoudt zijn, zoudt geweest zijn, zult zijn, zijt. Wees. Weest. Geweest te zijn. Te zijn. Te zullen zijn. Ik ben, hij was, gij zijt geweest, wij zouden geweest zijn, gij (m.) waart geweest,

¹⁾ stilzwijgen. ²⁾ mensa sec. = het dessert. ³⁾ te zoet

zij zullen geweest zijn. Ik was geweest, hij zou geweest zijn, gij waart, wij zijn, gij (m.) zult geweest zijn, zij zouden geweest zijn.

Alpes, ium, *Alpen*

profectus, us, *vordering*

1. Deze leerlingen zijn zeer vlijtig geweest; van wien van beiden zijn de vorderingen het grootste? (comp.) 2. Zijn raad is niet slecht, doch de raad van een anderen man zou beter geweest zijn. 3. De vlijt van de beide leerlingen is dezelfde geweest; de prijzen zullen voor beiden ook dezelfde zijn. 4. Het getal der runderen van dien rijken koopman¹⁾ is grooter dan van iederen anderen burger van hetzelfde dorp. 5. Wat zou beter geweest zijn voor u en voor hem? 6. Zij zijn zelf de bewerkers geweest van die rampen, die verderfelijk waren voor den geheelen staat. 7. Romulus is de eerste koning van Rome geweest, Tarquinius de laatste; dezen, een zeer wreeden vorst, waren de Romeinen vijandig²⁾ gezind.³⁾ 8. De Romeinsche staat, die eerst³⁾ zeer klein was, zou nooit zeer groot geweest zijn, indien⁴⁾ de dapperheid van zijn burgers niet⁴⁾ grooter was geweest⁵⁾ dan van elk ander volk. 9. Van geen volk der oude tijden is de heerschappij grooter geweest, dan van de Romeinen. 10. Zeer vele menschen zouden gelukkiger zijn, indien zij voorzichtiger waren geweest.⁵⁾ 11. Het is voor velen aangenaam, in⁶⁾ de zeer schoone landstreken van Italië geweest te zijn. 12. Hij en zijn zuster waren des zomers in de Alpen, des winters in Italië. 13. Steeds zal de vrede den staat nuttig,

¹⁾ mercator. ²⁾ inimicus. ³⁾ primo. ⁴⁾ nisi. ⁵⁾ conjunctief. ⁶⁾ in met abl.

de oorlog schadelijk zijn. 14. Door zijn wijsheid en standvastigheid is Socrates steeds een voorbeeld geweest voor alle menschen. 15. Geen uur van uw leven zou gelukkig¹⁾ zijn, indien gij slecht en goddeloos waart (conj.).

§ 50 Samenstellingen van esse

Mondelinge oefening

Hij was afwezig. Zij zijn afwezig. Het zal nadeelig zijn. Gij kunt blijven. Wij staan aan het hoofd van het leger. Het zal u voordeelig zijn. Wij kunnen zingen. Ik kon onderwijzen. Gij (m.) kunt onderwezen worden.²⁾ Waarom hebben zij niet kunnen leeren? Hij zal kunnen blijven. Wij zullen afwezig zijn. Moge hij aanwezig zijn. Deze zaak zou u voordeelig zijn. Wie zal dat kunnen zeggen? Wij kunnen het niet verhinderen. Hij kon mij niet helpen. Gij (m.) hebt het niet kunnen zien. Ik zal niet aanwezig kunnen zijn. Hij schijnt³⁾ te hebben kunnen schrijven. Ik zou u kunnen straffen. Dat zou u voordeelig zijn. Zij staan aan het hoofd van het leger. Weinigen waren (er) over. Zij zouden het mij hebben kunnen zeggen. Die zaak zal u en mij voordeelig kunnen zijn. Wat zou haar kunnen schaden? Dezelfde zaak kan denzelfden man voordeelig en nadeelig zijn. Waarom zoudt gij niet hebben kunnen leeren? De krachten ontbreken hem. Kunnen. Hebben kunnen. Zij zouden aanwezig geweest zijn, indien zij hadden kunnen komen. Uw broeder is afwezig geweest. Lof zal u niet ontbreken. Het zal hem nadeelig kunnen zijn. Zij zouden afwezig geweest zijn, indien wij het hun hadden kunnen zeggen. Hij is niet aanwezig geweest.

¹⁾ faustus. ²⁾ erudiri. ³⁾ videtur

Waarom zou het mij nadeelig kunnen zijn? Het is mij niet nadeelig geweest. Die zaak heeft hem niet kunnen ontbreken. Indien uw broeder (bij) dat gevecht (dat.) was geweest (intersum conj.), zou hij ons hun dapperheid hebben kunnen verhalen.

84 (Mondeling te behandelen)

auxilium, *hulp*

operam navare (met dat.), *zich toeleggen op*
ratio, *rede*

1. Alexander de Groote is bij (dat.) veel zeer hevige gevechten tegenwoordig geweest; zijn soldaten hebben zijn dapperheid kunnen aanschouwen. 2. Als¹⁾ de veldheer zelf zal strijden (pugnabit), zal den soldaten de moed niet ontbreken. 3. Indien wij hun het geld hadden kunnen²⁾ geven, zouden zij zeer gelukkig geweest zijn. 4. Daar³⁾ gij met uw broeder bij (dat.) het gevecht tegenwoordig⁴⁾ zijt geweest,⁴⁾ zult gij ons de daden van die dappere mannen kunnen verhalen. 5. Mijn vreugde zou grooter zijn geweest, indien ik dien ongelukkigen grijsaard *tot nut*⁵⁾ had kunnen²⁾ zijn. 6. Indien⁶⁾ Caesar de schepen niet⁶⁾ hadden ontbroken,²⁾ zou de uitslag van den strijd sneller geweest zijn. 7. Dien rijken man zullen nooit vrienden ontbreken. 8. Zonder⁷⁾ de hulp van hem en uw vriend zullen wij deze moeilijkheden niet kunnen overwinnen. 9. De dood van Clodius was voor Milo niet voordeelig, maar nadeelig. 10. (Er) zouden weinig soldaten over zijn, indien⁶⁾ Caesar zelf niet⁶⁾ aanwezig was geweest.⁸⁾ 11. Indien gij u ijverig zult toegelegd hebben⁹⁾ op (dat) de weten-

1) si. 2) conjunctief. 3) quia. 4) intersum. 5) prosum. 6) nisi. 7) sine met abl.
8) conjunctief. 9) operam navaveris.

schap, zult gij u zelf en den geheelen staat voordeelig kunnen zijn. 12. Waarom kunt ge niet met ons wandelen, en waarom hebt gij gisteren niet kunnen komen? 13. Indien de troepen der bondgenooten bij den slag tegenwoordig geweest waren,¹⁾ hadden¹⁾ de Romeinen overwinnaars kunnen zijn. 14. Het is niemand bekend, waar (ubi) gij Caesar hebt kunnen¹⁾ zien.

Regel 4.

Het werkwoord: hebben, bezitten, kan in het Latijn vertaald worden door *esse*, met den *dativus*. b.v.: *Ik heb een boek.* (= aan mij is een boek). *Mihi est liber.*

Regel 5.

Het werkwoord: strekken (tot) wordt vertaald door *esse* met een dubbel en *dativus* b.v.: *Deze zaak strekt u (tot) eer.* *Haec res tibi est honori.*

85

1. Amicis tuis prodesse poteris, si in periculis iis inter-
eris. 2. Xenophon, historiae Cyri scriptor, exercitui Grae-
corum praefuit. 3. Si auxilium sociorum hostibus deërit,
in proelio victores esse poterimus. 4. Viri probi non
semper patriae prosunt. 5. Homini diviti opes maximae
non semper prosunt. 6. Sermones mendacium hominum
duci absentibus obfuerunt. 7. Nihil est, quod tibi maiori
gloriae esse possit. 8. Non ii homines semper sunt beati,
quibus magnae divitiae sunt. 9. Homo quidam, qui diu
stare in³⁾ uno pede poterat, Lacedaemoniorum quendam

¹⁾ conjunctief. ²⁾ operam navaveris. ³⁾ op.

interrogavit,¹⁾ num²⁾ quis Lacedaemoniorum idem facere³⁾ posset. 10. Ille respondit:⁴⁾ Nos non possumus, at anseres.⁵⁾ 11. Non omnia possumus omnes. 12. Sit modus in omnibus rebus. 13. Omnes legum servi sumus, ut (opdat) liberi esse possimus. 14. Croeso, regi Lydiae, duo filii fuerunt, quorum alter⁶⁾ mutus erat. 15. Regulus morte sua patriae maximae gloriae fuit. 16. Multis militibus Varro praefuit; post (na) cladem pauci supererant. 17. Elogium⁷⁾ est: Quod es, fui; quod sum, eris; para te.⁸⁾

§ 51-52 (55) Eerste Conjugatie

Onvoltooide tijden – Actief en Passief.

Mondelinge oefening

Ik bemin, word bemind, beminde, werd bemind, zal beminnen, bemind worden. Dat ik beminne, bemind worde; dat ik beminde, bemind werd, dat ik zal beminnen. Wij zouden beminnen. Wij zullen bemind worden, dat wij beminnen, gij zoudt bemind worden. Zij beminden, zouden bemind worden, zullen beminnen, zouden beminnen, werden bemind, zullen bemind worden. Hij beminde, zal bemind worden, werd bemind, zal beminnen, zou bemind worden, moge bemind worden, zou beminnen. Gij zult beminnen, bemindet, zult bemind worden, zoudt bemind worden, werdt bemind. Dat gij (m.) bemint, zult beminnen, gij zoudt bemind worden, dat gij werdt bemind, gij zoudt beminnen, en gij zult bemind worden. Dat zij bemind worden; zij zullen bemind worden, zij zouden beminnen

¹⁾ (hij) vroeg. ²⁾ of. ³⁾ doen. ⁴⁾ (hij) antwoordde. ⁵⁾ anser-is, gans. ⁶⁾ de een. ⁷⁾ grafschrift. ⁸⁾ wees er op voorbereid.

Dux curat, **ut** urbs moenibus firmetur.

(Ut met den conjunctief kan ook beteekenen: zoodat; zoodat niet = ut non).

Werkwoorden der 1e Conjugatie.

accusare, <i>beschuldigen</i>	fugare, <i>op de vlucht drijven</i>
aedificare, <i>bouwen</i>	habitare, <i>(be)wonen</i>
aestimare, <i>achten</i>	immolare, <i>offeren</i>
appellare, <i>noemen</i>	imperare, <i>bevelen</i>
appropinquare, <i>naderen</i>	invitare, <i>uitnoodigen</i>
armare, <i>wapenen</i>	multare, <i>straffen</i>
clamare, <i>schreeuwen, roepen</i>	nuntiare, <i>melden</i>
cogitare, <i>denken</i>	optare, <i>wenschen</i>
curare, <i>zorgen</i>	vastare, <i>verwoesten</i>
necare, <i>dooden</i>	

86

quotidie, *dagelijks*
orare, *bidden*

arcere, *afweren*
testis, *getuige*

1. De Germanen, wier geschiedenis u dikwijls door mij verhaald werd, woonden niet in (= in met abl.) steden. 2. Vele leerlingen gehoorzamen aan hun leermeesters, om door hen geprezen te worden. 3. De veldheer vermaande (monebat) dagelijks de soldaten, om dapper te strijden en het vaderland de overwinning te brengen,¹⁾ 4. De inwoners van den Peloponnesus bouwden een muur, om den aanval der Perzen, wier leger naderde, te kunnen afweren. 5. Themistocles zorgde, dat de Atheners een groote menigte schepen uitrustten.²⁾ 6. Ik zal, zeide³⁾ Achilles, Patroclus met mijn wapenen uitrusten⁴⁾ en de soldaten samenroepen.⁵⁾

¹⁾ parare. ²⁾ comparare. ³⁾ inquit. ⁴⁾ armare. ⁵⁾ convocare.

opdat de Trojanen onze schepen niet *in brand steken*.¹⁾ 7. Onze oude huizen, zeide Themistocles, zullen door de Perzen in brand gestoken worden, doch wij zullen nieuwe huizen bouwen. 8. Themistocles zorgde, dat de plannen der Grieken aan den koning der Perzen werden overgebracht (gemeld). 9. De kinderen der Lacedaemoniërs, wier lichamen zwak²⁾ waren, werden gedood, opdat hun volk sterk zou zijn. 10. De priesters en de senaat en (zijn) vrouw en (zijn) moeder baden Coriolanus (acc.), dat hij Rome, die schoone en beroemde stad, niet zou verwoesten. 11. Als³⁾ de getuigen niet³⁾ ontbraken (conj.), zouden de misdadigers hun schandelijke daden niet ontkennen (negare). 12. Appius Claudius zorgde, dat de voorstellen⁴⁾ van Pyrrhus niet door den Senaat werden goedgekeurd. 13. De naam van Homerus, den beroemdsten dichter van Griekenland, zal altijd en door iedereen worden geprezen.

87

praeclarus, voortreffelijk

iterāre, herhalen.

bellum gerere, oorlog voeren.

1. Me rogabat, ut tibi id nuntiarem. 2. Semper, frater carissime, memoria tui in animo meo erit. 3. Diligentissimis huius scholae discipulis, quorum diligentiam magister laudat, pulcherrima praemia dabuntur. 4. Vi magna fluminum regiones illae fertilissimae inundabuntur.⁵⁾ 5. Multae regiones, quarum incolae faustissimi⁶⁾ sunt, vastabuntur. 6. Illi discipuli, quibus magnificentissimum praemium dabatur, diligentissimi fuerunt. 7. Pulcherrima

¹⁾ inflammare. ²⁾ infirmus. ³⁾ nisi. ⁴⁾ consilium. ⁵⁾ inundare = overstroomen. ⁶⁾ faustus = gelukkig.

illa poëmata, quae a magistro recitabuntur,¹⁾ tam praeclara sunt, ut (= dat) ab omnibus hominibus laudentur.

8. Optabamus, ut eādem themata, quae plurimis vestrum difficiliora²⁾ fuerunt, a vobis iterarentur. 9. Animus militum nostrorum tantus³⁾ erat, ut exercitum hostium facile profligare possent et maxima victoria ab iis reportaretur.

10. Multi homines, quos dolores militum movebant, praeliis intererant, ut vulnera curarent et mortuos humarent.⁴⁾

11. Romani bellum diuturnum cum Mithradāte, Ponti rege, gerere potuerunt. 12. Classem comparēmus, inquit Regulus, ut in Africa cum Carthaginensibus bellum gerere possimus.

13. Penelope multos per ānnos reditū Ulixis expectabat. 14. Laudaremus discipulos, si semper attentī et sedūli fuissent. 15. Hannibal Alpes transiit,⁵⁾ ut in Italia cum Romanis bellum gerere posset.

Regel 7.

Na de werkwoorden van: vreezen wordt dat vertaald door ne, en dat niet door ^{ne}ut.

b.v. *De veldheer vreesde, dat de stad zou worden aangevallen.*

Dux timebat, ne urbs oppugnaretur.

Tweede Conjugatie

Onvoltooide tijden, Actief en Passief.

Mondelinge oefening.

Ik vermaan, word vermaand, vermaande, werd vermaand, zal vermanen, vermaand worden; dat ik vermane, vermaand worde, dat ik vermaande, vermaand werd, dat ik zal ver-

¹⁾ voordragen. ²⁾ te moeilijk. ³⁾ zoo groot. ⁴⁾ begraven. ⁵⁾ trok over.

manen. Wij zouden vermanen, wij zullen vermaand worden, dat wij vermanen. Gij zoudt vermaand worden. Wij vermaanden, zouden vermaand worden, zullen vermanen, zouden vermanen, werden vermaand, zullen vermaand worden. Hij vermaande, zal vermaand worden, werd vermaand, zal vermanen, zou vermaand worden, moge vermaand worden, zou vermanen. Gij zult vermanen, vermaandet, zult vermaand worden, zoudt vermaand worden, werdt vermaand. Dat gij (m.) vermaant, zult vermanen, werdt vermaand: gij zoudt vermanen, gij zoudt vermaand worden, zult vermaand worden. Dat zij vermaand worden, zij zullen vermaand worden. Ik verschafte, zij zouden verschaffen, het zou verschaft worden, hij zal verschaffen, dat zij verschaffen. Zij zien, hij zal gezien worden, dat ik gezien worde, wij zullen zien, gij zoudt zien, gij zult gezien worden; ik zag, zou zien, zou gezien worden, zal zien. Hij werd gezien, zou gezien worden, zou zien, zal gezien worden, zal zien. Dat hij zag, moge ik zien, mogen zij zien, mochten zij zien, zij zouden zien.

Werkwoorden van de 2e Conjugatie.

<i>nocēre, schade doen</i>	<i>docēre, onderwijzen</i>
<i>placēre, behagen</i>	<i>arcēre, afweren</i>
<i>displicēre, mishagen</i>	<i>exercēre, oefenen</i>
<i>iacēre, liggen</i>	<i>studēre, zich toeleggen op (met dat.)</i>

88

1. Zorg, mijn zoon, dat gij door een goed gedrag aan uw leermeesters behaagt. 2. Wij gaven geld aan dezen armen en ongelukkigen man, wiens akkers door de hevige stormen dikwijls zijn verwoest.¹⁾ 3. De gewonde²⁾ soldaten.

¹⁾ vastati sunt. ²⁾ vulneratus.

die den marsch¹⁾ niet konden voortzetten,²⁾ lagen in (in met abl.) de huizen der burgers. 4. De vijanden zouden ons vreezen, indien wij een grooter leger en betere aanvoerders hadden (conj.) 5. Caesar, wiens overwinningen den Romeinschen staat voordeelig zijn geweest, brandde³⁾ (als) jongeling (nom.) van (= abl.) hevige begeerte naar roem. 6. Niets zult gij meer betreuren⁴⁾ dan den dood uwer ouders. 7. Indien gij de genoegens meer (magis) zoudt beminnen dan de deugd, zoudt gij u schade doen. 8. De ruiters, die Caesar bij (= cum) zich had, en wier dapperheid hij niet genoeg kon prijzen, waren zeer dappere mannen. 9. Door arbeid zult gij uwe krachten en uw vermogen vermeerderen. 10. Mijn broeder en zijn vriend zullen vele jaren in Italië blijven, om de kunsten en wetenschappen te beoefenen. 11. Als gij braaf zijt (fut.) zult gij aan God en alle goede menschen behagen. 12. De oude Germanen hadden noch steden noch huizen; door hun dapperheid hebben zij de Romeinen dikwijls kunnen overwinnen. 13. Door deze woorden zult gij u zelf en anderen schade doen. 14. Vaarwel (valēre).

89

operam dare, (met dat.), *zich toelekken op* solēre, *gewoon zijn*
obsidēre, *belegeren* diutius, *langer (bijwoord)*

1. Maxime dare operam debemus litteris, ut a parentibus laudemur. 2. Milites cum hostibus fortissime pugnabant, ut patria servitute⁵⁾ liberaretur. 3. Amo vos, ut me redamētis (weder beminnen). 4. Curate, ut discipulos bonis moribus superetis. 5. Dux imperabat, ut milites urbem et

¹⁾ iter, o. ²⁾ pergere. ³⁾ ardēre. ⁴⁾ dolēre. ⁵⁾ = van de sl.

domos civium delerent. 6. Ita vivēre debemus, ut in omnibus rebus Deo operibus nostris placeamus. 7. Cato Romanos monebat, ne Carthaginienses timerent, et civibus suadebat,¹⁾ ut Carthaginem ipsam delerent. 8. Aestate aves cantant, hiēme plantae gelu delentur. 9. Vos omnes moneo, ne parentum praeceptis desitis (desum = veronachtzamen met dat). 10. Adventu legatorum cives urbis vehementer perturbabantur;²⁾ nam timebant, ne bellum denuntiaretur.³⁾ 11. Ab illo discipulo minima diligentia adhibebatur.⁴⁾ 12. Urbs, quam maximus exercitus hostium obsidebat,⁵⁾ impetum diutius arcere non poterat. 13. Alexander, rex Macedonum, multas virtutes habebat, sed etiam turpia vitia, iracundiam⁶⁾ et ebrietatem.⁷⁾ 14. Demosthēnes, omnium Graeciae oratorum celeberrimus, tanta⁸⁾ diligentia se exercebat, ut summam eloquentiae gloriam obtineret⁹⁾ et omnes oratores illius aetatis superaret. 15. Aristotēles philosophus Alexandrum docebat. 16. Risus¹⁰⁾ interdum¹¹⁾ tam repente movetur,¹²⁾ ut tenēri¹³⁾ non possit. 17. Democritus ridēre solebat, Heraclitus flēre solebat.

Derde Conjugatie

Onvoltooide tijden, Actief en Passief

Mondelinge oefening

Ik zend, ik zond, werd gezonden, zal zenden, zal gezonden worden, word gezonden. Dat ik zende, zond, word gezonden, werd gezonden. Wij zouden zenden, wij zullen gezonden worden, dat wij gezonden worden, wij zouden

¹⁾ aanraden. ²⁾ beangstigen. ³⁾ verklaren. ⁴⁾ aanwenden. ⁵⁾ belegeren.
⁶⁾ gramschap. ⁷⁾ dronkenschap. ⁸⁾ zoo groot. ⁹⁾ verkrijgen. ¹⁰⁾ het lachen
¹¹⁾ soms ¹²⁾ opwekken ¹³⁾ ingehouden worden

gezonden worden. Zij zonden, zouden gezonden worden, zullen zenden, zouden zenden, worden gezonden, zullen gezonden worden. Hij zond, zal gezonden worden, wordt gezonden, werd gezonden, zal zenden, zou gezonden worden, moge gezonden worden, zou zenden. Gij zult zenden, zondt, zult gezonden worden, zoudt gezonden worden, werdt gezonden. Dat gij zendt, zult zenden. Gij (m.) zoudt gezonden worden, dat gij (m.) werdt gezonden, zoudt zenden. Gij (m.) zult gezonden worden. Dat zij gezonden worden, zij zullen gezonden worden, zij zouden zenden en gezonden worden. Wij zouden verachten, wij zullen verachten, dat gij (m.) veracht, zij zouden veracht worden. Wij verachtten, gij zoudt veracht worden, hij zal verachten, zij zouden verachten, gij (m.) werdt veracht, zij zullen veracht worden. Ik verachtte, gij zult veracht worden, hij werd veracht, wij zullen veracht worden, gij zult verachten, zij worden veracht. Dat ik veracht worde, gij zoudt verachten, hij zal veracht worden, dat zij verachten. Ik overwin, ik werd overwonnen, gij zult overwinnen, hij zal overwonnen worden, wij zullen overwinnen, dat gij overwint, zij zouden overwonnen worden, dat zij overwonnen worden.

90

amittēre, *verliezen*
manēre, *blijven*

obtinēre, *verkrijgen*
prospērus, *gunstig*

1. Darius werd door den zoon van Pisistratus overgehaald,¹⁾ om den Grieken den oorlog aan te doen.²⁾ 2. Hij handelde met groote dwaasheid. 3. De strijd was zoo hevig,

¹⁾ monēre. ²⁾ parare.

dat niet (ut non) alleen de Romeinen zeer vele soldaten verloren, maar ook het leger van Pyrrhus. 4. Vele vorsten door wie de staat slecht werd bestuurd, werden door de burgers van dien staat veracht. 5. De Romeinen, die (in) dapperheid (abl.) alle volken overtroffen, verkregen de heerschappij over de geheele aarde. 6. Zij voerden vele oorlogen, waarvan sommige zeer wreed geweest zijn. 7. Het geluk bleef hun gunstig, zoodat (ut) zij meestal¹⁾ de overwinning behaalden. 8. Doch daarna²⁾ gaven zij zich over³⁾ aan weelde, hebzucht en andere zeer groote ondeugden, zoodat zij hun vrijheid verloren. 9. Vreemde volkeren, waarvan de Germanen de dappersten waren, overwonnen hen dikwijls, zoodat⁴⁾ zij Rome zelf, die schoone stad, moesten overgeven. 10. De koning beval,⁵⁾ dat (ut) de soldaten, die de bewerkers van die nederlaag waren geweest, zouden verbrand worden. 11. Alle smarten, waardoor de menschen worden gekweld, zullen door den tijd worden verzacht.⁶⁾ De oorlogen, die door de Romeinen werden gevoerd, waren niet altijd gelukkig, zoodat zij dikwijls overwonnen werden. 13. Wat gij heden⁷⁾ versmaadt, zult gij morgen⁸⁾ vragen. 14. Op dien dag zal u door ons betaald worden,⁹⁾ wat (onz. m.) wij u schuldig zijn. 15. Door de aarde worden zeer vele dingen voortgebracht,¹⁰⁾ die den mensch nuttig zijn (prosum).

91

tribuëre, schenken

laedëre, beleedigen

occidëre, dooden

1. Bella, quae a Romanis gerebantur, non semper felicia

¹⁾ plerumque. ²⁾ deinde. ³⁾ tradëre. ⁴⁾ ut. ⁵⁾ imperavit. ⁶⁾ minuëre
⁷⁾ hodie. ⁸⁾ = cras. ⁹⁾ solventur. ¹⁰⁾ gignëre.

fuerunt. 2. Multi homines, qui pauperes sunt, contem-
nuntur; iidem olim colebantur, nam divites erant et
potentes. 3. Hominibus a Deo, qui mundum regit, bene-
ficia tribuuntur, iis etiam, qui maximis sceleribus eum
laedunt. 4. Multi dii a Graecis et Romanis colebantur,
et pulcherrima templa iis aedificabantur. 5. Consul impe-
ravit,¹⁾ ut miseri homines occidērentur. 6. Urbs ab hostibus
peteretur, nisi²⁾ moenibus firmis tegetur.³⁾ 7. Plurimae
Graeciae civitates olim a tyrannis regebantur. 8. Suum
cuique reddatur. 9. Adversarii nostri non semper fraude
fallentur. 10. Curabimus, ut libri tibi mittantur. 11. Ajax,
filius Telamonis, qui duodēcim⁴⁾ navibus praeērat, post⁵⁾
mortem Achillis omnium Graecorum fortissimus erat. 12.
Thetis, mater Achillis, memoriam filii magnificentissimis
ludis celebrabat. 13. Imperaverat,⁶⁾ ut arma Achillis tri-
buerentur ei viro, cuius vires essent maximae. 14. At
Odysseus: „Ajax, inquit, vobis virtute et viribus non
multum profuit; ego vero⁷⁾ Trojanis magnarum calami-
tatum auctor fui.” 15. Xerxes clade adeo afflictus⁸⁾ erat,
ut maxima celeritate in (naar) Asiam properaret. 16.
Romae⁹⁾ aegroti in templum Aesculapii portabantur, ut
in somniis convalescerent.¹⁰⁾

Vierde Conjugatie

Onvoltooide tijden, Actief en Passief

Mondelinge oefening

Ik hoor, word gehoord, hoorde, werd gehoord, zal
hooren, zal gehoord worden. Dat ik hoore, gehoord worde,

¹⁾ (hij) beval. ²⁾ indiën. . . niet. ³⁾ beschermen. ⁴⁾ twaalf. ⁵⁾ na. ⁶⁾ zij
had bevolen. ⁷⁾ echter. ⁸⁾ terneergeslagen. ⁹⁾ te Rome. ¹⁰⁾ genezen.

dat ik hoorde, gehoord werd. Wij zouden hooren, wij zullen gehoord worden, dat wij hooren, gij zoudt gehoord worden. Zij hoorden, zouden gehoord worden, zullen hooren, zouden hooren, werden gehoord, zouden gehoord worden. Hij hoorde, zal gehoord worden, werd gehoord, zal hooren, zou gehoord worden, moge gehoord worden, zou hooren. Gij zult hooren, hoordet, zult gehoord worden, zoudt gehoord worden, werdt gehoord. Dat gij hoort, zult hooren, gij zoudt gehoord worden, dat gij werdt gehoord, gij zoudt hooren, en gij zult gehoord worden. Dat zij gehoord worden, zij zullen gehoord worden, zij zouden hooren en gehoord worden. Wij weten, zouden weten, zij zullen weten, ik zal weten, zij wisten, dat zij weten, mochten zij weten. Hij wist, zou weten, zal weten, moge weten, zou weten. Dat gij wist, weet. Gij (m.) zult weten, weet, wist en zoudt weten.

Werkwoorden der 4e Conjugatie.

<i>munire, versterken</i>	<i>servire, dienen</i>
<i>scire, weten</i>	<i>sepelire, begraven</i>
<i>nescire, niet weten</i>	<i>aperire, openen</i>
<i>haurire, putten, scheppen</i>	<i>operire, bedekken</i>
<i>pervenire (ad) geraken (tot), bereiken</i>	<i>invenire, vinden</i>

92

<i>antiquitas, atis, oudheid</i>	<i>Aegyptius, Egyptenaar</i>
<i>cremare, verbranden</i>	<i>mendacium, leugen</i>
<i>condire, balsemen</i>	<i>levitas, lichtzinnigheid</i>

1. Hij, die aan God gehoorzaamt, zal ook aan de menschen gehoorzamen. 2. Mijne zuster zou dezen knaap opvoeden, indien hij het verdiende (conj.). 3. De tempel van Janus, die door de Romeinen in (met abl.) den oorlog werd

geopend, werd in den vrede gesloten. 4. De leermeester strafte die leerlingen, wier ijver niet groot geweest was. 5. Indien hij lui was (conj.), zou ik hem straffen. 6. De soldaten versterkten de legerplaats met zeer breede grachten. 7. Vele volkeren der oudheid verbrandden de dooden,¹⁾ doch door de Egyptenaren werden de lichamen gebalsemd en begraven. 8. Epaminondas, een zeer uitstekend veldheer der Thebanen, was een beminnaar²⁾ der waarheid, zoodat (ut) hij nooit een leugen zeide (conj.). 9. Alcibiades, een Athener, die door zijn zeer groote lichtzinnigheid bekend is, verbond zeer vele burgers aan zich door zijn milddadigheid,³⁾ die door allen werd geprezen. 10. Zoolang⁴⁾ gij gelukkig zult zijn, zult gij vele vrienden hebben. 11. De verraders verborgen⁵⁾ zich, om niet gestraft te worden. 12. De veldheer beval,⁶⁾ dat (ut) de soldaten de lichamen der vrouwen en grijsaards zouden begraven. 13. Indien gij een rechtvaardig rechter zijt, zult gij de misdaden van dien man streng straffen. 14. (Er) zal niets gevonden worden, dat beter is⁷⁾ dan de deugd. 15. Mogen zij, door wier dapperheid de stad werd bewaakt en verdedigd, met groote eer begraven worden!

93

nusquam, nergens

vicinus, naburig

perterrere, verschrikken

1. Antiquis temporibus corpora hominum urebantur et sepeliebantur. 2. Plures reperiuntur, qui hostium exercitus vincere possint⁸⁾; pauci, qui cupiditates suas vincant.⁸⁾ 3. Multi pauperes et miseri homines, qui in urbe nostra

¹⁾ mortuus. ²⁾ diligens ³⁾ liberalitas. ⁴⁾ quandiu. ⁵⁾ abscondere. ⁶⁾ imperavit. ⁷⁾ conj. ⁸⁾ Vertaal indic.

sunt, ab illo homine divite nutrientur. 4. Virgines quotannis¹⁾ signum²⁾ Minervae veste pulchra vestiebant. 5. Omnia scelëra ab illo iusto iudice puniuntur. 6. Ulysses, qui Sirenum voces audiebat, optabat, ut vinculis liberaretur. 7. Rex Lacedaemoniorum militibus imperavit,³⁾ ut forti et constanti animo Thermopylas, Graeciae portam, custodirent et defenderent. 8. In rebus dubiis⁴⁾ consiliis senum obedire debemus. 9. Lacedaemoniorum urbes non muniebantur. 10. Nusquam senes tanto honore afficiuntur,⁵⁾ quanto⁶⁾ apud Lacedaemonios. 11. Anno sexto⁷⁾ post⁸⁾ cladem Vari legiones Romanorum, quorum Germanicus erat dux, flumen Rhenum custodiebant. 12. Germanicus: „Hostes, inquit, clade magna afficiëmus,⁹⁾ ut ab imperatore laudemur. 13. Gentes Germaniae nesciunt, cui bellum parëmus.¹⁰⁾ 14. Celeri itinëre angustias expugnabimus, ut gentes vicinae perterreantur.” 15. Germani ea nocte diem festum celebrabant et multi dormiebant. 16. Ita Romanis victoria facilis fuit.

§ 53 (56). Voltooide tijden van alle vier conjugaties

Actief

do, dedi, datum, dare, *geven*
 domo, domui, domitum, āre, *bedwingen*
 iuvo, iuvi, iutum, iuvāre, *helpen*
 deleo, deleui, deletum, ēre, *verwoesten*
 fleo, fleui, fletum, flēre, *weenen*
 praebeo, praeui, praebitum, ēre, *verschaffen*

pono, posui, positum, ēre, *plaatsen*
 colo, colui, cultum, ēre, *bebouwen, vere*
 sperno, spreui, spretum, ēre, *verachten*
 custodio, — dīvi — dītum, īre, *bewake*
 aperio, aperui, apertum, īre, *openen*
 dormio, dormivi, dormitum, īre, *slapen*

¹⁾ jaarlijks. ²⁾ standbeeld. ³⁾ (hij) gebood. ⁴⁾ twijfelachtig. ⁵⁾ eeren. ⁶⁾ als.
⁷⁾ zesde. ⁸⁾ na. ⁹⁾ afficio, straffen. ¹⁰⁾ = conjunct, vertaal indic.

Mondelinge oefening

Ik heb gegeven. Gij hadt gegeven. Hij zal gegeven hebben. Dat wij gegeven hebben. Dat gij (m.) verwoest hadt. Zij zullen geweend hebben. Ik heb bedwongen. Gij hadt bedwongen. Hij zal bedwongen hebben. Dat wij bedwongen hebben. Gij (m.) zoudt bedwongen hebben. Zij zullen bedwongen hebben. Ik heb geholpen. Gij hadt geholpen. Hij zal geholpen hebben. Dat wij geholpen hebben. Gij (m.) zoudt geholpen hebben. Zij zullen geholpen hebben. Ik heb geweend. Gij hadt geweend. Hij zal geweend hebben. Zij zouden geweend hebben. Gij zult geweend hebben. Wij hebben geweend. Zij hadden geweend. Hij heeft verschaft. Zij hebben verschaft. Gij (m.) zult verschaft hebben. Dat wij verschaft hebben. Mochten zij verschaft hebben. Ik zal geplaatst hebben. Gij (m.) hebt geplaatst. Wij hadden geplaatst. Mocht gij geplaatst hebben. Zij hadden bebouwd. Gij hebt bebouwd. Zij hebben veracht. Ik zal bewaakt hebben. Wij hebben bewaakt. Hij zal geopend hebben. Mochten zij geopend hebben. Gij (m.) zoudt geslapen hebben. Wij hebben geslapen. Zij hebben geslapen.

Regel 8.

Het Nederlandsche Imperfectum wordt in het Latijn zeer dikwijls vertaald door het Perfectum, b.v. *Caesar versloeg de Galliërs* = *Caesar Gallos profligavit*. Het gebruik van het Perfectum wordt aangegeven door (p).

1. Priämus was (p) koning van Troje, een zeer beroemde stad, wier geschiedenis ik u zal verhalen. 2. Koning Priämus

had (p) (vertalen door esse, bldz. 87) zeer vele zonen, van wie Paris de schoonste was. 3. Hem zond (p) zijn vader naar (ad met acc.) Menelaus, koning van Sparta, die hem welwillend¹⁾ ontving (p). 4. Doch Paris ontroofde (p)²⁾ hem Helēna, een vrouw van buitengewone schoonheid, en besteed (p)³⁾ met (cum) haar een schip. 5. Menelaus, wiens droefheid en toorn zeer groot waren, eischte (p)⁴⁾ Helēna (terug), doch Priamus besloot (p)⁵⁾ haar niet terug te geven ⁶⁾. 6. Hierom hebben de Grieken den Trojanen den oorlog verklaard,⁷⁾ om de stad te veroveren en te verwoesten. 7. Zoo was (p) Helēna voor de Trojanen de aanleiding⁸⁾ tot een hevigen oorlog en tot den ondergang van hun schoone stad. 8. De Grieksche vorsten rustten (p) een groote vloot uit,⁹⁾ over welke (dat) Agamemnon, de voornaamste onder de Grieken, *het bevel voerde* (= prae-sum (p). 9. Doch een windstilte, die de godin Artēmis verwekt had,¹⁰⁾ *hield* (p) de Grieken *tegen*.¹¹⁾ 10. Calchas zeide (inquit): „Gij zult Troje niet kunnen veroveren, want gij hebt een hert van de Godin gedood.”¹²⁾

95 (Vervolg)

1. Calchas zeide (inquit): „Indien gij Iphigenīa, uwe dochter, aan haar zult geofferd¹³⁾ hebben, zal de godin bevredigd¹⁴⁾ worden. 2. De koning, wiens hart door deze woorden hevig bewogen werd, stemde toe (p),¹⁵⁾ doch Iphigenīa werd gered¹⁶⁾ door de hulp van de godin zelf, die haar ontvoerde (p)¹⁷⁾ 3. Ook Philoctetes had zich

¹⁾ benignus. ²⁾ eripio, eripui. ³⁾ conscendo-di ⁴⁾ posco, poposci. ⁵⁾ statuo, ui. ⁶⁾ reddere. ⁷⁾ indico, — dixi ⁸⁾ causa. ⁹⁾ comparare. ¹⁰⁾ excitare. ¹¹⁾ retineo, ui. ¹²⁾ occido, di. ¹³⁾ immolare ¹⁴⁾ placare. ¹⁵⁾ annuo — ui. ¹⁶⁾ servata est. ¹⁷⁾ abduco, — xi.

met de schepen, waarover (dat.) hij stond (praesum), bij (dat.) de vloot der Grieken gevoegd.¹⁾ 4. Doch spoedig wondde (p) hem een slang, die Hera gezonden had, om hem te dooden. 5. De Grieken konden (p) den reuk²⁾ van de wonde niet verdragen³⁾ en *lieten* (p) hem *achter*.⁴⁾ 6. Doch zij konden (p) Troje niet innemen⁵⁾ zonder (sine met abl.) de pijlen van Hercules, die Philoctetes bij (cum) zich droeg. 7. Toen hebben zij Ulysses en Diomedes tot (ad) hem (acc.) gezonden, om hem te halen.⁶⁾ 8. Deze mannen bewerkten (p)⁷⁾ dat hij den Grieken (acc.) *hulp verleende*.⁸⁾ 9. Op zekeren dag bezocht (p)⁹⁾ Chryses, een priester, Agamemnon, den aanvoerder der geheele vloot, om zijn dochter, die de koning geroofd had,¹⁰⁾ terug te koopen.¹¹⁾ 10. „O edelmoedige koning, zeide hij, mogen de goden u toestaan,¹²⁾ dat (ut) gij de stad van Priamus inneemt.⁵⁾ 11. Maar ik bid u (acc.), dat (ut) gij mij mijn dochter teruggeeft.¹³⁾ 12. Aanschouw¹⁴⁾ de smart, waardoor ik gekweld word, en *ontferm* u (= miserere) mijner!”

96 (Vervolg)

pestis, is, pest

oppugnare, aanvallen

ex eo tempore, sinds dien tijd

frustra, tevergeefs (bijw.)

opprobrium, schande

1. Deze woorden behaagden (p) aan alle Grieken, die aanwezig waren, doch aan den koning alleen, wiens gemoed zeer wreed was, waren (p) zij niet aangenaam.
2. Doch de vader bad (p) Apollo (acc.), dat (ut) hij den

¹⁾ adiungo-nxi ²⁾ foetor. ³⁾ tolerare. ⁴⁾ relinquo, reliqui. ⁵⁾ expugnare.
⁶⁾ arcessere. ⁷⁾ efficio, effeci. ⁸⁾ adiuvere. ⁹⁾ adeo, adii. ¹⁰⁾ abduco-xi.
¹¹⁾ redimere. ¹²⁾ permittere. ¹³⁾ reddere. ¹⁴⁾ aspicere.

koning zou dwingen.¹⁾ 3. Deze strafte (p)²⁾ de Grieken met de pest. 4. Toen gaf (p) hij het meisje *terug*,³⁾ doch ontroofde (p)⁴⁾ Achilles, den voornaamste onder de Grieksche mannen, een slavin,⁵⁾ die Achilles zeer dierbaar was. 5. Sinds dien tijd *was* Achilles niet (meer) bij den strijd (dat.) *tegenwoordig*.⁶⁾ Zelfs Nestor, de verstandigste aller grijsaards, kon (p) hem⁷⁾ niet overhalen,⁸⁾ om de Grieken te helpen. 7. De Trojanen vielen (p) de Grieken aan en behaalden (p) een zeer groote overwinning. 8. Want alle Grieken vreesden Hector, aan wiens dapperheid niemand kon weerstaan.⁹⁾ 9. Reeds negen jaar hadden de Grieken tevergeefs Troje belegerd.¹⁰⁾ 10. Op zekeren dag zeide (inquit) Patroclus, de trouwste vriend van Achilles: „Geef mij uw wapenen, opdat ik strijde tegen¹¹⁾ de Trojanen, want ik kan de schande van mijn volk niet verdragen. 11. Met uw wapenen zal ik de vijanden verdrijven en de overwinning aan mijn vaderland schenken. 12. Eindelijk gaf (p) Achilles hem zijn wapenen, maar hij vermaande (p) Patroclus, om niet te strijden met Hector, dien dapperen aanvoerder der vijanden. 13. Want hij vreesde, dat (zijn) vriend, dien hij zeer beminde, door dien be-roemden held zou gedood worden¹²⁾.

97 (*Vervolg*)

<i>oppugnare, aanvallen</i>	<i>fugare, verdrijven</i>
<i>mox, spoedig</i>	<i>monēre, aansporen</i>
<i>appropinquare, naderen</i>	<i>aurīga, wagenmennen</i>

1. Patroclus nam (p)¹³⁾ de wapenen van zijn vriend en viel de Trojanen aan (p), die hij spoedig verdreef (p).

¹⁾ cogēre. ²⁾ vexare. ³⁾ reddo, reddidi. ⁴⁾ eripio, ui. ⁵⁾ serva.
⁶⁾ intersum. ⁷⁾ dativus. ⁸⁾ persuadēre. ⁹⁾ resistēre. ¹⁰⁾ obsideo.
— sēdi. ¹¹⁾ adversus met acc. ¹²⁾ occidēre. ¹³⁾ capio, cēpi.

2. Hector was niet bij (= dat.) den strijd tegenwoordig,¹⁾ doch Apollo, die den Trojanen behulpzaam was (= tot hulp strekte), spoorde hem aan (p), om te strijden en den vriend van Achilles te dooden.²⁾ 3. Hector keerde terug³⁾ (p) en zocht (p)⁴⁾ Patröclus, dien beroemden held, wiens dapperheid grooter was geweest dan van alle Trojanen. 4. Want diens dapperheid had dien dag het leger (dat.) der Trojanen zeer (maxime) benadeeld.⁵⁾ 5. Patröclus, die Hector reeds bemerkt had,⁶⁾ sprong (p)⁷⁾ van⁸⁾ den wagen, en greep (p)⁹⁾ een ontzaglijken steen, dien hij met groote kracht wegslingerde (p)¹⁰⁾ en waarmee hij den wagenbestuurder van Hector doodde (p). 6. Hector, wiens zucht naar roem en wraak zeer groot was, viel Patröclus aan (p), om het lijk te verdedigen. 7. Beide mannen streden zeer dapper, doch de krachten van beiden waren gelijk; geen van beiden kon overwinnen. 8. Toen naderde (p) Apollo, die Hector had aangespoord, en ontnam (p)¹¹⁾ Patröclus de wapenen, die Achilles hem gegeven had. 9. Hij kon het schild niet meer (iam) vasthouden,¹²⁾ want zijn krachten hadden hem (acc.) begeven.¹³⁾ 10. Toen wondde (p) Euphorbus hem met een speer.¹⁴⁾ Hector, die de machteloosheid¹⁵⁾ van Patröclus gezien had, kwam (p)¹⁶⁾ dichterbij,¹⁷⁾ en doorstak (p)¹⁸⁾ hem.

98

aestus, *us*, hitte

neque, *en niet, noch*

repente, *plotseling*

agaso-onis, *ezelrijver*

locare, *verhuren*

rixa, *twist*

¹⁾ intersum. ²⁾ occidēre. ³⁾ redeo, — ii. ⁴⁾ quaero, quaesivi. ⁵⁾ obsum
⁶⁾ animadverto-ti. ⁷⁾ desilio-ui. ⁸⁾ e met abl. ⁹⁾ capio, cepi. ¹⁰⁾ emitto-si.
¹¹⁾ detraho-axi. ¹²⁾ tenēre. ¹³⁾ deficio-ēci. ¹⁴⁾ telum ¹⁵⁾ infirmitas. ¹⁶⁾ accedocessi. ¹⁷⁾ propinquus. ¹⁸⁾ transfigo-fixi.

Demosthenes, Graecorum orator celeberrimus, virum quendam defendebat. At iudices attentī non erant Ideo: „Paulisper,¹⁾ inquit, aures²⁾ mihi praebe, ²⁾ nam rem novam atque iucundam vobis narrabo”. Illi statim attentī fuerunt. „Adulescens, inquit, asinum conduxerat,³⁾ ut iter faceret.⁴⁾ Quia autem aestus ingravescebat,⁵⁾ neque erat umbra, qua solis ardor arceretur, descendit et umbra asini se obtexit.⁶⁾ Agaso vero: „Asinum, inquit, locavi, non umbram asini”. Alter: „Etiam umbram, inquit, conduxi”.³⁾

Ita rixa vehemens inter eos exarsit,⁷⁾ et tandem iudicem adierunt”.⁸⁾ Iudices attentissimi erant. Hoc vidit Demosthenes, et repente e suggestu⁹⁾ descendit. At illi eum revocaverunt et rogaverunt, ut reliquam fabulam enarraret. Sed Demosthenes: „Quid?” inquit, „de (over) asini umbra audire cupitis?¹⁰⁾ et causam¹¹⁾ viri, cuius vita periclitatur,¹²⁾ non auditis?”¹³⁾

Democritus, cui pater ingentes divitias reliquerat,¹⁴⁾ omne patrimonium¹⁵⁾ civibus dedit, ne istarum rerum cura a (= van) philosophiae studio avocaretur.¹⁶⁾

§ 54 (56). Votooide tijden van alle 4 conjugaties

Passief

moveo, movi, motum, movēre, <i>bewegen</i>	sperno, sprevi, spretum, ěre, <i>verachten</i>
video, vidi, visum, vidēre, <i>zien</i>	erudio, ĩvi, ĩtum, ĩre, <i>onderrichten</i>
expello, expūli, expulsum, expellēre,	custodio, ĩvi, ĩtum, ĩre, <i>bewaken</i>
[<i>verdrijven</i>]	

1) even. 2) luisteren naar. 3) conduco,—xi, huren. 4) facere, maken. 5) hevig worden. 6) obtego, xi, beschutten. 7) exardeo, si, ontbranden. 8) adeo, ii, gaan naar. 9) spreekgestoelte. 10) verlangen. 11) verdediging. 12) gevaar loopt. 13) luisteren naar. 14) relinquo—qui, nalaten. 15) erfgoed. 16) afhouden

Mondelinge oefening

Ik ben geprezen. Gij waart geprezen. Hij zal geprezen zijn. Dat wij geprezen zijn. Dat gij (m) geprezen waart. Zij zouden geprezen zijn. Ik ben gewond. Gij waart gewond. Hij zal gewond zijn. Dat wij gewond zijn. Mochten zij gewond zijn. Gij zijt gewond. Hij was gewond. Zij zal gewond zijn. Mogen zij geprezen zijn. Gij (m) zoudt gewond zijn. Zij zijn geprezen. Zij zijn bewogen. Gij zoudt bewogen zijn. Wij zullen bewogen zijn. Zij zijn gezien. Mochten zij gezien zijn. Gij zult gezien worden. Ik zal gezien zijn. Mocht gij (m) bewogen zijn. Zij zijn verdreven. Zij zullen verdreven zijn. Ik ben verdreven. Gij zult verdreven zijn. Hij was verdreven. Gij zoudt verdreven zijn. Gij (m) waart verdreven. Ik zal verdreven zijn. Mocht ik verdreven zijn. Gij (m) zult verdreven zijn. Ik ben veracht. Gij waart veracht. Hij zal veracht zijn. Dat wij veracht zijn. Gij (m) zoudt veracht zijn. Zij mogen veracht zijn. Ik was onderricht. Gij zult onderricht zijn. Hij is onderricht. Zij is onderricht. Mochten wij onderricht zijn. Zij zouden bewaakt zijn. Moge hij bewaakt zijn. Ik zal bewaakt zijn. Mocht hij bewaken en bewaakt zijn. Hij zal onderwezen hebben en zijn. Zij hebben veracht en zij zijn veracht. Zij zullen verdrijven en verdreven worden en zijn. Wij zagen en zouden zien en werden en waren gezien en zouden gezien zijn.

99 (Vervolg)

occido-di-sum, 3. *dooden*

do, dedi, datum, dare, *geven*

dico, dixi, dictum, 3. *zeggen, spreken* deinde, *vervolgens*

1. Zoo werd Patröclus, door wien zeer vele Trojanen waren gedood, zelf gedood (p) door Hector, dien dap-

peren man. 2. Toen zijn deze woorden door hem gesproken: 3. „Hector, u is de overwinning gegeven door de onsterfelijke goden, die u (acc.) hebben bijgestaan.¹⁾ 4. Want door hen zelf ben ik van de wapenen (=abl.) beroofd,²⁾ die mij door Achilles gegeven waren. 5. Indien ik door twintig³⁾ mannen zou zijn aangevallen,⁴⁾ zouden ze allen door mij gedood zijn. 6. Doch spoedig zult ook gij, Hector, met den dood gestraft worden;⁵⁾ want Achilles, de dapperste aller Grieken, zal komen, door wiens kracht gij zult worden neergeveld.⁶⁾ 7. Hem (dat.) zult gij niet kunnen weerstaan”.⁷⁾ 8. De dood van Patröclus werd gebodschapt (p)⁸⁾ aan Achilles, wiens gemoed door zoo (tam) hevige smart werd bewogen (p.)⁹⁾ dat (= ut) hij zich de haren¹⁰⁾ uitrukte.¹¹⁾ 9. Hij vroeg (p) nieuwe wapenen, waarmede hij zou kunnen strijden. 10. Hem werden zeer schoone wapenen gegeven (p), die door Hephaestus waren vervaardigd.¹²⁾ 11. Door hem werden de Trojanen verslagen (p), zoodat (= ut) het lijk van Patröclus werd gered.¹³⁾ 12. Ook Hector, door wien Patröclus gedood was, werd door Achilles verslagen (p) en zijn lijk¹⁴⁾ werd aan (ad) den wagen (acc.) gebonden (p)¹⁵⁾ en driemaal (= ter) om¹⁶⁾ de muren der stad gesleept (p).¹⁷⁾ 13. Vervolgens werd zijn lijk op (in) het strand (acc.) geworpen (p.)¹⁸⁾ om door de honden verslonden te worden.¹⁹⁾

1) adiuvō-vi-ūtum. 2) spoliare. 3) = viginti. 4) oppugnare. 5) multare. 6) caedere. 7) resistere. 8) nuntiare. 9) moveo, movi, motum. 10) capillus. 11) evellere. 12) facio, feci, factum. 13) servare. 14) corpus. 15) alligare. 16) circum met acc. 17) traho, traxi, tractum. 18) proicio-ieci-iectum. 19) devorare.

clarus, *luisterrijk*
brachium, *arm*

occīdo-īdi-īsum, *ēre, dooden*
profligare, *verslaan*

1. Op zekeren (quidam) dag was door een zeer be-
roemd veldheer een zeer luisterrijke overwinning behaald.
2. De veldheer, wiens liefde tot de soldaten zeer groot
was, bezocht (p)¹⁾ hen en gaf (p) aan iederen soldaat,
die dapper gestreden had, een belooning. 3. Zoo werd (p)
door hem een soldaat geprezen, wiens dapperheid
grooter was geweest, dan van alle overigen.²⁾ en door
wien drie (tres) vijanden waren gedood. 4. Een andere
soldaat zeide hem: „Ik streed (p) tegen³⁾ een vijand,
door wien ik was aangevallen. 5. Maar zijn dapperheid
was (p) geringer dan de mijne; hij vluchtte (p)⁴⁾ en
werd door mij gedood (p).” 6. (Tot) een anderen man
(dat.) zeide de generaal: „Wat hebt gij gedaan? Door
welke daad⁵⁾ hebt gij uw dapperheid getoond?⁶⁾ Hoeveel
(quot) vijanden zijn door u verslagen?” 7. Deze man,
wiens vrees voor den dood grooter was geweest dan
van de overigen,²⁾ zeide: „Ik heb een vijand (gen.) een
arm afgeslagen!”⁷⁾ 8. „Gij hebt goed gehandeld,⁸⁾ mijn
zoon, en dapper gestreden, maar het zou beter geweest
zijn (fuit), het hoofd af te slaan dan een arm.” 9. „Gene-
raal,⁹⁾ zeide de held¹⁰⁾: „Ik kon (p) zijn hoofd niet meer¹¹⁾
afslaan, want het was reeds door een anderen soldaat
afgeslagen!”

¹⁾ adeo-ii-ium. ²⁾ ceteri, orum. ³⁾ cum. ⁴⁾ fugio, fugi. ⁵⁾ facinus, oris, o.
⁶⁾ ostendo-i-sum. ⁷⁾ decīdo-īdi-īsum, ēre. ⁸⁾ ago, egi, actum. ⁹⁾ imperator.
¹⁰⁾ vir fortis. ¹¹⁾ iam.

habitare, <i>wonen</i>	superare, <i>overtreffen</i>
aetas, <i>atis, tijd</i>	casus, <i>us, voorval</i>
dolere, <i>bedroefd zijn</i>	nescire, <i>niet weten</i>

1. In ¹⁾ een zekere ²⁾ stad, waarvan de naam mij niet bekend is, woonde een zeer beroemd rechter, wiens wijsheid door niemand van dien tijd werd overtroffen. 2. Zijn roem werd (p) nog (etiam) vermeerderd ³⁾ door het voorval, dat ik u zal verhalen. 3. Op zekeren dag bezochten (p) ⁴⁾ twee (duae) vrouwen zijn huis; beide vrouwen waren bedroefd en weenden. 4. De rechter vroeg (p) ⁵⁾ haar (acc): „Waarom weent gij? Welke is de oorzaak van uw droefheid?” 5. „O wijze en rechtvaardige heer! ieder (uterque) van ons heeft (esse) een kind; het eene (alter) *gelijkt sprekend op* (is zeer gelijk aan) het andere (alter). 6. Gisteren heeft iemand onze kinderen verwisseld, ⁶⁾ en nu *weet* ik *niet*, welk van beide knapen de mijne is (conjunct). 7. Daarom *roepen wij* uwe hulp *in*.” ⁷⁾ 8. De wijze man zeide: „Ik begrijp ⁸⁾ uw smart zeer goed en prijs de liefde tot uw kinderen. 9. Ik zal u een nuttigen raad geven, waardoor uw droefheid in (in) vreugde (acc.) zal veranderd worden. ⁹⁾ 10. Indien ¹⁰⁾ uwe kinderen inderdaad ¹¹⁾ verwisseld zijn, ⁶⁾ gaat (ite) (dan) naar huis, en verwisselt ze opnieuw ¹²⁾ en gij zult tevreden zijn met den raad, die u door mij gegeven is”.

imperator, <i>keizer</i>	gubernare, <i>besturen</i>
Germania, <i>Duitschland</i>	confirmare, <i>aanmoedigen</i>

¹⁾ in met abl. ²⁾ quidam. ³⁾ augeo, auxi, auctum. ⁴⁾ adeo-ii-ŷtum.
⁵⁾ interrogare. ⁶⁾ permutare. ⁷⁾ imploramus. ⁸⁾ intellegere. ⁹⁾ convertere.
¹⁰⁾ si. ¹¹⁾ revēra. ¹²⁾ iterum ¹³⁾ alter.

1. De anecdote,¹⁾ die u thans verhaald zal worden, heb ik eens gelezen²⁾ in³⁾ een boek, dat ik op zekeren dag had gekocht.⁴⁾ 2. (In) den grooten en wreeden oorlog, waardoor de meeste landen van Europa vele jaren zijn gekweld, bezocht (p) keizer⁵⁾ Wilhelm,⁶⁾ door wien Duitschland vele jaren bestuurd is, zijn soldaten, om hen aan te moedigen. 3. Want deze dappere mannen hadden reeds vele dagen dapper gestreden, om hun vaderland de overwinning te schenken.⁷⁾ 4. De keizer zeide (inq.) (tot) een soldaat (dat.), die daar aanwezig was: „Hoelang⁸⁾ zijt gij reeds van huis afwezig geweest?” 5. De man, die door den keizer ondervraagd was,⁹⁾ zeide: „Reeds een geheele maand ben ik hier,¹⁰⁾ sire.”¹¹⁾ 6. De keizer antwoordde:¹²⁾ Ik prijs uw eerbied¹³⁾ voor mij, maar thans ben ik niet uw keizer, maar uw strijdgenoot;¹⁴⁾ zeg (dic) derhalve: „kame-raad!”¹⁵⁾ 7. Den volgenden¹⁶⁾ dag bezocht (p) de keizer denzelfden man en gaf (p) hem een flesch¹⁷⁾ ouden wijn. 8. Een andere man die den vorigen¹⁸⁾ dag daar ook aanwezig was geweest, zeide (toen): „Kameraad Wilhelm, geef mij ook (maar) een flesch wijn!” 9. De keizer lachte (p)¹⁹⁾ en gaf (p) beide mannen een flesch.

103

interficio-feci-fectum, dooden	donare, begiftigen
converto-ti-sum 3, veranderen	pervenire, aankomen
mirus, wonderlijk	pōno, posui, positum 3. plaatsen
magnitudo, grootte	reddo, reddīdi, reddītum 3. teruggeven

1) fabula. 2) lego, legi, lectum. 3) in met abl. 4) emo, emi, emptum. 5) imperator. 6) Gulielmus. 7) parare. 8) quamdiu. 9) interrogare. 10) hic. 11) dominus. 12) inquit. 13) reverentia. 14) commilito-onis. 15) amicus. 16) pos-terus. 17) lagona. 18) proximus. 19) rideo, risi, risum.

Draco,¹⁾ Martis filius, a quo fons²⁾ quidam custodiebatur, a Cadmo, Agenōris filio, occisus est. Quare³⁾ omnes liberi eius a Marte interfecti sunt et ipse cum Harmonia uxore in dracones conversi sunt.

Otus et Ephialtes, Aloeï filii, a diis mira magnitudine donati erant. Die quodam in caelum ascendere⁴⁾ voluerunt (wilden). Ut eo (daar) pervenirent, plurimi montes *alii super alios*⁵⁾ positi sunt. Sed Apollīnis sagittis occisi sunt.

Hippolyto, Thesei filio, ab Aesculapio, medico⁶⁾ praestantissimo, vita reddita est. Ob (wegens) id facinus⁷⁾ a Iove fulmine⁸⁾ percussus est.⁹⁾ Ideo ab Apollīne, Aesculapii patre, Cyclopes occisi sunt, a quibus fulmina facta erant.¹⁰⁾

Homerus, poëtarum Graecorum princeps, a quo celeberrima carmina facta sunt, dolore absumptus est;¹¹⁾ nam quaestionem¹²⁾ quandam, quae ei a piscatoribus proposita¹³⁾ erat, solvere¹⁴⁾ non potuit.

Diogenes philosophus Myndi cives, quorum exigua¹⁵⁾ urbs portis maximis ornata erat, monuit, ut portas clauderent, ne urbs discederet.¹⁶⁾

§ 57-58

Participia

Mondelinge oefening

Van een ploegenden landman. Door een strijdenden soldaat. De zingende vrouw (a). Van de zwiigende knapen. De slapende leerlingen (a). Schitterende sterren. Aan den vragenden man. Van de strijdende vijanden. Zingende knapen. De geprezen leerlingen. Van gegeven wetten.

1) draak. 2) bron. 3) hierom. 4) opklimmen. 5) op elkander. 6) geneesheer. 7) vermetele daad. 8) bliksem. 9) percutio-ssi-ssum, slaan. 10) facio = maken. 11) absumo, verteren. 12) vraag. 13) propono = voorleggen. 14) oplossen. 15) klein. 16) wegloopen.

Voor een verslagen leger. Met een voorgelezen gedicht.
 Door een gewonden soldaat. Met een schitterend zwaard.
 Bedreven ¹⁾ misdaden. Van verwoeste steden. Den over-
 wonnen vijand. Door een behaalde overwinning. Van een
 verwoest huis. IJverig leerende leerlingen (a). Van ge-
 doode soldaten. Van bijtende honden. Aan onderrichte
 leerlingen. De verwoeste stad (a) der weenende burgers.
 Door lachende knapen. Van een prijzenden leermeester.
 Voor slapende kinderen. Door een brullenden leeuw.
 Van loopende honden. Voor aankomende troepen. Van
 slapende grijsaards. Door een gestraften leerling. Door
 een zoekende vrouw. Van geprezen zaken. Gebouwde
 huizen. Der gegeven geschenken. Een veranderde wet (a).
 Van een geprezen koning en een geprezen koningin. O
 gewenschte zegepraal!

104 (Vervolg)

corpus-ōris, o lijk
 tumulus, grafheuvel

pretium, losprijs
 calliditas, schranderheid

1. Driemaal (ter) sleepte (p)²⁾ hij het lichaam van den
 gedooden ³⁾ Hector rondom ⁴⁾ den grafheuvel van Patröclus.
 2. Toen bezocht (p)⁵⁾ de grijze ⁶⁾ Priamus, Hectors vader,
 Achilles en hij vroeg (p) hem (acc.), dat het lijk van (zijn)
 verslagen ⁷⁾ zoon hem (sibi) zou gegeven worden. 3.
 Achilles nam (p) den aangeboden ⁸⁾ losprijs aan ⁹⁾ en
 gaf (p) het lijk terug ¹⁰⁾ aan den weenenden vader. 4. Hector
 had, neerliggend ¹¹⁾ op (in) het slagveld, ¹²⁾ aan Achilles

¹⁾ committo-isi-ssum. ²⁾ traho-traxi, tractum. ³⁾ necare. ⁴⁾ circum met
 acc. ⁵⁾ adeo-ii-ītum. ⁶⁾ senex. ⁷⁾ occido-di-sum. ⁸⁾ offero, obtuli, oblatum.
⁹⁾ accipio-ēpi-eptum. ¹⁰⁾ reddo, reddidi ¹¹⁾ iacēre. ¹²⁾ campus (abl).

den naderenden ¹⁾ dood voorspeld. ²⁾ 5. Paris wondde (p) den strijdenden held met een pijl en doodde (p) ³⁾ hem. 6. Ajax eischte (p) ⁴⁾ voor zich de wapenen van den gedooden Achilles, doch zij werden gegeven (p) aan Ulysses, wiens schranderheid den Grieken dikwijls voordeelig was geweest (prosum). 7. Hij verzon (p) ⁵⁾ ook de list ⁶⁾ van het houten ⁷⁾ paard, dat voor de verblinde ⁸⁾ Trojanen de oorzaak was (p) van den ondergang. 8. Want in (in) den buik ⁹⁾ van dit paard, gebouwd door de Grieken, verborgen (p) ¹⁰⁾ zich de dapperste mannen. 9. Het werd (p) door de juichende ¹¹⁾ Trojanen binnengehaald. ¹²⁾ 10. Des nachts verlieten (p) de verborgen Grieken hun schuilplaats ¹³⁾ en veroverden (p) de slecht verdedigde stad. 11. De Grieken doodden (p) den gevangen genomen Priamus en diens zoons; daarna verwoestten (p) zij de ingenomen stad. 12. Menelaus voerde (p) de ontroofde Helena naar huis terug. (redūco-xi-ctum).

Participia, Infinitieven, Gerundium

Mondelinge oefening

Van het bebouwde land. Door strijdende soldaten. De zingende knapen (a). Van de zwijgende grijsaards. Den slapenden man. O verwoeste landstreek. Een gegeven geschenk. Te geven. Gegeven te hebben. Veranderde zeden. Een geprezen leerling. Geprezen te hebben. Geprezen te zijn. Te zullen prijzen. Te zullen geprezen worden. Verwoeste steden (a). Met een gevulden beker.

¹⁾ appropinquare. ²⁾ praedīco-dixi-dictum. ³⁾ necare. ⁴⁾ postulare. ⁵⁾ fingō-xi. ⁶⁾ ars. ⁷⁾ ligneus. ⁸⁾ caecus. ⁹⁾ alvus, acc. ¹⁰⁾ abdo, abdidi. ¹¹⁾ exsultare. ¹²⁾ introduco-xi-ctum. ¹³⁾ latibulum.

Aan de schitterende sterren. Door een lachenden knaap.
 Een vermeerderd getal (a.) Gehoorzaamd te hebben.
 Zullende gehoorzamen. Te zullen gehoorzamen. Bewogen
 te zijn. Bewogen zijnde. Bewegende. Bewogen te hebben.
 Bewogen hebbende. Te zullen bewegen. De behaalde over-
 winningen. Bebouwde akkers. Te bebouwen. Bebouwd te
 hebben. Bebouwd te worden. Bebouwd wordende. Te
 zullen schrijven. Een geschreven brief. Van een verwoeste
 legerplaats. Der gestichte stad. Voor slapende kinderen.
 Begraven lichamen. Onderwezen (erudire) leerlingen (a).
 Door een straffenden meester. Met gebonden handen.
 Zullende straffen.⁶ Te zullen straffen. Te zullen gestraft
 worden. Der loeiende (mugio) runderen. Van een ver-
 sterkte legerplaats. Voor de gestrafte leerlingen. Geprezen
 worden. Vermaand worden. Gezonden worden. Begraven
 worden. Prijzende. Geprezen. Weenende. Zendende.
 Hoorende. Gehoord. Gehoord te zijn. Gehoord te zullen
 worden. Hoor! Zend! Leest! Wetende. Van het prijzen.
 Door te zenden. Door te hooren.

105

uxor, *echtgenoote*
 domicilium, *woonplaats*

solum, *grond*
 ibi = *daar (van plaats)*

AENEAS

1. Aeneas was de zoon van Anchyses (-is); zijn echt-
 genoote was een dochter van Priamus, koning van Troje.
 2. Wegens ¹⁾ de bescherming ²⁾ der goden kon (p) hij niet
 door de Grieken gedood worden, doch hij verliet (p) het
 verwoeste Troje. 3. Hij verzamelde (p) ³⁾ eenige dappere
 mannen, die zelf ook waren ontsnapt. ⁴⁾ 4. Op (in) een

¹⁾ propter met acc. ²⁾ tutelā. ³⁾ comparare. ⁴⁾ evaserant.

vlot, ¹⁾ gemaakt²⁾ van ³⁾ boomen, vluchtten (p) zij, om een nieuwe woonplaats te zoeken. 5. Zij bereikten (p)⁴⁾ Thracië, een schoon land, welks grond zeer vruchtbaar was. 6. Aanstonds begonnen (p)⁵⁾ zij een stad te bouwen, maar het begonnen werk kon (p) niet voltooid worden.⁶⁾ 7. Want Aeneas hoorde (p) een waarschuwend⁷⁾ stem, die zeide: „Vlucht! (fuge!) opdat u niet de ondergang worde bereid”. 8. De verschrikte Aeneas liep (p) naar (ad) de zijnen (acc.) en gebod (p) hun (dat.), om *af te varen*.⁸⁾ 9. Apollo zeide hun: „*Gaat naar*”⁹⁾ het land (acc.) uwer vaderen, en de stad, die gij daar bouwen zult, zal alle volkeren (dat.) der geheele aarde beheerschen.”¹⁰⁾ 10. De schepen, voortgedreven ¹¹⁾ door een hevigen storm, voerden (p) hen naar (in) een klein eiland (acc.), waarop¹²⁾ een zeer groote menigte geiten gehouden werd.¹³⁾ 11. Met hun gescherpte¹⁴⁾ pijlen doodden (p) zij verscheidene¹⁵⁾ daarvan, om hun honger met haar vleesch te stillen¹⁶⁾. 12. Sommige mannen brachten (p) vruchten, gevonden op¹⁷⁾ het veld. 13. Doch plotseling kwamen (p) afschuwelijke vogels, die de spijzen bezoedelden (p)¹⁸⁾ zoodat (ut) zij niet gegeten konden worden.

106

celebrare, *verheerlijken*

notus, *bekend*

1. De geschiedenis van Rome, die zeer oude stad, door Romulus gesticht, heb ik u dikwijls verhaald. 2. De stad, die door de burgers zeer dapper verdedigd was, werd (p) door de Romeinen, die dapper gestreden hadden, veroverd.

¹⁾ ratis (abl.) ²⁾ facio, feci, factum ³⁾ ex met abl. ⁴⁾ attingo-îgi. ⁵⁾ incohare. ⁶⁾ absolvere ⁷⁾ monere. ⁸⁾ altum petere. ⁹⁾ petere. ¹⁰⁾ imperare ¹¹⁾ propello-puli-pulsum. ¹²⁾ in met abl. ¹³⁾ pascere. ¹⁴⁾ acuui-utum. ¹⁵⁾ complures. ¹⁶⁾ explere. ¹⁷⁾ in met abl. ¹⁸⁾ contaminare.

3. Door de ouders zijn zeer groote geschenken gegeven aan hunne kinderen, aan hem en aan zijn vriend, aan u en aan uw broeder, aan mij en aan mijne zusters, aan ons en aan onzen vriend, aan hen en aan hun vader. 4. God, wiens goedheid gij allen prijst, heeft de menschen geschapen, om door hen verheerlijkt te worden. 5. Aan wien van u allen zal ik de grootste lofprijzing geven? 6. Aan den leerling, wiens ijver het grootst is, door wien de liefde tot God wordt beoefend, wien de plicht om te leeren (gen.) aangenaam is. 7. Wie heeft mij geroepen? 8. Uw broeder heeft u geroepen. 9. Ik lees uwe brieven, zijn boeken, hun boek. 10. Wien onder ons is de geschiedenis van Alexander, die koning der Perzen was, bekend? 11. Het meisje, dat ik gezien heb, was blind. 12. Die man is mijn broeder en hun vriend en zijn vijand. 13. Een zekere vrouw heeft dien man eenige geschenken gegeven. 14. Welke vrouw is zijn moeder? 15. Sommige oorlogen, die door de Romeinen gevoerd zijn, waren zeer wreed en zeer hevig. 16. Door de Romeinen, wier dapperheid gij prijst, zijn zeer groote legers en de beroemdste veldheeren verslagen. 17. Uw brief, dien gij mij gisteren gezonden hadt, heb ik niet gelezen; want ik ben niet thuis geweest.

Werkwoorden, die in het Nederlandsch met zijn
vervoegd worden

appropinquāre, *naderen*
demigrare, *verhuizen*
intrare, *binnentreden*
resto, resiŭti-āre, *overblijven*
maneo, mansi, *blijven*
cado, cecīdi, *vallen*
fugio, fugi, fugēre, *vluchten*

surgo, surrexi, surrectum, 3. *opstaan*
pergo, perrexi, perrectum, 3. *voortgaan*
invado-si-sum, 3. *binnendringen*
cedo, cessi, cessum, 3. *wijken*
cresco. crevi, cretum, 3. *groeien*
venio, veni, ventum-ire, *komen*
desilio-desilui-ire, *springen*

Mondelinge oefening

De vijand is genaderd. Zij zijn verhuisd. Hij is de kamer ¹⁾ binnengetreden. Weinig soldaten waren overgebleven. Wij zouden gebleven zijn. Hij was gevallen. De vijanden waren gevlucht. Hij zal opgestaan zijn. Gij zijt voortgegaan. De legers waren binnengedrongen. Wij zouden niet geweken zijn. De planten zijn gegroeid. Hij was gekomen. Hij is in den Tiber gesprongen. Morgen zullen de vijanden genaderd zijn. De ooievaars zijn in den herfst verhuisd. Gij waart binnengetreden. Niets zou overgebleven zijn. Wij zijn gebleven. Allen waren gevallen. Niemand is gevlucht. Opgestaan zijn. Voortgaande. Voortgegaan zijnde. Gegroeid te zijn. Gekomen zijn. Zullende komen.

107 (Vervolg)

comes, ĩtis, tochtgenoot

pervenio-veni-ventum ad (acc.),
[aankomen bij]

solvo-vi-lutum, 3 afvaren

ripa, oever

attingĕre, bereiken

aberrare, afdwalen

1. Aeneas en zijn tochtgenooten zijn afgevaren, om spoedig Italië te bereiken. 2. Eindelijk zijn ze bij Sicilië aangekomen, een schoon eiland, welks haven hun een geschikte schuilplaats ²⁾ verschaft (p). 3. Den volgenden ³⁾ dag zagen (p) eenige mannen, die den oever (dat.) waren genaderd, een zekeren Griek, die met (cum) Ulysses naar ⁴⁾ dit eiland gekomen was. 4. Doch hij was afgedwaald, zodat (ut) hij met (cum) Ulysses het eiland niet (non) had kunnen (conj.) verlaten. 5. Gedurende zeer vele dagen had hij zich verborgen, ⁵⁾ om niet gedood te worden door Poly-

¹⁾ cubiculum. ²⁾ refugium. ³⁾ posterus. ⁴⁾ ad met acc. ⁵⁾ abscondiditum III.

phemus, wien Ulysses het gebruik¹⁾ van het oog had ontnomen.²⁾ 6. Indien hij langer³⁾ gebleven was (conj.), zou Polyphemus hem gevonden hebben.⁴⁾ 7. Spoedig zijn ze gevluht, want P. was reeds genaderd. 8. Eindelijk zagen (p) ze de kust⁵⁾ van Italië, dat schoone land. 9. „Daar, zei Aeneas, zullen wij rust⁶⁾ vinden en zal ons de belooning voor onze moeiten⁷⁾ gegeven worden.” 10. Maar de godin Juno, die den Trojanen vijandig was, beval (p)⁸⁾ aan Aeolus, om alle stormen, die hij had, los te laten⁹⁾ en (om) de Trojanen te verdrijven. 11. Zeer groot was hun vrees voor de geweldige stormen en de stijgende¹⁰⁾ golven. 12. De meeste schepen zijn vergaan.¹¹⁾ 13. Toen is Neptunus opgestaan en hij redde (p) de Trojanen, zijn vrienden, van wie (er) weinigen waren overgebleven.

108 (Vervolg)

casus, us, *lotgeval*
particeps, *deelgenoot*
imperare, *bevelen*

prosperus, *gunstig*
concedo-cessi-cessum, 3, *toestaan*
peto, petīvi-ītum, 3, *opzoeken*

1. Aeneas, die met (cum) zijn gezellen (te) Carthago (acc.) was aangekomen, had nooit grotere en schoonere gebouwen gezien. 2. Er was een zeer hooge tempel, wiens muren zeer prachtig waren versierd. 3. Zij werden opgenomen (p)¹²⁾ door Dido, die koningin van Carthago was en aan wie Aeneas al zijn lotgevallen verhaalde (p). 4. De koningin, wier medelijden¹³⁾ met den ongelukkigen man zeer groot was, maakte (p) hem deelgenoot (acc.)

¹⁾ usus, us. ²⁾ adimo-emi-emptum III. ³⁾ diutius, bijw. ⁴⁾ invenio-ntum. ⁵⁾ ora. ⁶⁾ quies, ētis. ⁷⁾ labor. ⁸⁾ praecipio-cepi-ceptum. ⁹⁾ emittēre. ¹⁰⁾ crescēre. ¹¹⁾ intereo-ii-ītum. ¹²⁾ suscipio-epi-eptum. ¹³⁾ misericordia.

van de heerschappij over het geheele rijk. 5. Zoo was (p) de fortuin den armen balling gunstig. 6. Hij zou daar altijd gebleven zijn, indien Jupiter het had toegestaan (conj.). 7. Doch deze beval (p) hem (dat.), dat hij Italië zou opzoeken. 8. Aeneas is aanstonds heengegaan, ofschoon ¹⁾ de koningin zeer bedroefd was.²⁾ 9. Zoo hevig was (p) haar droefheid over diens vertrek,³⁾ dat (ut) zij zich doodde⁴⁾. 10. De Trojanen zijn aangekomen bij⁵⁾ de kust⁶⁾ van Latium, dat door Latinus, een grijsaard, bestuurd werd⁷⁾. 11. Hij ontving (p)⁸⁾ de Trojanen en zeide: „Ik zal u opnemen, dappere mannen, en u, Aeneas, mijn dochter geven, opdat gij een nieuw koninkrijk moogt stichten,⁹⁾ waaraan alle volken der geheele wereld gehoorzamen (conj.).” 12. Doch (er) zijn gezanten van Turnus, den koning der Rutuliërs¹⁰⁾ gekomen. 13. De voornaamste onder hen zeide: „Indien uwe dochter aan dien man gegeven zal zijn, zal u door onzen koning de oorlog worden verklaard”. (indicëre)

109 (Vervolg)

perfidia trouweloosheid

convocare, bijeenroepen

parco, peperci (met dat.), sparen

impello-pūli-pulsum 3, aansporen

1. „Daarom zal uwe trouweloosheid u en de uwen na-deelig zijn en de oorzaak zijn van uw aller dood. 2. Want uw soldaten zullen spoedig wijken; daarna zal Turnus de veroverde stad verwoesten. 3. Ook zal hij alle gevangen genomen¹¹⁾ burgers doden en niemand zal hij sparen. 4. Niemand zal kunnen ontkomen,¹²⁾ doch allen

¹⁾ quamquam. ²⁾ bedr. zijn=dolēre. ³⁾ discessus, us. ⁴⁾ conjunct. ⁵⁾ ad met acc. ⁶⁾ ora. ⁷⁾ regēre. ⁸⁾ suscipio-epi-eptum ⁹⁾ condēre. ¹⁰⁾ Rutulus.

¹¹⁾ capio, cepi, captum. ¹²⁾ effugēre.

zullen gedood worden." 5. Latinus, wien deze woorden schrik veroorzaakten,¹⁾ vreesde, dat de stad zou verwoest worden. 6. Doch Aeneas, wiens vrees voor Turnus niet groot was, zeide: „Blaffende²⁾ honden bijten niet (minus)! 7. Hij zal ons niet kunnen overwinnen, want de goden zelf zullen ons tot hulp verstrekken (esse). 8. Antwoord aan Turnus: „Kom maar,³⁾ wij zullen dapperder strijden dan uw soldaten." 9. Turnus heeft al zijn soldaten bijeengeroepen en is de stad (dat.) genaderd. 10. Doch Vulcanus, aangespoord door Venus, gaf (p) den held zeer uitstekende⁴⁾ wapenen, waarmee hij Turnus zou kunnen bestrijden.⁵⁾ 11. Groot was (p) de nederlaag der Rutuliërs; zeer vele soldaten zijn gevallen, Turnus is echter ontkomen. 12. Den volgenden dag daagde (p)⁶⁾ de koning Aeneas uit, om met (cum) hem (refl.) te strijden. 12. Lang⁷⁾ was het onzeker,⁸⁾ wie van beiden de overwinning zou behalen, want beider dapperheid was zeer groot. 14. Eindelijk is Turnus door Aeneas verslagen. 15. De tijding der behaalde overwinning is Latinus gebracht,⁹⁾ die thuis het bericht afwachtte.¹⁰⁾

Regel 9.

Het voegwoord **cum** kan beteekenen:

1. daar, omdat,	} met den conjunctief.
2. toen, nadat (in een verhaal)	
3. ofschoon, hoewel,	

1) infero III. 2) latrare. 3) modo. 4) egregius. 5) oppugnare. 6) provocare
7) diu. 8) incertum. 9) mitto. 10) expectare.

Voorbeelden:

1. *Daar de soldaten dapper gestreden hadden, werd de overwinning behaald.*
Cum milites fortiter pugnavissent, victoria reportata est.
2. *Toen de koning de vijanden verslagen had, was de vreugde der burgers zeer groot.*
Cum rex hostes profligavisset, gaudium civium maximum erat.
3. *Ofschoon het leger der vijanden zeer groot was, vluchtten onze soldaten niet.*
Cum exercitus hostium maximus esset, milites nostri non fugerunt.

Let er op, dat het **voegwoord** „toen” nooit verwisseld mag worden met het **bijwoord** „toen”.

Het voegwoord toen (= nadat) = cum.

Het bijwoord toen (= daarna, vervolgens) = tum

Bijvoorbeeld:

Toen (nadat) de vijanden verslagen waren, werd de stad genomen.

Cum hostes profligati essent, urbs expugnata est.

Toen (daarna) werden de vijanden verslagen, en de stad werd veroverd.

Tum hostes profligati sunt, et urbs capta est.

110

imperium, bevel

castra ponere de l. opslaan

castra movere, de l. opbreken

benignus, welwillend

1. Daar de knapen zeer ijverig geweest waren, werden zij door den leermeester geprezen. 2. Toen Caesar de

Galliërs verslagen had, zonden (p) zij gezanten tot hem, om den vrede te vragen. 3. Ofschoon de Galliërs Rome lang belegerden, konden (p) ze de stad niet innemen. 4. Alexander doodde (p) zijn vriend, daar deze hem beledigd had. 5. Ofschoon vele dieren sterker zijn dan de menschen, worden zij door hen getemd. 6. De burgers konden (p) de stad niet verdedigen, daar haar muren verwoest waren. 7. Toen de vijanden de stad hadden ingenomen, werden de huizen (p) vernield. 8. Toen Augustus regeerde, is Varus door de Germanen verslagen. 9. De Atheners hebben Socrates veroordeeld, ofschoon hij de rechtvaardigste aller menschen was. 10. Manlius doodde (p) zijn zoon, omdat hij tegen (contra met acc.) zijn bevel had gestreden. 11. De Romeinen noemden (p)¹⁾ Cicero den vader des vaderlands, daar hij den staat had gered.²⁾ 12. Ofschoon Fabius de kracht³⁾ van Hannibal verlamde,⁴⁾ waren de Romeinen niet tevreden. 13. Toen alles⁵⁾ voorbereid was,⁶⁾ werd (p) de legerplaats opgebroken. 14. De vijanden waren de stad (dat.) genaderd; toen vielen (p) onze soldaten hen aan. 15. Toen Aeneas in Italië (acc.) gekomen was, werd hij (p) door Latinus welwillend ontvangen.⁷⁾ 16. Toen de Galliërs verslagen waren, vroegen (p) zij den vrede.

111

interea, intusschen

attingo-igi-actum 3, bereiken

angustiae, arum, bergpas

nuntius, boodschapper

LEONIDAS

1. Toen Xerxes, koning der Perzen, Egypte (us) veroverd

¹⁾ appellare. ²⁾ servare. ³⁾ impetus. ⁴⁾ frangere. ⁵⁾ onz. meerv. ⁶⁾ parare.
⁷⁾ recipio-cepi-ceptum.

had, verzamelde (p)¹⁾ hij een ontzaglijk leger en een zeer groote vloot. 2. Nadat alle volkeren van het geheele rijk soldaten hadden geleverd,²⁾ werd (p)³⁾ Mardonius veldheer, die over (= dat.) leger en vloot *het bevel* zou voeren (praesum). 3. In de lente trok Xerxes op (p),⁴⁾ toen (er) een brug over⁵⁾ den Hellespontus gelegd was.⁶⁾ 4. Nadat intusschen vele volkeren verslagen waren, in (in met acc.) wier rijk de Perzen waren binnengedrongen, bereikten (p) zij de Thermopylen (ae, arum), een bergpas. 5. Doch zij konden (p) den marsch niet voortzetten,⁷⁾ daar de bergpas verdedigd werd door de Lacedaemoniërs, wier aanvoerder Leonidas was. 6. Ofschoon het leger der Perzen ontzaglijk was, zijn de Lacedaemoniërs niet gevluht. 7. Een boodschapper der Perzen zeide: „Wij zullen u met zooveel (tot) pijlen overdekken⁸⁾, dat (ut) gij de zon niet kunt zien.” 8. Toen zeide Leonidas: „Zeer goed! Dan zullen we in (met abl.) de schaduw⁹⁾ vechten!” 9. Het groote aantal soldaten was den Perzen niet voordeelig, daar de bergpas zeer gemakkelijk door weinig soldaten kon verdedigd worden. 10. Toen kwam (p) Ephialtes, een verrader,¹⁰⁾ die den veldheer der Perzen een weg aanwees (p)¹¹⁾ (langs) welken (abl.) zij de L. *in den rug*¹²⁾ zouden kunnen aanvallen. 11. Toen Leonidas dit gezien had, zond (p)¹³⁾ hij alle mannen weg, behalve 300¹⁴⁾ Lacedaemoniërs. 12. Allen zijn gevallen. 13. Toen veroverden (p) de Perzen Athene, dat door alle burgers verlaten was.¹⁵⁾

¹⁾ parare. ²⁾ praebere. ³⁾ factus est. ⁴⁾ castra movēre. ⁵⁾ in met abl. ⁶⁾ facio, feci, factum. ⁷⁾ pergere. ⁸⁾ coöperire. ⁹⁾ umbra. ¹⁰⁾ proditor. ¹¹⁾ ostendo-di-sum III. ¹²⁾ a tergo. ¹³⁾ dimitto. ¹⁴⁾ trecenti, orum. ¹⁵⁾ relinquo-liqui-lictum.

Thebae, arum, *Thebe*
mane, 's morgens

meridie, 's middags
vesperi, 's avonds

OEDIPUS

Op zekeren dag zeide het orakel tot Laius, koning van Thebe: „Gij zult een zoon hebben (esse), door wien gij gedood zult worden.” 2. Toen hingen (p)¹⁾ de dienaren des konings zijn zoon met doorboorde²⁾ voeten aan (ex) een boom (abl.), opdat hij door de *wilde dieren*³⁾ zou verscheurd worden.⁴⁾ 3. Daar (ibi) werd (p) hij gevonden⁵⁾ door een herder, die hem aan de koningin Peribea gaf [p]. 4. Deze voedde den knaap op, daar zij zelf geen kinderen had. 5. Toen Oedipus opgegroeid was,⁶⁾ vernam (p)⁷⁾ hij de voorspelling⁸⁾ van het orakel. 6. Om zijn vader niet te dooden is hij (naar) Thebe⁹⁾ gegaan.¹⁰⁾ 7. Toen ontmoette (p)¹¹⁾ hij op (in met abl.) den weg een grijsaard (dat.), die hem beval (p)¹²⁾ om uit te wijken.¹³⁾ 8. Daar Oedipus dit weigerde (plusqf.),¹⁴⁾ is (er) een gevecht ontstaan,¹⁵⁾ waarin (in met abl.) de grijsaard gedood is. 9. Die grijsaard was zijn vader Laius. 10. In dien tijd werden de Thebanen gekweld door een gevleugeld¹⁶⁾ monster,¹⁷⁾ dat het lichaam had (esse) van een leeuw, en het gelaat eener maagd. 11. Zeer groot was de vrees voor die Sphinx (-ngis vr.), daar iedere Thebaan gedood werd, die een raadsel¹⁸⁾ niet kon (conj.) oplossen.¹⁹⁾ 12. Ofschoon Creon, de koning van Thebe, de grootste belooningen had beloofd

¹⁾ suspendo-di-sum. ²⁾ transfigo-xi-xum. ³⁾ fera. ⁴⁾ dilaniare. ⁵⁾ invenio-ni-ntum. ⁶⁾ adoleasco-ēvi. ⁷⁾ percipio-cepl. ⁸⁾ praedictum. ⁹⁾ acc. ¹⁰⁾ peto-ivi-itum III. ¹¹⁾ obviam eo, ii, itum. ¹²⁾ imperare. ¹³⁾ decedere. ¹⁴⁾ recusare. ¹⁵⁾ existo-exstīti. ¹⁶⁾ volucer. ¹⁷⁾ monstrum. ¹⁸⁾ aenigma-ātis. ¹⁹⁾ solvere.

aan hem, door wien het raadsel kon. (conj.) worden opgelost, bood (p)¹⁾ zich niemand aan. 13. Toen Oedipus (te) Thebe (acc.) gekomen was, ging (p)²⁾ hij (naar) de Sphinx (acc.), die hem (acc.) vroeg (p): 14. „Wat is het voor een wezen (= welk is het wezen),³⁾ dat 's morgens op vier⁴⁾ beenen,⁵⁾ 's middags op twee,⁶⁾ 's avonds op drie⁷⁾ beenen loopt?”

113 (Vervolg)

rupes, is, rōrs
servare, redden

occido-īdi, īsum, 3, dooden
statuo-ui-utum, 3, besluiten

1. „Dat wezen is de mensch, zeide Oedipus, want een kind kruipt⁸⁾ op *handen en voeten* (abl), daar het niet loopen kan; en een grijsaard heeft een stok,⁹⁾ omdat zijn krachten hem (acc.) hebben begeven.”¹⁰⁾ 2. Het monster stortte (p)¹¹⁾ zich van¹²⁾ de rots, toen het deze woorden gehoord had. 3. De Thebanen maakten (p) Oedipus koning (a), omdat hij de stad had gered. 4. Toen later een hevige pest¹³⁾ was uitgebroken,¹⁴⁾ waardoor alle burgers der geheele stad werden gekweld, zeide het orakel: 5. „De goden straffen deze stad, daar de moordenaar¹⁵⁾ van koning Laius nog niet (nondum) gedood is.” 6. Nadat hij dit gehoord had, besloot (p) Oedipus den man te zoeken, die door zijn misdaad de oorzaak was van het ongeluk¹⁶⁾ der stad. 7. Toen bemerkte (p)¹⁷⁾ hij eindelijk,¹⁸⁾ wie de moordenaar was (conj.). 8. Want, toen de dienaar van Laius gekomen was, die den knaap *te vondeling* had

¹⁾ offero, obtūli. ²⁾ adeo-ii-ūtum. ³⁾ animal. ⁴⁾ = quattuor. ⁵⁾ crus, cruris, abl. ⁶⁾ = duobus. ⁷⁾ = tribus. ⁸⁾ prorēpēre. ⁹⁾ baculum. ¹⁰⁾ deficio-eci. ¹¹⁾ praecipitare. ¹²⁾ de met abl. ¹³⁾ pestilentia. ¹⁴⁾ prorumpo-rūpi. ¹⁵⁾ homicida. ¹⁶⁾ calamitas. ¹⁷⁾ intellego-xi-ctum. ¹⁸⁾ tandem.

gelegd,¹⁾ begreep (p)²⁾ Oedipus alles (onz. meerv.). 9. Of-
 schoon hij onwetend (= *inscius*) zijn vader had gedood, kon
 (p) hij toch het ongeluk van zijn volk niet verdragen.³⁾ 10.
 Zeer groot was zijn smart, dat hij zelf, hun redder,⁴⁾ ook
 de bewerker was van hun ongeluk. 11. Om de misdaad uit
 te boeten,⁵⁾ stak (p)⁶⁾ hij zich de oogen uit. 12. Want hij
 kon het licht der zon niet langer (= *diutius*) aanschouwen.
 13. Nadat hij vele jaren had rondgezworven,⁷⁾ is hij bij
 (prope) Athene (ac.) van (de) de aarde (abl.) verdwenen.⁸⁾

114

tyrannus, vorst	expilare, plunderen
avaritia, hebzucht	rapio, rapui, raptum, rooven
	imperare, gebieden

DIONYSIUS

1. Dionysius, vorst van Syracuse, was een man met
 (= gen.) zeer groote en zeer brutale⁹⁾ hebzucht. 2. Daar
 zijn zucht naar geld niet genoeg¹⁰⁾ kon bevredigd worden,¹¹⁾
 plunderde (p) hij de tempels der goden. 3. Toen hij de
 schatten van de godin Proserpina geroofd had, keerde (p)
 hij (naar) Syracuse (ac.) terug. 4. Daar de wind hem
 gunstig¹²⁾ was, zeide hij lachende: 5. „Gij ziet, vrienden,
 hoe welwillend¹³⁾ de goden jegens (dat.) ons zijn (conj.),
 ofschoon hun tempels door ons zijn geplunderd.” 6. Toen
 hij in een tempel (ac.) van Jupiter Olympius gekomen
 was, ontnam (p) hij hem den gouden mantel,¹⁴⁾ waar-
 mede een vorst der Carthagers hem versierd had. 7.
 Schertsende¹⁵⁾ zeide hij: „Jupiter zal blijde zijn, omdat

¹⁾ *expono-sui-situm*. ²⁾ *intellego-xi-ctum*. ³⁾ *tolerare*. ⁴⁾ *servator*.
⁵⁾ *expiare*. ⁶⁾ *effodio-ssi-ssum*. ⁷⁾ *errare*. ⁸⁾ *evanesco-nui*. ⁹⁾ *audax*
¹⁰⁾ *satis*, bijw. ¹¹⁾ *satiare*. ¹²⁾ *secundus*. ¹³⁾ *benignus*. ¹⁴⁾ *amiculum*. ¹⁵⁾ *per*
iocum.

des zomers een gouden mantel te zwaar (comp.) is, en des winters te koud." ¹⁾ 8. Toen gaf (p) hij hem een wollen²⁾ mantel, daar deze altijd geschikt³⁾ was. 9. Ook ontnam (p) hij Aesculapius, den zoon van Apollo, den gouden baard,⁴⁾ waarmee het standbeeld was versierd. 10. „Want, zeide Dionysius, het past⁵⁾ den zoon (acc.) niet een baard te hebben, daar ook zijn vader baarde-loos⁶⁾ is." 11. Zeer groot was zijn vrees voor den dood. 12. Daarom gebod (p) hij zijn dochters, om (zijn) baard te scheren.⁷⁾ 13. Want hij vreesde, dat een barbier⁸⁾ hem (se) zou dooden.

115

cogitare, overdenken
ingenium, verstand
calor, hitte

perire, verdrinken
interrogare, ondervragen
emo, emi, emptum, 3, koopen

1. Gisteren (heri) verhaalde (p) mij iemand deze geschiedenis. 2. Een zeker man, wiens verstand niet groot was, werd des zomers gekweld door de zeer groote hitte. 3. (Gedurende) vele dagen overdacht hij een middel,⁹⁾ waarmede hij de warmte zou kunnen verdrijven 4. Zwemmen¹⁰⁾ durfde¹¹⁾ hij niet, want hij vreesde, dat hij zou verdrinken. 5. Toen zeide iemand, die door hem ondervraagd was: 6. „Mijn vriend, koop een (stuk) kurk (acc.)¹²⁾ en bind¹³⁾ dat aan uw lichaam; dan (tunc) zult gij veilig¹⁴⁾ zijn. 7. De man was (p) zijn vriend zeer dankbaar, en, daar dien dag de hitte der zon zeer groot was, kocht (p) hij aanstonds (statim) datgene (onz. meerv.

¹⁾ frigidus. ²⁾ laneus. ³⁾ aptus. ⁴⁾ barba. ⁵⁾ convenit. ⁶⁾ imberbis.
⁷⁾ tondere. ⁸⁾ tonsor. ⁹⁾ remedium. ¹⁰⁾ natare. ¹¹⁾ audere. ¹²⁾ cortex-
icis. ¹³⁾ affigo-xi-xum III. ¹⁴⁾ salvus.

van *is*), wat noodig¹⁾ was. 8. Doch, omdat hij den raad²⁾ van zijn vriend niet goed begrepen had,³⁾ bond (p) hij (het stuk) kurk aan de beenen.⁴⁾ 9. Toen hij in het water (acc.) gesprongen was, dreven (p)⁵⁾ zijn beenen aan⁶⁾ de oppervlakte,⁷⁾ doch zijn hoofd *dook onder* (vertaal: werd (p) ondergedompeld.⁸⁾ 10. Daar niemand aanwezig was, is de ongelukkige man verdronken.⁹⁾ 11. Ook de beste middelen, die voor de meeste menschen voordeel¹⁰⁾ kunnen zijn, zijn dikwijls nadeelig voor een onverstandig¹¹⁾ mensch, daar zij verkeerd¹¹⁾ worden aangewend.

§ 59.

3e Conjugatie op io.

<i>accipio, aannemen</i>	<i>efficio, uitwerken, bewerken</i>
<i>decipio, bedriegen</i>	<i>subicio, onderwerpen</i>
<i>incipio, beginnen</i>	<i>percutio, treffen, dooden</i>
<i>praecipio, bevelen</i>	<i>diripio, plunderen</i>
<i>suscipio, ondernemen</i>	<i>eripio, ontrukken</i>
<i>perficio, voltooien</i>	<i>aspicio, aanschouwen</i>

Mondelinge oefening

Ik neem aan. Gij wordt bedrogen. Hij begon. Wij zullen bevelen. Gij (m.) zult ondernemen. Zij zullen voltooien. Ik werkte uit. Gij werdt onderworpen. Hij zal getroffen worden. Wij zullen plunderen. Het zou ontruikt worden. Wij zullen aanschouwen. Zij zullen aangenomen worden. Dat zij beginnen. Gij zoudt bedrogen worden. Gij (m.) beveelt. Ik ondernam. Het zou voltooid worden. Wij werkten uit. Gij zult onderworpen worden. Hij zal treffen. Zij zullen getroffen worden. Wij plunderden. Aanschouw!

1) *necessarius*. 2) *consilium*. 3) *intellego-xi-ctum III*. 4) *crus, cruris, o.*
 5) *natare*. 6) *in met abl.* 7) *superficies, V.* 8) *mergo, mersi, mersum III.*
 9) *pereo-ii-ŷtum*. 10) *imprudens*. 11) *malus*.

Neemt aan! Bedrogen te worden. Beginnen. Ondernemende. Ik voltooide. Zij zouden uitwerken. Zij zouden onderwerpen. Ik zal getroffen worden. Gij (m) zoudt plunderen. Zij ontrukten en werden ontruikt en worden ontruikt en zullen ontrukken en zullen ontruikt worden. Wij aanschouwen. Hij nam aan. Wij worden bedrogen. Beginnende. Te bevelen. Ondernomen worden. Voltooid wordende. Bewerk! Zullende onderworpen worden.

Vertaal: Accipe, quod tuum (est), alterique da suum.

116

suscipio, *aanvaarden*
regnare, *regeeren*
nescire, *niet weten*

seditio, *opstand*
saltus (us) Teutoburgiensis
imprudens, *argeloos*

VARUS

1. Toen Augustus regeerde, werd (p) Quintilius Varus naar (in) Germania (acc) gezonden, om het stadhouder-schap¹⁾ te aanvaarden. 2. Toen hij aldaar (eo) gekomen was, begon hij aan de Germanen *bevelen te geven* (praecipio) als²⁾ aan een overwonnen volk. 3. Doch Arminius, de voornaamste onder de Germanen, weigerde,³⁾ om (ne) aan hem onderworpen te worden, daar de Germanen bondgenooten waren van het Romeinsche volk. 4. Maar hij wist niet, hoe hij zou beginnen te strijden. 5. Daarom wilde⁴⁾ hij door een list bewerken, dat de Romeinen tot⁵⁾ den strijd werden uitgelokt.⁶⁾ 6. Nadat hij verschillende (plus) stammen samengeroepen had,⁷⁾ werd (p) aan Varus een opstand geboodschapt. 7. Deze riep (p) zijn soldaten samen, om de stammen aan zich te onderwerpen. 8. In

¹⁾ praefectura. ²⁾ tamquam. ³⁾ recusare. ⁴⁾ volebat. ⁵⁾ ad met acc. ⁶⁾ elicio ⁷⁾ convocare.

de maand September bereikte (p)¹⁾ hij het Teutoburgerwoud, hetwelk hij argeloos is binnengetrokken.²⁾ 9. Toen zijn plotseling de Germanen verschenen,³⁾ door wie de Romeinen tegengehouden zijn.⁴⁾ 10. Denzelfden dag, toen een hevig onweer⁵⁾ was losgebroken,⁶⁾ vielen (p) de Germanen opnieuw aan. 11. De legioenen van Varus konden (p) den aanval der vijanden niet doorstaan,⁷⁾ daar zij in⁸⁾ een hinderlaag gevallen waren.¹¹⁾ 12. Toen Varus zijn onvoorzichtigheid⁹⁾ had ingezien,¹⁰⁾ doodde (p) hij zich met zijn zwaard. 13. Ook zeer vele andere aanvoerders en soldaten hebben hetzelfde gedaan, toen zij den dood van Varus gehoord hadden.

117 (Vervolg)

tantus, zoo groot

parcere, (met dat) sparen

capió, cepi, captum, innemen

illustris, luisterrijk

vestimentum, kleed

imperium, bevel

1. Vreeselijk was (p) de slachting¹²⁾ die de Germanen aanrichtten (p).¹³⁾ 2. Zoo groot was hun zucht naar wraak,¹⁴⁾ dat [ut] zij niemand (dat.) spaarden. 3. Slechts een zeer klein deel van het beroemde leger kon (p) vluchten. 4. De gevangen genomen aanvoerders werden (p) geslacht,¹⁵⁾ om aan de goden geofferd te worden; het hoofd van Varus werd (p) door Arminius aan andere stammen gezonden om hen aan te sporen.¹⁶⁾ 5. Sommige Romeinen (dat.) werd (p) de tong¹⁷⁾ uitgerukt,¹⁸⁾ daar zij onrechtvaardige¹⁹⁾

¹⁾ pervenire ad met acc. ²⁾ intrare. ³⁾ appareo-ui. ⁴⁾ repello, reppüli, repulsum III ⁵⁾ tempestas. ⁶⁾ erumpo-upi-uptum ⁷⁾ sustinere. ⁸⁾ in met acc. ⁹⁾ imprudentia. ¹⁰⁾ intellego-xi-ctum. ¹¹⁾ incido-ïdi ¹²⁾ caedes, ts. ¹³⁾ facio, feci, factum. ¹⁴⁾ ultio. ¹⁵⁾ mactare. ¹⁶⁾ incitare. ¹⁷⁾ lingua. ¹⁸⁾ evello-lli ulsum. ¹⁹⁾ iniquus.

rechters waren geweest. 6. De legerplaats Aliso, die de Germanen belegerd hebben, kon (p) niet ingenomen worden. 7. Door deze luisterrijke overwinning werd (p) Germania bevrijd.¹⁾ 8. Zoo groot was (p) de smart over deze nederlaag, dat (ut) Augustus zijn kleederen scheurde²⁾ en uitriep:³⁾ „Quintilius Varus! geef mij mijn legioenen terug!”⁴⁾ 9. De Romeinen vreesden, dat de Germanen (naar) Rome (ac.) zouden komen, om de stad in te nemen. 10. Ofschoon de Germanen de heerschappij over de geheele wereld aan de Romeinen hadden kunnen ontnemen,⁵⁾ hebben zij die gelegenheid verwaarloosd. 11. Toen nieuwe legioenen waren gezonden, kwam (p) Germanicus, om het bevel op zich te nemen.⁶⁾ 12. Ook deze bereikte (p) dezelfde plaats, die voor Varus de oorzaak der nederlaag was geweest. 13. Hij beval (p) aan zijn soldaten, om de lijken der gedooode Romeinen te begraven.

118

Maurus, *Moor*

munus, ěris, o. taak

rogare, *vragen, verzoeken*

agmen clauděre, *de achterhoede vormen*

Carolus Magnus, *Karel de Gr.*

perspicio, *doorschouwen*

DE DOOD VAN ROELANT

1. De sage (fabula), die gij thans hooren⁷⁾ zult, zullen de meesten uwer met zeer groote zorg vertalen.⁸⁾ 2. Toen Karel de Groote regeerde, aan wiens heerschappij vele volkeren van dien tijd gehoorzaamden, was Marsilius koning van de Mooren, een volksstam in (gen.) Spanje. 3. Daar deze de macht van Karel vreesde, zijn er gezanten door hem gezonden. 4. Deze verzochten (p) Karel (acc.),

¹⁾ liberare. ²⁾ scinděre. ³⁾ exclamare. ⁴⁾ redděre. ⁵⁾ eripio. ⁶⁾ suscipio.
⁷⁾ percipio. ⁸⁾ vertěre.

om een verbond¹⁾ te sluiten.²⁾ 5. Ook Karel wenschte³⁾ gezanten te zenden. 6. Daar Marsilius echter de meeste gezanten doodde, zocht (p) de koning de meest geschikte⁴⁾ mannen. 7. Toen raadde (p)⁵⁾ Roelant, de dapperste en edelste aller mannen, hem (dat.) aan, om Ganelon te zenden. 8. Hij wilde (voluit) deze zaak *op zich nemen*;⁶⁾ doch toen hij heengegaan was, overdacht⁷⁾ hij, hoe⁸⁾ hij Roelant zou kunnen verderven.⁹⁾ 9. Karel, wiens leger Spanje verliet, beval (p) aan Roelant, om met (cum) zijn mannen de achterhoede te vormen. 10. Nadat Roelant in (in) een bergpas (ac.) was gekomen, vielen (p) de Mooren zijn leger aan. 11. Daar hij het verraad¹⁰⁾ van Ganelon doorschouwde, besloot (p)¹¹⁾ hij zijn leven dapper te verdedigen. 12. „Mannen, zeide hij, wij zijn omsingeld¹²⁾ door den vijand. 13. Allen zullen wij gedood worden, en niemand onzer zal het schoone vaderland wederzien.¹³⁾ 14. Laten zij komen, wij zullen niet vluchten!”

119 (Vervolg)

caedo, cecīdi, caesum, *neerslaan* tubā cano, cecīni, *den hoorn blazen*
[dooden sonitus, us, *geluid*
demonstrare, *aanwijzen*

1. Nadat hij dit gezegd had, trok (p)¹⁴⁾ hij zijn zwaard, en sloeg (p) een groote menigte vijanden neer. 2. Daar hij niet wist (nescio), wie de koning was (conj.), beval (p) hij een gevangen Saraceen, om hem (refl.) Marsilius aan te wijzen. 3. „Ik zal u, zeide hij de vrijheid teruggeven,¹⁵⁾

¹⁾ foedus, ēris, o. ²⁾ facio. ³⁾ cupio. ⁴⁾ idoneus. ⁵⁾ suadeo-si-sum. ⁶⁾ suscipio ⁷⁾ cogitare. ⁸⁾ quomodo. ⁹⁾ interficio. ¹⁰⁾ proditio. ¹¹⁾ statuo-uitum III. ¹²⁾ circumvenio-ni-ntum. ¹³⁾ posthac aspicio. ¹⁴⁾ stringo-nxi-strictum III. ¹⁵⁾ reddere

indien gij mij zegt (fut. ex.), wie de koning is" (conj.). 4. Daar de vrijheid dien man dierbaarder was dan het leven van zijn koning, wees (p) hij hem aan. 5. Toen viel (p) Roelant met groote onstuimigheid¹⁾ de vijanden aan. 6. Den neef van Marsilius, die grooter en schooner was (dan) de overigen,²⁾ doodde (p) hij met een geweldigen slag,³⁾ zoodat (ut) èn zijn lichaam èn zijn paard in tweeën⁴⁾ geslagen werden. 7. Doch de Franken lieten alle hoop op redding varen (dimitto), daar zij door de ontzaglijke menigte vijanden werden ingesloten.⁵⁾ 8. Toen Roelant dat zag (plusqf.), blies (p) hij den hoorn, om koning Karel te waarschuwen.⁶⁾ Dertig⁷⁾ mijlen⁷⁾ weerklonk (p)⁸⁾ het geweldige geluid, zoodat (ut) Karel het hoorde. 9. Aanstonds stond (p) hij op, en beval (p) aan zijn soldaten, om (zijn) trouwen vriend (dat.) *te hulp te snellen* (succurrere). 10. Intusschen was het leger der Franken vernietigd; bijna (fere) allen waren gevallen, slechts 50⁹⁾ mannen waren nog over (supersum). 11. Opnieuw (iterum) stortte (p)¹⁰⁾ Roelant zich op (in) de vijanden (ac.), om Marsilius met eigen (suus) hand te dooden (interficio).

§ 60-61

Deponentia

Onvoltooide en voltooide tijden der 4 conjugatie's.

comitari, vergezellen	confiteor-fessus sum, bekennen
conari, beproeven	polliceor-citus sum, beloven
consolari, troosten	loquor, locutus sum. 3. spreken
conspicari, zien	labor, lapsus sum, 3. vallen
gratulari (met dat.), gelukwenschen	adipiscor, adeptus sum, 3. verkrijgen
mereor-itus sum, verdienen	nascor, natus sum, 3. geboren worden

¹⁾ impetus, us ²⁾ ceteri, orum. ³⁾ ictus, us. ⁴⁾ in duas partes. ⁵⁾ includere
⁶⁾ monere. ⁷⁾ a tribus milibus passuum. ⁸⁾ sono-ui-ŷtum. ⁹⁾ = quinquaginta. ¹⁰⁾ immitto-si-ssum.

proficiscor-fectus sum, 3, *vertrekken*

assentior-sus sum, *toestemmen*

partior-titus sum, *verdeelen*

experior-tus sum, *ondervinden*

mentior-titus sum, *liegen*

Mondelinge oefening

Ik vergezel. Gij beproeft. Wij zullen troosten. Hij zag. Gij (m.) hebt gelukgewenscht. Zij hadden verdiend. Ik had bekend. Wij beloven. Zij zullen spreken. Hij is gevallen. Gij zult verkrijgen. Zij worden geboren. Moge hij vertrekken. Wij zouden toegestemd hebben. Zij had ondervonden. Gij hebt gelogen. Zij hadden verdeeld. Ik zal vergezellen. Hij had beproefd. Gij zult troosten. Wij zullen gezien hebben. Mocht hij (m.) gelukwenschen. Zij zouden verdiend hebben. Zij zullen bekennen. Wij hadden beloofd. Moge hij gesproken hebben. Zij zouden gevallen zijn. Gij (m.) zult verkrijgen. Hij is geboren. Ik zal vertrekken. Zij zouden toegestemd hebben. Hij zal ondervonden hebben. Hij zou liegen. Zij verdeelen. Het land is verdeeld. De koningin is vertrokken.

120 (Vervolg)

tueor, tutatus sum, *beschermen*

aggredior, aggressus sum, *aan-*

{vallen

ulciscor, ultus sum, 3. *wreken*

furari, *stelen*

contemplari, *aanschouwen*

expergiscor-expertectus sum, *ontwaken*

(Zooveel mogelijk de woorden gebruiken van pag. 140.)

1. Eindelijk zag (p) hij koning Marsilius, dien een groote menigte Saracenen beschermde. 2. Daar hij vurig¹⁾ verlangde hem te dooden, viel (p) hij hem aan en sloeg (p) (hem) neer.²⁾ 3. Allen, die Roelant hadden vergezeld,

¹⁾ vehemens. ²⁾ caedo, cecidi, caesum.

waren gevallen (cado); daarom zette (p) hij (zich) neer,¹⁾ wendde (p) zijn gelaat naar²⁾ Spanje (ac.), en zijn krachten begaven (p)³⁾ hem (ac.). 4. Een Saraceen naderde (p), om zijn kostbaar zwaard te stelen. 5. Roelant ontwaakte (p) en velde (p)⁴⁾ hem met zijn hoorn neer. 6. Toen sloeg (p)⁵⁾ hij met zijn zwaard (op) de rots (ac.), om het te vernietigen. 7. Want hij vreesde (vereor), dat de vijanden het (abl.) zouden bemachtigen (potior). 8. Doch het kon (p) niet vernietigd worden. 9. Daarna bekende (p) hij voor God zijn schuld, bedekte (p)⁶⁾ zijn zwaard met zijn lichaam en zeide: „Mijne oogen zullen datgene (onz. meerv. van is) aanschouwen, wat ik hoop!“ 10. Toen stierf (p)⁷⁾ hij. 11. Karel was aanstonds met (cum) zijn leger vertrokken, om zijn vriend (dat.) te helpen (auxiliari) 12. Hij beval (p) zijn soldaten, om de vijanden te achtervolgen, en den dood van den held te wreken. 13. Spoedig haalden (p) zij hen in;⁸⁾ allen werden (p) gedood. 14. Het lichaam van Ganelon, den verrader, werd (p) door vier (quattuor) paarden vaneengescheurd⁹⁾.

§ 59 (3⁰). Deponentia op ior van de 3e conjugatie

§ 62 Participia, Infin. en Gerundium der deponentia

gradior-gressus sum-i, <i>stappen</i>	morior, mortuus sum-i, <i>sterven</i>
aggredior-gressus sum-i, <i>aanvallen</i>	patior, passus sum-i, <i>lijden, dulden</i>

Mondelinge oefening

Gij verdraagt. Wij vielen aan. Zij zouden sterven. Wij zullen sterven. Hij leed. Gij (m.) hebt geleden. Zij hadden

¹⁾ consīdo-sēdi-sessum. ²⁾ spectare. ³⁾ deficio-eci. ⁴⁾ caedo, cecīdi, caesum.
⁵⁾ percutio-cussi-cussum. ⁶⁾ operio-ui-rtum. ⁷⁾ morior, mortuus sum.
⁸⁾ assequor, assecutus sum. ⁹⁾ distraho-xi-ctum.

aangevallen. Ik zou aanvallen. Wij vallen aan. Zij zullen dulden. Zij zouden geduld hebben. Zij is gestorven. Gij zult aangevallen hebben. Gij hebt geleden. Wij hadden geleden. Zij zou geduld hebben. Hij zal sterven. Der aanvallende vijanden. Van den stervenden knaap. Aan de vergezellende vrienden. Bekend hebbende. Beloofd hebbende. Zullende spreken. Vallende. Verkregen hebben. Geboren zijnde. Geboren worden. Geboren wordende. Zullende vertrekken. Zullen vertrekken. Toegestemd hebbende. Ondervindende. Verdeeld. Door te vergezellen. Verdeel! Val aan! Stem toe! Sterf. Vertrekt. Sterft. Gestorven. Stervende. Te sterven. Gestorven zijn. Verdraag het! Valt aan! Aangevallen te hebben. Zullende aanvallen. Door aan te vallen. Te zullen dulden. Door te spreken. Gesproken hebbende. Zullende bekennen. Liegende knapen. Zij zullen kunnen aanvallen. Getroost te hebben. Hij verdeelt. Hij dult.

121

famulus, knecht

vocare, roepen

orior, ortus sum, ontstaan

ardere, branden

sequor, secutus sum, 3, volgen

mercari, koopen

Een zekere koopman, wiens rijkdom zeer groot was, had een knecht, een zeer dommen¹⁾ man. 2. Op zekeren dag riep (p) hij zijn heer, daar er brand in²⁾ zijn huis ontstaan was. 3. Toen beide mannen daar (=eo) aangekomen waren, zag (p) de heer een ketel³⁾ kokend⁴⁾ water, die op (in) den grond (abl.) stond (was). 4. „Domme man, zeide hij, waarom (cur) hebt ge dat water niet aanstonds uitgegoten,⁵⁾ om den brand te blusschen⁶⁾ (in het

¹⁾ stolidus. ²⁾ in met abl. ³⁾ aënum. ⁴⁾ fervidus. ⁵⁾ effundo-udi-usum. ⁶⁾ extinguere.

passief omzetten)?" 5 „Mijnheer," zei de domme knecht, „door dat heete water zou het vuur nog (etiam) heviger branden." 6. De geschiedenis, die thans volgt, bewijst¹⁾ eveneens de domheid van denzelfden man. 7. De koopman zond (p) hem eens naar (ad) een bakker,²⁾ om een taartje³⁾ te koopen. 8. Nadat hij hem geld gegeven had, zeide hij: „Koop voor je zelf ook een taartje." 9. Toen vertrok (p) de knecht. 10. Nadat hij *eenigen tijd*⁴⁾ weg was geweest (absu), kwam (p) hij (al) kauwende⁵⁾ terug⁶⁾ en gaf (p) zijn heer de helft⁷⁾ van het geld terug. 11. Toen de heer vroeg (plusq.)⁸⁾ of hij *geen*⁹⁾ taartje voor hem (sibi) gekocht had (conj.), zeide de knecht: „De bakker had er maar¹⁰⁾ één, mijnheer!"

122

iter facere, een reis maken
dolium, vat

iter pergere, zijn weg vervolgen
admirari, bewonderen

1. Twee menschen, die op¹¹⁾ het platteland¹²⁾ woonden, maakten (p) eens een reis naar¹³⁾ de stad. 2. Toen ze de stad doorwandelden,¹⁴⁾ zagen (p) ze een pakhuis,¹⁵⁾ aan¹⁶⁾ welks gevel¹⁷⁾ een katrol¹⁸⁾ hing. 3. Juist was er een wagen aangekomen, waarop¹⁹⁾ zware vaten geladen²⁰⁾ waren. Daar niemand deze kon dragen,²¹⁾ namen (p)²²⁾ de werklui²³⁾ de katrol, om de vaten omhoog te halen.²⁴⁾ 5. Met de grootste verbazing beschouwden (p) zij het werktuig,²⁵⁾ waarvan geen van beiden kennis²⁶⁾ had.

¹⁾ comprobare. ²⁾ pistor, (acc.). ³⁾ crustulum. ⁴⁾ aliquamdiu. ⁵⁾ mandere. ⁶⁾ redeo-ii-ŭtum. ⁷⁾ dimidium. ⁸⁾ sciscitari. ⁹⁾ num. ¹⁰⁾ tantum. ¹¹⁾ in met abl. ¹²⁾ agri-orum. ¹³⁾ in met acc. ¹⁴⁾ perambulare. ¹⁵⁾ receptaculum ¹⁶⁾ e met abl. ¹⁷⁾ fastigium. ¹⁸⁾ trochlæa. ¹⁹⁾ in met acc. ²⁰⁾ impono-sui-situm. ²¹⁾ tollere. ²²⁾ sumo, sumpsi, sumptum. ²³⁾ faber, i. ²⁴⁾ subducere. ²⁵⁾ instrumentum. ²⁶⁾ notitia.

6. Zij begrepen niet, waar het einde¹⁾ van het touw²⁾ was (conj.). 7. Derhalve besloten (p) ze te wachten. 8. Doch, toen ze daar verscheidene uren hadden gestaan, zei de verstandigste (comp). van hen: „Vriend, laten we onzen weg vervolgen; die menschen *houden* ons voor den gek;³⁾ ze hebben het eind (er) afgesneden.⁴⁾ 9. In een zeker dorp hadden de inwoners, wier beleid niet geprezen kan worden, een groot gat⁵⁾ gegraven, om een put⁶⁾ te maken. 10. Doch zij wisten niet, waar zij het zand,⁷⁾ dat (er) uitgegraven⁸⁾ was, zouden laten.⁹⁾ 11. Toen (er) een raadsvergadering¹⁰⁾ werd gehouden, zeide iemand: „Gij zijt onverstandige menschen; laten wij een groot gat graven, waarin¹¹⁾ wij het zand zullen kunnen bergen.¹²⁾ 12. Allen bekenden (p) hun onverstand, en bewonderden (p) zijn wijsheid.

123

admirari, bewonderen

virtus, moed

pons, pontis, brug

1. In het tweede¹³⁾ jaar der consuls is Porsenna met (cum) een ontzaglijk leger (naar) Rome (ac.) getrokken.¹⁴⁾ 2. Daar de schrik voor Porsenna, dien beroemden koning, zeer groot was, waren de meeste burgers naar (in) hun huizen (acc) gevlucht. 3. Toen vielen p)¹⁵⁾ de vijanden de brug aan, die door niemand verdedigd werd 4. Dat zag (p)¹⁶⁾ Horatius, die dappere man, door wiens moed de stad gered is¹⁷⁾. 5. Want door hem alleen is de brug, waarop (in met abl.) hij stond,¹⁸⁾ en die hij dapper ver-

¹⁾ extrema pars. ²⁾ funis-is. ³⁾ ludere. ⁴⁾ deseco-ui. ⁵⁾ scrobis, is vr.
⁶⁾ puteus. ⁷⁾ arena. ⁸⁾ effodio-di-ssum. ⁹⁾ reponere. ¹⁰⁾ consilium. ¹¹⁾ in met abl. ¹²⁾ zie 9. ¹³⁾ secundus. ¹⁴⁾ contendo-di. ¹⁵⁾ aggredior-ssus sum.
¹⁶⁾ conspicari. ¹⁷⁾ servare. ¹⁸⁾ sum.

dedigde, behouden. 6. Toen de brug was afgebroken,¹⁾ is hij gewapend in (in) den Tiber (acc) gesprongen.²⁾ 7. Dit deed (p) hij om niet gedood te worden. 8. In denzelfden tijd is Mucius naar (in) de legerplaats (ac.) van Porsenna vertrokken, om den koning te dooden. 9. Doch in plaats van (pro) den koning (abl.) doorstak (p) hij diens secretaris, die spoedig stierf (p). 10. Daar Mucius den dood niet vreesde (vereor), stak (p)³⁾ hij zijn hand (in) het vuur (dat.), om zijn moed te toonen. 11. De koning bewonderde (p) zijn dapperheid en liet (p) hem vrij.⁴⁾ 12. Mucius en Horatius waren strijdmakkers;⁵⁾ hun daden⁶⁾ zijn zeer beroemd; beide mannen hebben zeer dapper gestreden; wie van beide mannen was de redder⁷⁾ van zijn vaderland?

124

epulari, eten

fabulari, (gezellig) praten

furari, stelen

conari, beproeven

hospes, gastheer

conviva, gast

assentior, assensus sum, toestemmen

intueor, aspexi, beschouwen, aanzien

conari, beproeven

tenebrae, duisternis

1. Een bankier⁸⁾ verzocht (p)⁹⁾ zijn vrienden eens ten¹⁰⁾ maaltijd. 2. Terwijl (cum) allen aten en gezellig praatten, riep (p) plotseling een van¹¹⁾ de gasten, die daar (ibi) waren:¹²⁾ „Niemand verlate het vertrek!”¹³⁾ 3. Iemand heeft mijn beurs¹⁴⁾ gestolen.” 4. Onmiddellijk ontstond (p) er diepe¹⁵⁾ stilte en de gasten zagen (p) elkander¹⁶⁾ aan. 5. Toen wilde (= voluit) de gastheer beproeven, of (si) hij den

¹⁾ rumpo, rupi, ruptum. ²⁾ desilio-ui. ³⁾ inicio-ieci-iectum. ⁴⁾ dimitto.

⁵⁾ commilito. ⁶⁾ facinus, ōris, o. ⁷⁾ servator. ⁸⁾ argentarius. ⁹⁾ invitare.

¹⁰⁾ ad met acc. ¹¹⁾ ex met abl. ¹²⁾ adsum. ¹³⁾ conclave-is, o. ¹⁴⁾ crumena.

¹⁵⁾ diepe st. = summum silentium. ¹⁶⁾ inter se.

dief zou kunnen ontdekken.¹⁾ 6. Opdat echter de beurs gemakkelijker teruggegeven zou worden, zeide hij: „Ik zal een schotel²⁾ op³⁾ de tafel plaatsen; de man, die de beurs gestolen heeft, legge haar op dien schotel. 7. Allen stemden toe (p); nadat de bankier een gouden schotel van zeer groote waarde had gehaald,⁴⁾ beval (p) hij aan zijn bedienden,⁵⁾ om de lampen⁶⁾ uit te doen.⁷⁾ 8. Zoo ontstond⁸⁾ (p) er (dichte) duisternis, zoodat (ut) niemand zijn buurman kon zien. 9. Allen wachtten⁹⁾ geduldig af; niemand sprak een woord, doch ieder luisterde¹⁰⁾ nauwkeurig. 10. Eindelijk werd (p) het teeken gegeven; doch, toen de lampen weder aangestoken waren, was ook de schotel weg (desum).

ONREGELMATIGE WERKWOORDEN

§ 63-64.

Fero

Mondelinge oefening

Gij draagt, hebt gedragen. Hij draagt, had gedragen. Zij droegen en zouden dragen. Gij zoudt dragen, gij zoudt gedragen hebben. Wij zouden gedragen hebben; wij zouden dragen. Moge hij dragen en gedragen hebben. Moogt gij dragen en gedragen hebben. Mochten wij dragen en gedragen hebben. Draag! Draagt! Hij kan het dragen. Gedragen te hebben. Zullende dragen. Te zullen dragen. Door te dragen. Gedragen te worden. Te zullen gedragen worden. Gij brengt aan. Hij zal wegnemen. Hij had aangebracht en weggenomen. De zaak zou aangebracht en

¹⁾ deprehendere. ²⁾ patina. ³⁾ in met abl. ⁴⁾ promo, prompsi, promptum. ⁵⁾ famulus. ⁶⁾ lucerna. ⁷⁾ extinguere. ⁸⁾ oborior-ortus sum. ⁹⁾ opperior, oppertus sum. ¹⁰⁾ auscultare.

weggenomen zijn. Het zou bijeen gebracht worden en bijeengebracht zijn. Het zal uitgesteld worden. Zij dragen uit, hebben uitgedragen, zullen uitgedragen worden, en uitgedragen zijn. Bied aan! Hij zou aangeboden hebben. Die zaken zouden aangeboden worden en zijn. Terugbrengen. Wij hebben teruggebracht. Brengt terug! Het zou teruggebracht worden.

Accusativus cum infinitivo

Regel 10.

Dikwijls worden bijzinnen, die met het voegwoord dat beginnen, op de volgende wijze vertaald:

1e. men laat het voegwoord **dat onvertaald**

2e. men plaatst het **onderwerp** in den **accusativus**.

3e. men plaatst het **gezegde** in den **infinitivus**.

Dit noemt men een **accusativus cum infinitivo**.

B.v. *Ik geloof, dat onze soldaten overwonnen hebben.*

Credo, milites nostros vicisse.

N.B. Het naamwoordel. gezegde en de infinitief moeten zooveel mogelijk met het onderwerp overeenkomen in geslacht, getal en naamval, en komen dus in den **accus.** te staan.

B.v. *Ik weet, dat de stad is ingenomen* = *Scio, urbem captam esse.*

Hij meent, dat uw zuster komen zal = *Putat, sororem tuam venturam esse.*

Wij weten, dat Caesar een zeer dapper veldheer geweest is = *Scimus, Caesarem fortissimum ducem fuisse.*

De acc. c. inf. wordt o.a. gebruikt na werkwoorden, die de beteekenis hebben van: *zien, hooren, voelen, bemerken, denken, meenen, zeggen, verhalen, verklaren, enz.*

Dergelijke werkwoorden zijn:

videre, *zien*
audire, *hooren*
sentire, *(ge)voelen*
animadvertēre, *bemerken*
existimare, *meenen*
putare, *meenen*
credēre, *gelooven*
intelligēre, *begrijpen*
confiteri, *bekennen*
fateri, *bekennen*

exclamare, *uitroepen*
dicēre, *zeggen*
ferre, *verhalen*
narrare, *verhalen*
iurare, *zweren*
nuntiare, *boodschappen*
promittēre, *beloven*
polliceri, *beloven*
respondēre, *antwoorden*
sperare, *hopen*

125

agricultura, *landbouw*
humanus, *menschelijk*

proditio, *verraad*
opera, *moeite*

Ik weet, dat hij zal komen. Gij meent, dat onze soldaten overwonnen zijn. Hij hoopt, dat mijn moeder zal komen. Wij gelooven, dat het leger der vijanden door onze soldaten verslagen is. Gij allen gevoelt, dat de warmte der zon aangenaam is. Zij meenen, dat deze steden door de vijanden verwoest zullen worden. Alle menschen weten, dat de landbouw nuttig¹⁾ is voor het geheele menschelijk geslacht. Ik geloof, dat de meesten uwer zeer vlijtig zijn. Hij meent, dat die zaken voor u voordeelig zijn (prosum). Zij schrijven, dat de akkers door den hevigen storm verwoest zijn. Hij weet, dat wij morgen zullen komen. Zij bekenden, dat de stad door verraad was ingenomen. Deze knapen beloven, dat zij alle moeite zullen aanwenden. Caesar boodschapte (p) dat de stad door de Romeinen was ingenomen. Wij weten, dat vele begeerten der menschen slecht zijn. Ieder onzer heeft gelezen, dat de Carthagers

¹⁾ prosum.

door de Romeinen overwonnen zijn. Demosthenes begreep, dat de tweedracht der Atheners de oorzaak zou zijn van de overwinningen van Philippus. Wijze menschen zeggen, dat het gelaat van den mensch de deur is van de ziel.

126

fur, furis, dief

arcesso-īvi-ītum 3, ontbieden

furari, stelen

verum dicere, waarheid spreken

mandatum, bevel

confidere, vertrouwen

1. Een edelman¹⁾ bemerkte (p), dat een kostbare vaas²⁾ gestolen³⁾ was. 2. Daar hij den dief niet kon ontdekken,⁴⁾ ontbood (p) hij des avonds zijn knechts.⁵⁾ 3. Want hij geloofde, dat een van (= ex met abl.) hen de vaas gestolen had. 4. Toen zij gekomen waren, zeide hij: „Gij hebt gehoord, dat mijn schoonste vaas gestolen is. 5. Ieder uwer begrijpt, dat mijn smart zeer groot is. 6. Ik weet, dat iemand van u de misdaad gepleegd⁶⁾ heeft. 7. Gij zult zien, dat ik de waarheid spreek.” 8. Toen hij dit gezegd had, gebod (p) hij hun (dat.), om te gaan zitten.⁷⁾ 9. Hij sprak (p) eenige geheimzinnige⁸⁾ woorden, om hen in verwarring te brengen.⁹⁾ 10. Toen meende hij, dat de gelegenheid zeer gunstig¹⁰⁾ was. 11. Want hij zag, dat zij zeer aandachtig¹¹⁾ luisterden.¹²⁾ 12. „Mannen,” zeide hij, „ik hoop, dat gij al mijn bevelen zult volbrengen.¹³⁾ 13. Ik vertrouw, dat de dief hetzelfde zal doen. 14. Gij weet, dat ik ongehoorzaamheid¹⁴⁾ altijd streng

1) *vir nobilis.* 2) *vas-is, o.* 3) *aufero, abstuli, ablatum* 4) *deprehendere*
5) *servus.* 6) *committo-si-ssum.* 7) *considere.* 8) *obscurus.* 9) *in verwarr.*
br. = perturbare. 10) *amplus.* 11) *diligens.* 12) *intendere.* 13) *exsequor, ex-*
secutus sum III. 14) *immodestia.*

gestraft heb. 15. Steekt¹⁾ uw hoofd (meerv.) (onder)²⁾ de tafel!" 16. Vervolgens vroeg (p) hij: „Hebt gij allen³⁾ uw hoofd (meerv.) (onder)²⁾ de tafel gestoken?" 17. „Ja,⁴⁾ heer!" zeiden (p) allen. „De dief dus ook?"⁵⁾ „Ja, heer," antwoordde (p) de kok.⁶⁾

§ 65.

Volo, nolo, malo

Mondelinge oefening

Gij wilt, hij wilde niet, zij hebben liever gewild. Ik had gewild. Gij wilt liever. Zij zullen willen. Hij zou niet gewild hebben. Wij willen. Zij willen niet. Gij (m.) wilt niet. Gij wilt. Wij zullen liever willen. Zij willen niet. Hij zou willen Ik zou niet willen. Zij zouden liever gewild hebben. Moge hij willen. Gij (m.) zoudt liever willen. Mocht hij willen. Moogt gij (m.) willen. Wil niet. Laat hij niet willen. Te willen. Liever te willen. Niet willen. Liever gewild hebben. Hij wil dragen. Hij zou liever hebben willen uitstellen. Hij zou het willen doen. Vele leerlingen willen liever spelen dan onderwezen worden. Zij hebben de geschenken niet willen aannemen. Wil niet vertrekken. Wilt niet vreezen! Gij wilt niet beginnen. Zij hebben liever de grootste smarten willen verdragen. Hij heeft niet willen gehoorzamen. Waarom wilt gij niet? Zij zouden liever willen sterven. Hij zou niet willen gaan. Gij (m.) zult liever willen gehoorzamen: Ik zal niet willen vertrekken. Vertrek, indien gij wilt.

Vertaal: volet, velit, feret, ferret, nolet, nollet, nolit,

¹⁾ submitto-si-sum. ²⁾ = dat. ³⁾ omnesne — hiermede moet de zin beginnen. ⁴⁾ sane. ⁵⁾ = etiam fur? ⁶⁾ coquus

feres, ferēris, ferris, ferretur, fer, ferre, fertis, nolle, nolis, nolite, nolitis, proficiscatur, proficiscēre, morietur, patimini, patiemini.

127

barbarus, *vreemd*
Theodericus, *Theod.*
Gothi, orum, *de Gothen*

vicinus, *naburig*
auxilium fero, *hulp verleenen*
frustra (bijw.), *vruchteloos*

HET RIJK DER GOTHEN

1. De geschiedschrijvers verhalen, dat het Romeinsche rijk door vreemde¹⁾ volken veroverd is. 2. Wij weten, dat Theoderik koning der Gothen geweest is. 2. Toen Odoacer Italië bestuurde, kwam (p) Theoderik met (cum) een ontzaglijk leger, om Italië te veroveren. 4. Nadat beide koningen groote overwinningen hadden behaald, trokken (p)²⁾ de Gothen (naar) Pavia (acc.). 5. Odoacer beval (p) aan zijn soldaten, om de stad te belegeren. 6. Toen begreep (p) de koning der Gothen, dat de stad spoedig zou ingenomen worden. 7. Daarom zond (p) hij gezanten naar (ad) de naburige stammen (acc.), opdat zij hulp zouden brengen. 8. Want hij hoopte, dat de bondgenooten spoedig de stad zouden bevrijden. 9. Koning Alarik, die aan het hoofd stond³⁾ (van) een dapper volk, wilde (p) hulp verleenen. 10. Toen zijn leger aangekomen was, vielen (p)⁴⁾ de Gothen met groot geweld⁵⁾ aan en versloegen (p) hun vijanden. 11. Toen vluchtte (p) Odoacer (naar) Ravenna (acc.), dat (gedurende) twee (duo) jaren door de Gothen vruchteloos belegerd is. 12. Want, ofschoon de belegeraars⁶⁾ met groote dapperheid aanvielen⁴⁾,

¹⁾ barbarus. ²⁾ proficiscor, profectus sum III. ³⁾ praesum met dat. ⁴⁾ aggredior. ⁵⁾ impetus, us. ⁶⁾ oppugnator.

konden (p) zij de stad niet innemen. 13. Reeds meenden de Gothen, dat zij (se) de stad nooit zouden bemachtigen.¹⁾ 14. Want zij wisten, dat de inwoners liever wilden sterven, dan zich overgeven.

128

inopia, gebrek

ago, egi, actum 3, onderhandelen

foedus facere, een verbond sluiten

tandem, eindelijk

foedus, eris, o. verbond

DE GOTHEN (Vervolg)

1. Wij weten, dat het leger van Ravenna niet door de vijanden, maar door gebrek is overwonnen. 2. Odoacer begreep (p), dat de Gothen de stad zouden verwoesten en alle inwoners zouden dooden. 3. Hij zond (p) derhalve gezanten, om vrede te vragen. 4. Nadat zij lang onderhandeld hadden, is eindelijk een verdrag gesloten. 5. Zij kwamen (p) overeen²⁾, dat (= ut) beide koningen (te) Ravenna (= gen.) zouden regeeren. 6. Een geschiedschijver verhaalt, dat de vrede echter (tamen) niet lang³⁾ geduurd⁴⁾ heeft. 7. Daar beider wantrouwen⁵⁾ aangroeide,⁶⁾ kon (p) de vriendschap niet bestendig⁷⁾ zijn. 8. Op zekeren dag noodigde (p) Theoderik zijn collega ten⁸⁾ maaltijd. 9. Odoacer meende, dat de koning het verbond wilde bevestigen.⁹⁾ 10. Toen hij gekomen was, zag (p) hij, dat naast¹⁰⁾ elken gast een soldaat des koning zat.¹¹⁾ 11. Doch hij wist niet, dat de koning hem een hinderlaag bereidde. 12. Terwijl zij aten¹²⁾ en dronken, sprong (p) Theoderik plotseling op en trok (p) zijn zwaard. 13. „Mogen

¹⁾ occupare. ²⁾ constituo-ut-utum III. ³⁾ diu. ⁴⁾ maneo, mansi. ⁵⁾ suspicio. ⁶⁾ crescere. ⁷⁾ permanere = bestendig zijn. ⁸⁾ ad cenam. ⁹⁾ confirmare. ¹⁰⁾ = dat. ¹¹⁾ assideo. ¹²⁾ epulari.

allen sterven," zeide hij, „die mij niet willen gehoorzamen!" 14. Nadat hij die woorden gesproken had, doorstak (p) hij zijn bondgenoot. 15. De Rugiërs¹⁾ zagen (p), dat (hun) koning gedood werd. 16. Zij wilden (p) de wapenen grijpen, om zijn leven te verdedigen (tueor).

§ 66.

Eo

Mondelinge oefening

Wij gingen, zullen gegaan zijn, waren gegaan. Hij ging, hij is gegaan. Gij zult gaan. Dat hij ga. Gij (m.) zijt gegaan. Ik zal gaan. Zij gaan. Zij zullen gaan. Hij gaat. Hij zal gegaan zijn en hij gaat. Mocht gij gaan. Gij (m.) zoudt gaan en gegaan zijn. Laten wij gaan. Moge hij gegaan zijn. Moge ik gaan en gegaan zijn. Mochten zij gegaan zijn. Gaat! Te zullen gaan. Gegaan te zijn. Zullende gaan. Te gaan. Door te gaan. Gaande. Hij ging weg. Ga weg! Wij zullen heengegaan zijn. Zij waren uitgegaan. Zij komen om. Zij zullen omkomen. Moge zij omkomen. Voorbijgegaan te zijn. Gij zijt voorbijgegaan. Hij zou te voorschijn gekomen zijn. Hij kwam te voorschijn. Wij zullen teruggekeerd zijn. Keert terug! Door terug te keeren. Terug te zullen keeren. Ondergaande. Door over te trekken. Zij zijn overgetrokken. Mochten wij overgetrokken zijn. Het huis wordt verkocht. Die huizen zijn verkocht. Het huis zou verkocht worden en verkocht zijn. Het huis wordt verkocht, is verkocht, zal verkocht worden. De terugkeerende troepen. Aan mijn terugkeerenden vriend. Hij zou willen terugkeeren. Wil niet heengaan. De burgers hebben den terugkeerenden veldheer (dat.) niet tegemoet²⁾ willen gaan. Zij zullen terugkeeren of sterven.

¹⁾ Rugii, orum. ²⁾ obviam.

caedes, is, moord

tueor, beschermen

DE GOTHEN (*Vervolg*)

1. Doch toen grepen (p)¹⁾ ook de Gothen (naar) de wapenen en sloegen (p) de gasten neer.²⁾ 2. Na (post met acc) den moord op Odoacer behield (p)³⁾ Theoderik voor zich alleen de heerschappij over het geheele rijk. 3. De geschiedenis bewijst⁴⁾ echter, dat deze afschuwelijke daad⁵⁾ den koning geen (= niet) voordeel⁶⁾ heeft gebracht.⁷⁾ 4. Want, ofschoon hij een heerscher⁸⁾ was, aan wiens wil⁹⁾ de meeste volken van Europa gehoorzaamden,¹⁰⁾ was hij toch¹¹⁾ niet gelukkig. 5. Voortdurend kwelde hem de herinnering aan den gruwelijken¹²⁾ moord, waardoor hij (zich) de heerschappij (regnum) had verworven.¹³⁾ 6. De geschiedschrijvers van dien tijd¹⁴⁾ zeggen, dat zijn heerschappij den staat zeer voordeelig is geweest. 7. De burgers, wier rechten hij beschermde, eerden¹⁵⁾ hem als¹⁶⁾ hun vader. 8. Hij heeft weinig oorlogen gevoerd, want hij meende, dat de vrede een grooter voordeel is dan een roemvolle¹⁷⁾ oorlog. 9. Sommige menschen zeggen, dat in dien tijd de deuren des nachts niet gesloten werden. 10. Niemand vreesde, dat dieven het goud zouden stelen. 11. Jornandus, een geschiedschrijver, verhaalt, dat Theoderik de kunsten (dat.) en wetenschappen (dat.) bevordert heeft.¹⁸⁾ 12. Hij verhaalt ook, dat de koning zelf niet

1) capio, cepi, captum. 2) caedo, cecīdi, caesum. 3) obtineo-ui-tentum
4) doceo 5) scelus, o. 6) commodum. 7) affero. 8) imperator. 9) voluntas.
10) obtemperare. 11) tamen. 12) atrox. 13) occupare. 14) aetas. 15) colēre.
16) tamquam. 17) praeclarus. 18) faveo, favi, fautum.

kon (= niet wist te) schrijven. 13. Ook duldde hij niet, dat de knapen de scholen bezochten.¹⁾

Fio

Mondelinge oefening

Wij worden. Hij zal worden. Gij zijt geworden. Gij (m) werdt. Hij is geworden. Gij waart geworden. Mogen wij worden. Mocht hij worden. Mochten wij geworden zijn. Zij zouden geworden zijn. Ik zou worden. Gij zult worden. Hij zal geworden zijn. Hij werd. Wij waren geworden. Gij (m.) kunt worden. Te zullen worden. Geworden. Het geschiedt, geschiedde, zal geschieden, is geschied, zou geschied zijn, zal geschied zijn. Mocht het geschieden. Wij willen verstandig worden. Zij zijn rijk geworden. Hij zou rijk geworden zijn, als hij ijverig had (conj.) willen worden. Het moeilijkste werk wordt gemakkelijk voor ijverige menschen. Dat werk zal goed gedaan worden. Het kan niet geschied zijn. Die zaak is niet gedaan, zooals (sicut) gij gewild hebt. Hetzelfde werk wordt niet altijd met denzelfden ijver gemaakt. Indien deze zaak uitgesteld was (conj.), zou het niet geschied zijn. Vele kinderen worden slecht, omdat zij niet gestraft worden. Rome is de hoofdstad der geheele aarde geworden. Vele huizen zijn verkocht aan dien man, die door zijn grooten ijver rijk is geworden. Verdraag de smarten des lichaams geduldig! Zeer vele zaken, die mij schadelijk zijn, zullen u en andere menschen voordeeligen kunnen zijn. Niet iedereen kan geleerd worden.

¹⁾ adeo.

concitare, opzetten
carcer, ěris, kerker

in vincula conicio, in boeien slaan
succedere (met dat.), opvolgen

DE GOTHEN (Vervolg)

1. Want hij meende, dat een knaap, die de roede des meesters vreesde,¹⁾ geen²⁾ dapper soldaat kon worden. 2. Terwijl Theodosius regeerde, werd (p) Boethius prefect³⁾ der stad. 3. De koning eerde hem, want hij wist, dat de geleerdheid van dien man zeer groot was. 4. Doch toen hoorde (p) hij, dat Boethius het volk tegen⁴⁾ hem (se) opzette. 5. Daarom beval (p)⁵⁾ hij, dat (ut) hij in boeien geslagen werd. 6. De geschiedschrijvers zeggen, dat hij door de beulen⁶⁾ in den kerker geworgd is. 7. Deze gewelddadige⁷⁾ dood van Boethius werd (p) voor den koning een oorzaak van wroeging.⁸⁾ 8. Op zekeren dag hield (p)⁹⁾ hij een groot feestmaal. 9. Er werd (p) een visch van buitengewone¹⁰⁾ grootte¹¹⁾ opgediend.¹²⁾ 10. Opeens bemerkten (p) de gasten, dat de koning hevig schrok.¹³⁾ 11. Want hij meende, dat de kop¹⁴⁾ van den visch zeer veel geleeke op (= zeer gelijk was aan) het gelaat van den vermoorden Boethius. 12. Daarom beval (p)⁵⁾ hij, dat (ut) de visch werd weggenomen.¹⁵⁾ 13. Sindsdien werd (p) hij zwaarmoedig,¹⁶⁾ en hij gevoelde, dat de dood naderde. 14. Hij stierf (p), nadat hij vele jaren geregeerd had. 15. Zijn dochter is hem (dat.) opgevolgd. 16. Toen later Theodatus koning geworden was, zond (p) Justinianus,

¹⁾ horrere, conjunctief ²⁾ vertalen door non. ³⁾ praefectus. ⁴⁾ adversus met acc. ⁵⁾ praecipio-cepi-ceptum. ⁶⁾ carnifex-icis. ⁷⁾ atrox. ⁸⁾ morsus (us) conscientiae. ⁹⁾ facio. ¹⁰⁾ mirus. ¹¹⁾ magnitudo. ¹²⁾ appono-sui-situm. ¹³⁾ perterreor. ¹⁴⁾ caput. ¹⁵⁾ aufero. ¹⁶⁾ tristis.

de keizer van Byzantium, Belisarius, dien beroemden veldheer, naar (= in) Italië (acc.). 17. Wij weten, dat Napels¹⁾ spoedig door hem belegerd is.

131

aditus. us, *toegang*
patefacio, *openen*

invado-si-sum, 3. *binnendringen*
intereo, *te gronde gaan*

DE GOTHEN (*Vervolg*)

1. Nadat zeer vele soldaten gesneuveld²⁾ waren, begreep (p) de veldheer, dat de stad door dapperheid alleen niet kon veroverd worden. 2. Toen bemerkten (p) de spionnen, dat een onderaardsche gang³⁾ toegang verleende (dare). 3. Zij boodschapten (p) den veldheer, dat de gelegenheid werd aangeboden. 4. Nadat de toegang geopend was, drongen (p) des nachts de belegeraars⁴⁾ in (in met acc.) de stad binnen, die spoedig veroverd werd (p). 5. Groot was (p) de schrik der Gothen, toen zij hoorden (plusq.), dat Napels ingenomen was. 6. Zij begrepen, dat het rijk spoedig te gronde zou gaan. 7. Opdat dit niet zou geschieden, besloten (p) zij, dat (ut) de heerschappij⁵⁾ aan Theodatus zou worden ontnomen.⁶⁾ 8. Wij hebben gelezen, dat Vitiges koning is geworden. 9. Theodatus vluchtte (p), om niet gedood te worden, doch Optaris, dien hij zwaar beleedigd had, achtervolgde (p) en doorstak (p) hem. 10. De nieuwe koning schonk (p)⁷⁾ eenige landstreken aan de Franken, opdat de vriendschap met hen sterker⁸⁾ zou worden. 11. Hij hoopte, dat de Franken

¹⁾ Neapolis. ²⁾ pereco. ³⁾ onderaardsche gang = cuniculus. ⁴⁾ oppugnator. ⁵⁾ regnum. ⁶⁾ adimo-ēmi, emptum III. ⁷⁾ concedo-ssi-ssum, ⁸⁾ firmus.

daardoor bondgenooten van de Gothen zouden worden. 12. Daarna trok (p) hij op (naar) Rome (acc.), en belegerde (p) het. 13. De geschiedschrijvers verhalen, dat de verdediging van Rome de beroemdste daad van Belisarius is geweest. 14. Want, ofschoon zijn leger zeer klein was, heeft hij een ontzaglijk leger kunnen afslaan.

Participium conjunctum

Regel 11.

Terwijl Hasdrubal dapper streed, is hij gesneuveld.

De vijanden verwoestten de stad, toen zij ingenomen was.

Zinnen, als deze, kunnen op de volgende wijze vertaald worden:

Eerst worden ze aldus omgezet:

De dapper strijdende Hasdrubal sneuvelde.

Hasdrubal fortiter pugnans cecidit.

De vijanden verwoestten de ingenomen stad.

Hostes urbem captam deleverunt.

Dit noemt men een **participium conjunctum**.

Waarop moet men letten bij het gebruik van het part. conj.?

- 1e. er moet een **geschikt participium** bestaan. (Er moet dus op gelet worden, of het part., dat men gebruiken wil, actieve of passieve beteekenis heeft). Hiervoor dient het volgende

Overzicht der participia

	Actief	Passief	Deponens
Part. Praesens (Gelijk-tijd.)	monens (vermanende)	bestaat niet	hortans (vermanende)
Part. Perfectum (Voor-tijd.)	bestaat niet	monitus (vermaand)	hortatus (vermaand hebbende)
Part. Futurum (Na-tijdig)	moniturus (zullende vermanen)	bestaat niet	hortaturus zullende vermanen

2e. Het **onderwerp van den bijzin** moet in een of anderen naamval **voorkomen in den hoofdzin**.

3e. Het **participium** moet met het woord, waarbij het behoort, **overeenkomen in geslacht, getal en naamval**.

Aanm. De Ablat. Enk. van het Part. Praesens gaat uit op e.

N.B. Een bijzin, die begint met een *cursief* gedrukt woord, zoo mogelijk door een part. vertalen.

132

1. *Toen* de vijanden overwonnen waren, hebben zij vrede gevraagd. 2. Knapen, *die* den geheelen dag spelen, zullen niet goed onderwezen worden. 3. Een knaap, *die* altijd speelt, zal de leermeester straffen. 4. Uw broeders hebben mij gezien, *toen* ik naar huis terugkeerde. 5. *Toen* de man vertrokken was, schreef ik hem een brief. 6. Ieder uwer zal de kinderen berispen, *die* den raad hunner ouders verachten. 7. *Nadat* Tarquinius verdreven was, heeft hij

oorlog gevoerd met (cum) de Romeinen. 8. *Toen* uw broer uitging, heeft hij mij gezien. 9. *Toen* uw broer uitging, heb ik hem gezien. 10. *Als* de zon is opgegaan, verlicht zij de aarde. 11. *Toen* Xerxes overwonnen was, is hij gevlucht. 12. Door een soldaat, *die* den dood vreest, zal het vaderland slecht verdedigd worden. 13. *Terwijl* Alexander de spelen bijwoonde [spectare] werd (p) hem de overwinning der Perzen geboodschapt. 14. *Ofschoon* hij aangespoord was (monere), gehoorzaamde hij mij niet. 15. *Hoewel* de Romeinen dikwijls waren verslagen, heeft Hannibal hen niet kunnen vernietigen (concidere). 16. Brutus is gesneuveld in een gevecht met (cum) Aruns, *die* vroeger (antea) verdreven was. 17. Minucius werd (p), *nadat* hij in een hinderlaag (acc.) gevoerd was, door Hannibal verslagen. 18. *Toen* Marius en Cinna de stad waren binnengegaan (ingredior, ingressus sum), hebben zij de senatoren gedood.

133

explorator, spion

cladem accipio = *de nederlaag lijden*

1. *Nadat* de stad genomen was, heeft Marcellus haar verwoest. 2. Niets kan aangenaam zijn voor de goddeloozen (impius), *als* zij den dood overwegen (cogitare). 3. *Toen* ik (naar) Rome (acc.) ging, heb ik vele huizen gezien. 4. *Toen* ik (naar) Rome (acc.) ging, heeft mijn broeder mij gezien. 5. *Nadat* de spion zijn misdaad bekend had, hebben de soldaten hem gedood. 6. *Toen* de soldaten door den veldheer waren aangespoord (excitare of adhortari?), hebben zij de stad aangevallen. 7. De soldaten hebben hun aanvoerder, *die* zwaar gewond was, met de grootste dapperheid verdedigd. 8. De Galliërs vroegen (p)

den vrede, *nadat* zij de nederlaag geleden hadden. 9. Ik heb uw broer het boek gegeven, *toen* hij naar huis terugkeerde. 10. *Toen* de veldheer naar (in) Azië (acc.) vertrok, voorspelde¹⁾ (p) (zijn) vriend hem den dood. 11. Romulus noemde de stad, *die* door hem (refl.) gesticht was, Rome. 12. De Gymnosophisten²⁾ liggen den geheelen dag in het heete³⁾ zand⁴⁾ (abl.), *terwijl* zij de zon beschouwen⁵⁾. 13. Zeer vele oorlogen, *die* door de Romeinen gevoerd zijn, waren zwaar. 14. Het aantal lijken, *die* voor (ante) de legerplaats (acc.) lagen, was zeer groot. 15. Mucius wilde (p) Porsenna dooden, *toen* hij (Pors.) de stad belegerde.

134

repello, reppŭli, repulsum, 3, *terugslaan* prospicio, voorzien
postea (bijw.), *later* includo-si-sum. 3. *insluiten*

DE GOTHEN (*Vervolg*)

1. Met de grootste dapperheid sloegen (p) de burgers de Gothen, *die* de stad aanvielen, terug. 2. (Bij) den eersten⁷⁾ aanval (abl.) werden (p) de prachtigste standbeelden, *die* door de beroemdste kunstenaars gemaakt waren, op (in met acc.) de belegeraars⁸⁾ geslingerd⁹⁾. 3. *Toen* Vitiges later het leger monsterde, bemerkte (p) hij, dat zeer vele Gothen omgekomen waren.¹⁰⁾ 4. Daar hij zijn leger niet wilde verzwakken,¹¹⁾ zag (p) hij van de bestorming af. 5. Want hij meende, dat de burgers de stad spoedig zouden overgeven. 6. Het gebrek was zeer groot, zoodat (ut) de menschen (van) honger¹²⁾ om-

¹⁾ praedico-xi-ctum. ²⁾ Gymnosophista. ³⁾ fervidus. ⁴⁾ arena. ⁵⁾ intueor.
⁶⁾ transeo. ⁷⁾ primus. ⁸⁾ oppugnator. ⁹⁾ iacio, ieci, iactum. ¹⁰⁾ pereor.
¹¹⁾ infirmare. ¹²⁾ abl.

kwamen. 7. *Daar* Belisarius den val¹⁾ der stad voorzag, zond (p) hij boden naar (ad) den keizer (acc.), om hulp te vragen. 8. „Ik kan,” zeide hij, „de stad, *die* door de Gothen is ingesloten, niet meer²⁾ verdedigen. 9. Indien gij wilt, dat wij leven, zend ons (dan) voedsel³⁾; indien gij wilt, dat wij overwinnen, zend ons (dan) wapenen, paarden en menschen. 10. Weet (wel), dat onze soldaten allen zullen sterven. 11. Ook zullen de Romeinen, *die* door onze schuld ongelukkig zijn geworden, ons aanvallen.” 12. Justinianus beloofde (p) hulp aan de gezanten, *die* door Belisarius gezonden waren, en zond (p) Narses, om de stad te bevrijden. 13. Deze viel (p) de Gothen aan, *terwijl* zij Rome belegerden.

135

liberare, *bevrijden*

persequor-cutus sum, 3, *achter-*
[*volgen*]

occupare, *bezetten*

ingredior-gressus sum, *binnentrekken*

DE GOTHEN (*Vervolg*)

1. *Daar* het leger der Gothen door ziekten te gronde gericht⁴⁾ was, heeft Narses het kunnen verdrijven. 2. Wij weten, dat Vitiges (naar) Ravenna (acc.) is getrokken,⁵⁾ opdat zijn leger niet door de vijanden vernietigd zou worden. 3. *Nadat* Belisarius bevrijd was, achtervolgde (p) hij de Gothen; hij belegerde (p) vervolgens de stad, *die* door den koning bezet was. 4. *Daar* de Gothen ontmoedigd⁶⁾ waren, boden (p)⁷⁾ zij Belisarius de heerschappij aan. 5. Deze veinsde,⁸⁾ dat hij (se) de regeering aan-

1) expugnatio. 2) niet meer = iam non. 3) commeatus, us. 4) conficio-feci-fectum. 5) proficiscor-fectus sum. 6) frango, fregi, fractum III. 7) offero. 8) simulare met acc. c. inf.

vaardde; toen is hij Ravenna binnengetrokken. 6. Procopius verhaalt, dat de Gothen overwonnen zijn door weinige soldaten. 7. Doch, *toen* de vrouwen de Romeinen aanschouwd¹⁾ hadden, spuwden (p)²⁾ zij haar mannen³⁾ in⁴⁾ het gezicht. 8. Zij zeiden (dixerunt): „Gij hebt ons altijd verteld,⁵⁾ dat de Romeinen zeer sterke mannen zijn. 9. Nu zien wij dat gij laf⁶⁾ zijt geworden, daar gij door zulke menschen overwonnen zijt!” 10. *Toen* Belisarius binnengetrokken⁷⁾ was, beval (p)⁸⁾ hij, dat (ut) de poorten der stad gesloten werden. 11. Toen begrepen (p) de Gothen, dat zij (se) door hem bedrogen waren. 12. *Nadat* hun koning gevangen genomen was, werd (p) hij (naar) Byzantium gezonden. 13. De Gothen onderwierpen (p) zich aan het gezag des keizers, *daar* zij hun onmacht⁹⁾ inzagen¹⁰⁾.

136

Ser, Seris, *Chinees*

mercaturam agere, *handel drijven*

DE GRIEK EN DE CHINEES.

1. *Toen* ik op zekeren dag naar huis wandelde, is mij door een vriend een zeer schoone geschiedenis (fabula) verteld.¹¹⁾ 2. Ik weet, dat ieder van u van vertelsels houdt;¹²⁾ maar ik vrees, dat sommige leerlingen een verhaal liever willen lezen, dan vertalen.¹³⁾ 3. Een zekere Chinees, wiens naam mij niet bekend is, had aan een Griek een paard verkocht (voor) een prijs (abl.), die zeer gering¹⁴⁾ was. 4. Dit hoorde (p) een Armeniër die (met) beiden (dat.) bevriend was. 5. *Toen* hij op zekeren dag

¹⁾ conspicari. ²⁾ inspūo, ūi, ūtum. ³⁾ dat. ⁴⁾ in met acc. ⁵⁾ narrare. ⁶⁾ timidus. ⁷⁾ ingredior-gressus sum. ⁸⁾ imperare. ⁹⁾ infirmitas. ¹⁰⁾ agnoscere. ¹¹⁾ refero. ¹²⁾ houden van = beminnen. ¹³⁾ vertēre. ¹⁴⁾ parvus.

bij (apud met acc.) den Chinees at, zeide hij: „Mijn vriend, ik heb niet geweten, dat gij zoo dom zijt. 6. De prijs van het paard, dat door u verkocht¹⁾ is, is (te) gering (comparat.) 7. Ik geloof, dat gij spoedig arm zult worden, *indien* gij dikwijls handel drijft”. 8. Doch deze antwoordde (p) zijn vriend, dat het paard kreupel²⁾ was. 9. Toen kwam (p) de Armeniër bij (ad) den Griek (acc.) en zeide: „Ik geloof, dat de koop³⁾ u niet voordeelig is, ofschoon gij een zeer kleine som⁴⁾ gelds betaald hebt.⁵⁾ 10. Want de Chinees met (cum) wien gij handel gedreven hebt, vertelde (p) mij, dat gij een kreupel paard gekocht hebt. 11. Ik vrees derhalve, dat uw onvoorzichtigheid⁷⁾ oorzaak zal zijn van zeer groote schade.⁸⁾

DE GRIEK EN DE CHINEES (*Vervolg*)

1. *Nadat* de Armeniër deze woorden gesproken⁹⁾ had, wilde (p) hij heengaan. 2. Doch *terwijl* hij heenging, hield (p)¹⁰⁾ de Griek hem tegen, en zeide: „Vrees niet;¹¹⁾ want ik weet, dat in (in) den hoef¹²⁾ van het paard een spijker¹³⁾ verborgen is (verborgen zijn = latēre). 3. *Wanneer* het paard daarvan (abl) bevrijd is, zal het zeer goed¹⁴⁾ worden.” 4. Opnieuw¹⁵⁾ bezocht (p) de Armeniër den Chinees, om hem mede te deelen,¹⁶⁾ wat hij gehoord had (conj.). 5. Doch de Chinees, wiens sluwheid¹⁷⁾ niet genoeg kan worden afgekeurd, zeide: „Gij zult zien, dat ik slimmer¹⁸⁾ ben (dan) hij. 6. Want de spijker is door mij

¹⁾ veneo. ²⁾ claudus. ³⁾ emptio. ⁴⁾ summa. ⁵⁾ solvo, solvi, solutum.
⁷⁾ imprudentia. ⁸⁾ damnum. ⁹⁾ loquor. ¹⁰⁾ retineo-ui-tentum. ¹¹⁾ vert.: wil niet vr. ¹²⁾ ungula, abl. ¹³⁾ clavus. ¹⁴⁾ intēger. ¹⁵⁾ itērum. ¹⁶⁾ refero.
¹⁷⁾ calliditas. ¹⁸⁾ callidus.

aangebracht,¹⁾ opdat hij zou meenen, dat die (spijker) de oorzaak is van het gebrek."²⁾ 7. De Armeniër keerde (p) terug, en zeide: „Vriend, nu geloof ik, dat de Chinees u toch heeft kunnen bedriegen, ofschoon gij zeer slim³⁾ zijt." 8. Doch hij antwoordde (p): „Toch zal zijn bedrog hem geen voordeel aanbrengen, daar het geld, dat ik hem gegeven heb, valsch⁴⁾ is." 9. De Armeniër meende nu, dat de Chinees bedrogen was. 10. Doch toen hij alles (onz. meerv.) verteld⁵⁾ had, begon (p) de ander (alter) te lachen. 11. „Dit voorval," zeide hij, zal mij niet schaden,⁶⁾ daar het paard door mij gestolen is!⁷⁾ 12. Maar ik zal *in het vervolg*⁸⁾ voorzichtiger handelen om niet door oneerlijke⁹⁾ menschen bedrogen te worden.

138

mercator, koopman

forum, markt

1. Daar ik weet, dat gij (meerv.) liever een vertelsel wilt vertalen,¹⁰⁾ dan een vervelende¹¹⁾ thema, zal ik u een geschiedenis verhalen, die door u allen zeer gemakkelijk zal kunnen vertaald worden. 2. Ik hoop, dat dit werk zeer goed door u (meerv.) zal gemaakt worden. 3. Een zekere koopman, die een menigte runderen naar¹²⁾ de markt had gedreven,¹³⁾ keerde (p) 's avonds naar huis terug. 4. De som¹⁴⁾ gelds die hij ontvangen had, was zeer groot, daar de runderen voor (abl.) een hoogen (magnus) prijs¹⁵⁾ verkocht waren. 5. Daar de zon reeds

1) affero. 2) defectus, us. 3) callidus. 4) repröbus. 5) refero. 6) obsum. 7) aufero. 8) in posterum. 9) fraudulentus. 10) vertëre. 11) odiosus. 12) in met acc. 13) ago, ëgi, actum. 14) summa. 15) pretium.

was ondergegaan liep hij snel, om thuis¹⁾ te komen. 6. Want hij vreesde, dat een of andere roover, gedreven²⁾ door begeerte naar geld, hem zou aanvallen.³⁾ 7. De hond, *die* hem vergezelde, was een zeer schrandere⁴⁾ dier, door welks trouw⁵⁾ hij dikwijls aan (ex) het gevaar (abl.) was ontsnapt.⁶⁾ 8. *Toen* hij eenige⁷⁾ uren geloopt had, kwam (p) hem iemand tegen, dien hij nooit had gezien. 9. *Terwijl* deze met (cum) den koopman wandelde, zeide hij: „Ik begrijp niet, dat gij alleen deze moeilijke reis durft maken.” 10. Doch *daar* de koopman vertrouwd op (dat.) zijn hond en zijn wapenen, zeide hij: „Gij meent, dat ik alleen ben, daar gij niet weet, dat ik zeer goede wapens bij (cum) mij draag.”

139 (*Vervolg*)

comitari, vergezellen

solvo-vi-solūtum, 3. losmaken

iugulum petēre, bij de keel grijpen

ternēre. vasthouden

1. *Toen* hij deze woorden gesproken⁸⁾ had, trok (p) hij een dolk, en zeide: „Ziehier;⁹⁾ ik geloof, dat (er) nooit een betere dolk is gemaakt. 2. Gij begrijpt, dat ik, *als* ik zulk¹⁰⁾ een dolk draag, niemand vrees.” 3. Daarna bood (p) hij den man den dolk aan, dien hij *voor den dag gehaald had*.¹¹⁾ 4. Aanstonds doodde (p) deze den hond, *die* (hem) vergezelde. 5. Nadat hij dit gedaan had, greep (p) hij den koopman (gen.) bij de keel, *terwijl* hij uitriep: „Als gij mij uw geld niet (nisi) geeft, (fut. ex.) zult gij sterven!” 6. *Daar* de koopman begreep, dat tegenstand¹²⁾ hem (sibi) niet baatte,¹³⁾ maakte (p) hij zijn geld-

¹⁾ acc. ²⁾ moveo-vi-tum. ³⁾ aggredior. ⁴⁾ callidus. ⁵⁾ fides. ⁶⁾ evado-si-sum. ⁷⁾ aliquot (onverbuigbaar). ⁸⁾ loquor. ⁹⁾ ecce. ¹⁰⁾ talis. ¹¹⁾ promo-mpsiptum. ¹²⁾ vis. ¹³⁾ prosum.

riem¹⁾ los, en gaf (p) hem aan den roover. 7. Toen zeide hij: „Wie zal gelooven, dat ik heb kunnen overwonnen worden, hoewel ik zulke (talís) wapens bezat (vertalen door esse.]. 8. Ik vrees, dat de menschen (het) niet gelooven”. 9. Doch de roover, *die* den koopman stevig²⁾ vasthield, zeide: „Wacht³⁾ (maar) even!⁴⁾ 10. Iedereen weet dat ik alle menschen (dat.), *als* ze door mij uitgeplunderd⁵⁾ zijn, de rechterhand afhouw.⁶⁾ 11. Daarom verzoek⁷⁾ ik (u), om uw rechterhand te leggen⁸⁾ op (in) den boom (abl.), *die* daar ligt.” 12. De koopman, *die* zijn leven wilde redden, deed (p) aldus.⁹⁾ 13. De roover trok (p) zijn zwaard en sloeg (p) met inspanning¹⁰⁾ van al zijn krachten. 14. Doch de koopman trok (p)¹¹⁾ zijn hand terug en greep (p)¹²⁾ vervolgens den booswicht, *die* tevergeefs beproefde¹³⁾ het zwaard los te rukken.¹⁴⁾ 15. Nadat hij geboeid was, leverde (p) de koopman hem aan de rechters over.

140

comparo, 1 verzamelen (v. e. leger)	pretium, losgeld
transgredior-gressus sum, over-	magnum iter, ijlmarsch
[trekken	contendo-i-tum, voortrukken
exporior, expertus sum, ondervinden	

DE GOTHEN (Vervolg)

1. Nadat Belisarius zeer grooten roem had verworven,¹⁵⁾ zond (p) de keizer hem weg, om de Perzen te bestrijden.¹⁶⁾ 2. Intusschen werd (p) Totila, de dapperste en edelste aller menschen, koning der Gothen. 3. Alle geschied-

1) zona. 2) firmîter. 3) attendere. 4) paulisper. 5) spoliare. 6) praecido III.
7) peto 8) ponere. 9) ita. 10) contentio. 11) retraho-xi-ctum. 12) prehendo-
di-sum. 13) conari. 14) convellere. 15) consequor-cutus sum. 16) impugnare.

schrijvers zeggen, dat hij in (= abl.) dapperheid gelijk is geweest aan Achilles, in bekwaamheid¹⁾ aan Hannibal, in edelmoedigheid²⁾ aan Epaminondas. 4. *Toen* hij koning geworden was, verzamelde (p) hij een schare³⁾ dappere mannen, om met (cum) de Romeinen te strijden. 5. *Nadat* hij de Apennijnen was overgetrokken, rukte⁴⁾ hij met ijlmarschen voort (naar) Napels (acc.). 6. De Romeinen, *die* met schrik geslagen⁵⁾ waren, vluchtten (p) *naar alle kanten*.⁶⁾ 7. Ook de burgers van Napels gaven (p) zich over, *daar* ze door hongersnood⁷⁾ gedwongen waren.⁸⁾ 8. Procopius verhaalt, dat de edele koning de uitgehongerde⁹⁾ burgers brood heeft verschaft. 9. Doch aan ieder, *die* brood vroeg, werd slechts een weinig¹⁰⁾ gegeven. 10. Dit geschiedde, opdat de burgers niet zouden sterven tengevolge van (= door) hun gulzigheid.¹¹⁾ 11. Aan de Senatoren gaf (p) hij de vrouwen, *die* gevangen genomen waren, zonder losgeld terug. 12. Zeer vele Romeinen van Apulië en Calabrië gaven (p) zich over, *daar* zij de edelmoedigheid¹²⁾ des konings ondervonden hadden. 13. Justinianus zond (p) daarna Belisarius, *die* teruggeroepen¹³⁾ was, opnieuw naar [in] Italië.

141

includo-si-sum, 3. *insluiten*
auxilia, *hulptroepen*

diripio-ui-reptum, 3. *plunderen*
parco, peperci, temperatum, 3. (met
[dat.], *sparen*)

DE GOTHEN (Vervolg)

1. Doch, *daar* hij over (= dat.) een klein leger stond (praesum),

¹⁾ ingenium. ²⁾ magnus animus. ³⁾ agmen. ⁴⁾ contendo-di-tum. ⁵⁾ percello-cūli-culsum. ⁶⁾ in omnes partes. ⁷⁾ famēs. ⁸⁾ vinco-vici-victum III. ⁹⁾ fame confectus. ¹⁰⁾ paulum. ¹¹⁾ edacitas. ¹²⁾ zie 2. ¹³⁾ revocare.

kon (p) hij Rome, *dat* door de Gothen was ingesloten, niet redden. 2. Hij schreef (p) aan den keizer, *dat* (zijn) soldaten zeer vreesachtig¹⁾ waren. 3. „*Wanneer* zij het geschetter²⁾ der trompetten³⁾ hooren, worden⁴⁾ ze bang⁴⁾ en werpen⁵⁾ ze de wapens neer. 4. Ik hoop, *dat* gij mij spoedig hulptroepen zult zenden.” 5. Des nachts werd (p) Rome, *dat* tevergeefs was verdedigd, door de ontevreden⁶⁾ soldaten overgegeven. 6. *Toen* de Gothen binnentrokken, zagen (p) zij niemand, daar de meeste inwoners waren omgekomen; de overigen (reliqui) waren in (met acc.) de tempels gevlucht, om hun leven te redden. 7. Doch de koning gebod (p) aan zijn soldaten, om de burgers (dat.) te sparen. 8. Totila verliet (p) vervolgens de stad, *toen* ze door de soldaten geplunderd was. 9. Aanstonds herstelde (p)⁷⁾ Belisarius de muren der stad, *die* door den koning was verlaten. 10. Doch, *nadat* Totila teruggekeerd was, bestormde (p) hij Rome opnieuw. 11. *Terwijl* Belisarius naar (in) Lucania (acc.) ging,⁸⁾ achtervolgden (p) de Gothen hem. 12. (In) den hevigen strijd (abl.), *die* bij⁹⁾ Tuscia geleverd is, werden (p) de Romeinen op de vlucht gedreven.¹⁰⁾ 13. *Nadat* Belisarius verslagen was, riep (p) Justinianus hem terug.¹¹⁾

Ablativus absolutus

Regel 12.

Terwijl de Senaat beraadslaagde, werd Sagunte genomen.

Toen de Galliërs verslagen waren, keerde Caesar naar Rome terug.

¹⁾ timīdus (superl. omschrijven). ²⁾ cantus-us. ³⁾ tuba. ⁴⁾ pertimescere = bang worden. ⁵⁾ abicio. ⁶⁾ seditiosus. ⁷⁾ restituo-ūi-ūtum III. ⁸⁾ abeo. ⁹⁾ apud met acc. ¹⁰⁾ fugare. ¹¹⁾ revocare.

Een andere manier, om een bijzin te vertalen, ook door middel van een participium, is de **ablativus absolutus**.

Het voegwoord blijft onvertaald; men plaatst het **onderwerp in den ablativus** en het **gezegde in het participium**, dat met het onderwerp overeenkomt in geslacht, getal en naamval.

Bovenstaande zinnen worden aldus vertaald:

Senatu deliberante, Saguntum captum est.

Gallis profligatis, Caesar Romam rediit.

N.B. In goed Nederlandsch kunnen deze zinnen niet letterlijk worden weergegeven. Toch komen ook in onze taal dergelijke zinsneden voor, b.v.: *IJs en weder dienende* zal Woensdag de wedstrijd plaats hebben.

Wanneer mag men een ablat. absol. gebruiken?

- 1°. er moet een **geschikt participium** bestaan [vgl. het overzicht blz. 160].
- 2°. **het onderwerp van den bijzin mag op geen enkele wijze voorkomen in den hoofdzin.**

142

fugare, op de vlucht drijven subigo-ēgi-actum, 3, onderwerpen
bellum indicō-xi-ctum, den oorlog verklaren

1. *Toen* het leger¹⁾ was opgesteld,²⁾ werd (p) het teeken (tot) den strijd³⁾ gegeven. 2. *Toen* de verraders gedood waren, waren de burgers tevreden. 3. *Terwijl* Xerxes (gen. is.) regeerde, is Themistocles naar (in) Azië (acc.) gegaan (transeo). 4. *Terwijl* gij speelt, zullen wij werken.⁴⁾ 5.) *Toen* de Perzen naderden, hebben de Grieken de Thermopylae (-arum) bezet. 6. *Terwijl* Augustus regeerde,

1) acies, V. 2) instruō-xi-ctum. 3) pugna. 4) studeo.

werden (p) de Romeinen door Arminius verslagen. 7. *Terwijl* de leermeester goed onderwijst, worden de leerlingen bekwaam. 8. *Daar* de Atheners zeer dapper streden, werden (p) de Perzen verslagen. 9. *Toen* de zon opging, vertrok (p) het leger, om de stad te bevrijden. 10. *Daar* onze vriend (het) vraagt, zullen wij het doen. 11. *Daar* de soldaten op de vlucht gedreven waren, hebben de burgers zich overgegeven. 12. *Nadat* geheel Italië onderworpen was, werd (p) de oorlog verklaard aan de Carthagers. 13. *Daar* de Curiatiërs overwonnen waren, maakten (p) de Albanen vrede met¹⁾ de Romeinen. 14. *Toen* Alexander gestorven was, werd (p) Ptolemaeus koning van Egypte. 15. *Nadat* Camillus verdreven was, namen (p) de Galliërs Rome in. 16. *Toen* dit geschied was, riepen (p) de Romeinen hem terug.²⁾ 17. *Daar* de legerplaats door de vijanden was veroverd, vluchtten (p) de soldaten naar (in) de stad (acc.). 18. *Ofschoon* de Romeinen dikwijls door Hannibal waren overwonnen, werd (p) eindelijk Carthago verwoest.

143

invisus, *gehaat*

lucrum, *winst*

suscipio-epi-eptum, *ondernemen*

1. *Sinds* Tarquinius verdreven was, was het koningschap³⁾ (bij) de Romeinen (dat.) gehaat. 2. *Nadat* de Sabijnen overwonnen waren, keerde (p) Tarquinius (naar) Rome (acc.) terug. 3. *Toen* de lente begon,⁴⁾ ondernam (p) Pompeius den oorlog. 4. *Nadat* Cyrus gedood was, vernietigden (p) de Massageten (— ae) het geheele leger der Perzen. 5. *Indien* (onze) vrienden vertrokken zijn, zullen

¹⁾ cum met abl. ²⁾ revocare. ³⁾ potestas regia. ⁴⁾ in eo.

wij volgen. 6. *Daar* de vloot der Perzen door de Grieken was verslagen, keerde (p) Xerxes naar (in) Azië (acc.) terug. 7. *Toen* de Grieken vertrokken waren, verklaarde (p)¹⁾ het orakel, dat Troje niet kon worden ingenomen zonder (sine) de pijlen (abl.) van Hercules. 8. *Terwijl* Menelaüs afwezig was,²⁾ vertrok (p) Helena naar Troje (acc.). 9. *Terwijl* wij door³⁾ de velden wandelden, ging (p) de zon onder. 10. *Toen* uw broer uitging, is mijn vriend aangekomen. 11. *Wanneer* de leermeester onderwijst, zijn goede leerlingen oplettend. 12. *Indien* de oorlog verklaard is, zullen er vele soldaten omkomen. 13. *Nadat* Syracuse door de Romeinen veroverd was, werd (p) Archimedes door een soldaat gedood. 14. *Doordat* die zaak uitgesteld is, zal onze winst groot zijn. 15. *Toen* Rome gesticht was, doodde (p) Romulus zijn broeder. 16. *Terwijl* mijn zuster terugkeerde, is mijn broeder gestorven. 17. *Hoewel* Troje lang belegerd was, wilden de Trojanen zich niet overgeven.

144

imitari, navolgen

obviam ire, te ontmoet gaan

Abl. Abs. en Part. Conj.

1. *Daar* onze soldaten dapper streden, werden (p) de vijanden overwonnen. 2. *Daar* onze soldaten dapper streden, overwonnen (p) zij de vijanden. 3. *Doordat* die zaak uitgesteld is, is zij ons nadeelig geweest. 4. *Doordat* die zaak uitgesteld is, is de winst groot geweest. 5. *Indien* wij de goede voorbeelden nagevolgd hebben, zullen wij geprezen worden. 6. *Indien* hij zijn misdaad bekend heeft, zal hij gestraft worden. 7. *Terwijl* ik naar huis

¹⁾ dico-xi-ctum. ²⁾ absum. ³⁾ per met acc.

terugkeerde, is uw vriend vertrokken. 8. *Terwijl* ik naar huis terugkeerde, ging uw vriend mij (dat.) tegemoet. 9. *Nadat* de soldaten den vijand hadden aangevallen,¹⁾ bevrijdden (p) zij de stad. 10. Gij hebt slecht gehandeld, *daar* gij mijn raad hebt versmaad.²⁾ 11. De burgers vluchtten, *toen* het leger aangekomen was. 12. *Nadat* (er) een aanval gedaan was, werd (p) de stad veroverd. 13. *Toen* de veldheer deze woorden had gesproken, doodden (p) de soldaten hem. 14. *Terwijl* ik wandelde, zag (p) ik een landman, *die* de akkers beploegde. 15. Alexander gaf (p), *toen* hij stierf, zijn ring aan zijn vriend. 16. *Toen* Alexander gestorven was, hebben zijn vrienden hem begraven.

145

coniuratio, samenzwering
detego-xi-ctum, ontdekken

in vincula conicere, in de gevangenis
paupertas, armoede [werpen

DE GOTHEN (*Vervolg*)

1. Wij weten, dat Belisarius, de veldheer van Justinianus, door koning Totila verslagen is. 2. *Toen* de nederlaag aan den keizer was geboodschapt, werd (p) de ongelukkige veldheer terruggeroepen.³⁾ 3. *Daar* er een samenzwering ontdekt was, beval (p) Justinianus, dat (ut) hij in de gevangenis zou geworpen worden. 4. Sommige geschiedschrijvers verhalen, dat hij in de grootste armoede gestorven is. 5. *Terwijl* Totila regeerde, zonden (p) de Romeinen gezanten naar (ad) Justinianus (acc.), opdat hij Italië zou bevrijden. 6. Germanus, *die* veldheer geworden was, vertrok (p), *nadat* (er) een ontzaglijk leger was uitgerust. 7. *Toen* Sicilië veroverd was, stierf (p) Germanus, dien (dat.)

¹⁾ adorior, adortus sum. ²⁾ aspernari. ³⁾ revocare.

Narses opvolgde (p)¹⁾ 8. Iedereen weet, dat hij een voortreffelijk veldheer geweest is, ofschoon hij van (a) de natuur (abl.) een zwak²⁾ lichaam had ontvangen. 9. *Terwijl* de veldheer langs³⁾ de kust⁴⁾ trok,⁵⁾ hoorde (p) hij, dat de Gothen de legerplaats bij (ad) Rome (acc.) hadden opgeslagen. 10. *Daar* hij den oorlog wilde beslissen,⁶⁾ trok (p) hij aanstonds (naar) Rome (acc.). 11. *Toen* de zon opging, stelden⁷⁾ (p) beide aanvoerders hun leger⁸⁾ op, om aanstonds den strijd te kunnen beginnen. 12. Narses inspecteerde (p)⁹⁾ het leger, *toen* de zon was opgegaan. 13. *Terwijl* hij gouden sieraden¹⁰⁾ en kostbare geschenken aan de soldaten toonde, spoorde (p) hij hen aan, om dapper aan te vallen.¹¹⁾

146

antea, vroeger, te voren
nondum, nog niet

induo-ui-ūtum. aantrekken, omhangen
lorīca, pantser, harnas
provocare, uitdagen

DE GOTHEN (Vervolg)

1. *Toen* beide legers¹²⁾ waren opgesteld,¹³⁾ aanschouwden (p) de soldaten een schouwspel, zooals¹⁴⁾ zij nooit te voren hadden gezien. 2. Daar de hulptroepen nog niet waren aangekomen, wilde (p) Totila de aandacht¹⁵⁾ der vijanden afleiden,¹⁶⁾ om tijd¹⁷⁾ te winnen.¹⁷⁾ 3. Omhangen met een gouden pantser reed¹⁸⁾ hij vóór¹⁹⁾ het leger der vijanden *heen en weer*²⁰⁾. 4. *Terwijl* hij met de grootste snelheid

1) succedo-ssi-ssum III. 2) debilis. 3) per. 4) ora. 5) contendere. 6) conficio.
7) instruo-xi-ctum. 8) acies. 9) lustrare. 10) ornamentum. 11) aggredior.
12) acies. 13) instruo-xi-ctum. 14) quale. 15) animus (meerv.). 16) avertēre.
17) moram interponere. 18) equitare. 19) ante met acc. 20) ultro citroque.

voortrende,¹⁾ slingerde²⁾ hij zijn speer *in de lucht*³⁾ en ving⁴⁾ haar (weer) op. 5. Eindelijk kwam (p) een bode tot (ad) den koning (acc.), om hem te zeggen, dat de hulptroepen aangekomen waren. 6. *Toen* dit geschied was, daagde (p) Totila den dapperen Alboïnus, een aanvoerder der ruiters, uit, om met (cum) hem (refl.) te strijden. 7. „Val aan,⁵⁾ indien gij wilt, en *neem de proef*,⁶⁾ wie⁷⁾ van ons de dapperste⁸⁾ is” (conj.). 8. *Toen* de koning aldus gesproken had, kon (p) Alboïnus zich *niet meer*⁹⁾ bedwingen¹⁰⁾ 9. Hij hoopte, dat het gouden harnas des konings zijn buit zou worden. 10. Derhalve gaf¹¹⁾ (p) hij tegen¹²⁾ het bevel van Narses zijn paard de sporen,¹³⁾ en rende (p)¹⁴⁾ op¹⁵⁾ den koning (in), *terwijl* hij de lans voor¹⁶⁾ zich uithield. 11. *Daar* de koning dit zag, *hield* (p)¹⁷⁾ hij zijn paard *in*, en wachtte.¹⁸⁾ 12. *Toen* de aanvoerder naderde, ontweek (p)¹⁹⁾ hij hem, zoodat (ut) de ruiter zijn tegenstander niet kon treffen.²⁰⁾ 13. *Terwijl* allen toezagen,²¹⁾ wendde (p) Totila zijn paard en achtervolgde (p) Alboïnus. 14. Allen, *die* het zagen, schreeuwden (p) luid (magna voce).

147

transfigo-xi-xum 3, doorboren

ultimus, laatste

DE GOTHEN (Vervolg)

1. De ruiters, *die* het gevaar bemerkten, spoorden²²⁾ (p) hun paarden aan, om hun veldheer te verdedigen. 2. *Toen*

¹⁾ provolare. ²⁾ emitto. ³⁾ sublime. ⁴⁾ excipio-cepi-ceptum. ⁵⁾ aggredior. ⁶⁾ experior. ⁷⁾ uter. ⁸⁾ comparatief. ⁹⁾ iam non. ¹⁰⁾ continēre. ¹¹⁾ subdodidi-ditum. ¹²⁾ contra. ¹³⁾ calcar-is, o. ¹⁴⁾ irruo-ui. ¹⁵⁾ in met acc. ¹⁶⁾ voor zich uith. = prae se obicere (obicio). ¹⁷⁾ sustineo-ui. ¹⁸⁾ exspectare. ¹⁹⁾ evitare. ²⁰⁾ percutio III. ²¹⁾ inspectare. ²²⁾ incitare.

toonde (p) Totila, dat hij (se) een edel man was. 3. *Terwijl* hij zijn vijand achtervolgde, draaide (p)¹⁾ hij de lans om¹⁾, daar hij hem niet wilde dooden. 4. *Terwijl* de overigen²⁾ toesnelden,³⁾ stiet (p)⁴⁾ hij Alboïnus van⁵⁾ het paard. 5. *Terwijl* deze daar lag, keerde (p) Totila, *terwijl* allen zijn edelmoedigheid⁶⁾ bewonderden, naar (ad) de zijnen (acc.) terug. 6. *Nadat* het teeken tot den aanval was gegeven, vielen (p) de Gothen aan. 7. Zeer hevig was hun aanval, zeer groot hun dapperheid; Narses zelf, die hen zag, *terwijl* zij streden, zeide: „Ik geloof, dat hun dapperheid grooter is dan van mijn soldaten.” 8. Doch, *nadat* de ruiters waren teruggeslagen,⁷⁾ weken⁸⁾ (p) de Gothen terug.⁸⁾ 9. Dapperheid kon hun (p) niet baten,⁹⁾ daar de menigte vijanden onzaglijk was. 10. Narses, *die* de dapperheid van Totila had bewonderd, beval (p) aan zijn soldaten, om den koning (dat.) der Gothen te sparen. 11. Doch de edele vorst viel (p) stervend (neer), doorboord door een speer. 12. *Daar* de nacht inviel,¹⁰⁾ kon (p) Narses de Gothen, *nadat* zij verslagen waren, niet achtervolgen. 13. *Toen* die schitterende¹¹⁾ overwinning aan de burgers was gebodschapt, werden (p) de poorten van Rome voor den overwinnaar geopend. 14. *Daar* Totila gestorven was, werd (p) Teja koning. 15. Hij was (p) de laatste koning der Gothen; wij weten, dat hij met buitengewone¹²⁾ dapperheid gestreden heeft.

1) converto-i-sum III. 2) ceteri. 3) advolare. 4) deicio, deieci, deiectum. 5) ex met abl. 6) magnus animus. 7) repello, reppuli, repulsum III. 8) recedossi-ssum 9) prosum. 10) intervenio. 11) clarus. 12) eximius.

alloquor-cutus sum III, toespreken
 includo-si-sum III, insluiten

intereo, te gronde gaan
 descendo-di-sum III, neerdalen

DE GOTHEN (Vervolg).

1. Een geschiedschrijver verhaalt, dat Teja aldus de Gothen (acc.) heeft toegesproken: „Mannen,” zeide hij, „daar het leger verslagen is, zal het rijk der Gothen te gronde gaan. 2. Wie van u wil zich den keizer onderwerpen? 3. Hij ga heen;¹⁾ ik wil hem niet weerhouden.²⁾ 4. Ik echter, *die* uw koning geworden ben, wil strijden, niet om te overwinnen, maar om te sterven.” 5. Doch hij zag (p), dat niemand wilde heengaan. 6. *Nadat* hij dit gezegd had, trok (p) hij zijn zwaard, en zeide: „Laten wij strijden en sterven!” 7. Narses hoorde (p), dat de legerplaats der Gothen bij³⁾ den Vesuvius was opgeslagen. 8. *Nadat* de soldaten verzameld⁴⁾ waren, vertrok (p) hij, om *slag te leveren*.⁵⁾ 9. *Toen* de Gothen waren ingesloten, vielen (p) de soldaten van Narses aan. 10. *Ofschoon* zij met de grootste dapperheid streden, werd (p) elke aanval afgeslagen.⁶⁾ 11. Eindelijk, *toen* alle proviand⁷⁾ was verbruikt,⁸⁾ daalden (p) de Gothen neer in⁹⁾ de vlakte,¹⁰⁾ om allen te sterven. 12. Voorop¹¹⁾ ging Teja, *terwijl* de overigen volgden. 13. Niemand, *die* (hem) aanviel, ontsnapte¹²⁾ (aan) den dood¹³⁾; met zijn geweldige¹⁴⁾ strijdbijl¹⁵⁾ doodde hij iedereen, *die* naderde. 14. *Daar* zijn schild door vele speren¹⁶⁾ doorboord was, bracht (p)¹⁷⁾

¹⁾ abeo. ²⁾ retineo. ³⁾ ad met acc. ⁴⁾ congregare. ⁵⁾ proelium committere.
⁶⁾ propulsare. ⁷⁾ comeatus-us. ⁸⁾ consumo-mpsi-mptum. ⁹⁾ in met acc.
¹⁰⁾ campus. ¹¹⁾ princeps. ¹²⁾ effugio. ¹³⁾ accus. ¹⁴⁾ ingens. ¹⁵⁾ securis.
¹⁶⁾ iaculum. ¹⁷⁾ afferro.

zijn schildknaap¹⁾ hem een ander. 15. Toen werd (p) hij getroffen,²⁾ en stortte (p) hij neer.³⁾ 16. Omdat Narses de overige Gothen (dat.) verlangde te sparen, stond (p) hij hun toe, om af te trekken.⁴⁾ 17. Slechts weinigen waren (er nog) over.⁵⁾ Dit was (p) het roemrijk⁶⁾ einde⁷⁾ van de heerschappij der Gothen.

Batavi-orum, *Batavieren*

nascor, natus sum III, *geboren worden*

CLAUDIUS CIVILIS

1. Ieder onzer is de geschiedenis des vaderlands dierbaar. 2. Wij weten, dat de Betuwe⁸⁾ de woonplaats⁹⁾ is geweest van de Batavieren, wier dapperheid wij niet genoeg kunnen bewonderen. 3. Ook weten wij, dat dit eiland, gelegen (situs) tusschen¹⁰⁾ twee¹¹⁾ rivieren, zeer vruchtbaar is. 4. Tacitus, een Romeinsch schrijver, verhaalt, dat Julius Paulus en Claudius Civilis de voornaamsten der Batavieren geweest zijn. 5. Beiden waren mannen, *die* (uit) een edel geslacht¹²⁾ waren geboren. 6. Van dezen is de eene (alter), *daar* hij door een verrader was beschuldigd, door de Romeinen gedood. 7. Nadat de ander (alter) gevangen genomen was, werden (p) hem de boeien aangelegd.¹³⁾ 8. Toen is Claudius naar Rome (acc.) overgebracht,¹⁴⁾ om veroordeeld te worden. 9. Voortdurend¹⁵⁾ groeide¹⁶⁾ zijn haat jegens de Romeinen, door wie zijn volk werd onderdrukt.¹⁷⁾ 10. Wij weten, dat hij slechts één (unus) oog had (p).

¹⁾ armiger. ²⁾ percutio-ssi-ssum. ³⁾ cado. ⁴⁾ abeo. ⁵⁾ supersum. ⁶⁾ gloriosus. ⁷⁾ exitus. ⁸⁾ Batavia. ⁹⁾ sedes, is (meerv.). ¹⁰⁾ inter, met acc. ¹¹⁾ duo. ¹²⁾ abl. ¹³⁾ inicio, inieci, iniectum. ¹⁴⁾ transfero. ¹⁵⁾ perpetuo. ¹⁶⁾ passief van augeo. ¹⁷⁾ opprimo, oppressi-ssum III.

11. Maar hij *was blijde*,¹⁾ dat hij (se) daardoor zeer gelijk was aan Hannibal en Sertorius, die zeer verbitterde²⁾ vijanden van den Romeinschen staat. 12. Hij was echter ook aan beide veldheeren gelijk in (abl.) haat jegens het Romeinsche volk en in dapperheid (abl.). 13. Toen hij teruggekeerd was, *bereidde* (p) hij een opstand³⁾ *voor*,³⁾ om de Romeinen te verdrijven. 14. *Nadat* des nachts verscheidene stammen waren bijeengeroepen,⁴⁾ werd (p) het plan van Claudius geopenbaard.⁵⁾ 15. Toen zeide (p) Claudius hun, dat hij (se) het vaderland wilde bevrijden van (a) de Romeinen.

150

opprobrium, *smaad*

dilabor, dilapsus sum 3, *vervallen*

CLAUDIUS CIVILIS (*Vervolg*)

1. „Mannen”, zeide hij, „wij zullen niet dulden, dat ons volk met *smaad* wordt bejegend (afficio). 2. Ik weet, dat de Romeinen door onze dapperheid zullen overwonnen worden. 3. Wij allen willen liever sterven, dan de Romeinen (dat.) dienen!”⁶⁾ 4. Toen sloegen (p)⁷⁾ allen, *die aanwezig waren*⁸⁾, met de lansen (op) de schilden (acc.), en (= *que*) zij zeiden (p), dat zij (se) met (cum) hem zouden uittrekken.⁹⁾ 5. *Toen* dit geschied was, werd (p) het Romeinsche leger verslagen, en werden (p) vele steden ingenomen. 6. Wij weten echter, dat Xanten niet veroverd is. 7. De roem van die overwinning, *die* door de Bataven was behaald, veroorzaakte (p)¹⁰⁾ bij (dat.) alle inwoners van geheel Gallië zeer groote vreugde. 8. Toen hoorden (p) zij, dat een groot

¹⁾ bl. zijn = gaudeo. ²⁾ infestus. ³⁾ seditionem facere. ⁴⁾ convocare. ⁵⁾ patefacio-feci-factum. ⁶⁾ obsequor illi. ⁷⁾ percutio-ssi-ssum. ⁸⁾ vertalen door praesum. ⁹⁾ exeo. ¹⁰⁾ affero.

deel van het Capitolium door een hevigen brand verwoest was. 9. Zij meenden, dat daardoor de toorn der goden werd aangeduid.¹⁾ 10. Wij weten, dat drie²⁾ Galliërs *aan het hoofd hebben gestaan van*³⁾ het leger (dat.), van wie Sabinus de ijdelste⁴⁾ was. 11. Want hij meende, dat hij (se) een afstammeling⁵⁾ was van Caesar, dien beroemden veldheer. 12. Claudius had gezworen, dat hij (se) zijn haar⁶⁾ niet zou scheren,⁷⁾ voordat⁸⁾ Xanten genomen zou zijn (conj.). 13. *Toen* die legerplaats in (abl.) een hevigen strijd genomen was, werd (p) de bezetting neergehouden.⁹⁾ 14. Ofschoon de naam van Claudius zeer beroemd geworden was, is echter (tamen) zijn macht spoedig vervallen. 15. Want wij weten, dat dikwijls door tweedracht de grootste dingen (res) vernietigd worden.¹⁰⁾

151

ibi, daar (v. plaats)

convocare, *bijeenroepen*

ulciscor; ultus sum, 3, *wreken*

parare, *bereiden, voorbereiden*

HERCULES

1. Wij weten, dat het leven van niemand beroemder is geweest, dan van Hercules¹¹⁾ 2. Toen die dappere man op zekeren dag in (in met acc.) een landstreek van Afrika gekomen was, bleef (p) hij daar, omdat hij zijn reis niet wilde voortzetten.¹²⁾ 3. De bewoners¹³⁾ van het land, waarin¹⁴⁾ hij sliep, waren niet grooter (dan) een vuist.¹⁵⁾ 4. Zij hadden zeer kleine¹⁶⁾ bijlen, waarmede zij korenhalmen¹⁷⁾ konden

¹⁾ significare. ²⁾ tres. ³⁾ praesum. ⁴⁾ vanus. ⁵⁾ ex stirpe. ⁶⁾ coma.
⁷⁾ tondeo. totondi, tonsum. ⁸⁾ priusquam. ⁹⁾ caedo, cecidi, caesum.
¹⁰⁾ dissolvo-vi-lutum. ¹¹⁾ Hercules-is. ¹²⁾ pergere. ¹³⁾ incola. ¹⁴⁾ in met abl.
¹⁵⁾ pugnus. ¹⁶⁾ exiguus. ¹⁷⁾ culmus.

omhakken.¹⁾ 5. Eierschalen²⁾ waren hun woningen.³⁾ 6. Zij hoorden (p), dat hun huizen door Hercules vernield⁴⁾ waren. 7. Aanstonds werden (p) hun soldaten bijeengeroepen, om de misdaad te wreken. 8. Toen alles (onz.m.) voorbereid was, spoorde (p) de koningin de soldaten aan,⁵⁾ om niet te vluchten. 8. „Soldaten, zeide zij, laten we dapper aanvallen. 9. De snoodaard,⁶⁾ door wiens geweld zeer velen onzer ongelukkig zijn geworden, zal sterven. 10. Hij zal niet ongestraft⁷⁾ heengaan. 11. Dat zullen wij niet dulden.” 12. *Terwijl* boogschutters⁸⁾ zijn beide voeten bestormden (adorior), werd (p) zijn hoofd door een menigte slingeraars⁹⁾ belegerd. 13. *Terwijl* dit geschiedde, stond (p) Hercules op. 14. *Toen* hij het tooneel¹⁰⁾ aanschouwd had,¹¹⁾ pakte (p)¹²⁾ hij het heele leger in zijn mantel (abl.) en keerde (p) lachend naar huis terug.

1) caedĕre. 2) ovi testa, ae. 3) domus. 4) deleo-ēvi-ētum. 5) adhortari. 6) homo scelestus. 7) impunitus. 8) sagittarius. 9) funditor. 10) spectaculum. 11) conspicari. 12) condo-dīdi-dītum.

Nominativus cum infinitivo

1. Het schijnt, dat de burgers de stad hebben overgegeven. (De burgers schijnen de stad te hebben overgegeven).
2. Het schijnt, dat gij braaf zijt. (Gij schijnt braaf te zijn).
3. Het schijnt, dat hij zal komen. (Hij schijnt te zullen komen).
4. Het scheen, dat zijn moeder zou komen. (Zijn moeder scheen te zullen komen).

In het Nederlandsch wordt het werkwoord *schijnen* dikwijls onpersoonlijk gebruikt. Het Latijnsche werkwoord *videri* mag echter slechts **persoonlijk** gebruikt worden. Bovenstaande zinnen moeten daarom eerst worden omgezet, en aldus vertaald:

1. De burgers schijnen de stad te hebben overgegeven. *Cives videntur urbem tradidisse.*
2. Gij schijnt braaf te zijn. *Vidēris probus esse.*
3. Hij schijnt te zullen komen. *Videtur venturus esse.*
4. Zijn moeder scheen te zullen komen. *Mater eius videbatur ventura esse.*

N.B. Het naamw. gezegde, de infin. enz. moeten zooveel mogelijk met het onderwerp overeenkomen in geslacht, getal en naamval.

Wanneer mag men den nom. cum inf. gebruiken?

1e. na *videri*, *schijnen*

- 2e. na de ww.: *dicor*, men zegt, dat ik..., men verhaalt, dat ik...,
existimor }
putor } men meent, dat ik...
fertur, *feruntur* } men verhaalt, dat hij...,
traditur, *traduntur* } " " dat zij...

Deze werkwoorden worden op dezelfde wijze behandeld als *videri*.

Bijvoorbeeld:

Men zegt, dat hij braaf is. (Hij wordt gezegd braaf te zijn).

Dicitur probus esse.

Men verhaalt, dat hij gestorven is. (Hij wordt verhaald gestorven te zijn).

Traditur mortuus esse

Men verhaalt, dat Carthago verwoest is. (Carth. wordt verhaald verwoest te zijn).

Carthago dicitur deleta esse.

152

1. Het schijnt, dat Caesar de stad heeft verwoest.
2. Het schijnt, dat de Galliërs door Caesar verslagen zijn.
3. Het schijnt, dat de soldaten de stad hebben ingenomen.
4. Het schijnt, dat de stad door de soldaten is ingenomen.
5. Het schijnt, dat mijn zuster vertrokken is.
6. Het schijnt, dat deze knapen zullen vertrekken.
7. Het scheen, dat zijn zusters zouden vertrekken.
8. Het scheen, dat de burgers de stad zouden overgeven.
9. Het scheen, dat de stad door de burgers zou overgegeven worden.
10. Het scheen, dat alle steden door den vijand waren ingenomen.
11. Het schijnt, dat de vijanden de stad hebben bestormd (aggredior).
12. Het scheen, dat de vijanden de stad hadden bestormd.
13. Het schijnt, dat de vijanden de stad zullen bestormen.
14. Het scheen, dat de vijanden de stad zouden bestormen.
15. Het schijnt, dat zijn zuster gekomen is.
16. Het scheen, dat zijn zuster gekomen was.
17. Het schijnt, dat zijn zusters zullen komen.
18. Het schijnt, dat ik gedwaald heb.
19. Het scheen, dat gij (meerv.) zoudt gaan.
20. Het scheen, dat gij heengegaan waart.
21. Het schijnt, dat zijn misdaad zeer groot geweest is.
22. Het schijnt, dat de Galliërs zeer dapper geweest zijn.
23. Het schijnt, dat Cleopatra koningin van Egypte geweest is.
24. Het schijnt, dat zijn zuster spoedig sterven zal.
25. Het schijnt, dat gij zeer braaf zijt geweest.
26. Het scheen, dat die knaap gestraft zou worden.

1. Men zegt, dat Rome, die beroemde stad, door Romulus is gesticht. 2. Men verhaalt, dat de soldaten den veldheer hebben gedood. 3. Men zegt, dat Caesar door zijn vrienden gedood is. 4. Men verhaalt, dat Numa Pompilius een zeer goed koning geweest is. 5. Men zegt, dat Fabius Rome heeft gered. 6. Het scheen, dat Hannibal niet kon overwonnen worden. 7. Men verhaalt, dat Athene¹⁾ door Sulla ingenomen is. 8. Men zeide, dat Caius een zeer beroemd redenaar was geworden. 9. Men verhaalt, dat de Romeinen den vrede niet hebben willen vragen, ofschoon zij dikwijls verslagen waren. 10. Vroeger meende men, dat de aarde een schijf²⁾ was. 11. Men zeide, dat zeer vele steden van Italië door den geweldigen storm verwoest waren. 12. Men zegt, dat de geschiedenis, die hij verhaald heeft, niet waar is. 13. Men zegt, dat Homerus een tijdgenoot van Lycurgus is geweest. 14. Het schijnt echter, dat deze meening valsch³⁾ is. 15. Men zegt, dat Romulus, de stichter van Rome, tot (ad) de goden (acc.) is overgegaan.⁴⁾ 16. Men verhaalt, dat Alexander voor (dat.) zijn paard Bucephalus een lijkdienst⁵⁾ heeft gehouden.⁵⁾ 17. Men zegt, Chilo van (prae met abl.) vreugde gestorven is, daar zijn zoon overwinnaar te Olympia was. 18. Hij zegt, dat (zijn) zuster gekomen is.

¹⁾ Athenae-arum. ²⁾ orbis. ³⁾ falsus. ⁴⁾ transeo. ⁵⁾ een l. h. exsequias ducëre.

DE LANGOBARDEN (Langobardi-orum)

1. *Toen* Justinianus gestorven was, werd (p) Justinus keizer van Byzantium. 2. Het schijnt, dat hij het rijk niet goed heeft bestuurd. 3. Ook zegt men, dat Sophia, zijn echtgenoot, een onverstandige vrouw was (p). 4. *Terwijl* Justinus regeerde, werd (p) Narses, de overwinnaar der Gothen, beschuldigd,¹⁾ dat²⁾ hij zijn plicht verwaarloosde³⁾. 5. Men verhaalt, dat Sophia den ouden⁴⁾ veldheer een spinrokken⁵⁾ stuurde (p),⁶⁾ om hem te bespotten. 6. *Daar* Narses diep⁷⁾ beleedigd was, legde (p) hij zijn ambt⁸⁾ neer.⁹⁾ 7. Men verhaalt, dat hij (tot) den bode gezegd heeft: „Ga heen, en zeg aan uw meesteres,¹⁰⁾ dat ik een draad¹¹⁾ zal spinnen,¹²⁾ dien zij niet zal kunnen ontwarren.”¹³⁾ 8. Men zegt, dat vervolgens door hem een bode naar (ad) Alboinus (acc.), koning der Langobarden, gezonden is. 9. *Toen* deze aangekomen was, zeide hij: „De veldheer Narses boodschapt, dat gij kunt komen.” 10. *Toen* de bode gesproken had, besloot (p) Alboinus in (in met acc.) Italië binnen te dringen. 11. Het schijnt, dat de Langobarden zeer dappere mannen geweest zijn. 12. *Toen* zij oorlog voerden met (cum) naburige stammen, vroegen (p) zij hulp van¹⁴⁾ de godin Freja. 13. De Langobarden geloofden, dat Freja de echtgenoot was van Wodan, den machtigsten aller goden. 14. *Toen* deze op zekeren dag ontwaakt was, zag (p) hij op¹⁵⁾ de aarde menschen, wier hoofdhaar¹⁶⁾ zeer lang was.

1) insimulare. 2) quod met conj. 3) neglegēre. 4) senex. 5) colus, us.
6) mitto. 7) gravis. 8) magistratus, us. 9) depono-sui-situm. 10) domina.
11) filum. 12) neo, nevi, netum. 13) expedire. 14) a met abl. 15) in met abl.
16) coma, ae.

praesertim, vooral

indutiae, arum, wapenstilstand bellum inferre, den oorlog aandoen

DE LANGOBARDEN (Vervolg)

1. Men zegt, dat Wodan hun daarom den naam Langobarden (acc.) heeft gegeven. 2. Toen Freja dit hoorde (plusqf.), zeide zij: „Gij hebt hun een naam gegeven, geef hun (nu) ook de overwinning op de vijanden.” 3. En zoo geschiedde (p) het. 4. Men verhaalt, dat Audoinus koning der Langobarden is geweest. 5. *Terwijl* hij regeerde, is er een oorlog ontstaan met (cum) de Gepiden,¹⁾ met (cum) wie zij vroeger dikwijls hadden gestreden. 6. Men verhaalt, dat beide legers vluchtten (p). 7. Daar geen van beide koningen de vluchtende soldaten kon tegenhouden,²⁾ werd (p) er een wapenstilstand gesloten (facio). 8. De geschiedschrijvers verhalen, dat later aan de Gepiden opnieuw de oorlog is aangedaan. 9. *Terwijl* beide legers dapper streden, werd (p) Thorismodus, de zoon van Thorisindus, gedood door Alboinus, die de zoon was van den koning der Langobarden. 10. Het schijnt, dat daarna de Gepiden gevlucht zijn, *nadat* een zeer groot deel van (hun) leger was neergeveld.³⁾ 11. Toen de Langobarden waren teruggekeerd, zeiden (p) zij tot (dat.) hun koning: „Gij hebt zelf gezien, dat uw zoon dapper heeft gestreden. 12. Het schijnt, dat vooral door zijn hulp de overwinning is behaald. 13. Sta hem thans toe, om met (cum) u *aan tafel te zitten*.”⁴⁾ 14. Doch de koning, *die* het gebruik⁵⁾ der voorvaderen⁶⁾ wilde handhaven,⁷⁾ zeide: Gij allen

¹⁾ Gepidus. ²⁾ retinēre. ³⁾ caedo, cecīdi, caesum illi. ⁴⁾ cenare. ⁵⁾ mos. ⁶⁾ maiores, um. ⁷⁾ retinere.

weet, dat ik dit niet zal toestaan, voordat¹⁾ de koning van een vreemd²⁾ volk hem wapens heeft gegeven (perf. conj.).

156

cingo, cinxi, cinctum, omgorden

benignus, welwillend

sedeo, sedi, sessum, zitten

cogitare, bedenken

ludere, bespotten

DE LANGOBARDEN (Vervolg)

1. Toen ging (p) Alboïnus heen, om wapenen *van een vreemden koning*³⁾ te ontvangen. 2. Hij ging⁴⁾ (p) (naar) koning Thorisindus (acc.), *terwijl* een schare⁵⁾ jongelingen (hem) vergezelde.⁶⁾ 3. Toen hij aldaar⁷⁾ aangekomen was, zeide hij: „O koning, ik verzoek⁸⁾ u (acc.) om mij met het zwaard te omgorden.” 4. Thorisindus, *die* steeds de dapperheid van Alboïnus bewonderd had, ontving (p)⁹⁾ hem welwillend, en noodigde (p) hem uit ten (ad) maaltijd. 5. Toevallig zat Alboïnus (op) dezelfde plaats,¹⁰⁾ waar¹¹⁾ vroeger de zoon des konings gezeten had, *die* door Alboïnus zelf was gedood. 6. Het schijnt, dat de koning, dit¹²⁾ bedenkende, zijn smart niet heeft kunnen bedwingen.¹³⁾ 7. Toen de Gepiden dit gezien hadden, begonnen (p) zij de Langobarden te bespotten. 8. Men zegt, dat daarna een der (ex) Langobarden (abl.) gezegd heeft: „Waarom bespot gij ons? 9. Gaat naar (in) het (slag)veld (acc.); daar liggen de beenderen uwer broeders, *die* door ons gedood zijn.” 10. Het schijnt, dat de Gepiden vervolgens de zwaarden hebben getrokken, om den smaad te wreken. 11. Men zegt, dat de koning opsprong¹⁴⁾ (p) om den twist¹⁵⁾ bij te

¹⁾ priusquam. ²⁾ externus. ³⁾ ab alienigēna rege. ⁴⁾ adeo. ⁵⁾ manus, us. ⁶⁾ comitari. ⁷⁾ eo. ⁸⁾ rogare. ⁹⁾ recipio, recepi, receptum. ¹⁰⁾ abl. ¹¹⁾ quo. ¹²⁾ onz. meerv. ¹³⁾ teneo. ¹⁴⁾ exsilio-uit. ¹⁵⁾ rixa.

leggen.¹⁾ 12. Want hij meende, dat *zulk een*²⁾ strijd niet roemvol zou zijn. 13. *Toen* de maaltijd was beëindigd,³⁾ gaf (p) de koning aan Alboïnus de wapenen van zijn zoon. 14. Groot was de blijdschap van Audoinus; want deze vreesde, dat zijn zoon niet terug zou keeren.

157

auxiliari, *helpen*
diu, (bijw.) *lang*

frustra (bijw.), *tevergeefs*
statuo-ui-utum III, *besluiten*

DE LANGOBARDEN (*Vervolg*)

1. Men verhaalt, dat Alboïnus, *toen* hij later koning was geworden, het rijk der Gepiden heeft vernietigd. 2. *Terwijl* andere stammen (hem) hielpen, versloeg (p) hij de Gepiden, zoodat (ut) bijna het geheele volk omkwam. 3. *Nadat* hij vervolgens naar⁴⁾ Italië vertrokken was, nam (p) hij zeer vele steden in. 4. Men verhaalt, dat Pavia lang en dapper door de burgers verdedigd is. 5. *Nadat* de Langobarden tevergeefs de stad hadden aangevallen, besloot (p) de koning haar te belegeren. 6. Hij zwoer, (p) dat hij (se) alle burgers zou dooden, *als* de stad was ingenomen. 7. Eindelijk gaven (p) de burgers, door honger overwonnen, de stad aan de vijanden over. 8. *Terwijl* de Langobarden de stad binnentrokken, vluchtten (p) de burgers in (in) hun huizen (acc.) 9. Men verhaalt, dat het paard van Alboïnus, toen hij Pavia binnentrok, gevallen is. 10. Het scheen, dat het dier door een *hoogere*⁵⁾ *macht*⁵⁾ werd weerhouden⁶⁾, daar het niet wilde opstaan. 11. Toen zeide een aanvoerder der Langobarden: „O koning, gij hebt gezworen, dat alle burgers zouden sterven; schenk⁷⁾

¹⁾ dirimere. ²⁾ talis. ³⁾ perago-egi-actum. ⁴⁾ in met acc. ⁵⁾ numen (-inis) divinum. ⁶⁾ retinere. ⁷⁾ do, dedi, datum I.

- hun vergiffenis,¹⁾ en gij zult de stad kunnen binnentrekken.”
 12. Men zegt, dat de koning vergiffenis geschonken heeft.
 13. Aanstonds stond (p) het paard op.

158

ultimus, de laatste

nubo, nupsi, nuptum 3, (met
 [dat.), huwen (v. d. vrouw)

convivium instruo-xi-ctum 3, een
 [feestmaal aanleggen

inceptum perficio, een plan uit-
 [voeren

DE LANGOBARDEN (Vervolg)

1. Wij weten, dat Rosamunda, de dochter van den laatsten koning der Gepiden, huwde (p) (met) Alboïnus (dat.). *Nadat* de overwinning door de Langobarden was behaald, legde (p) Alboïnus een feestmaal aan. 3. De koning, *door den wijn beneveld*²⁾, beval (p), dat de koningin geroepen werd³⁾. 4. Men zegt, dat hij haar wijn aanbood (p) in⁴⁾ een beker,⁵⁾ *die* gemaakt was uit⁶⁾ den schedel⁶⁾ haars vaders. 5. De koningin wist, dat Alboïnus (haar) vader met eigen⁷⁾ hand had gedood. 6. Het scheen, dat zij den smaad niet gevoelde⁸⁾; doch nadat zij heengegaan was, zwoer (p) zij, dat zij (se) den dood haars vaders zou wreken. 7. Om haar plan uit te voeren, verbond (p)⁹⁾ zij zich met¹⁰⁾ den wapendrager¹¹⁾ des konings. 8. Het scheen, dat deze de heerschappij over de Langobarden wilde bemachtigen.¹²⁾ 9. Men verhaalt, dat de koningin op zekeren dag het vertrek¹³⁾ binnenging, (p) waarin Alboïnus sliep. 10. *Nadat* alle wapenen waren weggenomen,¹⁴⁾ *bond* (p)¹⁵⁾ zij zijn zwaard *vast* aan zijn bed.¹⁶⁾ 11. Toen aldus alles voorbereid¹⁷⁾ was, trad (p)

¹⁾ venia. ²⁾ ebrius. ³⁾ arcesso III. ⁴⁾ in met abl. ⁵⁾ poculum. ⁶⁾ e calva.
⁷⁾ suus. ⁸⁾ percipio. ⁹⁾ coniungo-nxi-nctum. ¹⁰⁾ cum. ¹¹⁾ armiger-eri. ¹²⁾ oc-
 cupare. ¹³⁾ cubiculum. ¹⁴⁾ aufero. ¹⁵⁾ alligare. ¹⁶⁾ ad lectum. ¹⁷⁾ parare.

de wapendrager binnen, om den koning te dooden. 12. Toen Alboïnus ontwaakte (plusqf.),¹⁾ sprong (p)²⁾ hij op, om zijn zwaard te grijpen. 13. Toen begreep (p) hij, dat hij (se) door zijn echtgenoot verraden was³⁾ 14. Men verhaalt, dat hij zich nog *eenigen tijd*⁴⁾ met een voetbank⁵⁾ heeft verdedigd.

159

concīdo, concīdi, *neerstorten*
percutio-ssi-ssum 3, *treffen*
bibō, bibi 3, *drinken*

poculum, *beker*
misceo, miscui, mixtum, *mengen*
venenum, *vergif*

DE LANGOBARDEN (*Vervolg*)

1. Doch eindelijk stortte (p) hij neer, getroffen door het zwaard van zijn vijand. 2. Helmichis, de wapendrager,⁶⁾ meende, dat hij (se) koning zou worden. 3. Doch het schijnt, dat de Langobarden den moordenaar⁷⁾ des konings hebben ontdekt.⁸⁾ 4. Men zegt, dat hij met (cum) de koningin (naar) Ravenna (acc.) is gevlucht, om niet door de Langobarden gedood te worden. 5. Doch het schijnt, dat de koningin hem later heeft willen vermoorden. 6. Men verhaalt, dat zij hem op zekeren dag een beker wijn heeft aangeboden, die met vergif was gemengd. 7. Toen Helmichis gedronken had, bemerkte (p) hij, dat hij (se) door haar bedrogen was. 8. Daarom trok (p) hij zijn zwaard, en dwong (p) hij de koningin (acc.) den wijn te drinken, die (nog) over was.⁹⁾ 9. Men zegt, dat aldus beiden in hetzelfde uur gestorven zijn. 10. Het scheen echter, dat het rijk der Langobarden spoedig door tweedracht¹⁰⁾ te

¹⁾ expergefio. ²⁾ exsilio-ii. ³⁾ prodo-dīdi-dītum. ⁴⁾ aliquamdiu. ⁵⁾ scabellum. ⁶⁾ armiger-ēri. ⁷⁾ interfector. ⁸⁾ deprehendo-di-sum. ⁹⁾ supersum.
¹⁰⁾ discordia.

gronde zou gaan.¹⁾ 11. Opdat de vrede hersteld werd,²⁾ is Flavius hun koning geworden. 12. *Nadat* de oorlog aan de Franken was verklaard, trok (p) hij op³⁾ en behaalde (p) hij een schitterende⁴⁾ overwinning. 13. *Terwijl* hij de vijanden achtervolgde, trok (p) hij door⁵⁾ tot⁶⁾ aan de zee. 14. *Nadat* hij zijn paard de sporen⁷⁾ gegeven had,⁸⁾ reed⁹⁾ (p) hij in¹⁰⁾ de golven. 15. Men zegt, dat hij toen uitriep (p):¹¹⁾ „*Tot hier*¹²⁾ *strekt zich* de heerschappij der Langobarden *uit*.¹³⁾ 16. Het schijnt, dat hij later door vergif is omgekomen.

160

surdus, doof

simulare, veinzen, doen alsof

hebes, ëtis, zwak

sonitus, us, geluid

cur, waarom

1. Men verhaalt, dat (er eens) een man geweest is, die zeer doof was (conj). 2. Ofschoon hij niets kon verstaan,¹⁴⁾ veinsde hij altijd, dat hij (se) alles zeer goed hoorde. 3. Een van¹⁵⁾ zijn vrienden wilde (p) hem (acc.) eens *een poets bakken*.¹⁶⁾ 4. *Terwijl* hij wandelde, kwam (p) de doove man hem *tegen*.¹⁷⁾ 5. Aanstonds opende (p) hij den mond *zoo wijd mogelijk*,¹⁸⁾ *terwijl* hij de handen aan den mond bracht.¹⁹⁾ 6. Het scheen, dat hij met luider stem schreeuwde,²⁰⁾ ofschoon hij niet²¹⁾ het minste geluid voortbracht.²²⁾ 7. Toen de ander (alter) dit zag (plusqf), werd hij kwaad (p) en zei: „Waarom, voor den drommel,²³⁾ schreeuw je *zoo*²⁴⁾ hard?²⁵⁾ 8. Het lijkt (schijnt) wel,

¹⁾ intereo. ²⁾ reconciliare. ³⁾ proficiscor, profectus sum lll. ⁴⁾ praeclarus. ⁵⁾ pergo, perrexi, perrectum. ⁶⁾ usque ad met acc. ⁷⁾ calcar-is, o. ⁸⁾ subdo-dīdi-dītum. ⁹⁾ vehor, vectus sum. ¹⁰⁾ in met acc. ¹¹⁾ exclamare. ¹²⁾ huc. ¹³⁾ patēre. ¹⁴⁾ percipio. ¹⁵⁾ ex. ¹⁶⁾ ludēre. ¹⁷⁾ obviu sum, met dat. ¹⁸⁾ quam maxime. ¹⁹⁾ admovēre. ²⁰⁾ clamare. ²¹⁾ ne ... quidem. ²²⁾ reddēre. ²³⁾ = malus. ²⁴⁾ tam. ²⁵⁾ vehemens.

dat je gek¹⁾ bent. 9. Meen je soms,²⁾ dat ik doof ben? 10. Men verhaalt, dat een andere man (naar) de stad (acc.) ging p),³⁾ om een bril⁴⁾ te koopen. 11. Want hij had dikwijls gezien, dat *oude mensen*⁵⁾ daarmee konden lezen. 12. Toen hij bij (ad) een koopman gekomen was, zei hij: „Vriend, geef me een bril, waarmee ik lezen kan (conj.).”. 13. *Nadat* (hem) een bril op⁶⁾ den neus⁷⁾ gezet was,⁸⁾ nam (p)⁹⁾ hij een boek. 14. Doch hij bemerkte (p), dat de bril niet deugde.¹⁰⁾ 15. De koopman gaf (p) hem een anderen. 16. Doch tevergeefs; het scheen, dat zijn oogen zeer (valde) zwak waren. 16. Toen zei de koopman: „Het schijnt (wel), dat je *heelemaal niet*¹¹⁾ kunt lezen.” 17. De ander zei droogweg¹²⁾: „Als ik lezen kon (conj.), zou ik hier¹³⁾ niet gekomen zijn!”

161

invitare ad convivium, uitnoodigen	ignorare, niet weten, niet kennen
[tot een feestmaal	expectare, afwachten
servare, bewaren	contineo, bedwingen

DE TWEE INDIANEN

1. Men verhaalt, dat op zekeren dag twee Indianen¹⁴⁾ waren uitgenoodigd op (ad) een feestmaal. 2. *Daar* zij de gewoonten¹⁵⁾ der Europeanen niet kenden, wachtten zij voorzichtig af, wat (quid) de anderen deden conj.). 3. De jonge¹⁶⁾ Indiaan zag, dat de meeste gasten een specerij¹⁷⁾ gebruikten.¹⁸⁾ die in¹⁹⁾ een klein potje²⁰⁾ (abl.) werd be-

1) mente captus. 2) num (vooraan zetten). 3) adeo. 4) perspicillum.
5) senex. 6) in met abl. 7) nasus. 8) pono, posui, positum. 9) sumo, sumpsi, sumptum. 10) utilis sum. 11) nequaquam. 12) sicce. 13) huc. 14) Indus.
15) mos. 16) minor. 17) condimentum. 18) sumo, sumpsi, sumptum. 19) abl.
20) ollula.

waard. 4. Het was mosterd,¹⁾ waarvan hij den aard²⁾ niet kende. 5. Het scheen, dat die specerij³⁾ zeer duur⁴⁾ was, daar allen een zeer kleine hoeveelheid daarvan namen. 6. Daarom kon (p) hij zijn verlangen naar die lekkernij⁵⁾ niet bedwingen, en hij nam (p) van den mosterd, die (hem) aangeboden was, een zeer groote portie.⁶⁾ 7. Doch, terwijl hij slikte,⁷⁾ rolden (p)⁸⁾ hem de tranen over de wangen.⁹⁾ 8. De oude¹⁰⁾ Indiaan, die de oorzaak van die tranen niet begreep, zeide: „Opperhoofd,¹¹⁾ waarom weent gij?” 9. Daar zijn makker¹²⁾ de reden niet wilde zeggen, loog (p) hij en zeide: „Mij bedroeft¹³⁾ de herinnering aan mijn vader, diē verleden¹⁴⁾ jaar verdronken is.”¹⁵⁾ 10. Nadat vervolgens ook de ander een groote hoeveelheid¹⁶⁾ genomen had, begon ook hij te huilen.¹⁷⁾ 11. Toen vroeg (p) de jonge Indiaan: „Opperhoofd, waarom weent gij?” 12. Deze (qui) antwoordde (p): „Ik ween, omdat jij verleden jaar niet tegelijk¹⁸⁾ met (cum) je vader verdronken bent.”

162

cornu-us, hoorn
taurus-i, stier
superbus, trotsch

superbia, trotschheid
pondus eris, o, zwaarte
ala, vleugel

1. Aesopus verhaalt, dat eens een zeer kleine¹⁹⁾ mug²⁰⁾ op²¹⁾ den hoorn zat (p) van een zeer grooten stier. 2. Het scheen, dat haar trotschheid zeer groot was. 3. Want, terwijl de stier graasde,²²⁾ zeide zij: „Zou je denken,²³⁾

1) sinapis, is. 2) natura. 3) condimentum. 4) pretiosus. 5) cibus delicatus. 6) pars, partis. 7) devorare. 8) manare. 9) per genas. 10) maior. 11) princeps. 12) amicus. 13) vexare. 14) superior. 15) submergor, submersus sum. 16) pars. 17) lacrimare. 18) simul. 19) exiguus. 20) culex-icis, m. 21) in met abl. 22) pascor III. 23) putasne.

dat je me kunt dragen? 4. Indien de zwaarte van mijn lichaam je lastig¹⁾ is, spreek (dan) slechts een woord, en ik zal aanstonds wegvliegen."²⁾ 5. Toen zij deze woorden gesproken had, zei de stier: „Ik had *nog niet eens*³⁾ gemerkt, dat je daar zat (adsum).” 6 Het schijnt, dat zelfs de onbeduidendste⁴⁾ menschen trotsch kunnen worden. 7. Toen Daedalus door den koning van Creta gevangen genomen was, maakte (p) hij vleugels voor zichzelf en voor (zijn) zoon. 8 Daar hij wist, dat Icarus zeer onbezonnen⁵⁾ was, waarschuwde (p),⁶⁾ hij hem, om niet te dicht⁷⁾ bij (ad) de zon te komen.⁸⁾ 9. Doch Icarus, wiens vrees voor het gevaar zeer gering was, wilde (p) niet gehoorzamen. 10. Men verhaalt, dat zijn vleugels door de hitte⁹⁾ der zon zijn losgegaan.¹⁰⁾ 11. Nadat hij in¹¹⁾ de zee gevallen was, is hij omgekomen, daar zijn vader hem (dat. niet kon helpen.¹²⁾ 12. Dit verhaal leert, dat eigenzinnigheid¹³⁾ den mensch zeer (plurimum) nadeelig is.

163

certare, *wedijveren*
certamen, inis, *wedstrijd*

finire, *beëindigen*
censere, *van meening zijn*

MIDAS

1. Apollo, de god van de schoone kunsten, hield (p)¹⁴⁾ eens een groot feest,¹⁵⁾ om zijn overwinning op den draak¹⁶⁾ te vieren,¹⁷⁾ dien hij met zijn pijlen had gedood. 2. De dichters verhalen, dat hij zeer goed de lier¹⁸⁾ bespeelde (p). 3. Het schijnt, dat Pan, de god der herders, Apollo heeft

1) gravis. 2) avolare. 3) nondum. 4) ignobilis. 5) temerarius. 6) moneo. 7) te dicht = propius. 8) accedere. 9) calor. 10) vertaal: losgemaakt zijn, solvo-vi-solutum. 11) in met acc. 12) subvenire. 13) perversitas. 14) ago. 15) dies festus. 16) draco. 17) celebrare. 18) de lier bsp. = fidibus canere.

durven uitdagen, om met hem (secum) te wedijveren. 4. Vele menschen en goden waren aanwezig, om te hooren, wie van beiden de zoetste (comp.) tonen¹⁾ zou kunnen voortbrengen. 5. Toen de fluit²⁾ van Pan³⁾ weerklonk,⁴⁾ begonnen (p) allen te lachen. 6. Doch, toen Apollo speelde, weenden (p) alle goden en stervelingen. 7. Nadat de wedstrijd was beëindigd, verklaarden (= zeiden p) allen, dat Apollo de overwinnaar was. 8. Alleen Midas, de koning van Phrygië, zeide: „Ik ben van meening dat het spel⁵⁾ van Pan schooner is geweest dan van Apollo.” 9. Apollo die deze beleediging⁶⁾ wilde wreken, veranderde (p) de ooren van den koning in ezelsooren.⁷⁾ 10. Toen zette (p)⁸⁾ Midas een groote muts⁹⁾ op, waarmede hij zijn ooren bedekte (conj.)¹⁰⁾ 11. Men zegt, dat die zaak aan zijn barbier¹¹⁾ alleen bekend geweest is. 12. Het schijnt, dat deze het geheim¹²⁾ niet heeft kunnen bewaren; daarom groef (p) hij een gat,¹³⁾ en, *terwijl* hij voorover¹⁴⁾ lag, fluisterde¹⁵⁾ hij: „Koning Midas heeft¹⁶⁾ ezelsooren.” 13. Sindsdien hoorden de menschen, *die* voorbijgingen, *als* de wind ruischte¹⁷⁾: „Koning Midas heeft ezelsooren.”

Voorzetsels (Praeposities)

Na de volgende voorzetsels volgt de *accus.*

ante, voor	extra, buiten	praeter, behalve
apud, bij	inter, tusschen, onder	prope, nabij
ad, naar, tot	ob, propter, wegens	per, door, gedurende
adversus, contra, tegen	post, na	trans, over

1) tonen voortbr., modos efficere. 2) tibiae, arum. 3) Pan, Panis. 4) canere. 5) cantus. 6) iniuria. 7) in aures asini. 8) opzetten = capiti imponere. 9) apex, icis, m. 10) velare. 11) tonsor. 12) secretum. 13) scrobis, is. 14) pronus. 15) susurrare. 16) vertalen door sum. 17) susurrare.

Na de volgende voorzetsels volgt de ablat.

a, (ab) door, van (af)

e, (ex) uit

cum, met

pro, voor, in plaats van

de, over

sine, zonder

Aanmerking:

Na **in** (= in, op, naar) volgt de **acc.** op de vraag: **waarheen?**

„ **in** (= in, op) „ „ **abl.** „ „ „ **waar?**

b.v. **in** Italië = in Italia; **naar** Italië = in Italiam

164

1. Vele vogels verhuizen vóór den winter naar andere landstreken. 2. Ik geloof, dat zeer vele menschen aan de wetten gehoorzamen uit (propter) vrees. 3. Wij weten, dat Cicero een boek heeft geschreven over de vriendschap. 4. Solon was gewoon te zeggen, dat niemand zonder de deugd gelukkig kan zijn. 5. De soldaten hebben gezworen, dat zij (se) zullen strijden voor (pro) het heil van den staat. 6. Wegens de menigte menschen en het gebrek aan (gen.) land zijn de Galliërs den Rijn (Rhenus) overgetrokken. 7. Het schijnt, dat de inwoners der veroverde stad gezanten tot Caesar hebben gezonden. 8. Wij weten, dat Aeneas uit de verwoeste stad is gevlucht. 9. Toen trok (p) hij naar (in) Italië en stichtte (p) hij een stad in Latium. 10. Ieder uwer heeft gehoord, dat door de Romeinen vele oorlogen gevoerd zijn met machtige volkeren. 11. Na den dood van Alexander is zijn rijk spoedig te gronde gegaan.

Het Gerundium

Het gerundium is de infinitief, verbogen als een zelfst. naamw.

Ook bij het gerundium komt de gen. objectivus voor, wanneer de bepaling afhangt van een zelfstandig naamw. b.v. de kunst om te zingen: ars cantandi.

De dativus komt weinig voor.

De accusat. van het gerundium komt gewoonlijk slechts voor met het voorzetsel *a d*, en beteekent dan *om te*.

bv. Hij spoorde hem aan, om te vluchten: „*Eum impulit ad fugiendum*.”

De *ablat.* komt voor in de beteekenis van: door te, of hangt af van een voorzetsel, waarachter de *ablat.* volgt.

bv. *Cantando*, door te zingen.

Aanmerking:

Het gerundium wordt bepaald door bijwoorden.

165

impello pŭli-pulsum 3, *aansporen*
rixa, twist

fugare, op de vlucht drijven
trepidare, sidderen

ARES

1. De Grieken geloofden, dat de vele oorlogen veroorzaakt¹ werden door Ares,²) die de god van den oorlog was. 2. Het schijnt, dat die woeste en strijdlustige³) god dikwijls de menschen heeft aangespoord om te (ad) strijden. 3. Homerus verhaalt, dat hij in den Trojaanschen oorlog de Grieken op de vlucht dreef (p) door luide⁴) te brullen.⁵) 4. Men zegt, dat Diomedes hem op zekeren dag heeft aangevallen. 5. Want Athene had dien koning aangespoord, om (ad) met (cum) den god te strijden. 6. Het schijnt, dat Ares door de speer, door Diomedes geslingerd, zwaar is gewond. 7. Homerus verhaalt, dat hij, toen hij gewond was, een schreeuw⁶) gaf (p) als van 10.000⁷) mannen (gen.), zoodat

¹) *concitare*. ²) *Ares-is*. ³) *bellicosus*. ⁴) *magna voce*. ⁵) *fremere*. ⁶) een schr. geven, *clāmorem edo*. ⁷) = *decem milium*.

alle Grieken en Trojanen sidderden. 8. Op een anderen dag schijnt (er) twist onder de goden ontstaan te zijn. 9. Aanstonds viel (p) Ares, wiens zucht om te strijden altijd zeer groot was, Athene aan, om een beleediging te wreken. 10. Doch deze, beschermd¹⁾ door een ondoordringbaar²⁾ schild, greep (p³⁾ een onzaglijken steen en trof (p) hem zoo hevig, dat (ut) hij op (in) de aarde (acc.) neerstortte.⁴⁾ 11. Men zegt, dat hij, terwijl hij neerlag,⁵⁾ zeven⁶⁾ morgen lands⁷⁾ bedekte (p).

§ 72.2

Het gerundivum

Het gerundivum heeft altijd een **passieve beteekenis** (ook bij de **deponentia**) en de bij-beteekenis van **moeten**.

b.v. *De soldaten moeten geprezen worden.* Milites laudandi sunt.

De **persoon, door wien** de handeling moet geschieden, staat bij het gerundivum **in den dativus**.

b.v. *De soldaten moeten door den veldheer geprezen worden.* Milites **duci** laudandi sunt.

Wanneer in het Nederlandsch een zin met moeten in het actief staat, moet deze eerst in het passief worden omgezet.

b.v. *De veldheer moet de soldaten prijzen* = *De soldaten moeten geprezen worden door den veldheer* = Milites duci laudandi sunt,

De soldaten zullen de stad moeten aanvallen = *De stad zal moeten worden aangevallen door de soldaten* = Urbs militibus adorienda erit.

Wanneer in een actieve zin met „moeten” geen lijdend

¹⁾ tego-xi-ctum. ²⁾ impenetrabilis. ³⁾ arripio-ui-eptum. ⁴⁾ procumbui-bitum. ⁵⁾ iacēre. ⁶⁾ septem. ⁷⁾ iugerum.

voorwerp staat, moet de zin **onpersoonlijk** in het passief worden omgezet. De onpersoonlijke vorm is dezelfde als het **onzijdig van den 3en pers. enk.**

b.v. *De knaap moet zingen* = *Er moet gezongen worden door den knaap* = *Puero cantandum est.*

De soldaten zullen moeten aanvallen = *Er zal door de soldaten moeten worden aangevallen* = *Militibus adoriendum erit.*

Hij zal moeten gaan = *Er zal door hem gegaan moeten worden* = *Eundum erit ei.*

166

Goede soldaten moeten door de aanvoerders geprezen worden. 2. Gij allen moet de zucht naar geld bedwingen. 3. Wij moeten alle deugden beoefenen. 4. Nadat Pompeius door Caesar verslagen was, moest (p) hij vluchten. 5. Ik geloof dat zeer vele leerlingen door den leermeester gestraft moeten worden. 6. De veldheer moest (p) de soldaten straffen, daar zij de stad niet hadden willen aanvallen. 7. Morgen zal uw broeder moeten komen; anders¹⁾ zal ik de zaak moeten uitstellen. 8. Maharbal zeide (p), dat Hannibal aanstonds Rome moest aanvallen. 9. Vele vorsten meenen, dat zij (refl.) den staat met geweld moeten besturen. 10. *Als* de leermeester spreekt, moeten de leerlingen zwijgen en opletten.²⁾ 11. Gij moet niet vele maar goede boeken lezen. 12. Bij Pythagoras (-ae) moesten de leerlingen gedurende vijf (quinque) jaar zwijgen. 13. Ik geloof, dat ik u had moeten straffen. 14. De Romeinen hebben zeer vele oorlogen moeten voeren, om den staat uit te breiden.³⁾ 15. Ofschoon zij, door dapper te strijden, vele volken

¹⁾ aliter. ²⁾ attendēre. ³⁾ augēre.

hebben overwonnen, hebben zij zelf ook dikwijls moeten wijken. 16. Vooral met de Carthagers hebben zij zware oorlogen moeten voeren.

HEPHAESTUS

1. Sommigen onder u is misschien de geschiedenis van Hephaestus, den zoon van Hera, onbekend. 2. Deze geschiedenis moet gij zonder fouten¹⁾ in het Latijn²⁾ vertalen. 3. Men zegt, dat Hephaestus, *toen* hij pas³⁾ geboren was, wegens zijn misvormd⁴⁾ lichaam door zijn moeder van⁵⁾ den Olympus is geworpen. 4. Zij hoopte, dat hij door dien val⁶⁾ zou sterven. 5. Doch, *toen* hij in⁷⁾ de zee gevallen was, werd (p) hij opgenomen⁸⁾ door nymphen⁹⁾ die door medelijden met den knaap bewogen waren. 6. Andere dichters verhalen, dat zijn vader, *toen* er een twist in den hemel ontstaan was, hem uit den hemel heeft geslingerd. 7. Het schijnt, dat zijn val een geheelen dag heeft geduurd.¹⁰⁾ 8. Men zegt, dat hij, *toen* het avond werd, ¹⁾ is neergevallen op⁷⁾ een eiland, door welks bewoners hij werd (p) opgenomen. 9. Hevige smarten heeft hij moeten verduren; ook schijnt het, dat hij door dien val kreupel¹²⁾ geworden is. 10. Vele jaren moest (p) hij verblijven¹³⁾ in zijn smederij,¹⁴⁾ die onder den Etna lag (= erat). 11. Het schijnt, dat hij door zijn bekwaamheid (in) het smeden (gen.)¹⁵⁾ zeer beroemd geworden is.

1) mendum. 2) in Latinum sermonem. 3) = recens. 4) deformis. 5) ex. 6) casus-us. 7) in met acc. 8) suscipio-ēpi-eptum. 9) nympha. 10) vertaal: dat hij een geheelen dag gevallen is 11) avond worden = advesperascere. 12) claudus. 13) commorari. 14) ferrari officina 15) procudere.

12. De moeilijkste en prachtigste werken heeft hij moeten vervaardigen (facio).

168

ulciscor, ultus sum, 3, *zich wreken* latēre, verborgen zijn
laetari, *zich verheugen* consīdo-ēdi-essum, 3, *gaan zitten*

HEPHAESTUS (*Vervolg*)

1. Doch dikwijls ook was zijn bekwaamheid¹⁾ voor hem een middel om zich te wreken. 3. Om Hera, zijn moeder, door wie hij verstooten²⁾ was, te straffen, maakte (p) hij voor haar een zeer fraaien troon,³⁾ waarin veeren⁴⁾ verborgen waren. 3. Men zegt, dat Hera zich ten zeerste heeft verheugd over⁵⁾ het geschenk, *dat* haar (sibi) aangeboden was. 4. Daarom beval (p)⁶⁾ zij, dat (ut) de troon aanstonds naar haar verblijf⁷⁾ zou gebracht worden. 5. *Toen* dit geschied was, ging (p) zij zitten, *getooid*⁸⁾ met haar schoonste kleederen. 6. Maar, *terwijl* zij zat, *sprongen* (p)⁹⁾ plotseling de veeren te *voorschijn*, zoodat¹⁰⁾ zij niet (weer) kon opstaan. 7. *Terwijl* zij schreeuwde,¹¹⁾ snelden (p) alle goden toe;¹²⁾ doch zij kon door niemand bevrijd worden. 8. Zij moest op haar troon blijven (zitten) 9. Het schijnt, dat zelfs de macht van haar man ze niet heeft kunnen bevrijden. 10. *Terwijl* de onsterfelijke goden beraadslaagden, daalde (p)¹³⁾ Dionysos, de god van den wijn, naar den Etna, om Hephaestus te ontbieden.¹⁴⁾ 11. Daar deze niet wilde komen, gaf (p) Dionysos hem wijn, en spoorde (p) hem aan om (ad) te drinken. 12. *Toen* Hephaestus dronken¹⁵⁾

¹⁾ artificium. ²⁾ eicio, eiēci, eiectum ³⁾ solium ⁴⁾ vincula-orum. ⁵⁾ = abl.
⁶⁾ imperare. ⁷⁾ cubiculum. ⁸⁾ ornare. ⁹⁾ prosilio-ui. ¹⁰⁾ ut non. ¹¹⁾ clamare.
¹²⁾ succurro. ¹³⁾ descendo. ¹⁴⁾ arcessere. ¹⁵⁾ ebrius

§ 73-76. Telwoorden [Numeralia]

1. Een Romeinsch legioen (legio) bestond uit¹⁾ 10 cohorten (rs, tis), 30 manipuli (-us), 60 centuriën (-ria).
2. Een centuria bestond uit 100 soldaten, een manipulus uit 200, een cohort uit 600, een legioen uit 6000 legionarii.
3. De Romeinsche soldaten dienden²⁾ 16 of 20 jaar.
4. Wij weten, dat die mannen, wier dapperheid het grootst was, later centurio (meerv.) konden (p) worden.
5. Het schijnt, dat (er) 22 schepen in den grond geboord zijn.
6. De bode vertelde (p), dat van (e) 537000 soldaten (er) 2523 gevallen zijn.
7. In het jaar 1914 is er een groote oorlog ontstaan, die gevoerd werd door bijna alle volkeren van geheel Europa.
8. Toen de 10.000 Grieken uit Azië terugkeerden, leide³⁾ Xenophon de achterhoede⁴⁾.
9. De geschiedschrijvers verhalen, dat, in het jaar 536 na de stichting der stad, Saguntum, een stad in (gen.) Spanje, belegerd is.
10. Ofschoon de Puniërs in den eersten Punischen oorlog door de Romeinen waren overwonnen, is Hannibal 23 jaar (abl.) daarna (= post) de Alpen overgetrokken met 80.000 voetknechten⁵⁾ en 37 olifanten.
11. Dit geschiedde (p) in het 535e jaar der stad.
12. In het jaar 340 vóór Christus voerden de Romeinen oorlog met de Latijnen.

1) bestaan uit, constare ex. 2) militaire. 3) praesum met dat. 4) agmen novissimum. 5) pedes, ĭtis.

1. Men zegt, dat in het jaar 298 vóór Christus de Romeinen den oorlog aan de Sabijnen hebben aangedaan. 2. Wij weten, dat de Sabijnen drie jaar (abl.) later (= post) door Quintus Fabius verslagen zijn. 3. Daar aan de gezanten groot onrecht was aangedaan, verklaarden (p) de Romeinen aan de inwoners van Tarentum in het jaar 282 den oorlog. 4. Ofschoon het leger van Tarente bestond uit 30.000 infanteristen en 3000 ruiters, behaalden (p) de Romeinen toch de overwinning. 5. Toen zonden (p) de Tarentijnen gezanten tot Pyrrhus, koning van Epirus, om hulp te vragen. 6. Zij zelf beloofden (p) 350.000 infanteristen en 20.000 ruiters. In het jaar 280 stak (p) Pyrrhus over naar Italië; zijn leger bestond uit 25.000 soldaten. 8. Toen de vijanden reeds weken, zond (p) de koning de olifanten in den strijd. 9. De Romeinen, door het aanschouwen¹⁾ van deze dieren verschrikt,²⁾ vluchtten (p). 10. Twee jaren (abl.) daarna (post), in het jaar 278, werd (p) de vloot van Pyrrhus door de Carthagers vernietigd en in het jaar 275 keerde (p) de koning naar (in) Epirus terug, nadat hij door de Romeinen verslagen was. 11. In het jaar 102 overwon (p) Marius de Teutonen (-nes) 12. Drusus, door wien vijftig versterkingen langs³⁾ den Rijn zijn aangelegd, is gestorven in het jaar 10.

§ 76.

Adverbia

171

MANLIUS

1. In het jaar 394 na de stichting der stad voerden de Romeinen oorlog met (cum) de Galliërs, wier troepen de

¹⁾ conspectus, us. ²⁾ perterreo-ui-utum. ³⁾ praeter met acc.

Anio waren overgetrokken. 2. Men verhaalt, dat toen een zekere Galliër, begaafd met een buitengewone lichaams-grootte¹⁾ vóór het leger der Romeinen is getreden.²⁾ 3. *Terwijl* hij daar stond, daagde (p) hij den dapperste der Romeinen uit, om met (cum) hem (reflex.) te strijden. 4. Doch de Romeinen meenden ten onrechte, dat die Galliër door niemand overwonnen kon worden. 5. Want het scheen, dat zijn lichaamskrachten³⁾ grooter waren dan van den sterksten Romein. 6. Toen de Galliër zag, (plusq) dat niemand zich aanbood, om (ad.) te strijden, begon (p) hij de Romeinen (dat.) te bespotten.⁴⁾ 7. Toevallig *bevond zich*⁵⁾ daar Titus Manlius, wiens dapperheid door niets meer (magis) geprikkeld werd,⁶⁾ dan door den smaad, aan zijn vaderland aangedaan. 8. Hij meende, dat die beleediging van het Romeinsche leger gewroken moest worden. 9. Daarom *ging* (p) hij *naar*⁷⁾ den consul (acc.) en zeide: „Consul, wil niet langer dulden, dat het vaderland door dien (iste) mensch wordt beleedigd. 10. Indien gij wilt, zal ik hem bewijzen,⁸⁾ dat mijn vaderland niet straffeloos beleedigd wordt. 11. Hij zal moeten sterven of (aut) ik.”

172

solēre, gewoon zijn

insultare, bespotten

MANLIUS (*Vervolg*)

1. Ofschoon Manlius nog een jongeling was, stond (p) de consul hem toe, om (ut) met (cum) den Galliër te

¹⁾ magnitudo corporis. ²⁾ progredior-gressus sum. ³⁾ vires corporis.

⁴⁾ insultare. ⁵⁾ sum. ⁶⁾ incitare. ⁷⁾ adeo. ⁸⁾ ostendēre.

strijden (congregior). 2. Derhalve toefde (p)¹⁾ hij niet langer, en nam (p) de wapenen, waarmede hij gewoon was te strijden. 3. *Na* het zwaard en het schild genomen te hebben (vert. *nadat* zw. en sch. genomen waren) trok (p)²⁾ hij naar de plaats, waar de Galliër stond. 4. Men zegt, dat deze, toen hij den jongeling zag (plusq.) de tong³⁾ uitstak (p.)⁴⁾, om (ad)(hem) te bespotten. 5. Want wegens het vertrouwen⁵⁾ op zijn krachten meende hij, dat die jongeling gemakkelijk gedood kon worden. 6. Het schijnt echter, dat hij te veel (op) zijn krachten (dat.) heeft vertrouwd. 7. *Terwijl* beide legers toezagen,⁶⁾ viel (p) de Galliër aan en sloeg (p)⁷⁾ met geweldige kracht (op) het schild van Manlius. 8. Doch deze, *die* aanstonds opsprong,⁸⁾ plaatste (p)⁹⁾ zich snel tusschen het schild en het lichaam van den Galliër, dien hij vervolgens met het zwaard doorstak (p). 9. *Toen* hij gedood was, berooft¹⁰⁾ (p) hij hem (van) de halsketen (abl.), waarmede hij was getooid.¹¹⁾ 10. *Terwijl* de Galliërs wegvluchtten, ontvingen (p) de Romeinen Manlius (al) juichende¹²⁾ en gelukwenschende.¹³⁾ 11. Men zegt, dat zij hem den naam Torquatus hebben gegeven.

173

vicīnus, naburig

mane, vroeg

1. Iemand hoorde (p), dat in de naburige stad kermis¹⁴⁾ zou zijn. 2. Om zijn zoon genoeg¹⁵⁾ te doen, zeide hij: „Piet, morgen moet je vroeg opstaan, want ik ben *van plan om de stad te bezoeken*. 3. Het scheen, dat de zoon

¹⁾ morari. ²⁾ progredior-gressus sum. ³⁾ lingua. ⁴⁾ exsero-ui-sertum. ⁵⁾ fiducia. ⁶⁾ spectare. ⁷⁾ percutio-ssi-ssum. ⁸⁾ exsilio. ⁹⁾ insinuare. ¹⁰⁾ spoliare. ¹¹⁾ ornare. ¹²⁾ ovare. ¹³⁾ gratulari. ¹⁴⁾ mercatus-us. ¹⁵⁾ gratum facere.

een zeer domme jongen was, want de vader moest hem voortdurend waarschuwen,¹⁾ om voorzichtig te zijn. 4. Toen ze in²⁾ de stad waren gekomen, zeide de vader: „Jongen, wees voorzichtig en pas op,³⁾ dat je niet (ne) beetgenomen⁴⁾ wordt. 5. Want ik heb dikwijls onder-vonden, dat de menschen hier slecht zijn. 6. Weet (wel), dat bij (= gen.) velen de zucht naar geld zoo groot is, dat ut) zij anderen bedriegen. 7. Je moet dus goed⁵⁾ opletten.”⁵⁾ 8. Nadat de zoon beloofd had, dat hij (se) voorzichtig zou zijn, gingen (p)⁶⁾ ze (naar een tent,⁶⁾ voor welke een groote menigte menschen stond. 9. Het schijnt dat intusschen een zakkenroller⁷⁾ Piet (dat. de beurs⁸⁾ heeft ontfutseld;⁹⁾ want, toen de jongen een kaartje¹⁰⁾ wilde koopen, zocht hij tevergeefs (naar) geld. 10. De vader, die aanstonds begreep, dat de beurs gestolen was, zeide: „Domme jongen, waarom ben je niet voorzichtiger geweest?” 11. „Vader, zei Piet, ik heb wel¹¹⁾ gemerkt,¹²⁾ dat (er) een hand in mijn zak¹³⁾ was, maar ik meende, dat (het) mijn (eigen) hand was.”

174

emitto, uitzenden

duco, leiden

CADMUS

1. De geschiedenis verhaalt, dat Agenor (-oris) koning van Phoenicië is geweest. 2. Men zegt, dat diens dochter Europa door Jupiter is ontvoerd.¹⁴⁾ 3. Toen zond (p) Agenor zijn zonen uit, om hun zuster te zoeken. 4. „Gij moet, zeide hij, uw zuster zoeken past op,¹⁵⁾ dat gij

¹⁾ moneo. ²⁾ in met acc. ³⁾ cavēre. ⁴⁾ decipio. ⁵⁾ diligenter attendēre. ⁶⁾ tentorium adeo. ⁷⁾ sector zonarius. ⁸⁾ zona. ⁹⁾ aufero. ¹⁰⁾ libellus. ¹¹⁾ quidem. ¹²⁾ sentio. ¹³⁾ sinus-u ¹⁴⁾ rapio. ¹⁵⁾ cavēre.

niet (ne) terugkeert, voordat¹⁾ gij haar gevonden hebt (fut. ex.)" 5. Toen allen vertrokken waren, bezocht (p) Cadmus, een der (e) broeders, het orakel, om raad te vragen. 6. Het orakel zeide: „Gij moet aanstonds vertrekken; op den weg zult gij een koe²⁾ zien, die gij moet volgen (fut). 7. Door (ab) haar zult ge geleid worden naar een plaats, waar gij een stad moet stichten." 8. Toen het orakel aldus gesproken had, ging (p) Cadmus heen. 9. Daar hij aan de goden wilde offeren, zond (p) hij mannen, om water te putten³⁾ uit een bron. 10. Men zegt, dat die bron bewaakt werd (p) door een draak,⁴⁾ die de mannen, door Cadmus gezonden, heeft verslonden⁵⁾ (conj.). 11. Toen zeide (p) de godin Athene hem, dat hij den draak moest doodden. 12. Toen dit geschied was, moest (p) hij de tanden⁶⁾ van het monster zaaien.⁷⁾ 13. Men verhaalt, dat uit dit wonderbare⁸⁾ zaad⁹⁾ onmiddellijk gewapende reuzen¹⁰⁾ opstonden (p), die elkaar¹¹⁾ doodden (p) (conj.). 14. Met (cum) de vijf mannen, die overgebleven waren, bouwde (p) hij de stad Thebe (ae, arum).

175

perhibēre, beweren

habitare, wonen

1. Gij allen weet, dat Troje, die beroemde stad, gedurende 10 jaren door de Grieken belegerd is, omdat de Trojanen Helena niet wilden teruggeven. 2. Thans moet gij de geschiedenis vertalen¹²⁾ van Ulysses, een der¹³⁾ beroemdste Grieken, wiens wijze raad het geheele leger

¹⁾ priusquam. ²⁾ vacca. ³⁾ haurire. ⁴⁾ draco-onis, m. ⁵⁾ devorare. ⁶⁾ dens, m. ⁷⁾ serēre. ⁸⁾ mirabilis. ⁹⁾ semen-īnis, o. ¹⁰⁾ gigas-ntis. ¹¹⁾ = alii alios. ¹²⁾ vertēre. ¹³⁾ ex.

van Agamemnon zeer voordeelig is geweest. 3. (Op) zijn aanraden¹⁾ toch hebben de Grieken het paard moeten bouwen,²⁾ dat voor de ongelukkige Trojanen de oorzaak werd (p) van den ondergang der schoone stad. 4. Men zegt, dat Troje in het jaar 1184 vóór Christus door de Grieken is verwoest. 5. Andere schrijvers beweren, dat de Grieken in het jaar 1228 de stad zijn binnengetrokken. 6. Het schijnt echter, dat de meening³⁾ van Eratosthenes de ware is. 7. Wij weten, dat (er) van de overwinnaars, die terugkeerden, zeer velen zijn omgekomen. 8. Ook Ulysses moest zeer lang op zee rondzwerven,⁴⁾ daar vele goden hem vijandig waren wegens den ondergang van Troje. 9. Homerus verhaalt, dat hij met (cum) 12 schepen vertrokken is. 10. Op zekeren dag landde (p)⁵⁾ hij op (ad) Sicilië. 11. Men zegt, dat op dat eiland zeer machtige reuzen⁶⁾ hebben geleefd (sum), die in holen⁷⁾ woonden. 12. Zij hadden slechts één oog.

Het veranderen van Gerundium in Gerundivum

Regel 14.

Wanneer van het gerundium een lijdend voorwerp (in den acc.) afhangt, moet het gerundium in het gerundivum veranderd worden. Dit geschiedt aldus: het lijdend voorwerp komt in den naamval van het gerundium; daarna maakt men van het gerundium een gerundivum en laat dit gerundivum in geslacht, getal en naamval overeenkomen met het woord, waarbij het behoort.

B.v. *het plan om een stad in te nemen* — consilium capiendi urbem — consilium urbis capiendae.

¹⁾ = consilio. ²⁾ extruere. ³⁾ opinio. ⁴⁾ iactari. ⁵⁾ navem appello. pulipulsum. ⁶⁾ gigas-ntis. ⁷⁾ antrum.

Hij vertrok om de vijanden te verdrijven — profectus est ad expellendum hostes — profectus est ad hostes expellendos.

Hij is voorzichtig in het lezen van boeken — prudens est in legendo libros — prudens est in libris legendis.

176

1. Door goede boeken te lezen zullen de knapen wijs worden. 2. Hannibal heeft de gelegenheid om Rome in te nemen verwaarloosd. 4. Door de Romeinen werden (p) tien mannen aangesteld om (= dativ. van ger.) wetten te maken. 4. De zucht om geld te verkrijgen is voor vele menschen de oorzaak van groote misdaden 5. Velen uwer verwaarloosden de gelegenheid om de oude talen te leeren. 6. De Sabijnen kwamen (p) (naar) Rome (acc.) om ad.) de spelen te zien (spectare). 7. Vele zaken zijn noodzakelijk om (ad) wijsheid te verkrijgen. 8. Door den aanval te ontwijken (declinare) heeft Fabius Rome gered. 9. Hebzuchtige menschen worden gekweld door de begeerte om (hun) geld te vermeerderen, doch ook door de vrees van het te verliezen. 10. Door de deugd te beoefenen zult gij een gelukkig mensch worden. 11. Wij weten, dat Pompejus de heerschappij van het Romeinsche volk heeft uitgebreid (augeo) door de zeeroovers te verslaan. 12. Het schijnt, dat het verlangen om roem te behalen Caesar dikwijls heeft aangespoord om (ad) oorlogen te voeren. 13. Hannibal heeft Italië moeten verlaten om zijn vaderland te verdedigen tegen de Romeinen. 14. De hoop om de overwinning te behalen heeft onze soldaten aangespoord om (ad) de muren met groote dapperheid te bestormen, en (om) de stad te veroveren.

PYRRHUS

1. Men zegt, dat Pyrrhus, die machtige koning van Epirus, op een zekeren weg een hond heeft aangetroffen,¹⁾ die steeds op dezelfde plaats bleef. 2. Toen hij gehoord had, dat hij daar reeds drie dagen had gelegen²⁾ en niet wilde heengaan, beval (p) hij aan zijn soldaten, om (ut) de zaak te onderzoeken.³⁾ 3. Toen zagen (p) zij, dat hij het lijk van een mensch bewaakte, die waarschijnlijk⁴⁾ door een moord was omgekomen (conj.). 4. Pyrrhus zeide (p), dat de soldaten den hond goed moesten verzorgen.⁵⁾ 5. *Nadat* het lijk was begraven, trok (p) het leger verder⁶⁾ en niemand onder de soldaten begreep (p), waarom de koning den hond met zich (secum) wilde (conj.) medenemen.⁷⁾ 6. Pyrrhus echter hoopte, dat spoedig de gelegenheid om de moordenaars¹¹⁾ te ontdekken,⁸⁾ zou aangeboden worden. 7. Na eenige dagen moest het leger door den koning worden gemonsterd.⁹⁾ 8. Ook de hond *was daar*¹⁰⁾ om (ad) de moordenaars¹¹⁾ aan te wijzen¹²⁾ 9. *Terwijl* de koning daar zat, gingen (p) de soldaten voorbij.¹³⁾ 10. *Terwijl* het leger voorbij trok, bleef de hond rustig. 11. Doch plotseling sprong (p)¹⁴⁾ hij op, daar hij de twee mannen gezien had, door wie zijn meester was vermoord. 12. De moordenaars werden (p), *nadat* zij hun misdaad bekend hadden, aanstonds weggevoerd.¹⁵⁾ 13. Beiden moesten sterven.

1) invenio 2) assideo-sedi-sessum. 3) explorare. 4) haud dubie. 5) curare. 6) verder tr.=iter pergere. 7) ducere. 8) deprehendere. 9) lustrare. 10) adsum. 11) interfector. 12) indicare. 13) transeo. 14) prosilio-ui. 15) abduco.

„Men”

Regel 15.

1. Wanneer „men” onderwerp is van een werkwoord, dat een lijdend voorwerp bij zich heeft, wordt de zin in den lijdenden vorm omgezet, zoodat het lijdend voorwerp onderwerp wordt.

Bijvoorbeeld:

Men verovert de stad — de stad wordt veroverd — *urbs capitur*.
Men heeft de stad veroverd — de stad is veroverd — *urbs capta est*.

2. Wanneer „men” onderwerp is van een werkwoord zonder lijdend voorwerp, dan wordt deze zin **onpersoonlijk** in den lijdenden vorm omgezet (de onpersoonlijke vorm is in het Latijn de 3e pers. enk.)

Bijvoorbeeld:

Men strijdt — er wordt gestreden — *pugnatur*.
Men heeft gestreden — er is gestreden — *pugnatum est*.
Men gaat — er wordt gegaan — *itur*. (Sprakke § 67, Aanm. 1 en 2).

Men is gegaan — er is gegaan — *itum est*.

N.B. Dezelfde regel wordt toegepast bij het gerundivum.

Bijvoorbeeld:

Men moet strijden — er moet gestreden worden — *pugnandum est*.

Men moet aanvallen — er moet aangevallen worden — *adoriendum est*.

Men zal moeten gaan — er zal gegaan moeten worden — *eundum erit*.

Men heeft moeten gaan — er heeft gegaan moeten worden — *eundum fuit*.

1. Men prijst Socrates, omdat hij een rechtvaardig man is. 2. Men zal de stad, die door de Galliërs wordt belegerd, spoedig overgeven. 3. Zonder de deugd kan men niet gelukkig leven. 4. Men leest in de school boeken, die voor de leerlingen het meest nuttig zijn (prosum). 5. Men ziet God niet. 6. Men keurt dikwijls de gebreken van andere menschen af. 7. Uit twee kwaden (malum) moet men het minste (comp.) kiezen. 8. Indien gij braaf zijt (fut.), zal men u prijzen. 9. „Men zal mij dooden,” zeide Regulus, daar ik liever wil sterven, dan mijn vaderland *in het verderf storten* (perdëre). 10. „Men zal u misleiden,” zei Demosthenes, „indien gij dien man (dat.) gelooft (fut. ex.).” 11. *Toen* de oorlog verklaard was, streed men tegen de vijanden. 12. Daar het leger der bondgenooten was gevlucht, moest (p) men de stad aan de vijanden overgeven. 13. *Toen* de Galliërs de stad binnentrokken, vluchtte men in de huizen. 14. *Toen* Tarquinius, de laatste koning der Romeinen, verdreven was, heeft men twee consuls gekozen. 15. Wij weten, dat Hannibal de Alpen heeft moeten overtrekken, om in Italië te komen. 16. Het schijnt, dat men Coriolanus in het jaar 261 na de stichting der stad heeft verdreven. 17. Toen hij naar (ad) de Volsciërs was gegaan, ontving (p) men hem welwillend.

ALEXANDER DE GROOTE.

1 Men zegt, dat Alexander de Groote, die de zoon was van Philippus, den koning van Macedonië, de grootste vorst is geweest van de geheele oudheid.¹⁾ 2. De geschied-

¹⁾ antiquitas.

schrijvers verhalen, dat hij geboren is¹⁾ in het jaar 356 vóór Christus, in de maand Juli²⁾. 3. Het schijnt, dat hij geboren is in denzelfden nacht, waarin de beroemde tempel van Diana afbrandde (p).³⁾ 4. Op bevel van Leonidas (-ae), zijn leermeester, moest hij thuis voortdurend (zijn) krachten oefenen, om een krachtig⁴⁾ man te kunnen worden. 5. Toen later Aristoteles zijn leermeester geworden was, moest hij de kunsten en wetenschappen beoefenen. 6. Nooit onderwees een beroemder leermeester een beroemder leerling. 7. Hoewel Alexander nog een jongeling was, toonde hij spoedig, dat hij (se) een zeer uitstekend⁵⁾ vorst zou worden. 8. Toen op zekeren dag een groote overwinning van (zijn) vader geboodschapt was, zeide Alexander: „Ik hoop, dat (mijn) vader spoedig zal terugkeeren; anders vrees ik, dat (ne) hij voor mij niets (aliquid) overlaat,⁶⁾ om te (ad) veroveren.” 9. Door veel boeken van de beroemdste schrijvers te lezen werd (p) zijn kennis⁷⁾ zoo groot, dat (ut) hij door niemand van dien leeftijd overtroffen werd. 10. Het schijnt echter, dat door den invloed⁸⁾ van (zijn) vrienden zijn zucht om roem te verkrijgen steeds grooter geworden is.

180

umbra, *schaduw*
venia, *verlof*

insilio-ui, *springen*
convertēre, *wenden*

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Op zekeren dag bood (p) men zijn vader een Thessalisch⁹⁾ paard aan, dat bijzonder¹⁰⁾ wild¹¹⁾ was. 2. Toen

¹⁾ nascor. ²⁾ Julius. ³⁾ deflagrare ⁴⁾ robustus. ⁵⁾ egregius. ⁶⁾ relinquo.
⁷⁾ scientia. ⁸⁾ auctoritas. ⁹⁾ Thessalicus. ¹⁰⁾ superl. ¹¹⁾ ferox.

men het voor¹⁾ 17 talenten (-um) aan den koning had verkocht, zag (p) deze te laat, dat niemand het woeste dier kon temmen. 3. Toen dit gebleken²⁾ was, moest (p) men het paard *op bevel*³⁾ van Philippus weer te koop aanbieden (venditare). 4. Men vertelde (p)⁴⁾ dit aan Alexander; deze vroeg (p)⁵⁾ aanstonds aan (zijn) vader verlof, om (gen.) het paard te temmen. 5. *Nadat* hij het verlof verkregen had, greep (p) hij het dier vast.⁶⁾ 6. Hij had begrepen, dat men zijn kop⁷⁾ naar de zon moest wenden; want hij had aanstonds gezien, dat het paard *bang was voor*⁸⁾ zijn (suus) schaduw. 7. Toen sprong (p) de stoutmoedige jongeling plotseling *op zijn rug*,⁹⁾ en, *terwijl* het paard bliksemsnel¹⁰⁾ voortrende,¹¹⁾ meenden alle toeschouwers,¹²⁾ dat zoo groote roekeloosheid¹³⁾ de oorzaak van zijn dood zou worden. 8. Maar Alexander bewees (p),¹⁴⁾ dat zijn (suus) bedrevenheid¹⁵⁾ in het rijden¹⁶⁾ zeer groot was. 9. Hij reed *zoolang, tot*¹⁷⁾ het paard, door uitputting¹⁸⁾ gedwongen,¹⁹⁾ aan den wil (zijns) meesters gehoorzaamde (p).²⁰⁾ 10. Toen hij teruggekeerd was, zei Philippus, *nadat* hij (zijn) zoon had omhelsd:²¹⁾ „Mijn zoon, je moet een ander koninkrijk²²⁾ zoeken; want ik geloof, dat Macedonië *te klein*²³⁾ voor je zal zijn.”

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Wij weten, dat Philippus oorlog heeft gevoerd

1) ablat. 2) appareo. 3) = iussu. 4) refero. 5) vragen aan = petere a. 6) arripio-ui-eptum. 7) caput. 8) = vreesde. 9) in dorsum eius. 10) = fulminis instar. 11) provolare. 12) spectator. 13) temeritas. 14) ostendo. 15) exercitatio. 16) equitare. 17) tamdiu, quoad. 18) defatigatio. 19) vinco. 20) obsequor (conj.). 21) amplector. 22) regnum. 23) comparatief.

met (cum) de Atheners en de Thebanen, om Macedonië uit te breiden.¹⁾ 2. Deze oorlog is beëindigd²⁾ in het jaar 338 vóór Chr. door den beroemden slag bij³⁾ Cheronea. 3. Van weerszijden⁴⁾ streed (p) men lang en dapper; het schijnt echter, dat de overwinning der Macedoniërs behaald is door het beleid van Alexander. 4. Plutarchus verhaalt, dat Alexander dat deel van het leger aanvoerde (p), dat tegen de Thebanen moest (conj.) strijden. 5. Toen de Thebanen door Alexander verslagen waren, moesten (p) ook de Atheners vluchten. 6. Men zegt, dat ook Demosthenes de wapens heeft weggeworpen⁵⁾ en gevlucht is. 7. Nadat (zijn) vader Philippus door een voornaam Macedoniër was vermoord, werd (p) Alexander koning. 8. Dit is geschied in het jaar 335. 9. In Griekenland bood (p) men hem het veldheerschap⁶⁾ over het leger aan; het schijnt echter, dat de Lacedaemoniërs (hun) leger niet aan Alexander hebben willen aanbieden. 10. „Wij zijn gewoon, zeiden zij, anderen aan te voeren en niet door anderen aangevoerd te worden.” 11. Alexander echter, wiens begeerte om de Perzen te verslaan zeer groot was, wilde liever dezen smaad verdragen.⁷⁾ dan oorlog voeren met (cum) de Grieken, wier hulp hem (refl.) zeer voordeelig zou kunnen zijn. 12. Eerst (prius) echter moest hij optrekken⁸⁾ tegen de Thraciërs⁹⁾; nadat deze verslagen waren, wilde hij naar (in) Perzië¹⁰⁾ vertrekken.

182

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Terwijl Alexander afwezig was, boodschapte (p) men

¹⁾ augēre. ²⁾ conficio. ³⁾ ad. ⁴⁾ utrimque. ⁵⁾ proicio. ⁶⁾ imperium.
⁷⁾ patior. ⁸⁾ proficiscor. ⁹⁾ Thraces-um. ¹⁰⁾ Persae-arum.

aan de Atheners, dat hij gestorven was. 2. Demosthenes meende toen, dat de gelegenheid om Griekenland te bevrijden aanwezig was. 3. Dagelijks beklom hij het spreekgestoelte¹⁾ om (ad) de Atheners aan te moedigen;²⁾ Alexander noemde³⁾ hij een kind (acc.). 4. Men zegt, dat de Thebanen aanstonds de wapenen hebben opgenomen,⁴⁾ om (ad) de Macedoniërs te verdrijven. 5. Doch, terwijl dit geschiedde, hoorde (p) men plotseling, dat de koning *in aantocht was*.⁵⁾ 6. Alexander zeide tot zijn vrienden: „Demosthenes heeft mij een kind (acc.) genoemd, *toen ik afwezig was*; thans echter zal ik hem en alle Grieken toonen, dat ik een man ben.” 7. Aanstonds werd (p) Thebe belegerd, doch de Thebanen zeiden (p), dat zij (se) liever wilden sterven, dan zich overgeven. 8. Dapper verdedigde men de stad, doch eindelijk moesten (p) de dappere burgers wijken. 9. De burgers hebben de stad moeten overgeven en Alexander strafte (p) hun zucht naar vrijheid door Thebe te verwoesten. 10. Men zegt, dat, *toen* Thebe ingenomen was, 6000 burgers zijn omgekomen. 11. Men verwoestte (p) alle huizen der geheele stad; behalve den tempel en het huis van Pindarus, een beroemd dichter; 30000 mannen en vrouwen zijn *als slaaf*⁶⁾ verkocht.

183

vehor, vectus sum, 3, *rijden*
quotidie, *dagelijks*

perdo-dīdi-dītum, 3, *verliezen*
percutio-ssi-ssum, 3, *treffen*

PHAETON

1. Dit verhaal moet gij zonder fouten⁷⁾ vertalen,⁸⁾ als gij kunt (fut.). 2. Apollo had eens gezworen, dat hij (refl).

¹⁾ het spreekg. beklimmen = ascendere in suggestum. ²⁾ adhortari.
³⁾ dico. ⁴⁾ capio. ⁵⁾ adventare. ⁶⁾ sub corona. ⁷⁾ mendum. ⁸⁾ vertēre.

(zijn) zoon zou geven, alwat¹⁾ hij zou wenschen. 3. Men zegt, dat de jongeling den wagen heeft gevraagd, waarmee (zijn) vader dagelijks door het luchtruim²⁾ reed (conj.). 4. Ieder uwer begrijpt, dat de droefheid van Apollo zeer groot is geweest, daar hij vreesde, dat (zijn) zoon zou omkomen. 5. Zeer dikwijls smeekte³⁾ hij hem (acc.), om niet te vertrekken. 6. Doch daar Phaëton zijn raad (acc.) niet wilde opvolgen,⁴⁾ moest de vader ten slotte⁵⁾ (zijn) eed⁶⁾ houden.⁷⁾ 7. Het schijnt, dat hij *liever* (zijn) zoon heeft *willen* verliezen, dan aan de goden mishagen.⁸⁾ 8. *Nadat* Apollo (zijn) zoon omhelsd⁹⁾ had, zeide hij: „Ik geloof, dat gij ongelukkig zult worden door uw vermetelheid; ¹⁰⁾ vertrek echter, indien gij wilt.” 9. *Toen* men de paarden had voorgespannen,¹¹⁾ vertrok (p) Phaëton. 10. Daar de paarden echter niet wilden gehoorzamen,¹²⁾ naderde (p) men te dicht (comp.) (bij) de aarde (dat), zoodat de zeeën *begonnen te koken*¹³⁾ en de menschen *zwart werden*.¹⁴⁾ 11. Toen slingerde (p)¹⁵⁾ Jupiter, om de menschen te redden, zijn bliksem¹⁶⁾ naar¹⁷⁾ den jongeling, die, daardoor getroffen, jammerlijk¹⁸⁾ is omgekomen. 12. Men moet den raad van wijze menschen opvolgen.¹⁹⁾

184

magnis itineribus, met geforc. dagmarschen
procedo, voortrukken

refero, mededeelen
apparet, het blijkt

ALEX. DE GROOTE (*Vervolg*)

1. Nadat men met geforceerde dagmarschen was voort-

¹⁾ quodcunque. ²⁾ door het l. = per aëra. ³⁾ orare. ⁴⁾ sequor. ⁵⁾ ad extremum. ⁶⁾ iusiurandum. ⁷⁾ servare. ⁸⁾ displicere. ⁹⁾ amplector. ¹⁰⁾ temeritas. ¹¹⁾ iungo. ¹²⁾ obsequor. ¹³⁾ effervescere. ¹⁴⁾ nigrescere. ¹⁵⁾ emitto. ¹⁶⁾ fulmen-inis. ¹⁷⁾ in. ¹⁸⁾ miser. ¹⁹⁾ zie 4.

gerukt, kwam (p) men te Corinthe (acc.). 2. Men zegt, dat in die stad allen den overwinnaar gehuldigd¹⁾ hebben, behalve Diogenes, een wijsgeer. 3. Toch heeft Alexander hem willen bezoeken, om den man te zien, wiens eigenaardige²⁾ levenswijze³⁾ men hem had meegedeeld. 4. Gij weet, dat Diogenes in een ton⁴⁾ woonde (p),⁵⁾ waaruit (unde) blijkt, dat hij een zonderling⁶⁾ mensch was (p). 5. Alexander, *die* hem een gunst⁷⁾ wilde bewijzen,⁸⁾ zeide: „Vraag, wat (onz. meerv.) gij wilt; ik zal het u geven.” 6. Toen zei Diogenes, wiens onbeschaamdheid⁹⁾ grooter was dan (zijn) wijsheid: „Ga (een) weinig achteruit,¹⁰⁾ opdat ik de warmte (abl.) der zon beter kan genieten.”¹¹⁾ 7. Het schijnt, dat Alexander niet *toornig geworden is*,¹²⁾ daar hij meende, dat men een zoodanig man moest bewonderen. 8. Daarom zeide hij: „Als (si) ik Alexander niet was (conj.) zou ik Diogenes willen zijn.” 6. Dit alles (onz. meerv.) kan men lezen in de boeken van Plutarchus, een beroemd schrijver, door wien de geschiedenis van Alexander geschreven is. 10. Op zekeren dag gebood (p) de koning aan den schilder¹³⁾ Apelles (gen.-is), om van (zijn) paard Bucephalus een portret¹⁴⁾ te schilderen.¹⁴⁾ 11. *Toen* dit geschied was, meende Alexander ten onrechte, dat de schilderij¹⁵⁾ niet gelijkend¹⁶⁾ was.

185

iudicium, *meening*
confirmare. *bevestigen*

pedes-itis, *voetknecht, infanterist*
cognatus, *bloedverwant*

¹⁾ consalutare. ²⁾ insuetus. ³⁾ mores. ⁴⁾ dolium. ⁵⁾ habitare. ⁶⁾ ineptus.
⁷⁾ beneficium. ⁸⁾ deferre. ⁹⁾ insolentia. ¹⁰⁾ achteruit gaan = recedere.
¹¹⁾ fruor illi. ¹²⁾ toornig worden = irascor. ¹³⁾ pictor. ¹⁴⁾ imaginem
pingere. ¹⁵⁾ imago. ¹⁶⁾ verus.

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Om (zijn) meening te bevestigen, gebod (p) hij aan een dienaar, om het paard te halen.¹⁾ 2. Doch toen het dier de schilderij zag (plusq.) meende het, dat daar een levend²⁾ paard stond,³⁾ en het begon (p) aanstonds te hinniken.⁴⁾ 3. „Gij ziet,” zei Apelles lachende, „dat uw paard meer⁵⁾ kennis⁶⁾ heeft van de schilderkunst⁷⁾ dan gij.” 4. Toen de koning later wederom aanmatigend⁸⁾ over (de) een schilderij⁹⁾ sprak, zeide Apelles: „Spreek zachtjes,¹⁰⁾ Alexander; de jongens,¹¹⁾ die de verven¹²⁾ bereiden,¹³⁾ lachen reeds.” 5. Arrianus verhaalt, dat Alexander in de lente van het jaar 334 voor Chr. Macedonië verlaten heeft, om tegen de Perzen te strijden. 6. Gedurende 11 jaar, tot aan (ad) het jaar 323, waarin hij gestorven is, stond hij aan het hoofd van¹⁴⁾ (zijn) leger, om (ad) de wereld te veroveren. 7. Om Macedonië in bedwang te houden,¹⁵⁾ moest (p) men Antipäter achterlaten¹⁶⁾ met 12000 infanteristen en 1500 ruiters. 8. De bloedverwanten van Cleopatra, Philippus' laatste gemalin,¹⁷⁾ doodde (p) men, daar Alexander vreesde, dat zij oproer¹⁸⁾ zouden maken. 9. Men zegt, dat het leger van Alexander zelf bestond (p)¹⁹⁾ uit (ex) 30.000 voetknechten en 4500 ruiters.

Plaatsbepalingen

Regel 16.

Bij de namen van **steden** gebruikt men zonder voorzetsel de volgende naamvallen:

¹⁾ adduco. ²⁾ vivus. ³⁾ adsum. ⁴⁾ hinnio. ⁵⁾ maior. ⁶⁾ notitia. ⁷⁾ pictura. ⁸⁾ arrogans. ⁹⁾ tabula picta. ¹⁰⁾ = submissa voce. ¹¹⁾ alumnus. ¹²⁾ pigmentum. ¹³⁾ misceo. ¹⁴⁾ praesum (met dat.). ¹⁵⁾ continēre. ¹⁶⁾ relinquo. ¹⁷⁾ coniux—gis. ¹⁸⁾ seditio. ¹⁹⁾ constare.

1. op de vraag: **waarheen?** de **accusat.**
B.v. Romam = naar R.
2. op de vraag: **waar?** de **ablativus**; bij namen (in het enkelvoud) der **1e en 2e decl.** de **genet.**
B.v. te Rome = Romae; te Corinthe = Corinthi;
te Carthago = Carthagine.
3. op de vraag: **vanwaar?** de **ablativus.**

186

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Eerst trok (eo) men langs de kust,¹⁾ om gemakkelijker het leger te kunnen overzetten. 2. *Nadat* de troepen waren overgezet, ging (p) men naar Lampsacus. 3. Men zegt, dat Alexander had gezworen, dat de stad verwoest zou worden, om (ad) den opstand²⁾ der burgers te wreken. 4. Daar men te Lampsacus begrepen had, dat Alexanders wraak verschrikkelijk zou zijn, zond (p) men Anaximenes, opdat dit niet zou geschieden. 5. Alexander, *die* de reden van zijn komst³⁾ vermoedde,⁴⁾ zeide: „Gij moet aanstonds terugkeeren, daar ik het verzoek⁵⁾ niet wil inwilligen;⁶⁾ dit zweer ik ” 6. Toen zei Anaximenes: „Dat spijt⁷⁾ mij (acc.), want ik wilde u (acc.) vragen (rogare), dat gij de stad zoudt verwoesten.” 7. Alexander moest zijn eed houden; en zoo werd (p) Lampsacus door de schranderheid⁸⁾ van een van (ex) zijn burgers gered. 8. *Nadat* de graven⁹⁾ van Achilles en Patroclus te Troje waren bezocht, kwam (p)¹⁰⁾ men bij (ad) de rivier de Granicus 9 Hier werd (p) lang gestreden; wij weten, dat Alexander zelf de zijnen door zijn voorbeeld heeft aangespoord.

¹⁾ ora. ²⁾ seditio. ³⁾ adventus. ⁴⁾ provideo. ⁵⁾ venia. ⁶⁾ dare. ⁷⁾ piget.
⁸⁾ calliditas. ⁹⁾ sepulcrum. ¹⁰⁾ pervenio.

Regel 17.

Bij de werkwoorden **utor**, gebruiken, **fruor**, genieten, **fungor**, vervullen, **potior**, bemachtigen, **vescor**, eten, staat het **voorwerp in den ablativus**: b.v. Caesar heeft de stad bemachtigd = Caesar *urbe potitus est*. Toen de veldheer de stad bemachtigd had, spaarde hij de burgers = Dux *urbe potitus civibus pepercit*.

187

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Men zegt, dat het leven van Al., *toen* hij bij den Granicus streed, gered is door Clitus, (zijn) vriend. 2. Wij weten, dat deze den soldaat, die op het punt was conj.) Alex. te dooden, zwaar heeft gewond. 3. *Daar* het leger (acies) der Perzen door de aanvoerders slecht was opgesteld (instruo), kon (p) het gemakkelijk verslagen worden. 4. Al. gebruikte (p) deze gelegenheid, en versloeg (p) het leger, *dat* bestond (constare) uit 40.000 soldaten. 5. Men zegt, dat daar 10.000 soldaten gesneuveld zijn, hoewel¹⁾ van (ex) de Macedoniërs slechts 85 ruiters en 30 infanteristen zijn omgekomen. 6. *Nadat* de koning in het jaar 333 een groot deel van Cappadocië had bemachtigd, hoorde (p) hij, dat Darius, de koning der Perzen, een zeer groot leger had uitgerust,²⁾ om (ad) de nederlaag te wreken. 7. *Daar* men 60.000 soldaten had verzameld,³⁾ meende Darius, dat hij (se) niet overwonnen kon worden. 8. Des nachts trok Alexander naar Issus, om (ad) den volgenden dag de kans⁴⁾ te wagen.⁵⁾ Eerst⁶⁾ scheen het, dat de Perzen de overwinning zouden behalen, doch, *toen* de rechter-

1) cum. 2) comparare. 3) colligo. 4) fortuna. 5) experiri. 6) primo.

vleugel¹⁾ wankelde,²⁾ werd (p) Darius door zoo grooten schrik bevangen,³⁾ dat (ut) hij ijlings⁴⁾ vluchtte.

Regel 18.

Na de werkwoorden: **tot iets maken, kiezen, benoemen, noemen, voor iets houden** volgt behalve de accus. van het lijdend voorwerp ook nog een **accus. van de bepaling van gesteldheid**. In het Nederlandsch gebruikt men dikwijls de voorzetsels: **tot, voor**; deze blijven onvertaald.

Bv. *De Romeinen benoemden Camillus tot dictator; Romani **Camillum dictatorem** dixerunt. Wij houden Hannibal voor een beroemd veldheer; **Hannibalem clarum ducem** putamus.*

N.B. Dezelfde werkwoorden hebben in het passief de bepaling van gesteldheid in den **nominativus**.

B.v. *Camillus is tot dictator benoemd; Camillus dictator dictus est.*

188

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. *Toen* Alexander Syrië had veroverd (potior), werd (p) hij overal⁵⁾ met groote vreugde ontvangen. 2. Allen noemden hem den grootsten veldheer van de geheele wereld. 3. Doch, *terwijl* allen den overwinnaar gehoorzaamden, wilden de burgers van Tyrus Alexander niet als koning huldigen.⁶⁾ 4. *Toen* de vloot van Darius verslagen was, en verscheidene steden waren ingenomen, moest (p) men eindelijk de stad overgeven. 5. Men zegt, dat (er) 8000 burgers zijn omgekomen; 30.000 menschen

¹⁾ cornu dextrum. ²⁾ inclinare. ³⁾ opprimo. ⁴⁾ = praeceps. ⁵⁾ ubique.
⁶⁾ consalutare.

zijn *als slaaf*¹⁾ verkocht. 6. Toch moet men Alexander niet voor een wreed vorst houden;²⁾ want men zegt, dat de burgers van Tyrus vele gevangen Macedoniërs hebben gedood. 7. Men boodschapte (p) aan Darius, dat de stad afgefallen was;³⁾ toen zond (p) hij 10.000 talenten (talentum), *terwijl* hij beloofde, dat hij (se) een groot deel van het rijk aan Alexander zou afstaan (dare). 8. Men zegt, dat Parmenio, Alexanders vriend, gezegd heeft: „Als ik Alexander was (conj.), zou ik het aannemen.”

189

ALEX. DE GROOTE (*Vervolg*)

1. Toen Parmenio gesproken had, zei Alexander: „Als ik Parmenio was (conj.) zou ik het aannemen, maar omdat ik Alexander ben, zal ik het niet aannemen.” 2. Want wij weten, dat Alexanders zucht om (zijn) rijk uit te breiden⁴⁾ moeilijk verzadigd⁵⁾ kon (p) worden. 3. Vandaar vertrok (p) hij, om Egypte te veroveren (potior). 4. Men zegt, dat, toen hij aangekomen was, alle steden zich aan hem hebben overgegeven, behalve Gaza. 5. Het schijnt, dat die stad zeer sterk geweest is, daar men ze op een heuvel⁶⁾ had gebouwd, en met diepe grachten had omgeven. 6. Daarom hebben de Macedoniërs haar langen tijd (diu) moeten belegeren. 7. Doch, hoe (quo) hardnekkiger⁷⁾ men de stad verdedigde, des te (eo) grooter werd Alexanders verlangen om haar in te nemen. Wij weten, dat hij de stad omringde (p) met een wal,⁸⁾ om gemakkelijker de belegeringswerktuigen⁹⁾ te kunnen plaatsen.¹⁰⁾ 9. Toen

¹⁾ sub corona. ²⁾ habeo. ³⁾ deficio. ⁴⁾ augēre. ⁵⁾ satiare. ⁶⁾ collis.
⁷⁾ fortis. ⁸⁾ agger-eris. ⁹⁾ machīna. ¹⁰⁾ collocare.

eindelijk een deel der muren verwoest was, drong (p) men binnen. 10. Wij weten, dat men Alexander voor een edelmoedig vorst moet houden; toch schijnt het, dat hij soms een wreed overwinnaar moet genoemd¹⁾ worden.

190

commorari, vertoeven

viginti annos natus, 20 jaar oud

ALEX. DE GROOTE (Vervolg)

1. Want, toen de stad was genomen, beval (p) Alexander aan (zijn) soldaten, om Batis (-idis), den bevelhebber van Gaza, te halen.²⁾ 2. Alexander had hem moeten eeren,³⁾ daar hij trouw (zijn) plicht had vervuld (fungor) 3. Maar het schijnt, dat hij (zijn) zucht om (zich) te wreken niet heeft kunnen bedwingen. 4. Men verhaalt, dat de ongelukkige bevelhebber⁴⁾ aan (ad) den wagen des konings werd (p) vastgebonden,⁵⁾ om rondom⁶⁾ de stad te worden gesleept.⁷⁾ 5. De soldaten, die toezagen⁸⁾ en juichten,⁹⁾ noemden (p) Alexander een nieuwen Achilles, die (zich op) Hector (acc.) wreekte. 6. Wij zien, dat de leerling van Aristoteles de lessen¹⁰⁾ van (zijn) leermeester reeds lang had vergeten.¹¹⁾ 7. Nadat Darius in het jaar 331 bij Gougamela verslagen was, bemachtigde (p)¹²⁾ Alexander het geheele rijk der Perzen. 8. Toen ging (p) men naar Indië. 9. Nadat men bij de Hyphasis gekomen was, wilden de soldaten niet verder¹³⁾ gaan. 10. Alexander raadpleegde (p)¹⁴⁾ de wichelaars¹⁵⁾ en zeide: „Aan de goden moet men gehoorzamen.” 11. Toen is hij teruggekeerd. 12. Plutarchus

¹⁾ appellare. ²⁾ adducere. ³⁾ honorare, perf. ind. ⁴⁾ dux. ⁵⁾ alligare. ⁶⁾ circum. ⁷⁾ traho. ⁸⁾ spectare. ⁹⁾ ovare. ¹⁰⁾ praeceptum. ¹¹⁾ obliviscor. ¹²⁾ potior. ¹³⁾ = longius. ¹⁴⁾ consulo, ui, ultum. ¹⁵⁾ haruspex, ŷcis.

verhaalt, dat door Alexander, *terwijl* hij te Babylon ver-
toefde, vele plannen zijn ontworpen.¹⁾ Doch, uitgeput²⁾
door een hevige koorts, stierf (p) hij, in het jaar 323. Hij
was 32 jaar en 8 maanden oud.

191

Hunni-orum, <i>de Hunnen</i>	tributum, <i>belasting</i>
habitare, <i>wonen</i>	conferre, <i>opbrengen</i>
humili staturā, <i>klein van gestalte</i>	

ATTILA, KONING DER HUNNEN

1. Wij lezen in de geschiedenis, dat er aan (iuxta) de
rivier de Donau³⁾ een groot volk is geweest, aan welks
heerschappij zeer veel stammen gehoorzaamden (conj.).
2. Daar woonde het volk der Hunnen. 3. Het schijnt, dat
langen tijd (diu) door de overige stammen belasting aan
hen is opgebracht. 4. Een vorst van dat dappere volk,
Attila genoemd,⁴⁾ *streefde er*⁵⁾ met inspanning⁶⁾ van alle
krachten *naar*, om de geheele wereld te bemachtigen.
5. Hij meende, dat men alle volkeren onder (in) de macht
(acc.) der Hunnen moest brengen.⁷⁾ 6. Nadat hij elf jaar
met (cum) zijn broeder Bleda had geregeerd, doodde (p) hij
hem (uit) zucht (abl.) naar de heerschappij. 7. Toen werd (p)
Attila, *nadat* (zijn) broer gedood was, de schrik⁸⁾ van
de naburige⁹⁾ volkeren en van de geheele wereld. 8. Een
geschiedschrijver verhaalt, dat hij *klein van gestalte* was
(p) en (dat hij) niets liever wilde (p) dan oorlog voeren.
9. Ook schijnt het, dat hij zeer trotsch geweest is. 10. Deze
trotschheid werd (p) echter nog grooter door een voorval,

¹⁾ in eo. ²⁾ conficio. ³⁾ Danuvius. ⁴⁾ nomine Attila. ⁵⁾ enitor ill.
⁶⁾ contentio. ⁷⁾ redigere. ⁸⁾ terror. ⁹⁾ vicinus.

dat ik u later zal verhalen, daar anders deze thema te lang (= comp.) zou worden.

192

aedes-ium, paleis
ratio belli, krijgsplan

appellare, noemen
describo, opmaken

ATTILA (Vervolg)

1. Men verhaalt, dat op zekeren dag een herder (naar het paleis (acc.) van den koning is gegaan,¹⁾ daar hij hem wilde spreken (convenire). 2. *Nadat* hij voor (ante) den koning was gebracht,²⁾ verhaalde (p) hij hem, dat hij (se) een zwaard had gevonden op een veld nabij de Zwarte zee (Pontus Euxinus). 3. Het schijnt, dat dit zwaard door de Scythen gehouden³⁾ is voor het zwaard van Mars, den god van den oorlog. 4. Toen Attila het gezien had, zeide (p) hij, dat Mars (hem) dit zwaard aanbood, om de wereld te bemachtigen (potior). 5. Daarom noemde hij zich voortaan Attila, geesel Gods. 6. *Nadat* vervolgens een krijgsplan was opgemaakt en (*nadat*) alle stammen waren samengeropen,⁴⁾ drong (p) hij binnen in (in met acc.) het rijk der Byzantijnen, welks steden hij verwoestte (p) en welks inwoners werden (p) verkocht. 7. In dien tijd regeerde Theodosius te Byzantium. 8. Men zeide, dat hij alleen uitmuntte⁶⁾ (in) de kunst (abl.) van mooi te schrijven. 9. Om het rijk te redden, moest (p) hij een schatting⁷⁾ betalen⁸⁾ van 2000 pond (libra) goud. 10. Men zegt, dat Theodosius de Tweede gezanten met geld heeft aangespoord, om Attila te doden. 11. **Men** ontdekte (p)⁹⁾ echter de zaak; de gezanten moesten (p) aanstonds sterven.

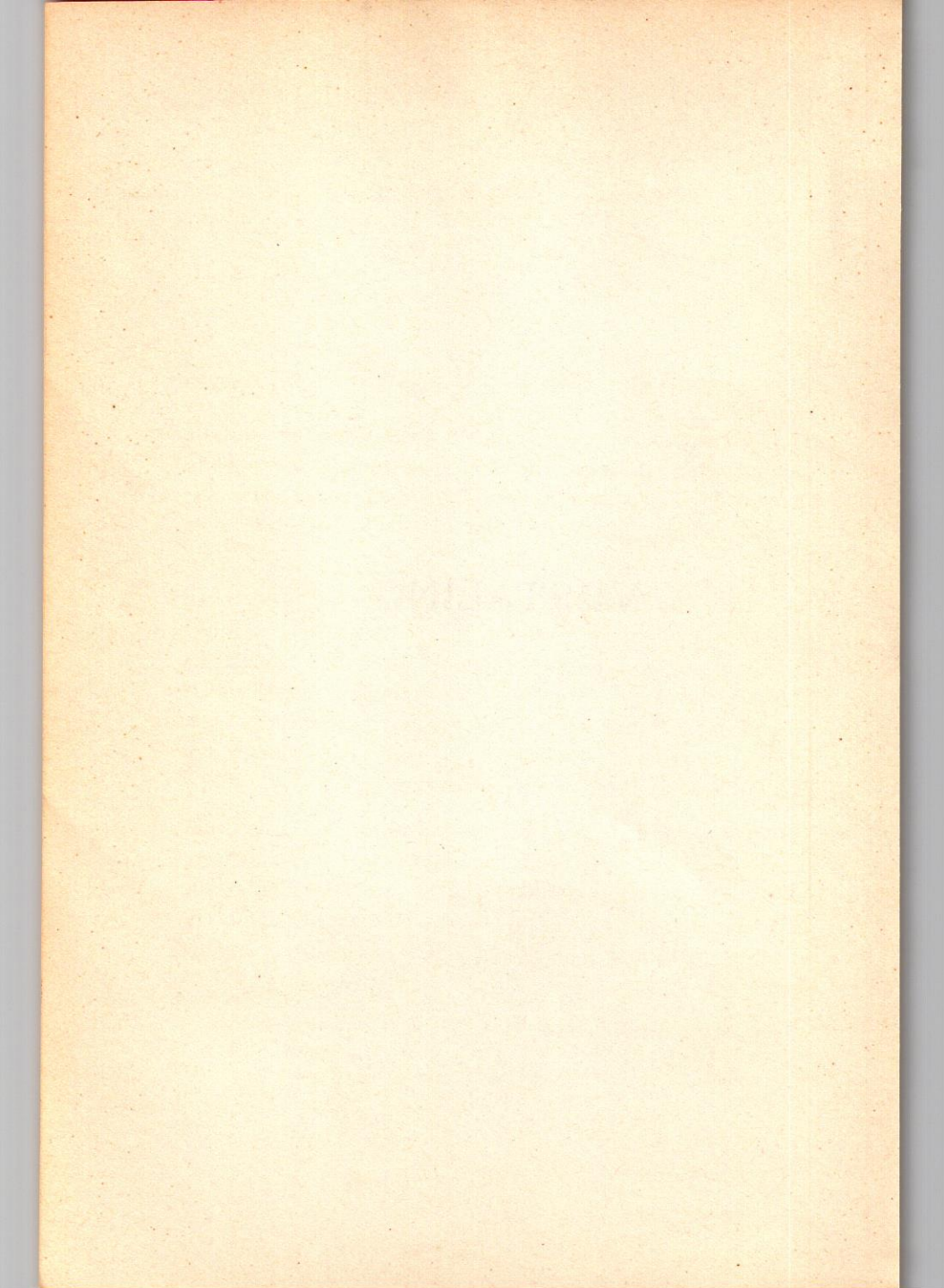
¹⁾ adeo. ²⁾ duco. ³⁾ habeo. ⁴⁾ convocare. ⁵⁾ tantum. ⁶⁾ excello. ⁷⁾ stipendium. ⁸⁾ pendēre. ⁹⁾ aperio.

ATTILA (*Vervolg*)

1. Men zegt, dat Attila in het jaar 451 na Christus naar Gallië is gegaan, om Orleans te veroveren (potior). 2. Daar de burgers de stad echter niet wilden overgeven, begreep (p) Attila, dat men ze met geweld moest innemen. 3. Aanstonds bestormde (p) men de stad; want men had gehoord, dat de bondgenooten zouden komen, om (ad) haar te bevrijden. 4. Toen de muren waren verwoest, moest (p) men Orleans overgeven, doch het schijnt, dat deze overwinning aan Attila niet *tot voordeel heeft gestrekt* (prosum). 5. Want wij weten, dat men de legers der bondgenooten reeds (in de verte) heeft kunnen zien (prospicio), *terwijl* de vijanden de stad plunderden. 6. Men voorspelde (p)¹⁾ Attila, dat hij overwonnen zou worden. 7. Attila spoorde (p) de zijnen aan (adhortari), om (ad) den aanval moedig te doorstaan.²⁾ 8. „Zooals³⁾ uw dapperheid zal zijn (fut. ex.), zoo⁴⁾ zal ook uw belooning zijn,” zeide hij. 9. Niemand kan het noodlot (acc.)⁵⁾ ontvluchten⁶⁾; slechts zij, die moeten sterven, zullen gedood worden.” 10. Op de Catalaunische⁷⁾ velden leverde (p)⁸⁾ men daarna een veldslag,⁹⁾ zooals (qualis) er nooit te voren (antea) geleverd was. 11. Attila moest vluchten; men zegt, dat hij later vermoord is.

1) praedīco. 2) sustinēre. 3) qualis. 4) talis. 5) fatum. 6) effugio.
7) Catalaunicus. 8) committo. 9) pugna.

VERTALING

FABULAE.

1. Milvus,¹⁾ cum laqueis irretitus esset,²⁾ murem oravit, ut plagam³⁾ corroderet.⁴⁾ Sed ingratum animal, cum laqueus corrōsus esset, miserum murem arripuit et devoravit. Regel 9.
Cum.

Haec fabula ingrātum animum malorum hominum ostendit.

2. Cum duo cancri,⁵⁾ quorum alter erat pater, alter filius, per campos ambulārent, pater: „Mi fili,” inquit, „cur semper sic (zulke) obliquis⁶⁾ gressibus incēdis?⁷⁾ *Via recta* (rechtuit) perge,⁸⁾ ne ab hominibus irrideāris.”⁹⁾ Tum filius: „Pater mi,” inquit, „libenter praeceptis tuis parēbo, si tuam exercitationem¹⁰⁾ vidēro.” Adulescentes nulla re magis, quam exemplis instruuntur.

3. Asinus quidam, cum pellem¹¹⁾ leonis invenisset, eam induit. Homines, cum eum vidissent, timore eius perterriti sunt; sed, cum celerius (= te snel) se movisset, subito aures eius eminuērunt. Tum ab hominibus agnītus¹²⁾ est et in pistrīnum¹³⁾ deductus (est), ut labore petulantiam¹⁴⁾ expiaret.

¹⁾ een wouw. ²⁾ irretire, verstrikken. ³⁾ net. ⁴⁾ corrodo-si-sum, doorknagen. ⁵⁾ kreeft. ⁶⁾ scheef. ⁷⁾ loopen. ⁸⁾ gaan. ⁹⁾ irridere, uitlachen. ¹⁰⁾ geoeffendheid. ¹¹⁾ huid. ¹²⁾ agnosco. ¹³⁾ molen. ¹⁴⁾ moedwil.

4. Mulieri cuidam erat gallina,¹⁾ quae ei quotidie ovum aureum gignebat.²⁾ Tum gallinam occidit, ut totum auri pondus obtinēret. At, cum gallinae corpus insecatum esset,³⁾ aurum non invēnit, sed tantum ea, quae in omnibus gallinis inveniuntur. Ita auri cupiditas ei magni damni causa fuit.

5. Lupus, cum in eius faucibus os haerēret,⁴⁾ magno clamōre animalium auxilium implorabat, sed frustra (tevergeefs). Tandem grus,⁵⁾ qui misericordiā miserae bestiae commotus⁶⁾ erat, accessit⁷⁾ et os e faucibus extraxit.⁸⁾ Cum autem praemium postulāret, quod promissum⁹⁾ erat, lupus: „Ingratus es,” inquit, „cum mercēdem tuam iam accepēris.¹⁰⁾ Nam non parva merces est, quod (dat) caput tuum incolume¹¹⁾ ex lupi faucibus extraxisti. Cave,¹²⁾ ne unquam mihi occurras¹³⁾ iterum.”

6. Agricola senex,¹⁴⁾ cum mortem appropinquare sentīret,¹⁵⁾ filios convocavit, eosque monuit, ut a¹⁶⁾ discordiā abstinere. „Fasces,”¹⁷⁾ inquit, „virgularum¹⁸⁾ mihi prae-bēte!”¹⁹⁾ Cum virgulae allatae²⁰⁾ essent, filios monuit, ut fasces frangērent. Cum (eum) frangere non possent, dedit iis singulas²¹⁾ virgulas, quae facile fractae sunt. Tum pater: „Vidētis,” inquit, „filii, quam (hoe) firma sit (is) res concordiā, quam (hoe) imbecillis²²⁾ discordiā.

7. Senex in silva ligna cecidērat.²³⁾ Cum domum rediret²⁴⁾

1) hen. 2) leggen. 3) opensnijden. 4) vastzitten. 5) kraanvogel. 6) zie commoveo. 7) accēdo. 8) extraho. 9) promitto. 10) accipio. 11) ongedeerd. 12) pas op. 13) tegenkomen, met dat. 14) oud. 15) appr. sentire = voelen aankomen. 16) abstinere a = zich onthouden van. 17) bundel. 18) roede. 19) geven. 20) affēro. 21) telkens een r. 22) zwak. 23) caedo. 24) redire = terugkeeren.

et gravi onēre et longa via vexaretur, fascem deposuit,¹⁾ et mortem clara voce invocavit, ut ipsum (= hem) a malis huius vitae liberaret. Tum mors subito adstītit²⁾ et: „Quid,” inquit, „optas?” Senex, quem conspectus mortis perterrebat, respondit: „Nihil opto, sed quaero virum, qui onus mihi allevāre possit (kan)”. Unicuique homini vita cara est.

8. Testūdo, quae maxime superba erat, aliquando aquilae: „Doce me,” inquit, „volare”. Cum aquila ei stultitiam huius rei ostendisset, instītit³⁾ tamen. Tum aquila ungūlis⁴⁾ eam arripuit; deinde, cum sublime⁵⁾ eam sustulisset,⁶⁾ dimisit, ut per⁷⁾ aëra volaret. At miserum animal, cum in saxum⁸⁾ imminūtum⁹⁾ esset, interiit.¹⁰⁾ Cupiditas insāna¹¹⁾ multis hominibus saepe obfuit.

9. Corvus, qui caseum rapuerat, cum illo in arborem altam subvolaverat.¹²⁾ Vulpes, quae illum caseum appetebat,¹³⁾ corvum blandis¹⁴⁾ verbis appellavit;¹⁵⁾ cumque formam¹⁶⁾ eius nitoremque¹⁷⁾ pennarum laudavisset: „Rex,” inquit, esses avium, si cantus pulchritudīni tuae responderet.”¹⁸⁾ Statim corvus, quem verba vulpis commoverant, vocis suavitatem ostendere voluit (= wilde). At, cum rostrum¹⁹⁾ aperuisset, statim caseus ei excidit,²⁰⁾ quem vulpes devoravit.

10. Puer quidam, qui oves pascebat, saepe magno clamore opem rusticorum imploraverat, cum lupus gregem devoraret. At, cum homines advenissent, ut feram occi-

1) depōno. 2) adsto. 3) insto = blijven aandringen. 4) klauw. 5) in de hoogte. 6) tollo. 7) door. 8) op een rots. 9) verpletteren. 10) intereo. 11) dwaas. 12) vliegen. 13) begeeren. 14) zoet. 15) aanspreken. 16) schoonheid. 17) glans. 18) beantwoorden. 19) snavel. 20) ontvallen.

dērent, non lupum inveniebant, sed tantum (slechts) puerum ridentem. Tandem lupus revēra¹⁾ apparuit, et pastor pavīdus cum multis lacrimis vicīnos oravit, ut gregi subvenīrent.²⁾ Illi vero, cum puero mendāci non credērent, auxilio³⁾ ei non venērunt.

11. Olim prope⁴⁾ leonem, qui in silva dormiebat, mures ludēbant. Cum forte unus ex iis nasum leonis attigisset,⁵⁾ leo excitatus est⁶⁾ et miserum murem arripuit. Oravit tunc tremūlus mus: „O leo potens et generōse, da mihi veniam, semperque tibi gratiam habēbo.”⁷⁾ Leo ridens: „Misera bestiōla,”⁸⁾ inquit, „quomōdo tu mihi prodēris?” Generōsum tamen animal murem dimisit. Paulo post leo, cum praedam quaerēret, in laqueos venatorum incidit; alta voce⁹⁾ rugiēbat. Mus, qui rugitum audivērat, statim accurrit acutisque¹⁰⁾ dentibus laqueos corrōsit¹¹⁾ et leonem liberavit. Etiam minimae res nobis prodesse possunt.

12. Cum terra aliquando discessisset¹²⁾ magnis imbribus, Gyges, pastor regis, in hiātum¹³⁾ descendit ibique aenēum¹⁴⁾ equum animadvertit. In laterībus huius equi fores¹⁵⁾ erant; cum eas aperuisset, hominis vidit corpus, annulumque aureum in eius digīto. Gyges annūlum, quem corpōri detraxērat,¹⁶⁾ induit; tum in concilium pastōrum se recēpit.¹⁷⁾ Ibi, cum palam¹⁸⁾ illius annūli ad palmam¹⁹⁾ convertērat,²⁰⁾ a nullo videbatur, ipse autem omnia vidēbat.

1) inderdaad. 2) te hulp komen. 3) te hulp. 4) nabij. 5) attingo. 6) wekken.
7) gr. habēre, dankbaar zijn. 8) diertje. 9) met luider stem. 10) acutus, scherp.
11) doorknagen. 12) opensplijten. 13) opening. 14) van metaal. 15) deur.
16) detraho, aftrekken. 17) recipio. 18) kas. 19) palm (der hand). 20) keeren.

ta regem interfēcit, multaque alia scelēra impūne¹⁾ commīsit, cum nemo eum vidēre posset.

13. Canius, eques Romanus, cum Syracūsas²⁾ venisset, hortum emēre cupiebat. Cum hoc percrebuisset³⁾, Pythius § 59. quidam ad coenam eum invitavit. Cum Canius (id) promississet, Pythius piscatōres convocavit eosque rogavit, ut postridie ante⁴⁾ hortum adessent.

Postridie ad coenam venit Canius, cumque convivium apparātum⁵⁾ esset, maximam cymbārum⁶⁾ multitudīnem animadvertit; pisces, quos quisque cepērat, ante pedes Pythii apportabantur.⁷⁾ Tum Canius, qui cupiditate illius villae incensus erat,⁸⁾ Pythium rogavit, ut eam vendēret. Emit tandem hortum maximā pecuniā.⁹⁾

Postridie, cum amicos suos invitavisset Canius, ipse mature¹⁰⁾ venit. At, cum cymbam nullam vidēret, homīni cuidam: „Cur,” inquit „hodie piscatores non veniunt?” Ille: „Nunquam,” inquit, „piscatores huc veniunt; itāque heri non intellegēbam, quid accidēret.” (vertaal ind.)

Historia populi Romani.

14. Cum Aenēas, Anchysis filius, qui cum Trojānis in Italiam venērat, decessisset,¹¹⁾ Ascanius regnum accēpit, qui Albam urbem condīdit.¹²⁾ Huius superbia tanta erat, ut (dat) Iove maior esse cupēret. Militūbus praecēpit, ut, cum tonāret, hastis clypēos percutērent. Sed, cum Iovis fulmīne percussus¹³⁾ esset, in Albānum lacum concīdit.

1) straffeloos. 2) te Syrac. 3) percrebresco, bekend worden. 4) voor.
5) aanrichten. 6) cymba, boot. 7) brengen. 8) cupiditate incensus =
brandend van verlangen. 9) voor een zeer hoogen prijs. 10) vroeg.
11) decedo, sterven. 12) condo. 13) percutio.

Proca deinde regnavit, qui Numitōri filio regnum reliquit, cum maior¹⁾ esset natu. Sed ab Amulio fratre pulsus²⁾ est. Ut tamen regnum firmāret,³⁾ Amulius praecepit, ut gemini⁴⁾ fratres Romulus et Remus, Numitōris nepōtes, in Tibērim abicerentur. Sed, cum aqua recessisset,⁵⁾ in sicco⁶⁾ relictī sunt. Illo tempore vastae solitudines ibi erant; sed forte a Faustūlo pastore inventi⁷⁾ sunt, qui eos coniūgi tradidit,⁸⁾ ut educarentur.

15. Ita inter pastores educati sunt; primo⁹⁾ ludis vires auxerunt;¹⁰⁾ deinde, cum venationem amarent, silvas peragrabant,¹¹⁾ ut feras caperent; postea latronibus praedam, qua onusti¹²⁾ erant, adimebant. Quare insidias iis paraverunt latrones, a quibus Remus captus est; Romulus autem vi se defendit et evāsit.¹³⁾ Remum latrones ad Numitorem perduxerunt, ut poenā afficeretur.¹⁴⁾ Tunc Faustūlus, ut Remi vitam servaret, Romulo indicavit, quis esset.¹⁵⁾ Ille statim, cum pastores armati essent, Albam¹⁶⁾ properavit. Interēa Numitor, cum vultum adolescentis conspexisset,¹⁷⁾ Remum nepōtem agnōvit.¹⁸⁾ Nam oris lineamentis¹⁹⁾ matri simillimus erat, aetasque eius tempori, quo expositus fuerat,²⁰⁾ congruebat. Repente Romulus venit cum pastoribus, fratrem liberavit et, cum Amulius ab eo interfectus²¹⁾ esset, avo Numitori regnum restituit.

16. Deinde Romulus et Remus in eodem loco, ubi

1) maior natu = de oudste. 2) pello. 3) bevestigen. 4) gemini fratres = tweelingbroeders. 5) recedo, zakken. 6) in s. = op het droge. 7) invenio. 8) trado. 9) aanvankelijk. 10) augeo. 11) doorkruisen. 12) beladen. 13) evado. 14) poena afficere = straffen. 15) = erat. 16) naar A. 17) conspicio. 18) agnosco. 19) lineamentum, lijn, trek. 20) = exp. erat. 21) interficio.

expositi fuerant,¹⁾ urbem condiderunt;²⁾ sed exstitit³⁾ inter eos contentio, uter nomen novae urbi daret eamque regeret. Cum auguria agerent,⁴⁾ Remus sex vultures,⁵⁾ Romulus postea duodecim vidit. Itaque Romulus novam urbem Romam vocavit. Remus, cum moenia, quibus urbs munita erat, transilisset,⁶⁾ ut Romulum irrideret, a fratre occisus est. „Sic deinceps,⁷⁾ inquit, „morte afficietur,⁸⁾ quicumque transiluerit⁹⁾ moenia mea.” Ita Romulus solus regnum occupavit.¹⁰⁾

17. Romulus imaginem urbis magis quam urbem fecerat: deerrant incolae. Erat in proximo¹¹⁾ lucus;¹²⁾ ibi asylum¹³⁾ aperuit.¹⁴⁾ Eo¹⁵⁾ statim ex finitimis populis turba servorum, latronum, pastorum confugit. Cum vero regi ipsi et populo uxores deessent, legati ad vicinas gentes missi sunt, ut mulieres peterent. Nusquam legatio benigne audita est, nam Romanos spernebant, et simul timebant, ne potestas eorum cresceret; etiam a nonnullis ludibrium¹⁶⁾ additum¹⁷⁾ est: „Quidni¹⁸⁾ feminis quoque asylum aperuistis?” Romulus, cum ludos solemnes instituisset, finitimos populos invitavit. Multi convenerunt, ut spectaculum aspicerent; maxima quoque Sabinorum multitudo venit cum liberis et coniugibus. Cum spectaculi tempus venisset, mentesque¹⁹⁾ omnium eo²⁰⁾ deditae²¹⁾ essent, subito²²⁾ signum datum est; Romani discurrerunt²³⁾ magnamque virginum partem rapuerunt.

1) = erant. 2) condo. 3) exsisto. 4) aug. agere = hier: de vogels raadplegen. 5) gier. 6) transilio. 7) in het vervolg. 8) afficio, straffen. 9) = transiliet. 10) bemachtigen. 11) in proximo = in de nabijheid. 12) heilig woud. 13) vrijplaats. 14) openen. 15) daarheen. 16) spot. 17) addo. 18) waarom niet. 19) gedachte, aandacht. 20) daarheen, daarop. 21) dedo. 22) plotseling. 23) discurro toeschieten.

18. Multae gentes, ut inuriam ulciscerentur, bellum
60—61. Romanis indixerunt, sed levi certamine a Romulo victi¹⁾
sunt. Tandem Sabini cum exercitu Romam profecti²⁾
sunt. Cum urbi appropinquarent,³⁾ Tarpeiam virginem
nacti⁴⁾ sunt, quae descendērat, ut aquam hauriret. Huius
pater arci praeerat. Tarpeiae Tatius, Sabinorum rex,
munera pollicitus⁵⁾ est, si exercitum in arcem perduceret.
Illa petivit⁶⁾ (ea), quae Sabini in sinistris⁷⁾ manibus gere-
bant, videlicet annulos et armillas.⁸⁾ Cum ea promis-
sent, a Tarpeia in arcem perducti sunt. Tum Tatius
militibus imperavit, ut eam scutis obruerent, nam et scuta
in sinistris manibus gerebant. Sic impia proditio celēri
poena vindicata⁹⁾ est.

19. Romani, ut arcem recuperarent, profecti¹⁰⁾ sunt.
Sabinis Curtius, Romanis Hostilius praeerat. Primo im-
pētū Hostilius cecidit; Romani, cum interitum viri fortis-
simi conspicati essent, fugerunt ad portam vetērem
Palatii; Sabini eos acerrime persecuti¹¹⁾ sunt. Iam ex-
clamabant: „Vicimus¹²⁾ perfidos hospites, imbelles¹³⁾
hostes! Facilius est virgines rapere quam proeliari cum
viris! Tum Romulus arma ad coelum sustulit¹⁴⁾ et:
„Iupiter,” inquit, „pater deorum hominumque, reice hostes!
Hic¹⁵⁾ ego tibi templum voveo!” Cum deinde Romanos
allocutus¹⁶⁾ esset, ipse cum turba fortissimorum iuvenum
impētum fecit.¹⁷⁾ Praelium itaque redintegratum¹⁸⁾ est;
tum mulieres, quas Romani rapuerant, concurrerunt¹⁹⁾

1) vinco. 2) proficiscor. 3) naderen (met den dativ.) 4) nanciscor
5) polliceor. 6) peto. 7) sinistra manus = linkerhand. 8) armband. 9) straffen.
10) proficiscor. 11) persequor. 12) vinco. 13) laf. 14) tollo. 15) hier. 16) allo-
quor. 17) facio. 18) redintegrare, hernieuwen. 19) toeloopen.

et inter¹⁾ tela patres et viros deprecatae (sunt) pacemque consecutae²⁾ sunt.

20. Romulus cum Tatio foedus fecit et Sabinos in urbem § 63—64. recēpit.³⁾ Centum⁴⁾ ex senioribus elēgit,⁵⁾ quorum consilio omnia ageret, quique *propter senilem aetatem*⁶⁾ Senatus vocati sunt. Tres⁷⁾ equitum centurias⁸⁾ instituit; plebem in triginta⁹⁾ curias¹⁰⁾ distribuit. Cum postea Romulus exercitum lustraret,¹¹⁾ subito tempestas orta est,¹²⁾ quae regem tam denso¹³⁾ operuit nimbo,¹⁴⁾ ut (= dat) e conspectu ablatu sit;¹⁵⁾ neque deinde in terris¹⁶⁾ Romulus fuit. Milites, cum regiam sedem vidissent vacuam, moestum aliquamdiu silentium obtinuerunt.¹⁷⁾ Deinde Proculus, vir nobilis, ita eos allocutus est:¹⁸⁾ Milites! Romulus, ut rem publicam melius regere possit, ad deos ascendit. Vidi¹⁹⁾ eum, cum adstārem, et mihi: „„Roma, inquit, caput orbis terrarum erit; hortare Romanos, ut virtutem colant et seditionibus abstineant.”²⁰⁾

21. Ea tempestate Numa Pompilius, vir inclitae iustitiae et religionis, in oppido quodam Sabinorum habitabat. Is accitus²¹⁾ est, ut Romulo succederet.²²⁾ Cum Romam²³⁾ venisset, sacra plurima instituit, ut ferum populum religione molliret. Aram Vestae consecravit²⁴⁾ et virginibus praecēpit, ut ignis in ara perpetuo²⁵⁾ aleretur²⁶⁾

1) inter t. = te midden van de pijlen. 2) consequor. 3) recipio. 4) honderd. 5) eligo. 6) wegens hun hoogen leeftijd. 7) drie. 8) centurie. 9) dertig. 10) curie. 11) monstren, inspecteeren. 12) orior. 13) densus, dicht. 14) nimbus, wolk. 15) aufero. 16) op aarde. 17) bewaren. 18) alloquor. 19) video. 20) abstineo met abl. = zich onthouden van. 21) accio, ontbieden. 22) opvolgen (met dat.). 23) te Rome. 24) toewijden. 25) voortdurend (bijwoord). 26) alēre. onderhouden.

Annum in duodēcim¹⁾ menses ad (volgens) cursum lunae descripsit²⁾. Templum Jano aedificavit, ut index esset pacis et belli; nam, cum (wanneer) apertum³⁾ erat, significabat, civitatem esse in armis; cum vero clausum⁴⁾ erat, (significabat) pacem factam esse. Leges plurimas et utiles tulit Numa. Ut vero institūtis⁵⁾ suis maiorem auctoritatem conciliaret,⁶⁾ simulavit, eas leges a dea Egeria latas esse. Etiam simulavit, deae monitu⁷⁾ se⁸⁾ omnia facere. Lucus erat, quem fons perenni rigabat aqua; eo⁹⁾ saepe Numa se inferebat, ut voluntatem Egeriae sciscitaretur. Ita¹⁰⁾ omnium mentes religione mollebantur, ut cives non solum metu poenarum, sed etiam fide continerentur. Bellum quidem¹¹⁾ nullum gessit,¹²⁾ sed non minus civitati profuit quam Romulus. Cum mortuus esset,¹³⁾ in Ianicūlo monte sepultus est.¹⁴⁾ Ita Romulus et Numa, ille bello, hic pace civitatem auxerunt.¹⁵⁾

22. Cum Numa mortuus esset,¹⁶⁾ Tullus Hostilius rex¹⁷⁾ creatus est. Hic non solum proximo¹⁸⁾ regi dissimilis, sed etiam Romulo ferocior fuit. Cum Tullus regnāret, bellum inter Albanos et Romanos ortum est.¹⁹⁾ Ducibus Hostilio et Fufetio placuit,²⁰⁾ fata²¹⁾ utriusque populi manibus paucorum committi. In utroque exercitu trigemini²²⁾ fratres erant; apud Romanos Horatii, apud Albanos Curiatii. Cum iis egērunt²³⁾ reges, ut *pro sua*

1) twaalf. 2) describo, verdeelen. 3) aperio. 4) claudio. 5) institutum, instelling. 6) bijbrengen. 7) op bevel van. 8) = eum (nl. Numa). 9) daarheen. 10) ita—ut, zoo—dat. 11) weliswaar. 12) gero. 13) morior. 14) sepelio. 15) augeo. 16) morior. 17) tot koning. 18) vorig. 19) orior. 20) Ducibus... placuit = de veldheeren... vonden goed. 21) vertaal enkelv. 22) trigemini fr. = drielingbroeders. 23) ago, afspreken.

*quisque patria*¹⁾ dimicarent ferro. Cum foedus ictum²⁾ esset, trigemini arma ceperunt et in medium inter duas³⁾ acies processerunt.⁴⁾ Ut suos adhortarentur, Romani Albanique clamaverunt, deos, patriam et omnes cives illorum virtutem intuēri. Consederant⁵⁾ utrinque⁶⁾ duo exercitus. Cum signum datum esset, iuvenes concurrerunt.

23. Cum primo concursu⁷⁾ arma increparent et gladii fulgērent, horror ingens animos perstrinxit.⁸⁾ Statim duo Romani exspirantes ceciderunt,⁹⁾ tres Albani vulnerati sunt. Exercitus Albanus, cum vidisset, Romanos cecidisse,¹⁰⁾ gaudio conclamavit. Romanos iam spes tota deserebat. Unum Horatium tres Curiatii circumsteterant;¹¹⁾ is, quamvis intēger, fugam simulavit, ut eos separatim¹²⁾ aggredērētur. Iam aliquantum¹³⁾ spatii¹³⁾ aufugerat ex eo loco,¹⁴⁾ ubi pugnaverant. Tum respiciens¹⁵⁾ vidit, unum Curiatium non procul abesse. In¹⁶⁾ eum magno¹⁷⁾ impētū rediit, et, cum Albanus exercitus inclamaret¹⁸⁾ Curiatiis, ut opem¹⁹⁾ ferrent fratri, iam Horatius eum occiderat. Alterum deinde, priusquam tertius posset²⁰⁾ consēqui, interfecit.

24. Iam singuli²¹⁾ superērānt, sed nec spe, nec viribus pares. *Alterius*²²⁾ corpus intactum²³⁾ erat et animus ferox (erat) geminatā²⁴⁾ victoriā. *Alter*²²⁾ trahebat corpus, fessum²⁵⁾

1) ieder voor zijn vaderland. 2) foedus icere = een verdrag sluiten. 3) twee. 4) procedo. 5) consido. 6) aan weerszijden. 7) primo c. = bij het eerste samentreffen. 8) perstringo, aangrijpen. 9) cado; 10) cado. 11) circumciso. 12) afzonderlijk. 13) een eind weegs. 14) vanaf de plaats. 15) respicio, omzien. 16) in met acc. = naar. 17) onstuimig. 18) toeroepen. 19) opem ferre, hulp verleen. 20) = poterat. 21) van weerszijden één. 22) alter—alter, de een—de ander. 23) ongedeerd. 24) geminatus, dubbel. 25) uitgeput.

cursu, fessum vulneribus. Romanus Curiatium, qui arma sustinere *iam non*¹⁾ potērat, confēcit et spoliavit. Romani ovantes²⁾ ac gratulantes Horatium accipiunt, et domum deducunt; nam, *quo* maior fuerat metus, eo maius gaudium fuit. Princeps³⁾ ibat Horatius, qui trium fratrum spolia prae se⁴⁾ gerebat. Ei obvia fuit soror, quae desponsa fuerat⁵⁾ uni ex Curiatiis; cumque super humēros fratris paludamentum⁶⁾ sponsi vidisset, quod ipsa confecerat,⁷⁾ flere et crines⁸⁾ solvere coepit.⁹⁾ Movit ferocem iuvenis animum comploratio¹⁰⁾ sororis in¹¹⁾ tanto gaudio publico; cum itāque gladium strinxisset,¹²⁾ puellam transfixit,¹³⁾ his verbis eam incrēpans: „Abi hinc,¹⁴⁾ cum immatūro¹⁵⁾ amore sponsi; oblita fratrum, oblita patriae! Sic moriatur quaecunq¹⁷⁾ mulier lugēbit¹⁸⁾ hostem!

25. Id faciūs patribus plebique atrox visum est;¹⁹⁾ quare raptus est in ius²⁰⁾ Horatius. Sed rex, ne ipse auctor esset tam tristis iudicii, concilium convocavit, et: „Duumvīros,²¹⁾ inquit, creāte, ut sententiam ferant.” Cum creati essent, Horatius ab iis condemnatus est. Iam accesserat²²⁾ lictor, inciebatque²³⁾ laqueum. Tum Horatius ad populum provocavit.²⁴⁾ Interēa pater Horatii senex proclamabat,²⁵⁾ filiam suam iure caesam esse;²⁶⁾ cumque filium amplexatus

1) niet meer. 2) ovare, juichen. 3) voorop, vooraan. 4) voor zich uit. 5) . . . verloofd was met (dativ.) 6) krijgsmantel. 7) conficio. 8) de haren. 9) incipio. 10) gejammer, misbaar. 11) te midden van. 12) stringo. 13) transfigo. 14) van hier. 15) misplaatst. 16) gij, die vergeten hebt (met gen.) 17) quaec. m. = elke vrouw, die . . . 18) beweenen. 19) scheen toe. 20) rapere in ius = voor de rechtbank sleepen. 21) tweemannen. 22) accedo. 23) inicio, omwerpen. 24) provocare ad populum, een beroep doen op het volk. 25) uitroepen. 26) caedo.

esset, spolia Curiatorum ostentavit¹⁾ et: „Oro vos, inquit, ne me orbum²⁾ libëris³⁾ faciatis. Hunc⁴⁾ fortissimum iuvenem, qui modo⁴⁾ patriam liberavit glorioso certamine, vinctum⁵⁾ vidëre potestis? I lictor, colliga⁶⁾ manus, quae imperium populo Romano pepererunt.⁷⁾ I, caput obnũbe⁸⁾ liberatoris⁹⁾ urbis huius, verbëra eum inter spolia hostium vel inter sepulcra Curiatorum. Quo¹⁰⁾ enim ducëre hunc iuvenem potestis, ubi non decõra¹¹⁾ eum vindicent?“¹²⁾

Populus patris lacrimas ferre non potuit et iuvenem absolvit admiratione¹³⁾ virtutis et senis misericordiã. Ut tamen caedes expiarëtur,¹⁴⁾ pater eum sub iugum misit.

26. Non diu pax Albana mansit.¹⁵⁾ Nam Fufetius videbat, se¹⁶⁾ invidiosum esse apud cives, cum bellum certamine paucorum finivisset. Itãque, ut rem corrigëret,¹⁷⁾ Veientes adversus Romanos concitavit. Ipse, cum a Tullo, Romanorum rege, in auxilium arcessitus esset, aciem in collem duxit,¹⁸⁾ ut fortunam belli experirëtur. Tum Tullus, qui rem intellegebat, dixit clara voce, Fufetium suo iussu¹⁹⁾ illud facere, ut hostes a tergo²⁰⁾ circumvenirentur. Hostes, cum hoc audivissent, territi sunt et fugerunt. Postëro die Fufetius, qui venerat, ut Tullo gratularëtur, iussu illius quadrigis religatus est,²¹⁾ et distractus²²⁾ (est). Deinde Romani Albam propter ducis perfidiam diruerunt; Albani Romam²³⁾ transierunt.

1) toonen. 2) kinderloos. 3) = hunc. 4) zoo even. 5) geboeid. 6) vastbinden. 7) pario. 8) omhullen. 9) bevrijder. 10) waarheen. 11) decus, oris, zegeteeken. 12) vindicare = vrijspreken (vertaal indicat.). 13) uit bewondering. 14) expiare, uitboeten. 15) maneo. 16) vertaal: eum. 17) weer goed maken. 18) duco. 19) op zijn bevel (nl. van Tullus). 20) in den rug. 21) quadrigis religare, aan een vierspan vastbinden. 22) distraho. 23) naar Rome.

27. Roma interim crevit Albae ruinis; civium numerus duplicatus¹⁾ est; montem Caelium Tullus urbi addidit et, ut, frequentius²⁾ habitaretur, aedes regias ibi aedificavit. Cum fiduciā auctarum³⁾ virium elatus esset, bellum Sabīnis indixit; pestilentia⁴⁾ secūta est, nulla tamen quies militibus dabatur. Credebat enim rex bellicōsus, corpōra iuvenum validiora esse militiae⁵⁾ quam domi; sed ipse quoque diuturno morbo implicatus est, nullique rei deinceps operam dedit⁶⁾ nisi sacris. Homines narrant, Tullum confla-gravisse, cum plurimos annos magnā gloriā regnavisset.

28. Cum Tullus mortuus esset, Ancus Marcus Romanorum rex factus est. Numae Pompilii nepos⁷⁾ erat, aequitate⁸⁾ et religione avo similis. Tum Latini, quibuscum Tullus foedus fecerat, animos sustulerunt⁹⁾ et incursionem¹⁰⁾ in agrum Romanorum fecerunt¹¹⁾. Ancus, priusquam iis bellum indiceret, legatum misit, ut *res repeteret*;¹²⁾ eum morem postēri retinuerunt. Id autem hoc modo fiebat. Legatus, ubi¹³⁾ ad fines hostium venit, capite velato¹⁴⁾ dicebat: „Audi, Jupiter; audite, fines huius populi. Ego sum nuntius populi Romani; verbis meis fides sit.” Si res, quas exposcebat,¹⁵⁾ non dedebantur,¹⁶⁾ hastam in fines hostium mittebat, bellumque ita indicibat.

29. Latini legato Romano, *res repetenti*,¹⁷⁾ superbe responderunt; quare hoc modo bellum iis indictum est. Regel 11. Part.conj. Ancus, cum exercitum conscripsisset,¹⁸⁾ profectus est,

¹⁾ duplicare, verdubbelen. ²⁾ frequens = menigvuldig. ³⁾ auctus. vermeerderd. ⁴⁾ pest. ⁵⁾ in het veld, in den krijgsdienst. ⁶⁾ do. ⁷⁾ kleinzoon. ⁸⁾ rechtvaardigheid. ⁹⁾ tollo. ¹⁰⁾ inval. ¹¹⁾ facio. ¹²⁾ res repetere, schadevergoeding vragen. ¹³⁾ zoodra. ¹⁴⁾ bedekt. ¹⁵⁾ vorderen. ¹⁶⁾ deden, geven. ¹⁷⁾ zie n. 12. ¹⁸⁾ conscribo, werven.

Latinos fudit, oppida capta delēvit¹⁾ et cives vinctos²⁾ Romam³⁾ traduxit. Cum autem multa facinōra fiērent, Ancus in media urbe⁴⁾ carcērem aedificavit ad terrorem increscentis⁵⁾ audaciae; muro lapideo⁶⁾ urbem circumdēdit⁷⁾ et Ianiculum montem ponte, in⁸⁾ Tiberim facto, urbi coniunxit.⁹⁾ Cum plures alias res intra paucos annos confecisset, immatūra¹⁰⁾ morte praereptus est.¹¹⁾

30. Cum Ancus regnaret, Lucius Tarquinius, ex Tarquiniis urbe profectus, cum coniūge Romam migravit. Ei advenienti aquila pileum¹²⁾ sustūlit; deinde super carpentum¹³⁾ volitans,¹⁴⁾ capiti¹⁵⁾ apte¹⁶⁾ (id) reposuit. Cum aquila abisset, Tanāquil coniux intellexit, regnum Tarquinio portendi;¹⁷⁾ itāque, virum complexa,¹⁸⁾ praedixit,¹⁹⁾ eum populi Romani regem fore. Urbem ingressi,²⁰⁾ domicilium sibi comparaverunt. Tutor²¹⁾ liberorum Anci factus, regnum occupavit et ita regnavit, quasi iure²²⁾ imperium adeptus²³⁾ esset. Bellum cum Samnitibus gessit,²⁴⁾ qui victi²⁵⁾ fugērunt.

31. Superērant duo Anci filii, qui aegre²⁶⁾ ferebant, se²⁷⁾ a Tarquinio regno²⁸⁾ fraudatos esse. Ut regnum recuperarent, regi insidias paraverunt. Ex pastoribus duos ferocissimos elegerunt,²⁹⁾ ut regem occidērent. Ii, rixam simulantes, in

1) deleo. 2) vincio. 3) naar Rome. 4) in media u. = midden in de stad. 5) increscere, toenemen. 6) van steen. 7) -do. 8) over den T. 9) coniungo. 10) ontijdig. 11) praeripio, wegrukken. 12) muts. 13) wagen. 14) volitare, rondvliegen. 15) capiti reponere, weer op het hoofd zetten. 16) juist. 17) portendēre, voorspellen. 18) complector. 19) praedico, voorspellen. 20) ingredior. 21) voogd. 22) op wettige wijze. 23) adipiscor. 24) gero. 25) vinco. 26) aegre ferre, niet kunnen verdragen. 27) se = eos. 28) regno fraudari, van de heerschappij beroofd worden. 29) eligo.

vestibŭlo¹⁾ regiae tumultuabantur.²⁾ Cum clamor eorum in regiam pervenisset, vocati ad regem iērunť. Primo uterque simul loqui coepit³⁾ et alter altēri⁴⁾ obstrepēre.⁵⁾ Cum vero rex iis imperavisset, ut invicem⁶⁾ dicērent, ex composito⁷⁾ unus rem exposuit;⁸⁾ dumque rex in eum se avertēret, alter securim in caput eius deiēcit;⁹⁾ deinde, telum relinquentes, foras se proripuērunt.¹⁰⁾

32. Servius Tullius Tarquinio successit.¹¹⁾ Urbi aliquod decus addēre voluit. Ea tempestate inclitum erat Diānae Ephesiae fanum. Fama ferebat, id communiter¹²⁾ a civitatibus Asiae factum esse. Itaque Latinorum populis suāsit¹³⁾ ut et (ook) ipsi Romae¹⁴⁾ fanum Dianae cum populo Romano aedificarent. Id factum est. Quidam homines narrant, eo tempore bovem mirae magnitudinis in domo cuiusdam Latīni natam esse. Somnio¹⁵⁾ responsum¹⁶⁾ datum est, eum populum summum imperium habiturum esse, cuius civis bovem illam immolavisset. Latīnus bovem ad fanum Dianae duxit¹⁷⁾ et causam sacerdoti Romano exposuit.¹⁸⁾ Sacerdos callidus, cum rem audivisset, dixit, eum debēre prius vivo¹⁹⁾ flumīne manus abluēre. Latīnus, non percipiens, se²⁰⁾ a sacerdotē decipi, ad Tibērim descendit; cum abesset, sacerdos bovem immolavit. Ita imperium populo Romano, sibi que gloriam comparavit.

1) voorportaal 2) tumultuari, rumoer maken. 3) incipio. 4) alter alteri, elkander. 5) in de rede vallen. 6) beurtelings. 7) volgens afspraak. 8) uiteenzetten. 9) deicio. 10) se proripēre, ijlings wegsnellen. 11) succedo. 12) gemeenschappelijk. 13) suadeo. 14) te Rome. 15) in een droomgezicht. 16) uitspraak, voorspelling. 17) duco. 18) expono. 19) vivo flum. = in stroomend water. 20) Wanneer het onderwerp van een accus. c. inf. dezelfde persoon is als het onderw. van den hoofdzin wordt s e gebruikt in pl. v. eum, eam, eos, eas.

33. Cum Tullius interfectus esset, Tarquinius Superbus regnum occupavit. Putabat, civitatem non melius quam vi et terrore regi posse. Attamen bello saepe hostes vicit. Cum Volscis bellum intulisset, urbem Gabios in suam potestatem redēgit fraude Sexti filii. Is, cum indigne¹⁾ ferret, eam urbem a patre expugnari non posse, ad Gabinos se contūlit, patris inimicitiam simūlans Benigne a Gabinis exceptus,²⁾ benevolentiam eorum blanditiis consecutus est.³⁾ Dux belli factus, unum e suis ad patrem misit, ut rogaret, quomodo urbs traderetur. Pater nuntio filii nihil respondit, sed in hortum transiit, ibique deambulans,⁴⁾ dum nuntius sequitur,⁵⁾ altissima papavērum⁶⁾ capita bacūlo⁷⁾ decussit.⁸⁾ Nuntius, fessus⁹⁾ exspectando, Gabios¹⁰⁾ rediit. Cum silentium et factum patris narravisset, Sextus intellexit, quid vellet¹¹⁾ pater. Primōres¹²⁾ civitatis interfecit patrīque urbem sine ulla dimicatione¹³⁾ tradidit.

34. Tarquinio Ardeam oppugnanti populus imperium adēmit; Romam redeunti portae clausae sunt et exsilium indictum est. Duo consules creati sunt, Brutus et Collatinus. Brutus, Tarquinii sororis filius, cum eandem fortunam timēret ac fratris, ob divitias et prudentiam a rege occisi, stultitiam finxit¹⁴⁾; inde Brutus¹⁵⁾ dictus est. Profectus¹⁶⁾ Delphos¹⁷⁾ cum Tarquinii filiis, quos pater ad Apollinem cum muneribus miserat, aurum, bacūlo¹⁸⁾ inclusum,¹⁹⁾

1) indigne ferre, niet kunnen verdragen. 2) excipio. 3) consequor. 4) deambulare, rondwandelen. 5) = vert. imperf. 6) papaver, eris, papaver. 7) baculum, stok. 8) decutio, afslaan. 9) vermoeid. 10) naar Gabii. 11) vert. volebat. 12) de voornaamsten. 13) strijd. 14) fingo. 15) Brutus beteekent: dom, onnoozel. 16) proficiscor. 17) naar Delphi. 18) in een stok. 19) (ingesloten), verborgen.

Deo donum¹⁾ tulit. Cum mandata patris peracta²⁾ essent, iuvenes Apollinem consuluerunt, quisnam eorum Romae regnaturus³⁾ esset. Apollo respondit, eum summam potestatem habiturum esse, qui primus⁴⁾ matrem oscularetur. Tunc Brutus, quasi casu⁵⁾ prolapsus,⁶⁾ terram osculatus est, cum ea communis esset mater omnium mortalium.

35. Cum reges expulsi⁷⁾ essent, libertas, modo parta,⁸⁾ per dolum ac prodicionem paene amissa est. Iuvenes quidam Romani, sodales Tarquiniorum, coniuraverunt, ut nocte reges in urbem accipèrent; ipsos Bruti consulis filios in coniurationem assumpserunt. Sermōnem eorum unus ex servis excēpit,⁹⁾ remque ad consules detulit. Litteris ad Tarquinium scriptis facinus manifestum factum est. Proditores in vincula coniecti¹⁰⁾ sunt, deinde damnati (sunt). Stabant ad palum deligati iuvenes nobilissimi; sed prae ceteris¹¹⁾ liberi consulis omnium oculos in se convertebant. Consules in suam sedem processerunt,¹²⁾ missique lictores iuvenes, nudatos virgisque caesos,¹³⁾ secūri percusserunt.¹⁴⁾ Supplicii non solum spectator¹⁵⁾ sed etiam exactor¹⁶⁾ fuit Brutus.

36. Tarquinius deinde bello aperto regnum recuperare conatus est. Equitibus praeerat Aruns, Tarquinii filius; rex ipse cum legionibus sequebatur. Consules hosti obviam iērunt. Aruns, cum Brutum, qui cum equitatu antecesserat,¹⁷⁾ conspexisset, inflammatus irā: „Vir ille est, inquit, qui nos e patria expulit; en ille incēdit, nostris decoratus¹⁸⁾

¹⁾ ten geschenke. ²⁾ perago. ³⁾ = regnaret. ⁴⁾ het eerste. ⁵⁾ toevallig. ⁶⁾ prolabor. ⁷⁾ expello. ⁸⁾ pario. ⁹⁾ excipio. ¹⁰⁾ conicio. ¹¹⁾ meer dan de anderen. ¹²⁾ procedo. ¹³⁾ caedo. ¹⁴⁾ percutio. ¹⁵⁾ toeschouwer. ¹⁶⁾ voltrekker. ¹⁷⁾ antecedo. ¹⁸⁾ versierd, bekleed.

insignibus." ¹⁾ Tum calcaribus equum concitat ²⁾ atque in ipsum consulem dirigit; Brutus avide ce certamini offert. Tam infestis animis concurrunt, ut ambo, hasta transfixi, ³⁾ ceciderint; fugatus est tamen Tarquinius. Alter consul Romam triumphans rediit; Bruti collegae funus maximo apparatu ⁴⁾ fecit. Brutum, quasi parentem, diu luxerunt ⁵⁾ matronae.

37. Porsenna, Etruscorum rex, ad quem Tarquinius confugerat, cum magno exercitu Romam venit, ut Tarquinius restituëret. Primo impetu Janiculum cepit. Cum hostes adessent, Romani ex agris in urbem demigraverunt et urbem ipsam praesidiis muniverunt. Putabant, aliam urbis partem muris, aliam Tiberi tutam esse. Pons sublicius ⁶⁾ iter hostibus dedisset. nisi vir unus adfuisset, Horatius Cocles, illo cognomine, quod ⁷⁾ in alio praelio oculum amiserat. Is, in statione pontis positus, ⁸⁾ cum vidisset, Janiculum ab hostibus captum esse et Romanos fugere, militibus praecëpit, ut pontem a tergo ⁹⁾ interrumpërent; ¹⁰⁾ deinde progressus, ¹¹⁾ aciem hostium solus sustinuit. Ipsa ¹²⁾ audaciã obstupescit hostes; pudore deinde commoti, undique in Horatium tela coniecerunt. Cum pons rescissus ¹³⁾ esset, Cocles: „Tiberine pater, ¹⁴⁾ inquit, te precor, ut haec arma et hunc militem propitius accipias." Tum armatus in Tiberim desiluit et incolūmis ad suos transnavit. ¹⁵⁾ Grata civitas fuit; statua in Comitio posita est et *tantum*

¹⁾ insignia, onderscheidingsteekenen. ²⁾ Dikwijls wordt in een verhaal in plaats van het perfectum het praesens gebruikt. ³⁾ transfigo. ⁴⁾ staatsie. ⁵⁾ lugeo. ⁶⁾ pons subl., brug op palen. ⁷⁾ omdat. ⁸⁾ pono. ⁹⁾ achter hem. ¹⁰⁾ afbreken. ¹¹⁾ progredior. ¹²⁾ ipsa aud. = alleen door zijn stoutmoedigheid. ¹³⁾ rescindo, afbreken. ¹⁴⁾ Tiberinus pater, de god van den Tiber. ¹⁵⁾ overzwemmen.

agri¹⁾ ei datum est, *quantum* una die circumarari²⁾ potuisset.

38. Cum Porsenna Romam obsidēret, Mucius, vir Romanae constantiae, senatum adiit et veniam transfu-
giendi³⁾ petiuit, promittens, se⁴⁾ regem occisurum esse.
Veniam consecutus, in castra Porsennae venit. Ibi, in
confertissima⁵⁾ turba, prope regiam sedem constitit.⁶⁾
Stipendium⁷⁾ tunc forte militibus dabatur et scriba ibi
pari fere ornatu sedebat. Mucius putans eum esse regem,
scribam interfecit. Apprehensus et ad regem pertractus
dextram foculo,⁸⁾ ad sacrificium incenso, iniēcit.⁸⁾ „Hoc,
inquit, facio, ut videas, quam vile sit⁹⁾ corpus iis, qui
magnam gloriam cupiant.”⁹⁾ Attonitus miraculo, rex iuvenem
ab¹⁰⁾ altaribus amovēri iussit. Tum Mucius, quasi bene-
ficio remunērans, dixit, trecentos¹¹⁾ iuvenes adversus
regem coniuravisse. Ea re ille territus, cum obsides ac-
cepisset, pacem cum Romanis fecit.

39. Porsenna Claeliam, virginem nobilem, inter
obsides accēpit. Cum castra eius prope Tibērim posita¹²⁾
essent, Claelia, nocte egressa,¹³⁾ equum, quem sors obtu-
lerat, arripuit et Tibērim traiēcit.¹⁴⁾ Rex, cum audivisset,
eam fugisse, irā incensus, legatos Romam misit, ut
Claeliam reposcērent.¹⁵⁾ Romani eam restituerunt. Tum
rex, virginis virtutem admiratus,¹⁶⁾ eam laudavit permi-

1) tantum agri... quantum, zooveel land... als. 2) circumarare, omploegen.
3) venia transf. = verlof om over te loopen. 4) zie blz. 18*, noot 20. 5) con-
fertus, dicht. 6) consisto. 7) soldij. 8) foculo inicēre, in den haard steken. 9) vert.
indic. 10) van het altaar. 11) trecenti, orum drie honderd. 12) pono. 13) egredior
14) traicio. 15) terugvorderen. 16) vertaal admirans.

sitque, ut ex obsidibus (eos), quos vellet, legēret. Cum obsides producti¹⁾ essent, Claelia virgines puerosque legit; nam sciebat, eorum aetatem iniuriae obnoxiam esse; deinde cum iis Romam rediit. Romani eam statuā donaverunt; in Via Sacra virgo, equo insidens,²⁾ posita est.

40. Tarquinius Collatinus consulatu³⁾ se abdicavit, cum invisum esset populo⁴⁾ Tarquinii nomen. Itaque consul factus est Publius Valerius, qui cum Bruto reges expulerat. Is tamen, cum in locum⁵⁾ Bruti mortui alterum consulem non subrogavisset,⁶⁾ et domum in alto atque munito loco habēret, in suspicionem⁷⁾ venit. Nam Romani putabant, eum regnum occupare velle.

Cum id audivisset, apud populum questus est, quod⁸⁾ tale aliquid⁹⁾ timuissent (vert. indic.), et misit servos, ut domum suam diruerent. Gratum id populo fuit. Cum quartum¹⁰⁾ consul fuisset, mortuus est tam pauper, ut funēri sumptus¹¹⁾ deesset.

41. Vexabantur Romani incursionibus Veientium. Tum Fabia gens senatum adiit. Consul Fabius: „Vos, inquit, alia bella curate; Fabios hostes¹²⁾ Veientibus date; istud bellum privato sumptu¹³⁾ gerere volūmus. Gratiae¹⁴⁾ ingentes ei actae sunt. Consul, e curia egressus, dum Fabiorum agmen (eum) comitatur,¹⁵⁾ domum rediit. Postero

1) produco, voorbrengen. 2) equo insidēre, op een paard zitten.
3) consulatu se abd. = afstand doen van het consulaat, als consul aftreden. 4) bij het volk. 5) in plaats van. 6) als plaatsvervanger aanstellen. 7) in susp. venire, in verdenking komen. 8) dat. 9) tale aliquid, zoo iets. 10) voor de vierde maal. 11) het benodigde geld. 12) tot vijanden. 13) privato sumptu, op eigen kosten. 14) gratias agere, dank brengen. 15) vert. imperf.

die arma ceperunt. Nunquam exercitus minor numero egressus est. Cum ad Cremēram fluvium pervenissent, castra posuerunt. Hostes, saepe fugati, pacem supplices petiērunt.¹⁾ Paulo post Veientes iterum Romanis bellum intulerunt, ut insidiis Fabiorum exercitum capērent. Multo successu Fabiorum audacia crescebat. Romanis, agros populantibus, pecōra obviam acta sunt; Fabii, ad ea²⁾ progressi, in insidias, circa viam locatas, delapsi sunt et omnes ad unum³⁾ periērunt. Dies, quo id factum est, inter nefastos relatus est; porta, quā⁴⁾ profecti sunt, Sclerata est appellata. Unus tantum superfuit ex ea gente, qui propter aetatem impubērem⁵⁾ domi relictus erat. Is genus propagavit⁶⁾ ad Quintum Fabium Maximum, unum e clarissimis Romanorum ducibus.

Regel 12.
Abl. abs.

42. Tarquinius expulsus ad Mamiliū Tusculānum genērum suū confugerat. Cum ille, concitato Latio, Romanos graviter urgēret, Romae nova dignitas, maior quam consulatus, creata est, quae dictatūra est appellata. Tunc praeterea creatus est magister equitū, qui dictatori obsequerētur. Aulus Postumius, dictator factus, cum hostibus ad Regillum lacum conflīxit; tunc, victoria nutante,⁷⁾ magister equitū equis frenos detrahi iussit; ita aciem Latinorum fuderunt et castra ceperunt. Historici narrant, Tarquiniū Cumas⁸⁾ se contulisse in eāque urbe mortuum esse.

43. Menenius Agrippa concordiam inter patres plebemque restituit; nam, cum plebs a patribus seces-

¹⁾ = petiverunt. ²⁾ daarheen (naar die kudden). ³⁾ tot den laatsten man.
⁴⁾ waardoor. ⁵⁾ jeugdig. ⁶⁾ voortplanten. ⁷⁾ nutare, weifelen, onzeker zijn.
⁸⁾ naar Cumae.

sisset,¹⁾ quod²⁾ tributa et militiam nolebat tolerare, Agrippa, vir facundus,³⁾ ad plebem missus est.

Dicunt, eum, in castra introductum, nihil aliud quam hoc dixisse: „Olim humani artus, cum vidērent, ventrem otiosum⁴⁾ esse, conspiraverunt, ne manus ad os cibum ferrent, neve os cibum accipēret neve dentes conficerent. At, cum ventrem domare vellent, ipsi quoque defecērunt, totumque corpus ad extremam tabem⁵⁾ venit. Tunc vidērunt, ministerium⁶⁾ ventris haud segne⁷⁾ esse, eumque acceptos cibos per omnia membra dispertire;⁸⁾ itaque concordia restituta est. Sic senatus populusque Romanus, quasi unum corpus, discordiā pereunt, concordiā valent.”

44. Hac fabula Agrippae mentibus hominum flexis,⁹⁾ plebs in urbem regressa¹⁰⁾ est. Creavit tamen tribunos, ut libertas populi adversus nobilitatis superbiam defenderetur. Paulo post mortuus est Menenius, vir patribus et plebi carus, sed, civium concordia restitūta, plebi adhuc carior factus. Is tamen mortuus est tam pauper, ut senatus locum sepulcro publice¹¹⁾ daret.

45. Aequi consulem Minucium atque exercitum eius inclusērunt. Cum id Romam¹²⁾ nuntiatum esset, *tantus*¹³⁾ terror fuit *quantus si* hostes urbem ipsam, non castra obsidērent. Tum placuit¹⁴⁾, dictatorem dici, ut res afflicta¹⁵⁾

1) a patribus secedere, zich van den adel afscheiden. 2) omdat. 3) welbespraakt. 4) otiosus sum, ik heb niets te doen. 5) ad extr. t. venire, geheel uitgeput raken. 6) taak. 7) onbeduidend. 8) dispertio, verdeelen. 9) flecto. 10) regredior. 11) van staatswege. 12) te Rome. 13) tantus... quantus si, zoo groot... alsof. 14) men vond goed, men besloot. 15) res afflicta, hopelooze toestand.

restitueretur. Omnibus succlamantibus, Quinctius dictator factus est. Ille, spes unica imperii Romani, trans Tiberim quatuor¹⁾ iugĕrum¹⁾ colebat agrum. Legati, ad eum missi, eum arantem offenderunt. Quinctius iussit, togam e tugurio²⁾ proferri, ut togatus³⁾ senatus mandata audiret.

Postquam, absterso⁴⁾ pulvĕre et sudōre, Quinctius, toga indūtus, processit,⁵⁾ legati eum gratulantes dictatorem⁶⁾ consalutaverunt, et exposuerunt, quantus terror in exercitu esset.⁷⁾ Quinctius igitur Romam venit, et, antecedentibus lictoribus, domum deductus est. Postĕro die profectus, exercitum Romanum, caesis⁸⁾ hostibus, liberavit. Victoria reportata, urbem triumphans ingressus est. Ducti sunt ante currum hostium duces, exercitu sequente; epulae ante omnium domos instructae sunt. Quinctius sexto decimo⁹⁾ die dictaturā se abdicavit¹⁰⁾ et ad boves rediit.

46. Caius Marcius, vir gentis patriciae, cum Coriōlos, urbem Volscorum, cepisset, Coriolanus dictus est. Patre mortuo, cum adhuc puer esset, sub Veturiae matris tutela adolevit.¹¹⁾

Postumius consul Coriolanum post insignem victoriam, eius operā maxime partam,¹²⁾ laudavit, et donis eum onerare voluit; agri centum iugĕra,¹³⁾ decem¹⁴⁾ captivos et argentum obtulit. Coriolanus vero nihil ex his omnibus accēpit praeter unius captivi libertatem et equum. Consul factus, iussit frumentum, e Sicilia advectum, pretio magno¹⁵⁾

1) van vier bunder. 2) uit de hut. 3) in de toga. 4) abstergeo, afwisschen. 5) vertaal: plusqf. 6) als dictator. 7) vert. indic. 8) caedo. 9) zestiende. 10) zie noot 3, blz. 23*. 11) adoleasco, opgroeien. 12) pario. 13) centum i. honderd bunder. 14) tien. 15) pretio magno, voor een hoogen prijs.

populo dari, ut plebs agros coleret. Quare damnatus ad Volscos abiit eosque adversus Romanos concitavit.

47. A Tullo, Volscorum principi, benigne susceptus est. Paulo post Romae¹⁾ magni ludi parabantur, ad quorum spectaculum magna multitudo Volscorum venit. Priusquam ludi committerentur, Tullus ad consules venit et dixit, tantam Volscorum multitudinem venisse, non, ut spectaculum viderent, sed ut urbem caperent. Haec locutus abiit. Re ad patres delata, praecōnes missi sunt, ut omnes Volsci ante noctem proficiscerentur. Iis domum redeuntibus Tullus praegressus²⁾ est; deinde eos impulit³⁾ ut bellum Romanis inferrent.

48. Bello indicto, Coriolanus, imperator Volscorum factus, Romam profectus⁴⁾ est et, multis urbibus captis, ad quartam⁵⁾ lapidem castra posuit et agrum Romanum populatus est. Missi sunt Roma⁶⁾ ad Coriolanum legati, ut pacem peterent, sed atrox responsum rettulerunt; iterum missi, ne in castra quidem recepti sunt. Sacerdotes quoque, qui, infulis⁷⁾ velati,⁸⁾ supplices ad eum ierant, animum eius flectere non potuerunt. Stupēbat⁹⁾ senatus, trepidabat¹⁰⁾ populus; viri et mulieres exitium imminens lamentabantur.¹¹⁾ Tum Veturia, Coriolani mater, et Volumnia uxor, duos parvos filios secum trahens, castra hostium petiverunt. Cum ad castra pervenissent, quidam Coriolano nuntiavit, matrem et uxorem adesse „Nisi¹²⁾ me frustrantur, inquit, oculi, mater tua et uxor adsunt.” Coriolanus, cum

¹⁾ te R. ²⁾ praegredior, voor (iemand) uitgaan. ³⁾ impello. ⁴⁾ proficiscor. ⁵⁾ vierde. ⁶⁾ vanuit Rome. ⁷⁾ infula, hoofdband. ⁸⁾ bedekken, tooien. ⁹⁾ verbaasd, verplet staan. ¹⁰⁾ sidderen. ¹¹⁾ lamentari, bejammeren. ¹²⁾ als ... niet.

audivisset, matrem venisse, ei obviam iit, et amplecti eam voluit. Tum Veturia: „Priusquam, inquit, complexum¹⁾ accipio, dicas,²⁾ *utrum*³⁾ ad hostem, *an* ad filium venërim.⁴⁾ Ideo tam longa vita mihi fuit, ut prius te exsülem,⁵⁾ deinde hostem⁶⁾ vidërem? Potuistine⁷⁾ populari hanc terram, quae te genuit atque aluit?“ Tum Coriolanus, fletu mulierum orto: „O patria, inquit, vicisti iram meam, preces admovens⁸⁾ matris meae, cui tuam in me⁹⁾ iniuriam condōno.“ Deinde, amplexus suos, abiit et, castris motis, exercitum abduxit. Scriptores tradunt, eum a Volscis occisum esse.

49. Deinde decemviri creati sunt, qui leges, e Graecia allātas, populo proponērent. Unus ex iis, Appius Claudius, Verginiam, virginem plebeiam, uxorem ducēre¹⁰⁾ voluit. Cum eam pretio pellicēre¹¹⁾ non posset, clienti¹²⁾ suo negotium dedit, ut eam in servitutem deposcēret.¹³⁾ Lucius Verginius, puellae pater, tunc abērat. Cliens igitur virgini, in forum venienti, manum iniēcit,¹⁴⁾ affirmans, Verginiam suam esse servam; minatus est, se¹⁵⁾ eam, nisi sequeretur, vi abstracturum esse. Pavida puella stupente,¹⁶⁾ ad clamōrem nutrīcis¹⁷⁾ concursus factus est. Cum ille puellam abducēre non posset, eam in ius¹⁸⁾ vocavit. Tum cliens affirmavit, puellam, in domo sua natam, furto in domum Verginii translatam esse. Advocati¹⁹⁾

1) complexus, omhelzing. 2) moet ge me zeggen. 3) utrum-an, of-of (dan wel.) 4) vert. indic. 5) als balling. 6) als v. 7) Hebt gij.. kunnen. 8) admovēre, aanwenden. 9) jegens mij. 10) huwen. 11) overhalen. 12) onderhoorige. 13) in serv. deposcere, als slavin opeischen. 14) man. in. = beslag leggen op. 15) zie pag. 18*, noot 20. 16) stupeo, verbaasd staan. 17) nutrīx, voedster. 18) in ius vocare, voor de rechtbank dagen. 19) de verdedigers.

puellae dixerunt, Verginium abesse, sed biduo¹⁾ affuturum esse; itaque postulaverunt, ut res differrētur.

50. Interea missi nuntii ad Verginium propērant. Is, prima luce,²⁾ Romam³⁾ advenit, cum iam civitas in foro staret expectatione erecta.⁴⁾ Verginius statim in forum, lacrimabundus⁵⁾ et civium opem implōrans, filiam deduxit. Appius Verginiam clienti suo addixit. Tum pater, cum nihil usquam auxilii⁶⁾ vidēret: „Quaeso, Appi, sine, me filiam ultimo⁷⁾ alloqui.” Data venia, pater filiam abduxit, et, cultro arrepto⁸⁾, pectus puellae transfixit. Tum ferro viam sibi fecit et respersus⁹⁾ cruore ad exercitum fugit. Concitatus exercitus montem Aventinum occupavit; tribunis militum creatis, decemviri aut morte aut exsilio mulctati sunt; ipse autem Appius Claudius in carcēre necatus est.

51. Cum Marcus Furius Camillus urbem Falerios obsidēret, ludi magister plurimos et nobilissimos pueros, velut ambulandi gratia¹⁰⁾ eductos, in castra Romanorum duxit. Pueris Camillo tradītis, non erat dubium, quin¹¹⁾ Falisci, ut pueri redderentur, urbem tradērent; sed Camillus, perfidiam proditōris detestatus:¹²⁾ „Non ad simīlem tui,¹³⁾ inquit, venisti; arma habēmus adversus armatos, quibuscum bellum gerimus.” Ludi magistrum nudari iussit; deinde eum, manibus vinctis,¹⁴⁾ pueris tradidit, virgasque iis dedit, ut euntem verberarent. Statim

1) binnen twee dagen. 2) bij het aanbreken van den morgen. 3) te Rome
4) exsp. er. in gespannen verwachting. 5) luide weeklagend. 6) n. u. a. nergens
hulp. 7) voor het laatst. 8) arripio. 9) besproeid. 10) velut ambul. gratia,
als om te wandelen. 11) non est dubium, quin: er is geen twijfel aan, of.
12) vert. detestans. 13) uws gelijke. 14) vincio.

Falisci, magis beneficio quam armis victi, portas Romanis aperuērunt.

52. Camillus post multa merita iudicio populi damnatus, exsulātum¹⁾ abiit. Urbe²⁾ egrediens deos oravit, ut mox ab ingrata patria revocarētur, quod paulo post factum est. Livius narrat, Gallos, dulcedīne fructuum et vini captos, Alpes transisse. Deinde Clusium, Etruriae oppidum, obsedērunt. Cives illius urbis, novi hostis timōre perterriti, a³⁾ Romanis auxilium petierunt. Missi sunt tres legati, qui⁴⁾ Gallos monērent, ut ab⁵⁾ oppugnatione desistērent. Ex his legatis unus contra ius gentium pugnavit et ducem hostium interfēcit. Galli, ea re commōti, postulaverunt, ut legati traderentur. Re non impetrata, ad urbem venerunt et exercitum Romanum apud Allium fluvium ceciderunt.

53. Galli, Romanis profligatis, ad urbem Romam, paulo ante solis occasum, pervenerunt. Iuventus Romana, cum audivisset, hostes adesse, duce⁶⁾ Manlio in arcem conscendit; senes vero, domos ingressi, adventum Gallorum expectabant. (Ii), qui inter eos curūles magistratus⁷⁾ gessērant, in vestibūlis⁸⁾ aedium, ornati insignibus,⁹⁾ eburneis¹⁰⁾ sellis¹⁰⁾ insederunt, ut, cum venisset hostis, in sua dignitate morerentur. Galli, domos ingressi, viderunt viros, ornatu et vultus maiestate diis simillimos. Unus ex his senibus Gallo, barbam suam¹¹⁾ permulcenti,

1) in ballingschap. 2) uit de stad. 3) van de Romeinen. 4) Het betrekk. vnw. qui met den conjunctief beteekent dikwijls: ut is. 5) ab opp. desistere, ophouden met de belegering. 6) duce M., onder aanvoering van M. 7) een curulisch ambt. 8) voorhuis. 9) onderscheidingsteekenen. 10) ivoren zetel. 11) nl. van den grijsaard.

scipionem¹⁾ eburneum in caput incussit. Iratus Gallus eum occidit. Initio caedis orto, cetēri omnes in sedibus trucidati sunt.

54. Galli deinde impētum in arcem facere statuerunt. Primo militem praemiserunt, qui viam tentaret. Tum nocte sublevantes invicem in summum saxum²⁾ evasērunt, tanto silentio, ut *ne canes quidem*³⁾ e somno excitarent. At ansēres, aves Iunonis, non fefellerunt. Nam Manlius, clangōre ansērum excitatus, Gallos ascendentes deiēcit. Quare postea solemnī pompā canis, in furca suffixus,⁴⁾ ferebatur; anser vero in lectica⁵⁾ gestabatur.⁶⁾

55. Tunc consensu omnium placuit,⁷⁾ Camillum accīri; missis igitur legatis, absens dictator factus est. Interea fames utrumque exercitum urgebat: at, ne Galli putarent, Romanos ea necessitate ad deditionem cogi, multis locis⁸⁾ de Capitolio panis iactatus est in hostium stationes. Ea re adducti sunt Galli, ut haud magna mercēde obsidionem relinquērent. Pactum est⁹⁾ pretium mille pondo auri. Nondum omni auro appenso,¹⁰⁾ Camillus dictator advēnit; collectis romani exercitus reliquiis, aurum auferri iussit nuntiavitque Gallis, ut se ad praelium expedirent.¹¹⁾ Acie deinde instructa, Gallos profligavit. Ne nuntius quidem cladis relictus est. Dictator, recuperata libertate, triumphāns urbem ingressus est et a militibus pater patriae, urbisque conditor alter appellatus est.

1) stok. 2) boven op de rots. 3) ne quidem, zelfs niet. 4) suffigo, vasthechten. 5) draagstoel. 6) plechtig ronddragen. 7) men besloot. 8) op vele plaatsen. 9) pango, pepigi, pactum, bepalen. 10) toewegen. 11) zich klaar maken.

56. Titus Manlius, ob ingenii tarditatem, a patre¹⁾ relegatus²⁾ est. Cum audivisset, patri diem³⁾ dictam esse a Pomponio, tribūno plebis, cepit consilium atrox quidem, sed pietate laudabile. Gladio succinctus, mane Pomponium adiit. Introductus gladium strinxit et, super lectum Pomponii ruens, minatus est, se⁴⁾ eum transfixurum esse, nisi accusatione desistēret.⁵⁾ Pavīdus tribūnus, ferro ānte oculos micante, accusationem dimisit. Manlius, maxime a populo laudatus, eodem anno tribunus militum factus est.

57. Cum postea Galli trans Aniēnem fluvium castra posuissent, exercitus Romanus, ab urbe profectus, in citeriore⁶⁾ ripa constitit.⁷⁾ Pons in medio erat; tum Gallus eximiae corporis magnitudinis in vacuum pontem processit et Romanorum virum fortissimum provocavit, ut secum⁸⁾ pugnaret. „Procēdat, inquit, ad pugnam, ut eventus proelii ostendat, utra gens bello⁹⁾ sit¹⁰⁾ melior.” Silentio inter primōres iuvenum orto, Titus Manlius imperatori: „Si tu permittis, inquit, volo isti beluae ostendēre, me ex ea familia ortum esse, quae Gallorum agmen e Tarpeja rupe olim deiēcit.” Manlio imperator: „Non potēris, inquit, cum viro isto pugnare, cum sis adolescens; sed, si vis, progrēdere.” Armant deinde iuvenem aequāles, scutum capit, gladio cingitur. Expectabat eum Gallus, linguam ab irrīsu¹¹⁾ exsērens.¹²⁾ Cum inter duas acies constitissent, Gallus gladium cum ingenti sonitu in

¹⁾ naar het land. ²⁾ wegzenden. ³⁾ diem dicere alicui, iemand dagvaarden. ⁴⁾ zie bldz. 18*, noot 20. ⁵⁾ van de beschuldiging afzien. ⁶⁾ aan deze zijde (van uit Rome gerekend). ⁷⁾ consisto. ⁸⁾ met hem. ⁹⁾ in den strijd. ¹⁰⁾ vert. indicat. ¹¹⁾ ter bespottig. ¹²⁾ uitsteken.

arma Manlii deiēcit. Manlius vero se insinuavit¹⁾ inter corpus et arma Galli et ventrem eius transfodit;²⁾ iacenti deinde torquem detraxit, quem, cruōre respersum,³⁾ collo suo circumdēdit. Defixerat⁴⁾ pavor cum admiratione Gallos. Romani alacres obviam militi suo progrediuntur, et gratulantes laudantesque ad imperatorem eum ducunt. Manlius inde Torquati nomen accēpit.

58. Bello Latinis indicto, idem Manlius, consul factus, ut disciplinam militarem restitueret, edixit, ne quis⁵⁾ extra ordinem cum hostibus pugnaret. Forte Manlii filius prope stationem hostium accessit. (Is,) qui Latino equitatu praeērat, cum consulis filium agnovisset: „Visne,⁶⁾ inquit, congrēdi mecum, ut proelii eventu videri possit, quanto⁷⁾ eques Latinus Romano equiti praestet?” Movit ferocem animum iuvenis seu ira, seu pudor; oblitus⁸⁾ itāque imperii paterni⁹⁾ in certāmen ruit; Latinum ex equo excussum transfīxit, spoliisque lectis, in castra ad patrem venit. „Ut omnes, inquit, pater, videant, me tuo genere¹⁰⁾ ortum esse, haec spolia tibi offero.” Extemplo consul milites classico¹¹⁾ convocavit; cum frequentes convenissent: „Quandoquidem,¹²⁾ inquit, tu, fili, contra imperium consulis pugnavisti, oportet,¹³⁾ disciplinam, culpa tua prolapsam,¹⁴⁾ poena tua restituas. Triste, sed iuventūti salubre exemplum eris. I, lictor, (eum) delīga¹⁵⁾ ad palum¹⁶⁾. His dictis, omnes obstupuerunt; sed, iuvenis cruōre

1) zich dringen. 2) doorboren. 3) resperso, besproeien. 4) defigo, verstomd, verstijfd doen staan. 5) dat niemand. 6) wilt gij? 7) hoezeer. 8) obliviscor. 9) vaderlijk, van zijn vader. 10) uit uw geslacht. 11) classicum, trompet. 12) omdat juist gij. 13) het betaamt, dat. 14) prolabor, prolapsus sum, verslappen. 15) vastbinden. 16) paal.

fuso, questus erupērunt.¹⁾ Manlio Romam redeunti seniores tantum obviam iērunt; iuventus eum exsecrata est.

Regel 13
Nom. cum
inf.

59. Publius Decius sub Valerio consule tribunus militum fuisse traditur. Exercitu Romano clauso in angustiis, Decius conspexit collem, imminentem²⁾ hostium castris Accepto praesidio, verticem occupavit et hostes terruit, ut agmen a consule in aequiorem locum subdūci posset. Ipse nocte per medias³⁾ hostium custodias, somno oppressas,⁴⁾ incolūmis evasisse dicitur. Quare ab exercitu donatus est corona civica, quae dabatur ei, qui exercitum liberavisset⁵⁾. Consul fuit bello Latino cum Manlio Torquāto. Tunc, cum utrūque consuli somnio⁶⁾ obvenisset, eum populum victorem fore, cuius dux in praelio cecidisset, convēnit⁷⁾ inter eos, ut is, cuius cornu in acie laboraret, diis Manibus⁸⁾ se vovēret. Inclinate sua parte, Decius se et hostes diis Manibus vovit. Armatus in equum insiluisse et se in medios hostes immisisse fertur. Obrūtus telis corruit ac victoriam suis relīquit.

60. Bello Gallico, cum Romani in stationibus quiēti⁹⁾ tempus terērent, Gallus quidam, magnitudine atque armis insignis, ante alios progressus esse dicitur; quatiensque scutum hasta, unum e Romanis provocavit, ut secum¹⁰⁾ pugnaret. Marcus Valerius tribunus militum erat, adolescens, qui, prius¹¹⁾ consulis voluntatem sciscitatus,¹²⁾ armatus processit. Tunc res mirabilis accidisse fertur;

¹⁾ erumpo. ²⁾ grenzend aan, beheerschend (met dat.). ³⁾ per medias cust. = midden door de wachtposten. ⁴⁾ opprimo. ⁵⁾ vert. indic. ⁶⁾ in een droom. ⁷⁾ conv. inter eos, zij kwamen overeen. ⁸⁾ dii Manes, de schimmen der afgestorvenen. ⁹⁾ quieti tempus terere, met nietsdoen den tijd verspillen. ¹⁰⁾ met hem. ¹¹⁾ eerst. ¹²⁾ sciscitari, (na)vragen.

nam, cum iam manum conserēret Valerius, repente in galea eius corvus insēdit, in hostem versus.¹⁾ Avis non solum sedem captam tenuit, sed etiā, certamīne inīto, levans se alis, os oculosque Galli rostro et unguibus appetiit.²⁾ Hostem, territū prodigii visu, Valerius interfēcit. Valerius inde Corvus dictus est, postēri eius Corvini nomen acceperunt.

61. Valerius Corvus, consul factus, Samnītes praelio fudit. Non alius dux militi carior fuit. In ludo etiā militari cum velocitatis viriumque certamīna milites inībant, Valerius ipse cum iis certabat. Semper comis³⁾ erat, seu vincebat, seu vincebatur. Cum postea, gravi seditione in exercitu orta, pars militum a cetēris defecisset et ducem sibi creavisset, adversus eos Valerius dictator missus est. Ubi⁴⁾ in conspectum venit,⁵⁾ benigne milites allocutus, extemplo seditionem compressisse⁶⁾ dicitur; adeo hominum animos conciliat mansuetūdo.

62. Spurius Postumius, cum bellum adversus Samnītes gerēret, a Pontio, duce hostium, in insidias ductus est; is namque simulatos transfūgas misisse dicitur, qui⁷⁾ Romanos monērent, Luceriam, Apuliae urbem, a Samnitibus obsidēri. Non erat dubium,⁸⁾ quin Romani Lucerinis, bonis ac fidelibus sociis, opem ferrent. Luceriam⁹⁾ duae viae ducebant; *altera*¹⁰⁾ longior et tutior, *altera* brevior et periculosior erat. Via brevior electa, Romanis, cum in insidias venissent, fraus hostilis apparuit; itaque statim redire voluerunt. Cum vero vidissent, eam quoque viam

¹⁾ naar den vijand gekeerd. ²⁾ appeto, aanvallen. ³⁾ vriendelijk. ⁴⁾ zoodra. ⁵⁾ vert. venerat. ⁶⁾ comprimo. ⁷⁾ zie pag. 30*, noot 4. ⁸⁾ zie pag. *29, noot 11. ⁹⁾ naar Luceria. ¹⁰⁾ zie pag. *13, noot 22.

hostium praesidio clausam esse, diu immobiles silebant omni spe adempta; tandem querēlae eruperunt adversus duces, quorum temeritate in eum locum adducti erant.

63. Nec Samnītes ipsi sciebant, quid in re tam laeta facerent. Pontius Herennium patrem accitum rogavit, ut consilium daret. Is, cum audivisset, exercitum Romanum inclūsum esse: „Omnes, inquit, aut occidite, ut vires populi Romani frangantur, aut dimittite incolūmes, ut eo beneficio obligentur.” Neutra sententia accepta, Romani intērim, necessitate victi, legatos miserunt, qui pacem petērent. Pax iis concessa est ea lege,¹⁾ ut omnes sub iugum mitterentur. Itaque consules, paludamentis²⁾ detractis, sub iugum missi esse dicuntur, deinde legiones, armatis hostibus illudentibus. Romanis, e saltu egressis, vita morte tristior fuit. Sero Romam ingressi, se in domos abdiderunt.

64. Lucius Papirius dictator, cum sensisset, se³⁾ adversis ominibus⁴⁾ contra Samnītes profectum esse, Romam regressus est, ut auspicia repeterentur; ac prius Quinto Fabio, magistro equitum, edixit, ut se loco tenēret,⁵⁾ neve, se⁶⁾ absente, manum cum hoste consereret. Dictatore profecto, Fabius, opportunitate⁷⁾ ductus, cum Samnitibus confligit; neque res melius geri potuisset, si affuisset dictator. Viginti milia⁸⁾ hostium eo die caesa esse traduntur. Eo facto, dictator advēnit plenus irarum.⁹⁾ Statim, concione convocata, iussit, magistrum equitum spoliari, et virgas¹⁰⁾ ac secūres expediri. Tum Fabius militum

¹⁾ ea lege, onder deze voorwaarde. ²⁾ krijgsmantel. ³⁾ zie pag. *18, noot 20. ⁴⁾ adv. ominibus, onder ongunstige voortekenen. ⁵⁾ se loco tenere, op zijn plaats blijven. ⁶⁾ se (nl. Papirius). ⁷⁾ gunstige gelegenheid. ⁸⁾ viginti milia = 20.000. ⁹⁾ vert. enkelv. ¹⁰⁾ roede.

fidem implorare coepit. Clamore in tota concione orto, alibi¹⁾ preces, alibi¹⁾ minae audiebantur. Itaque res in postērum diem dilata est.

65. Magister equitum, cum timēret, ne morte afficeretur, nocte e castris Romam profūgit;²⁾ dictator eum secūsus est. Vocato senatu, iterata³⁾ est contentio;⁴⁾ Papirius Fabium prehendi iussit. Tum Fabii pater ad populum provocavit.⁵⁾ Populus Romanus, precibus et obtestatione⁶⁾ motus, dictatorem oravit, ut adolescentiae Fabii veniam daret. Ipse adulescens eiusque pater procubuisse⁷⁾ ad genua dictatoris, iramque deprecari⁸⁾ esse dicuntur. Tot precibus Papirius cessit. Vir fuit, non animi solum vigore, sed etiam corporis viribus excellens. Maxima pedum pernicitate⁹⁾ praeditus fuisse dicitur, quae illi Cursoris cognōmen dedit. Idem, quadam die ambulans ante tabernaculum, praetorem Praenestinum vocari iussit, qui per¹⁰⁾ timorem segnius¹¹⁾ suos in praelium duxerat. Cum eum graviter increpūisset: „Lictor, expēdi, inquit, secūsus.” Deinde, cum vidisset, praetorem metu mortis attonitum esse: „Agēdum,¹²⁾ lictor, inquit, excinde¹³⁾ radicem hanc incommōdam¹⁴⁾ ambulantis.” Ea locutus, praetorem dimisit.

66. Tarentinis, quod¹⁵⁾ Romanorum legatis iniuriam fecissent, bellum indictum est. Pyrrhus, rex Epiri, qui

1) alibi — alibi, hier — daar. 2) wegvluichten. 3) iterare, herhalen, pass. zich herhalen. 4) strijd. 5) ad p. provocare, een beroep doen op het volk. 6) smeekbede. 7) procumbo. 8) deprecari, door bidden afwenden, verbidden. 9) pedum pern., vlugheid in het loopen. 10) uit vrees. 11) al te langzaam. 12) welaan. 13) weghakken. 14) lastig. 15) omdat.

genus ab Achille ducebat,¹⁾ iis auxilio²⁾ venit. Contra Pyrrhum Laevīnus consul missus esse dicitur. Laevīnus, cum exploratores regis cepisset, iussit, eos per³⁾ castra Romana circumdūci⁴⁾ tumque incolūmes dimitti, ut ea, quae vidissent,⁵⁾ Pyrrho nuntiarent. Mox commissa pugna, cum iam hostes pedem⁶⁾ referrent, rex iussit, elephantos agi in Romanorum agmen; tunc mutata est proelii fortuna. Romanos elephantorum moles terribilisque superadstantium⁷⁾ armatorum species turbavit. Equi etiam, ad⁸⁾ conspectum et odorem beluarum terrīti, sessores⁹⁾ aut excutiebant, aut secum in fugam abripiebant.¹⁰⁾ Nox proelio finem fecit.

67. Pyrrhus captivos Romanos maxime honoravit; occisos sepeliri iussit; cum eos adversis¹¹⁾ vulneribus et truci¹²⁾ vultu iacere vidēret, manus ad caelum tulisse dicitur cum hac voce:¹³⁾ „Ego cum talibus viris brevi¹⁴⁾ totum orbem terrarum subegissem.” Deinde Romam magnis itineribus¹⁵⁾ contendit; omnia igne et ferro vastavit. Castris positīs, Pyrrho obviam venit Laevinus cum novo exercitu. Eo viso, rex dixit, sibi¹⁶⁾ adversus Romanos eandem esse fortunam; atque¹⁷⁾ Hercūli adversus hydram,¹⁸⁾ cui tot capita renascebantur, quot praecisa¹⁹⁾ fuerant;²⁰⁾ deinde in Campaniam se recēpit. Legatos, a senatu missos, ut captivi redimerentur, honorifice excēpit; captivos autem sine pretio reddidit, ut Romani, iam ipsius virtutem experti, etiam liberalitatem cognoscērent.

1) afleidde van Ach. 2) auxilio, te hulp. 3) door. 4) circumduco, rondleiden. 5) vert. indic. 6) pedem referre, wijken. 7) superadstare, er boven op staan. 8) bij, door. 9) berijder. 10) meesleepen. 11) adversa vulnera, wonden in de borst. 12) trux, woest. 13) onder deze woorden. 14) in korten tijd. 15) magna itinera, ijlmarschen. 16) sibi = Pyrrho. 17) als. 18) waterslang, 19) praecido, afsnijden. 20) vert. erant.

68. Pyrrhus miti ac placabili¹⁾ animo praeditus erat; solet enim magni animi comes²⁾ esse clementia. Humanitatem eius Tarentini experti sunt. Ii scilicet, cum sero intellexissent, se pro³⁾ socio dominum accepisse, sortem suam liberis vocibus conquerebantur ac de Pyrrho multa temere⁴⁾ effutiebant.⁵⁾ maxime, cum vino incaluissent.⁶⁾ Itaque rex nonnullos, proterve⁷⁾ locutos, venire iussit; sed simplex culpa confessio periculum depulit. Nam, cum rex rogavisset, an dixissent⁸⁾ ea, quae ad aures suas pervenissent:⁸⁾ „Haec diximus, inquiunt, rex; et, si vinum non defecisset, adhuc plura dixissemus.” His dictis, Pyrrhus eos subridens⁹⁾ dimisit.

69. Pyrrhus, cum putaret, foedus, cum Romanis factum, sibi gloriosum fore, Cineam legatum Romam misit, qui pacem aequis conditionibus proponeret. Dicere solebat Pyrrhus, se plures urbes eloquentia Cineae, quam vi armorum expugnavisse. Cineas tamen regis ambitioni haud obsequabatur; nam, cum quodam die Pyrrhus ei consilia sua aperuisset, dixissetque, se velle Italiam subicere, Cineas respondit: „Superatis Romanis, quid agere destinās,¹⁰⁾ o rex?” „Italiae vicina¹¹⁾ est Sicilia, inquit Pyrrhus, neque difficile erit eam armis occupare.” Tunc Cineas: „Occupata Sicilia, quid postea acturus¹²⁾ es?” Rex, Cineae mentem nondum perspicens: „In Africam, inquit, traicere mihi animus¹³⁾ est.” Pergit Cineas: „Quid deinde, o rex?” „Tum denique, mi Cineas, inquit Pyrrhus, nos quieti dabimus,¹⁴⁾

1) licht verzoenbaar. 2) gezellin. 3) in plaats van. 4) onbezonnen.
5) (er) uitflappen. 6) incalesco, verhit worden. 7) brutaal, onbeschaamd.
8) vert. indic. 9) glimlachend. 10) destinare, voornemens zijn. 11) nabij.
12) acturus sum, ik ben van plan te doen. 13) mihi animus est, ik ben van plan. 14) se dare, zich overgeven.

dulcique otio fruēmur." ¹⁾ „Quin ²⁾ tu, respondit Cineas, isto otio iam nunc fruēris?"

70. Romam, ut ³⁾ supra dictum est, Cineas venit, et domos principum cum ingentibus donis circumibat; nusquam vero receptus est. Non a viris solum, sed etiam a mulieribus munera eius spreta sunt. Introductus deinde in curiam, cum regis virtutem nobilemque animum verbis extollēret, et de conditionum aequitate disserēret, sententia senatus ad pacem et foedus inclinare videbatur. Tum Appius Claudius, senex et caecus, in curiam lectica se ferri iussit, ibique gravissima oratione pacem dissuāsit. Pyrrho igitur senatus respondit, eum, donec ⁴⁾ ex Italia recessisset, pacem cum Romanis habere non posse. Vetuit quoque senatus, captivos, a Pyrrho redditos, ad vetērem statum redire, priusquam bina ⁵⁾ hostium spolia rettulissent. Quare legatus ad Pyrrhum revertit. Cum Pyrrhus eum rogavisset, qualem ⁶⁾ Romam comperisset, respondit, urbem templo, senatum consessui ⁷⁾ regum similem esse.

71. Caius Fabricius unus fuit ex legatis, qui ad Pyrrhum de captivorum redemptione venerant. Pyrrhus, cum audivisset, nomen eius magnum esse apud Romanos, eum prae ceteris benigne habuit, eique aurum atque munera obtulit. Omnia Fabricius repudiavit. Postero die, cum Pyrrhus eum vellet terrere conspectu subito elephantis, suis imperavit, ut belua post aulaeum ⁸⁾ admoveretur, Fabricio secum ⁹⁾ colloquente. Cum hoc factum esset, signo dato, remotōque aulaeo, repente belua stridōrem ¹⁰⁾

¹⁾ bij fruor, genieten, staat het voorwerp in den ablat. ²⁾ waarom niet.
³⁾ zooals. ⁴⁾ totdat. ⁵⁾ elk twee. ⁶⁾ hoe, hoedanig. ⁷⁾ consessus, vergadering.
⁸⁾ achter het gordijn. ⁹⁾ met hem. ¹⁰⁾ geluid, getrompetter.

horrendum emisit, et proboscidem¹⁾ supra Fabricii caput suspendit. At ille placidus subrisit, Pyrrhoque dixit: „Non me hodie magis belua tua commövet, quam heri aurum tuum me pellexit.”²⁾

72. Pyrrhus, Fabricii virtutem admiratus,³⁾ eum secrëto⁴⁾ invitavit, ut patriam deserëret, secumque⁵⁾ viveret, quarta regni parte oblata. Fabricius ei respondit: „Si me virum bonum iudicas,⁶⁾ cur me vis corrumpere? Sin⁷⁾ vero malum, cur me ambis?” Anno interiecto, omni spe pacis sublata, Fabricius, consul factus, contra eum missus est. Cumque ipse et rex castra vicina⁸⁾ habërent, Pyrrhi medicus nocte ad Fabricium venit, eique pollicitus est, se Pyrrhum veneno necaturum esse, si praemium sibi⁹⁾ daretur. Fabricius iussit, eum vinctum ad dominum reduci, et Pyrrho dici (ea), quae medicus spondisset.¹⁴⁾ Tunc rex exclamasse fertur: „Ille¹⁰⁾ est Fabricius, qui difficilior ab honestate, quam sol a cursu suo, averti possit.”¹⁴⁾

73. Caius Fabricius cum Rufino, viro nobili, simultatem¹¹⁾ gerebat ob morum dissimilitudinem. cum ille pecuniae contemptor, hic vero avarus et furax¹²⁾ esse existimaretur. Cum magnum et grave bellum imminere videretur, Fabricius auctor fuit, ut Rufinus consul fieret, quod¹³⁾ melior imperator esset,¹⁴⁾ quam ipse. Cum deinde Rufinus ei gratias ageret, quod¹⁵⁾ se¹⁶⁾ consulem fecisset: „Nihil est,¹⁷⁾ inquit, quod mihi gratias agas, nam malo compilari quam venire.”

1) snuit. 2) pellicio, aanlokken. 3) vert. bewonderend. 4) heimelijk. 5) secum, met hem. 6) si me virum bonum iudicas, als gij mij voor een goed man houdt. 7) indien echter. 8) dicht bij elkaar. 9) hem. 10) dat is echt F. 11) sim. gerere, in vijandschap leven. 12) diefachtig. 13) omdat. 14) vertaal indic. 15) dat. 16) hem. 17) nihil est, quod — er is geen reden om.

Fabricius omnem vitam in gloriosa paupertate exēgit, et tam inops mortuus est, ut nihil reliquērit, unde dos¹⁾ filiarum expediri posset. Senatus vero eas, dotibus ex communi aerario²⁾ datis, collocavit.³⁾

74. M a n i u s C u r i u s, contra Samnites profectus, eos ingentibus praeliis vicit: Romam regressus, in concione ait: „Tantum agri⁴⁾ cepi, ut solitūdo esset, si tantum hominum non cepissem: tantum porro hominum cepi, ut fame perirent, si tantum agri non cepissem.” Ex tam opulenta victoria ditari⁵⁾ noluit, adeo ut, cum interversae pecuniae⁶⁾ argueretur, gutto ligneo⁷⁾ prolato, iuravērit, se nihil amplius ex praeda in domum suam intulisse. Postea Curius, consul factus, adversus Pyrrhum missus est. Cumque ea de causa⁸⁾ delectum⁹⁾ habēret, et iuvenes taedio¹⁰⁾ belli nomina non darent,¹¹⁾ adulescentis, qui nomen dare recusabat, bona hastae subiēcit.¹²⁾ Tunc ille ad tribunos plebis cucurrit, de iniuria, sibi facta, graviter querens, eorumque opem implōrans. At Curius et bona eius et ipsum vendīdit, dixitque, eum, qui parēre nesciret,¹³⁾ reipublicae civem non esse; neque tribuni plebis adulescenti auxilium tulerunt. Postea res in consuetudinem abiit,¹⁴⁾ ut, delectu rite¹⁵⁾ acto, (is), qui militiam detractavisset,¹⁶⁾ in servitute¹⁷⁾ veniret. Terrore ceteri adacti, nomina promptius¹⁸⁾ dederunt.

1) dos, dotis, huwelijkgift. 2) schatkist. 3) uithuwen. 4) tantum agri, zooveel land. 5) ditare, verrijken. 6) interv. pecuniae, van het verduisteren van geld. 7) guttus ligneus, een houten kan. 8) hierom. 9) delectum habere, soldaten werven. 10) uit afkeer. 11) nomen dare, zich aanmelden. 12) hastae subicere, publiek verkoopen. 13) vert. indic. 14) res in cons. abiit, het werd gewoonte. 15) volgens voorschrift. 16) vert. indic. 17) in serv. als slaaf. 18) promptus, gewillig.

75. His copiis Curius Pyrrhi exercitum cecidit. Quattuor elephanti, tum primum¹⁾ Romae²⁾ visi, triumphum fecerunt insignem. Rex victus in Epirum revertit; sed, relicto Tarenti³⁾ praesidio, Romani putabant, eum rediturum esse. Itaque, cum putaretur bellum renovaturus esse, placuit,⁴⁾ Manium iterum consulem fieri; sed inopinata⁵⁾ mors regis Romanos metu⁶⁾ liberavit. Pyrrhus enim, cum Argos oppugnaret, urbem iam ingressus, a iuvene quodam hasta leviter vulneratus est; mater adolescentis, anus paupercūla,⁷⁾ cum aliis mulieribus e⁸⁾ tecto domus praelium spectabat; cum vidisset, Pyrrhum in auctorem vulneris sui magno impetu irruere, periculo filii sui commota, statim tegulam arripuit et in caput regis deiect, quem deinde miles quidam obtruncavit.⁹⁾

Primum bellum Punicum.

76. Appio Claudio consule¹⁰⁾ inceptum est primum bellum Punicum. Cum Messanam, Siciliae urbem, Carthaginienses et Hiëro, rex Syracusarum, obsiderent, Appius Claudius missus est, ut Messanam liberaret. Primo consul, ut hostes exploraret, nave piscatoria¹¹⁾ traiectit fretum,¹²⁾ inter Italiam et Siciliam interiectum.¹³⁾ Ad eum venerunt nuntii ab¹⁴⁾ Hannōne, Poenorum duce, monentes, ut pacem conservaret. Cum vero consul nullam pacis conditionem admittere¹⁵⁾ vellet, nisi Poeni ab oppugnatione desisterent,¹⁶⁾

1) voor het eerst. 2) te R. 3) te T. 4) men vond goed. 5) inopinatus, onverwacht. 6) van de vrees. 7) anus paup. = een arme oude vrouw. 8) vanaf het dak. 9) dooden. 10) Claudio consule = onder het consulaat van Claudius. 11) n. piscat. = een visschersboot. 12) zeestraat. 13) = liggend. 14) van, vanwege. 15) aanhooren. 16) desistere a = ophouden met.

Hanno iratus exclamavit, se non passurum esse, Romanos vel¹⁾ manus in mari Sicūlo²⁾ abluere. Non tamen potuit prohibere, quomīnus³⁾ Claudius in Siciliam legionem traiceret, et Poenos expellēret. Deinde Hiēro apud⁴⁾ Syracūsas victus est. Ea clade territus, Romanorum amicitiam petiit et in eorum societate postea constanter permansit.

77. Caius Duilius Poenos navāli proelio primus⁵⁾ vicisse dicitur. Is, cum vidēret, naves Romanas a Punicis velocitate superari, manus⁶⁾ ferreas,⁶⁾ quas *corvos* vocaverunt, instituit. Ea machīna Romanis maxime profuit: nam, iniectis⁷⁾ illis corvis, hostilem navem apprehendebant; deinde, superiecto⁸⁾ ponte, in eam insiliebant, et gladio, velut in pugna terrestri,⁹⁾ dimicabant; ita Romanis, qui robore praestabant, facilis fuit victoria. In ea pugna triginta hostium naves captae sunt, tredēcim mersae (sunt). Duilius victor¹⁰⁾ Romam revertit. Nulla victoria Romanis gratior fuit, cum, iam invicti¹¹⁾ terrā,¹²⁾ mari¹³⁾ etiam plurimum possent. Itaque Duilio concessērunt, ut praelucēret¹⁴⁾ funāle¹⁵⁾ et praecinēret¹⁶⁾ tibicen,¹⁷⁾ cum a coena publice¹⁸⁾ rediret.

78. Hannibal, dux classis Punīcae, e nave, in quam Romani iam insiluerant, in scapham¹⁹⁾ saltu se dimisit et Romanorum manus effūgit. Cum autem timēret, ne in patria poenas daret, civium offensam astutiā²⁰⁾ avertit: nam ex illa infelīci pugna, priusquam nuntius domum

¹⁾ ook maar. ²⁾ Siculus, Sicilisch. ³⁾ dat. ⁴⁾ bij. ⁵⁾ het eerst. ⁶⁾ ijzeren haken. ⁷⁾ inicio, in (het schip) werpen. ⁸⁾ er overheen leggen. ⁹⁾ terrestris, te land. ¹⁰⁾ als overw. ¹¹⁾ onverwinnelijk. ¹²⁾ te land. ¹³⁾ ter zee. ¹⁴⁾ voorlichten. ¹⁵⁾ fakkel. ¹⁶⁾ voor (iemand) uitspelen. ¹⁷⁾ fluitspeler. ¹⁸⁾ in het openbaar. ¹⁹⁾ boot. ²⁰⁾ slimheid.

perveniret, quendam ex amicis Carthaginem misit, qui, Curiam ingressus: „Vos, inquit, consūlit Hannibal, an configere debeat, cum dux Romanorum, magnis copiis¹⁾ maritimis instructus, advenērit?” Acclamavit universus senatus: „Non est dubium, quin configere debeat.” Tum ille: „Fecit, inquit, et victus est.” Ita non potuerunt id damnare, quod ipsi praeceperant; Hannibal victus hoc dolo crucis supplicium effūgit; hoc enim poenae genere dux, re male gesta, afficiebatur.

79. Atilius Calatīnus consul paucis navibus magnam Poenorum classem superavit; sed postea, cum temere exercitum in vallem duxisset, ab hostibus circumventus est. Romanos eximia virtus Calpurnii, tribūni militum, servavisse dicitur. Is enim ad consulem accessit, eique: „Iubeas,²⁾ inquit, milites trecentos ire ad hanc rupem, inter medios hostes edītam,³⁾ eamque occupare. Hostes profecto properabunt, ut milites nostros expellant; hoc modo circa eam rupem atrox pugna fiet, et tu interea exercitum ex loco infesto ducēs. Alia, nisi haec, salutis via nulla est.” Respondit consul: „Hoc consilium fidum esse videtur, sed quis trecentos illos milites ducet ad eum locum?” „Si alium, inquit Calpurnius, neminem reperias, me mittere potēris.”

80. Consul tribuno gratias egit et trecentos⁴⁾ milites dedit. Calpurnius, eos monens, in quem locum ducerentur et quo consilio: „Moriāmur, inquit, et morte nostra eripiamus circumventas legiones.” Omnes sine spe evadendi sed amore laudis accensi proficiscuntur. Mirati sunt primo

¹⁾ copiae maritimae, zeemacht. ²⁾ vertaal imperatief. ³⁾ midden tusschen de v. uitstekend. ⁴⁾ trecenti, driehonderd.

hostes eam militum manum ad se venire. Deinde, cum vidissent, eos ad illum collem iter intendere, adversus illos arma vertērunt. Romanis repugnantibus,¹⁾ fit praelium diu anceps; tandem supērat multitudo. Trecenti omnes transfixi gladiis aut telis obrūti ceciderunt. Consul intērim, cum ea pugna fiēret, exercitum in tutiorem locum subduxit. Virtuti par fuit Calpurnii fortuna; sic enim evēnit,²⁾ ut, cum multis locis saucius factus esset, nullum tamen in capite vulnus accipēret. Inter mortuos multis confossus vulneribus sed adhuc spirans inventus est.

Gerun-
divum.

81. Marcus Atilius Regūlus Poenis magnam cladem attulit. Tunc ad eum Hanno, dux Carthaginiensis, venit quasi de pace acturus, sed revēra ad trahendum tempus, donec novae copiae ex Africa advenirent. Cum advenisset, ortus est clamor militum dicentium, idem huic faciendum esse, quod, paucis³⁾ ante annis, Cornelio Romano factum fuerat.⁴⁾ Cornelius enim per frāudem velūti in colloquium vocatus, a Poenis comprehensus et in vincula coniectus fuerat.⁴⁾ Hanno timēre iam incipiebat, sed periculum callīdo dicto avertit. „Si hoc, inquit, vos feceritis, nihīlo⁵⁾ Poenis eritis meliores.” Consul tacere iussit eos, qui par pari⁶⁾ referre volebant, et conveniens gravitati Romanae responsum dedit: „Isto te metu, Hanno, fides Romana liberat.” De pace non convenerunt, quia Poenus serio⁷⁾ non agebat et consul victoriam quam pacem malebat.

82. Regulus deinde in Africam primus Romanorum

¹⁾ repugnare, weerstand bieden. ²⁾ evēnit ut, het gebeurde, dat. ³⁾ paucis ante annis, eenige jaren geleden. ⁴⁾ vert. erat. ⁵⁾ niets. ⁶⁾ par pari referre, kwaad met kwaad vergelden. ⁷⁾ in ernst.

ducum traiēcit. Urbem Clypeam expugnavit; neque cum hominibus tantum, sed etiam cum monstris dimicavisse dicitur. Nam, cum ad flumen Bagrădam castra habēret, anguis¹⁾ mirae magnitudinis exercitum Romanum vexabat; multos milites ingenti ore arripuit, plures caudae verberibus elisit, nonnullos pestilenti²⁾ halītu³⁾ exanimavit. Neque telorum ictu transfigi poterat, cum durissimā squamarum⁴⁾ lorīcā omnia tela facile repellēret. Confugiendum fuit ei ad machīnas, et, advectis ballistis,⁵⁾ velut arx quaedam munīta, hostis deiciendus fuit. Tandem saxorum pondere oppressus iacuit, sed cruore suo flumen et vicinam regionem infēcit, Romanosque castra movere coēgit.

83. Regulo ob res bene gestas imperium in annum proximum prorogatum est. Tum Regulus senatui scripsit, villicum⁶⁾ suum mortuum esse, et servum, aufugiendi occasionem nactum, instrumenta rustica⁷⁾ abstulisse; ideoque se⁸⁾ petēre, ut successor in Africam mitteretur, ne, deserto agro, alimenta deessent, quibus uxor et liberi alerentur. Senatus, acceptis litteris, res, quas Regulus amiserat, publicā pecuniā redīmi iussit, et alimenta coniūgi et liberis praebuit. Regulus deinde multis proeliis Carthaginienses profligavit eosque pacem petēre coegit; cum Regulus eam nollet dare, nisi durissimis conditionibus, illi a⁹⁾ Lacedaemoniis auxilium petierunt, qui eo tempore multum terrā marīque pollebant.¹⁰⁾

1) slang, draak. 2) pestilens, verpestend. 3) adem. 4) schub. 5) ballista, slingermachine, blijde. 6) opzichter, (waaraan de slaven gehoorzaamden). 7) instr. rustica, landbouwgereedschappen. 8) se (hij = Regulus). Deze acc. c: inf. hangt af van scripsit. 9) van, aan. 10) multum pollēre, zeer machtig zijn.

84. Lacedaemonii Xantippum, ducem peritissimum, miserunt, a quo Regulus victus est. Duo tantum milia hominum ex omni Romano exercitu remanserunt; Regulus ipse captus in vincula coniectus est. Deinde Romam de permutatione captivorum missus est, dato iureiurando, ut, si rem non impetravisset, ipse Carthaginem rediret. Regulus, cum Romam venisset, introductus in senatum, mandata exposuit, et recusavit, ne¹⁾ primus sententiam diceret. Nam putabat, se, cum in hostium potestatem venisset, iam non esse senatorem. Cum tamen iussu senatus sententia ei aperienda fuisset,²⁾ negavit, captivos reddendos esse, quia adulescentes essent et boni duces, ipse vero confectus esset senectute. Ea sententia probata, captivi retenti sunt.

85. Regulus deinde, cum a propinquis et amicis retineretur, tamen Carthaginem rediit. Non vero ignorabat, se ad crudelissimum hostem et ad crudelissima supplicia proficisci, sed iusiurandum conservandum esse putavit. Reversum Carthaginenses omni cruciātu necaverunt; palpēbris enim resectis,³⁾ aliquamdiu eum in loco tenebrioso⁴⁾ tenuerunt; deinde, cum sol esset altissimus, repente eductum intuēri caelum coegerunt; postremo in arcam⁵⁾ ligneam incluserunt, in qua undīque clavi praeacūti⁶⁾ eminebant. Ita corpore, quocunque inclinaret,⁷⁾ confosso, vigiliis et dolore continuo mortuus esse dicitur. Hic fuit Atilii Reguli exītus, ipsā vitā clarior et illustrior.

§ 73. 86. Appius Claudius, vir stultae temeritatis, Nume-

ralia. ¹⁾ dat, om te. ²⁾ vert. esset. ³⁾ resēco, afsnijden. ⁴⁾ donker. ⁵⁾ kast. ⁶⁾ scherp. ⁷⁾ vert. indic.

consul¹⁾ adversus Poenos profectus est. Priorum ducum consilia palam reprehendebat et iactitabat, se die, quo hostem vidisset, bellum perfecturum esse. Priusquam navale²⁾ proelium committeret, auspicia³⁾ habuit; cumque pullarius⁴⁾ ei nuntiavisset, pullos⁵⁾ non exire e cavea,⁶⁾ neque vesci, irridens iussit, eos in aquam mergi, ut saltem bibèrent, si vesci nollent. Commisso deinde proelio, magna clades a Romanis accepta est, quorum octo milia caesa sunt et viginti milia capta. Quare Claudius a populo damnatus est. Id etiam Claudiae, consulis sorōri, causa mortis fuit; nam, cum illa, die quadam a ludis publicis rediens, turba premeretur, cumque dixisset: „Utinam⁷⁾ frater meus adhuc vivēret, classemque itērum ducēret!” ob istam vocem impiam damnata est. Nam iis verbis significabat, se optare, ut ita maior⁸⁾ civium multitudo minueretur.

87. Caius Lutatius consul finem primo bello Punico fecit. Ei in Siciliam advenienti nuntiatum est, maximam classem Poenorum ex Africa venire; erant autem quadraginta naves commeātu onustae, quem ad exercitum portabant, cui in Sicilia praeērat Hamilcar Carthaginiensis. Classis dux fuit Hanno, nobilis Poenus, cui animus⁹⁾ erat naves onēre levare.¹⁰⁾ easque deinde viris, ab¹¹⁾ Hamilcāre acceptis, complēre. At Lutatius, Hannonis adventum praevertendum esse ratus,¹²⁾ adversus eum ad Aegātes insūlas cursum intendit: nec longa fuit victoriae

1) als c. 2) navale pr. zeeslag. 3) ausp. h. de voorteekenen raadplegen. 4) oppasser (der heilige hoenders). 5) pullus, kuiken. 6) cavea, hok. 7) utinam vivēret, och, mocht hij leven. 8) al te groot. 9) ei animus est, hij is van plan. 10) onēre levare, lossen. 11) van. 12) meenende.

mora, nam omnes Carthaginiensium naves brevi¹⁾ aut captae aut mersae sunt. Ingens fuit praeda; Poenis pax petenda fuit, quae iis hac conditione concessa est, ut omnibus insulis,²⁾ quae sunt inter Italiam et Africam, decederent et certum populo Romano vectigal per viginti annos penderent.

Secundum bellum Punicum.

88. Anno quingentesimo tricesimo sexto post urbem conditam Punicum bellum renovatum est ab Hannibale, Carthaginiensium duce, quem pater Hamilcar aris³⁾ ad-moverat, ut odium perenne in⁴⁾ Romanos iuraret. Ea res maxime videtur concitavisse secundum bellum Punicum. Nam, Hamilcare mortuo, Hannibal, causam belli quaerens, Saguntum, urbem Romanis foederatam, delevit. Quare Carthaginem missi sunt legati, qui populi Romani querimonias deferrent, et Hannibalem, mali auctorem, dedi postulare. Carthaginiensibus recusantibus bellum indictum est.

89. Hannibal, fratre Hasdrubale in Hispania relicto, Pyrenaeum et Alpes transisse fertur. Traditur in Italiam octoginta milia pedum et viginti milia equum, septem et triginta elephantos adduxisse. Publium Scipionem apud Ticinum amnem, Flaminium apud Trasimenum lacum superavit. Adversus hostem, toties victorem, Quintus Fabius missus est, qui Hannibalis impetum fregit; nam pristinis edoctus⁵⁾ cladibus, intellexerat, Hannibalem non aliter nisi mora vinci posse. Per loca altissima exercitum ducebat, neque ullo loco fortunae se committebat; militibus,

¹⁾ in korten tijd. ²⁾ van alle eil. ³⁾ bij de altaren. ⁴⁾ jegens. ⁵⁾ wijzer geworden.

nisi necessitas cogebat, in castris manendum erat. Occasioni,¹⁾ ab hoste datae, non deērat; ipse nullam hosti occasionem dabat. Hannibalem ad frumentandum²⁾ exeuntem opprimebat, agmen carpens, palantes excipiens.

90. His artibus Hannibalem Fabius in agro Falerno incluserat; sed ille, callidus, sine ullo exercitus detrimento, se expedivit. Nam multorum arida³⁾ sarmenta⁴⁾ boum cornibus alligavit eaque principio noctis incendit. Metus flammae, relucens ex⁵⁾ capite, boves, furōre velut stimulatos, agebat. Hi ergo, accensis cornibus, per montes, per silvas huc illuc⁶⁾ discurrebant. Romani, qui ad speculandum concurrerant, miracūlo attoniti constiterunt; ipse Fabius, insidias esse ratus, milites extra vallum egrēdi vetuit. Interea Hannibal ex angustiis evadere potuit. Deinde, ut Fabio⁷⁾ apud Romanos invidiam creāret, agrum eius, omnibus circa⁸⁾ vastatis, intactum reliquit; Fabius vero omnem suspicionem a se avertit hoc modo: eundem agrum vendidit, eiusque pretio captivos Romanos redēmit.

91. Haud tamen grata erat Romanis Fabii cunctatio, eumque pro⁹⁾ cauto timīdum, pro considerato segnem appellabant. Minucius, magister equitum, invidiam Fabii auxisse videtur, dicendo, dictatorem tempus terere, quo diutius in magistratu esset, solusque et Romae¹⁰⁾ et in exercitu imperium habēret. His sermonibus accensa plebs magistrum equitum dictatori imperio¹¹⁾ aequavit. Eam

¹⁾ occasionei deesse = een gelegenheid ongebruikt laten. ²⁾ frumentari, levensmiddelen halen, fourageeren. ³⁾ aridus, droog. ⁴⁾ sarmentum, takkenbos. ⁵⁾ op, vanaf. ⁶⁾ huc illuc, her en derwaarts. ⁷⁾ jegens F. ⁸⁾ in den omtrek. ⁹⁾ in plaats van. ¹⁰⁾ te R. ¹¹⁾ imperio aequare (in gezag gelijk maken), gelijk gezag geven.

iniuriam aequo animo tulit Fabius, exercitumque suum cum Minucio divisit. Cum postea Minucius temere praelium commisisset, ei periclitanti auxilio venit Fabius. Eius subito adventu compressus, Hannibal receptui cecinit, palam confessus,¹⁾ a se Minucium, a Fabio se victum esse. Multi dicunt, Hannibalem, ex acie redeuntem, dixisse: „Nubes illa, quae sedere in iugis montium solebat, tandem cum procella imbrem dedit.” Minucius, periculo liberatus, Fabium, cui salutem debebat, patrem appellavit eique deinceps parere non abnuit.

92. Postea Hannibal per prodicionem Tarentum expugnavit. Nam tredēcim iuvenes nobiles Tarentīni conspici-
raverant, qui, nocte velut ad ambulandum egressi, ad Hannibalem, qui haud procul castra habebat, venerunt. Hannibal eos laudavit monuitque, ut redeuntes pascentia Carthaginiensium pecora ad urbem agerent et velut praedam ex²⁾ hoste factam praefecto et custodibus portarum darent. Id iterum saepiusque ab iis factum est: ita, ut, quocunque noctis tempore signum dedissent, porta aperiretur. Tunc Hannibal eos nocte quadam cum decem milibus hominum secutus est. Cum portis appropinquavissent, nota iuvenum vox custodem excitavit. Duobus iuvenibus aprum magnum inferentibus, custos incautus, beluae magnitudinem mirans, occisus est. Ingressi Poeni ceteros dormientes interficiunt. Tum Hannibal cum agmine ingreditur: Romani passim trucidantur. Livius Salinator, Romanorum praefectus, cum iis, qui supererant, in arcem confugit.

93. Profectus igitur Fabius, ut Tarentum recipere, urbem obsedit. Romanos plurimum adiuvit res levis momenti.

¹⁾ vert. part. praes. ²⁾ op.

Praefectus praesidii mulierem amabat, cuius frater in exercitu Fabii erat. Miles, iubente Fabio, pro¹⁾ perfuga Tarentum transiit, ac per sororem praefecto conciliatus,²⁾ eum impulit, ut urbem traderet. Fabius prima vigilia accessit ad eam partem muri, quam praefectus custodiebat. Eo adiuvante, Romani muros conscenderunt. Inde, proxima porta refracta, Fabius cum exercitu intravit. Hannibal, Tarenti obsidione audita, ad ferendum auxilium properavit, cumque ei nuntiatum esset, urbem captam esse: „Et³⁾ Romani, inquit, suum Hannibalem habent; eadem arte, qua ceperamus, Tarentum amisimus.” Cum postea Livius Salinator coram⁴⁾ Fabio gloriaretur, quod⁵⁾ arcem Tarentinam servavisset, diceretque, eum sua⁶⁾ opera Tarentum recepisse: „Certe, respondit Fabius, urbem ego nunquam recepissem, si tu ipse eam non perdidisses”.

94. Quintus Fabius iam senex filio suo consuli legatus fuit; cumque olim in eius castra veniret, filius obviam patri progressus est: duodecim lictores, ut fieri solebat, anteibant. Equo⁷⁾ vehebatur senex, nec, appropinquante consule, descendit. Iam ex lictoribus undecim verecundia⁸⁾ paternae maiestatis taciti praeterierant. Consul, cum id animadvertisset, proximum lictorem iussit inclamare Fabio, ut ex equo descendere. Pater tum desiliens: „Non ego, fili, inquit, tuum imperium contempsi, sed experiri volui, an scires consulem agere”.⁹⁾ Ad summam senectutem vixit Fabius Maximus. Constat illum rem publicam Romanam cunctando servavisse.

¹⁾ als. ²⁾ bevriend geworden met (dat.). ³⁾ ook. ⁴⁾ tegenover. ⁵⁾ dat. ⁶⁾ n.l. van Livius. ⁷⁾ op een paard. ⁸⁾ uit eerbied. ⁹⁾ consulem agere, zich als consul gedragen.

95. Anno quingentesimo et duodequadragesimo post urbem conditam Hannibal in Apuliam venisse fertur. Adversus eum profecti sunt duo consules, Paulus Aemilius et Terentius Varro. Aemilio sollers Fabii cunctatio magis placebat. Varro autem ferox et temerarius acriora sequebatur consilia. Ambo apud vicum, qui Cannae appellatur, castra posuerunt. Ibi Varrōnis temeritatem fortuna aliquo levium proeliorum successu aluerat: itaque, invito collēgā,¹⁾ aciem instruxit et signum pugnae dedit. Victus caesusque est Romanus exercitus. Nusquam graviore vulnere afflicta est respublica. Paulus Aemilius telis obrūtus cecidit. Quem²⁾ cum media in pugna oppletum cruore conspexisset quidam tribunus militum: „Cape, inquit, hunc equum et fuge, Aemili!” „Quin³⁾ tu potius, respondit Aemilius, abi, nuntia patribus, ut urbem muniant, ac, priusquam hostis adveniat, praesidiis firment: patēre, me in hac strage militum meorum expirare. Alter consul cum paucis equitibus fugit. In ea pugna senatores triginta capti aut occīsi sunt; militum quadraginta milia, equitum tria milia et quingenti perierunt.

96. Cum Hannibali victōri cetēri gratularentur, suaderentque, ut quiētem ipse sumeret et fessis militibus daret, unus ex eius praefectis, Maharbal appellatus, ratus est, haud cessandum esse, et Hannibalem hortatus est, ut statim Romam pergēret. Hannibal respondit, se laudare Maharbalis voluntatem, tamen ad consilium pensandum tempus necessarium esse. Tum Maharbal: „Dii, inquit,

¹⁾ inv. coll. = tegen den wil van zijn ambtgenoot. ²⁾ cuius cum, quem cum, quam cum enz. moeten vertaald worden, alsof er stond: cum eius, cum eum, cum eam. ³⁾ integendeel.

non omnia eidem dederunt. Vincere scis, Hannibal, victoria¹⁾ tamen uti nescis". Mora huius diei creditur saluti fuisse urbi et imperio. Postero die Poeni spolia caesorum legerunt; iacebant tot Romanorum milia, ut Carthaginem mitterentur tres modii annulorum, qui digitis equitum et senatorum detracti fuerant.²⁾ Deinde Hannibal in Campaniam divertit, cuius deliciis et ipse et exercitus ardor elanguit.

97. Nunquam tantus pavor Romae fuit, quantus³⁾ cum acceptae cladis nuntius advenisset. Neque tamen ulla pacis mentio facta est; immo Varroni, calamitatis auctori, populus obviam iit et gratiae ab omnibus ordinibus actae sunt, quod⁴⁾ de reipublicae salute non desperavisset; qui,⁵⁾ si Carthaginensium dux fuisset, temeritatem crucis supplicio expiavisset. Dum Hannibal Capuae segnitè et otiose agit,⁶⁾ Romani interim respirare coeperunt. Arma iam non erant: detracta sunt templis vetèra hostium spolia. Egebat aerarium: opes suas obtulit senatus, patrumque exemplum secuti sunt equites. Deerant milites: nomina dederunt quidam iuvenes, iuniores annis septendecim, qui vires ad arma ferenda habere videbantur; servi, quod⁷⁾ numquam antea factum erat, publice empti sunt et milites facti (sunt). Id magis placuit, quam milites, licet minore pretio, redimere.

98. Post eam cladem multae Italiae civitates, quae Romanis paruerant, Hannibali se tradiderunt. Tum ab Hannibale decem iuvenes Romam missi sunt de captivis

¹⁾ bij utor staat het voorwerp in den abl. ²⁾ vert. erant. ³⁾ als. ⁴⁾ dat, omdat. ⁵⁾ qui aan het begin van een hoofdzin wordt vertaald alsof er stond: is autem, et is, enz. ⁶⁾ vert. imperf. ⁷⁾ hetgeen.

redimendis, neque aliud pignus fidei ab iis¹⁾ postulavit Hannibal, quam ut iurarent, se, re non impetrata, in castra redituros esse. Senatus non censuit eos redimendos esse, (cum id parvā pecuniā fieri potuisset), sed respondit, eos non esse cives, qui armati capi potuissent.²⁾ Unus ex iis legatis e castris egressus, velut aliquid oblītus, paulo post in castra revertit; deinde comites ante noctem assecutus est. Is ergo, re non impetrata, domum abiit; cum enim in castra redisset, se iureiurando³⁾ liberatum esse putabat. Quod cum innotuisset, senatus iussit eum comprehendi et vinctum ad Hannibalem dedūci. Quae res Hannibalis audaciam maxime fregit, quod⁴⁾ senatus populusque Romanus in tantis malis tam excelso essent²⁾ animo.

99. Claudius Marcellus praetor Hannibalem vinci posse primus docuit. Cum enim Hannibal Nolam profectus esset spe urbis per prodicionem recipiendae, Marcellus, instructa ante urbis portam acie, cum eo confligit et Poenos fudit. Pulsus Hannibal exercitum ad Casilinum, Campaniae oppidum, duxit. Parvum erat in eo praesidium et tamen penuria frumenti afficiebat, ut nimis multi⁵⁾ homines esse viderentur. Hannibal primo verbis benignis ad portas aperiendas cives allīcit; deinde, cum in fide Romana perstarent, molīre portas parat. Tum ex urbe ingenti cum tumultu erumpunt cohortes duae, intus instructae, stragemque Poenorum faciunt. Pudor cladis acceptae Hannibalem ab incepto avertit. Itaque, relicto circa Casilinum praesidio, ne res omissa esse videretur,

¹⁾ van hen. ²⁾ vert. indic. ³⁾ van den eed. ⁴⁾ dat. ⁵⁾ nimis m., te veel.

ipse in hiberna concessit, partemque maiorem¹⁾ hiëmis exercitus in tectis contrivit.

100. Mitescente iam hiëme, Hannibal Casilinum rediit, ubi obsidio continua cives ad ultimam inopiam adduxerat. Marcellum cupientem obsessis ferre auxilium Vulturis amnis, inflatus aquis,²⁾ remorabatur; Gracchus vero, qui cum Romano equitatu adërat, frumento, ex agris undique collato, complura dolia implëvit; deinde nuntium ad magistratum Casilini misit, ut dolia, fluvio delata, exciperet. Et vero proxima nocte dolia defluerunt. Aequaliter inter omnes divisum est frumentum; id postero quoque die ac tertio factum est. Re detecta, Hannibal, iniecta catena per medium³⁾ flumen, dolia excipit. Tum nuces a Romanis sparsae sunt, quae, aqua defluente, Casilinum⁴⁾ deferebantur et cratibus excipiebantur. Eo commeatu sociorum necessitas aliquandiu sublevata est.

101. Postrimo ad eam inopiam ventum est, ut obsessi lora mandèrent pellesque, scutis detractas, quas fervida mollebant aqua; quin etiam⁵⁾ muribus et aliis animalibus vescebantur. Avarus quidam murem captum maluit ducentis denariis vendere, quam eo ipse vesci ad famem leniendam. Utrique, venditori scilicet et emptori, sors merita obtingit; venditori enim, fame consumpto, pecunia accepta non profuit; emptor vero cibo comparato vixit. Tandem incolae quodque herbarum radicumque genus eruërunt et, cum hostes locum exaravissent, incolae rursus raporum semen iniecerunt. Miratus Hannibal exclamavit: „Eone

1) vert. superl. 2) infl. aquis, buiten de oevers getreden. 3) midden door den stroom. 4) naar C. 5) quin etiam, ja zelfs.

usque, dum ea nascantur⁵⁾), ad Casilinum sessurus sum?"¹⁾
Et qui nullam antea conditionem admittēre voluerat, tum
demum aequas deditionis conditiones non repudiavit.

102. Illo tempore Philippus, rex Macedoniae, ad Hannibalem legatos misit, eique auxilia contra Romanos pollicitus est. Quibus legatis a Romanis captis, Valerius Laevinus cum navibus missus est, qui regem impediret, quominus²⁾ copias in Italiam traicēret. Postēa, cum Sicilia a Romanis defecisset, Marcellus, consul factus, Syracūsas, urbem Siciliae nobilissimam, oppugnavit. Diuturna fuit obsidio, nec eam, nisi post tres annos, cepit Marcellus. Rem confecisset celerius, si vir quidam, doctrinā commendandus, eo tempore Syracūsis non affuisset. Is erat Archimēdes, mirabilium inventor machinarum, quibus omnia Romanorum opēra brevi³⁾ disturbabat. Captis Syracūsis, Marcellus, eximiam hominis illius doctrinam admiratus,⁴⁾ militibus praecēpit, ut capiti illius parcērent. Archimēdes, in pulvėre quasdam formas attente describens, urbem captam esse non senserat. Miles quidam, qui in domum eius irruperat ad praedandum, eum, quis esset,⁵⁾ rogavit. Archimēdes, propter cupiditatem rei investigandae, quam requirebat, non respondit, sed: „Noli, inquit, formas istas disturbare.” Deinde, a milite obtruncatus, sanguine suo artis suae lineamenta confūdit. Ita accīdit, ut⁶⁾ propter idem studium primo conservarētur, interficerētur postēa.

103. Marcellus, Syracusis captis et omni Sicilia recepta, ingentem praedam Romam misit. Anno proximo iterum adversus Hannibalem missus est. Tumulus erat inter Punica

¹⁾ eone usque enz., zal ik dan nog zoolang enz. ²⁾ dat. ³⁾ binnen korten tijd. ⁴⁾ vert. partic. praes. ⁵⁾ vert. indic. ⁶⁾ dat.

et Romana castra, quem occupare Marcellus cupiebat; at prius locum ipse explorare voluit. Eo cum paucis equitibus profectus, in insidias delapsus est et hasta transfixus cecidit. Hannibal inventum Marcelli corpus magnifice sepeliri iussit.

104. Hasdrūbal, frater Hannibalis, ex Hispania profectus cum ingentibus copiis, in Italiam traicere parabat. Actum erat de¹⁾ imperio Romano, si iungere se Hannibali potuisset. Itaque missi sunt duo consules, Claudius Nero et Livius Salinātor; hic in Galliam Cisalpīnam, ut Hasdrubāli ab Alpibus descendenti occurreret; ille vero in Apuliam, ut Hannibali se opponeret. Fuerant Livio cum Nerōne veteres inimicitiae; verumtāmen, ubi ei collēga²⁾ datus est,³⁾ iniuriae acceptae oblitus amicitiam cum eo iunxit, ne propter privatam discordiam respublīca male administraretur. Ea reconciliatione laetus, senatus proficiscentes in provincias consules prosecutus est. Ii porro id in mente habebant,⁴⁾ ut uterque in sua provincia hostem contineret, neque coniungi vires pateretur.

105. Interea Hasdrubal, Italiam ingressus, quattuor equites cum litteris ad Hannibalem misit, qui capti ad Neronem perducti sunt. Consul, aliquid improvisum audendum esse ratus, cum delectis copiis nocte profectus est, et, inscio Hannibale, paene totam Italiam emensus,⁵⁾ intra sex dies ad castra Livii pervenisse dicitur. Deinde, viribus collatis, Hasdrubalem apud Senam vicerunt; quinquaginta sex hostium milia caesa esse dicuntur. Ipse Hasdrubal,

¹⁾ het zou gedaan geweest zijn met... ²⁾ als ambtg. ³⁾ vert. erat.
⁴⁾ in mente habere, van plan zijn. ⁵⁾ emetior, emensus sum, doortrekken.

ne tantae cladi superesset, concitato equo, se in cohortem Romanam immisit et fortiter pugnans cecidit. Nero ea nocte, quae pugnam secuta est, pari celeritate, qua venerat, in castra sua rediit, antequam Hannibal eum discessisse sentiret. Caput Hasdrubalis, quod, servatum cum cura, attulerat, proici ante hostium stationes iussit. Hannibal, viso fratris occisi capite, dixisse fertur: „Agnosco fortunam Carthaginis!” Castris deinde motis, in Bruttium agrum ei redeundum fuit.

106. Publius Cornelius Scipio, adhuc puer, patrem singulari virtute servavit. Cum is in pugna, apud Ticinum contra Hannibalem commissa, graviter vulneratus esset, filius eius, ne pater in hostium manus veniret, Poenis irruentibus se opposuit et patrem liberavit. Quae pietas Scipioni, postea aedilitatem petenti, favorem populi conciliavit. Cum obsisterent tribuni plebis, negantes,¹⁾ huius pietatis rationem habendam²⁾ esse, quod³⁾ nondum legitima ad petendum aetas adesset: „Si me, inquit Scipio, omnes Romani aedilem facere volunt, satis multos habeo annos.” Tanto inde favore ad suffragia itum est, ut tribuni incepto desisterent.

107. Post cladem Cannensem Romani exercitus reliquiae Canusium⁴⁾ fugerant; cumque ibi tribuni militum quattuor essent, tamen omnium consensu ad Cornelium Scipionem adhuc adulescentem summa imperii⁵⁾ delata est. Tunc Scipioni nuntiatum est, nobiles quosdam iuvenes conspirare de Italia deserenda. Statim in domum Metelli, qui

¹⁾ negare, zeggen, dat niet. ²⁾ rationem habere alicuius rei, rekening houden met iets. ³⁾ daar. ⁴⁾ naar C. ⁵⁾ summa imp. het opperbevel.

conspirationis erat princeps, se contulit Scipio; cumque revēra concilium ibi iuvenum, de quibus ei allatum erat, invenisset, stricto super capita eorum gladio: „Iurāte, inquit, vos neque rempublicam populi Romani deserturos esse, neque passuros (esse), alium civem Romanum eam deserere; qui non iuraverit, is sciat, in se¹⁾ hunc gladium strictum esse.” Haud minus pavide, quam si victorem Hannibalem cernerent, omnes iuraverunt et se Scipioni tradiderunt.

108. Cum Romani duas clades in Hispania accepissent, duoque ibi imperatores cecidissent, placuit,²⁾ exercitum augeri eoque proconsulem mitti; non tamen, quem mitterent, constabat. Comitibus indictis, primo populus expectabat, donec ii, qui se dignos crederent, nomina profiterentur; sed nemo illud imperium suscipere audebat. Maesta itaque civitas erat. Subito Cornelius Scipio, quattuor et viginti annos natus, professus est se petere, et in loco, unde conspici posset, constitit; in eum omnia ora conversa sunt. Deinde omnes Scipionem in Hispania proconsulem esse iusserunt. At postquam animorum impetus resedit,³⁾ populum Romanum facti poenitere⁴⁾ coepit. Nam aetati Scipionis maxime diffidebant. Quod ubi animadvertit Scipio, concione convocata, ita magno animo de bello, quod gerendum erat, disseruit, ut populum cura⁵⁾ liberaret, necnon spe certa animos impleret.

109. Deinde Scipio Hasdrubalem victum ex Hispania pepulit. Castris⁶⁾ hostium potitus, omnem praedam militibus

¹⁾ tegen hem. ²⁾ men vond goed, besloot. ³⁾ vert. plusq. ⁴⁾ facti me poenitet, ik heb berouw over de daad. ⁵⁾ van de zorg. ⁶⁾ potior regeert den abl.

concessit, captivos Hispānos sine pretio dimisit, Afros autem venire iussit. Quos inter erat puer adultus regii generis, forma insigni, quem rogavit Scipio, quis esset,¹⁾ et cur id aetatis²⁾ esset in castris. Respondit puer: „Numida sum, Massivam populāres me vocant; apud avum, Numidiae regem, educatus sum; cum avunculo Masinissa, qui nuper Carthaginensibus auxilio venit, in Hispaniam traieci; prohibitus propter aetatem a Masinissa, nunquam antea praelium inii. Eo tamen die, quo pugnatum est cum Romanis, inscio avunculo, clam equo et armis sumptis, in aciem exii: ibi, prolapso equo, a Romanis captus sum.” Qui cum a Scipione rogatus esset, an ad avunculum redire vellet, dixit, id vero³⁾ se cupere, effūsis prae gaudio lacrimis. Tum Scipio eum annulo aureo et equo donavit, ac vocatis, qui eum tuto deducērent, equitibus, dimisit.

110. Scipio, recepta Hispania, anno quarto decimo, postquam in Italiam Hannibal venerat, in Africam traiecisse fertur. Cui in Africam adveniēti Masinissa se coniunxit cum parva equitum turma. Hasdrūbal, Poenorum dux, et Syphax, rex Maurorum, Scipiōni sese⁴⁾ opposuerunt: at Scipio utriusque castra una nocte expugnavit et incendit. Syphax ipse captus est, et vivus ad Scipiōnem pertractus. Quem cum in castra Romāna addūci nuntiatum esset, omnis, velut ad spectaculum triumphi, multitudo effusa est: praecedebat is vinctus, sequebatur principum Numidarum turba. Movebat omnes fortuna viri, cuius amicitiam olim Scipio petierat. Regem aliosque captivos Romanis misit Scipio: Masinissam, qui egregie rem Romānam adiuverat, aurea corona donavit.

¹⁾ vert. indic. ²⁾ op dien leeftijd. ³⁾ zeer gaarne. ⁴⁾ = se

III. Haec clades Carthaginiensibus tantum terrōrem intūlit, ut Hannibālem ex Italia ad tuendam patriam revocarent. Qui frendens gemensque ac vix lacrīmis tempērans verba legatorum audivisse dicitur. Quibus audītis: „Nunc, inquit, palam me revōcant, qui vetando, auxilia et pecuniam mitti, iam diu me retrahebant. Vicit ergo Hannibalem non populus Romanus, toties caesus fugatusque, sed senatus Carthaginiensis invidiā.” Iam antea naves comparaverat; itāque, inutīli militum turba dimissa, robor exercitus in Africam traiēcit. Dicunt,¹⁾ raro quemquam, patriam exsilii causa²⁾ relinquentem, magis maestum abisse quam Hannibalem, hostium terrā³⁾ decedentem. Respexisse saepe Italiae littōra dicitur, se accusans, quod⁴⁾ exercitum victorem,⁵⁾ statim post pugnam Cannensem, Romam non duxisset.⁶⁾ Ita anno decimo sexto Italiam reliquit.

II2. Iam Hannibal venerat Zamam; inde nuntium quendam ad Scipionem misit, qui rogaret, ut colloquendi cum eo potestas darētur. Colloquium haud abnuit Scipio. Die et loco constitūtis, congressi sunt duo clarissimi illius aetatis duces. Steterunt aliquamdiu mutua admiratione defixi. Conditionibus pacis non acceptis, ad suos se receperunt, dicentes, armis rem esse dirimendam. Proelio itāque commisso, Hannibal victus cum quattuor tantum equitibus fugit.

¹⁾ men zegt. ²⁾ wegens ballingschap. ³⁾ uit het land. ⁴⁾ dat. ⁵⁾ overwinnend. ⁶⁾ vert. indic.

LATIJN-NEDERLANDSCH.

Van de samenstellingen van *fero*, *tuli*, *latum*, *ferre* en *eo*, *ii*, *itum*, *ire* zijn geen perf. en sup. aangegeven. Overigens gelden dezelfde bemerkingen, als die boven de Ned.-Lat. woordenlijst zijn aangegeven.

A

<i>a</i> , <i>ab</i> , (met <i>abl</i>) <i>van(af)</i> , door	<i>accuso</i> 1 beschuldigen
<i>abdo-dīdi-ditum</i> verbergen	<i>acer</i> scherp, hevig, krachtig,
<i>abdūco-xi-ctum</i> wegvoeren	<i>vurig</i> , stout
<i>abeo</i> weggaan	<i>acerbus</i> wreed
<i>abicio-ieci-iectum</i> (weg)werpen	<i>acies</i> 5 leger, slagorde, slag;
<i>abluo-lui-lūtum</i> afwasschen	<i>a. instruo</i> het leger in slag-
<i>abnuo-nui</i> weigeren	<i>orde</i> stellen
<i>absolvo-vi-lutum</i> vrijspreken	<i>ad</i> (met <i>acc.</i>) naar, bij, aan, voor
<i>abstrāho-xi-ctum</i> wegsleepen	<i>addico-xi-ctum</i> toewijzen
<i>absum</i> afwezig zijn	<i>addo-didi-ditum</i> toevoegen
<i>ac</i> zie <i>atque</i>	<i>adduco-xi-ctum</i> brengen, leiden
<i>accēdo-ssi-ssum</i> naderen, ko-	<i>adeo</i> zoozeer, zoo
<i>men</i>	<i>adeo</i> gaan naar, bezoeken
<i>accendo-di-sum</i> in brand ste-	<i>adhortor</i> 1 aansporen
<i>ken</i> , aansteken, (doen) ont-	<i>adhuc</i> nog
<i>branden</i> , aanzetten	<i>adigo-egi-actum</i> drijven
<i>accīdit-dit</i> het gebeurt	<i>adimo-emi-emptum</i> ontnemen
<i>accio</i> ontbieden	<i>adipiscor, adeptus sum</i> verkrij-
<i>accipio-ēpi-eptum</i> ontvangen,	<i>gen</i>
<i>aannemen</i> , opnemen, aan-	<i>adiuvo-vi-tum</i> 1 helpen
<i>vaarden</i> , lijden (nederlaag)	<i>administro</i> 1 verzorgen
<i>acclamo</i> 1 schreeuwen	<i>admiratio</i> bewondering, ver-
<i>accurro-i-cursum</i> toeloopen	<i>bazing</i>
<i>accusatio</i> aanklacht	<i>admiror</i> 1 bewonderen

admitto-si-ssum toelaten, aan-
nemen

admoveo-vi-tum brengen

adolescens zie adulescens

adsto-stiti (erbij) staan

adsum (er) zijn

adulescens jongeling

adulescentia jeugd

adveho-xi-ctum aanvoeren

advenio-ni-ntum aankomen

adventus 4 aankomst

adversarius tegenstander

adversus (met acc.) tegen

aedes-ium woonhuis, paleis

aedificium gebouw

aedifico 1 bouwen

aedilis aedilis

aedilitas het ambt van aedilis

aegrotus ziek

aequalis gelijk, makker

Aequi-orum de Equiërs

aequitas billijkheid

aequus billijk, gunstig, aequo

animo met gelatenheid

aër-is (meerv. aëra) de lucht

aerarium schatkist

aestas-atis zomer

aetas-atis (leef)tijd

aeternus eeuwig

Afer Afrikaan

afferomeedeelen, aandoen, (mee)-

brengen, aanbrengen

afficio-feci-fectum aandoen,

straffen

affirmo 1 beweren, verzekeren

affligo-xi-ctum slaan

ager akker, land

aggredior-ssus sum aanvallen

agmen, īnis leger

agnosco-vi nītum (h)erkennen,

inzien

agnus lam

ago, egi, actum drijven, hou-

den, doen, onderhandelen,

(den tijd) doorbrengen

ala vleugel

alacer levendig, vroolijk

alimenta-orum, levensmiddelen

aliquamdiu eenigen tijd

aliquando eens

alius-alius de een - de ander

allevo 1 verlichten

allicio-lexi-lectum aanzetten,

aanlokken

alligo 1 vastbinden

alloquor-cutus sum toe - aan -

spreken

alo-ui-tum voeden, vermeer-

deren

Alpes-ium de Alpen

altus hoog, diep

ambio-ii-itum zoeken

ambitio eierzucht

ambo, ae, o beide, te zamen

ambulo 1 wandelen

amicus vriend

amitto-si-ssum verliezen

amnis rivier

amor liefde, begeerte

amoveo-vi-tum verwijderen

amplector-xus sum omhelzen

amplexor 1 omhelzen

amplius (bijw.) daarenboven,

an of

[meer

anceps-cipitis *onbeslist*
 angustiae-arum *engte*
 animadverto-ti-sum *bemerken*
 animal-is *dier*
 animus *ziel, gemoed, hart,*
 geestdrift, karakter, moed,
 denkwijze
 annulus *ring*
 annus *jaar*
 anser-is *gans*
 ante (met acc.) *voor*
 antea *voorheen, tevoren*
 antecedo *vooruitgaan*
 anteëo *vooruitgaan*
 antiquus *oud*
 aper *wild zwijn*
 aperio-ui-ertum *openen, open-*
 apertus *openlijk* [baren]
 Apollo-inis *Apollo*
 apparatus, 4 *uitrusting*
 appareo-ui, *verschijnen, blijken,*
 duidelijk worden
 appello 1 *noemen*
 apprehendo-di-sum *grijpen*
 appropinquo 1 *naderen*
 apud (met acc.) *bij*
 aqua *water*
 aquila *arend*
 ara *altaar*
 arbor-oris *boom*
 arceo-ui *afweren*
 arcesso-ivi-utum *ontbieden*
 ardor *brand, hitte, geestdrift*
 arduus *steil*
 argentum *silver*
 Argos *Argos*
 arguo-ui *beschuldigen*

arma, orum *wapenen, wapen-*
 rusting
 armo 1 *wapenen*
 aro 1 *ploegen*
 arripio-ui-reptum *grijpen*
 ars-tis *kunst, list; (meerv.) tak-*
 tiek
 artus 4 *lid*
 arx-cis *burcht*
 ascendo-di-sum *opklimmen, be-*
 stijgen
 Asia *Azië*
 asinus *ezel*
 aspicio-aspexi-ctum *zien*
 assequor-cutus sum *inhalen*
 assumo-mpsi-mptum *opnemen*
 at *maar*
 Athenae-arum *Athene*
 Atheniensis *Athener*
 atque *en, als*
 atrox *woest, afschuwelijk,*
 grimmig, hevig
 attamen *echter, maar toch*
 attentus *aandachtig*
 attingo-tīgi-tactum *aanraken*
 attonitus *buiten zich zelf*
 auctor *bewerker*
 auctoritas-atis *gezag*
 audacia *moed, vermetelheid*
 audax *stoutmoedig*
 audeo-sus sum *durven, wagen*
 audio *aanhooren*
 aufero *wegnemen*
 aufugio-i (ont) *vluchten*
 augeo-xi-ctum *versterken*
 aureus *gouden*
 auris-is *oor*

aurum goud
auspiciu*m* het waarnemen der
voorleeken*en*
aut of
autem nu, echter
autumnus herfst
auxilium hulp

barba baard
beatus gelukkig
bellicosus oorlogzuchtig
belua monster
beneficium weldaad
benevolentia welwillendheid,
vriendschap, genegenheid

cado, cecidi vallen
caecus blind
caedes-is bloedbad, moord
caedo, cecidi, caesum (ver)slaan,
dooden, hakken
caelum hemel
calamitas-tis onheil
calcar-is spoor
callidus slim
campus veld
canis hond
cano 3 zingen
cantus 4 gezang
capio, cepi, captum (in)nemen
gevangen nemen, opnemen,
aanlokken
captivus krijgsgevangen
caput-itis hoofd(stad), kop,
carcer-is gevangenis [leven
carpo-psi-ptum lastig vallen

avarus hebzuchtig, een vrek
averto-ti-sum wenden, af-
brengen
avidus geestdriftig
avis vogel
avunculus oom
avus grootvader

B

benignus welwillend
bestia dier
bibo-i drinken
blanditiae vleierij
bonum goed, bezitting
bos, bovis rund, koe
brevis kort

C

Carthaginiensis Carthager
Carthago-ïnis Carthago
carus dierbaar
caseus kaas
castra-orum legerplaats
catena ketting
cauda staart
causa oorzaak, aanleiding, zaak
cautus voorzichtig
cedo-ssi-ssum wijken
celeber beroemd
celebro 1 vieren
celer snel, vlug
celeritas-tis snelheid
censeo-sui-sum oordeelen
cerno zien
certamen-ïnis gevecht, strijd
certo 1 strijden
certus vast, bepaald
cesso 1 toeven, talmen

ceterus overig
 cibus spijs, voedsel
 Cineas-ae Cineas
 cingo-xi-netum omgorden
 circa (met acc.) rondom
 circumdo-dedi-datum 1 om-
 hangen, omgeven
 circumeo rondgaan
 circumsto-steti omsingelen
 circumvenio omsingelen
 civis burger
 civitas-tis staat, stad
 clades-is nederlaag
 clam heimelijk (bijw.)
 clamo ↓ roepen
 clamor geroep, geschreeuw
 clangor gesnater
 clarus beroemd, luid
 classis-is vloot
 claudo-si-sum (in)sluiten
 clavus spijker
 clementia goedertierenheid
 clýpeus schild
 coena maaltijd
 cognomen-inis bijnaam
 cognosco-vi-utum leeren ken-
 nen
 cogo, coēgi, coactum dwingen
 cohors cohort
 collega ambtgenoot
 colligo-legi-lectum verzamelen
 collis heuvel
 colloquium samenspraak
 colloquor-cutus sum spreken
 collum hals
 colo-ui, cultum, bebouwen, be-
 oefenen, (ver)eeeren

color kleur
 comes-itis reisgenoot
 comitium, het comitium,
 (meerv.) volksvergadering
 comitor 1 vergezellen
 commeatus 4 levensmiddelen
 commendo 1 prijzen
 committo-si-ssum beginnen, be-
 drijven; se c. zich toever-
 trouwen
 commoveo-vi-tum bewegen,
 aanzetten, vërtoornen, ver-
 schrikken
 communis gemeenschappelijk
 comparo 1 koopen, uitrusten,
 verkrijgen
 comperio-i-tum bevinden
 compilo 1 berooven
 complector-xus sum omhelzen
 compleo-vi-tum vullen
 comprehendo-di-sum grijpen
 comprimo-pressi-pressum be-
 dwingen, in het nauw
 brengen
 concedo-ssi-ssum wegggaan, af-
 staan, toestaan
 concido, di vallen
 concilio 1 bezorgen, gunstig
 stemmen
 concilium vergadering
 concio vergadering
 concito 1 opruien, aanzetten,
 veroorzaken
 conclamo luide schreeuwen
 concordia eendracht
 concurro te zamen loopen,
 samentreffen

concursus *oploop*
 condemno 1 *veroordeelen*
 condiscipulus *medeleerling*
 conditio *voorwaarde*
 conditor *stichter*
 condo-didi-ditum *stichten*
 condono 1 *vergeven*
 confero *vereenigen, verzamelen, se c. zich begeven*
 confessio *bekentenis*
 conficio-feci-fectum *maken, volbrengen, uitputten, afmaken, vermalen*
 confiteor-fessus sum *bekennen*
 conflagro 1 *verbranden*
 confli-go-xi-ctum *strijden*
 confodio-di-ssum *doorboren*
 confugio-gi *(heen)vluchten, zijn toevlucht nemen*
 confundo-di-sum *uitwisschen*
 congregior-ssus sum *samenkomen, vechten*
 congruo-ui *overeenstemmen*
 conicio-ieci-iectum *werpen; in vincula c. in de gevangenis w.*
 coniungo-nxi-nectum *vereenigen, verbinden*
 coniuratio *samenzwering*
 coniuro 1 *samenzweren*
 coniux-gis *echtgenoot(e)*
 conor 1 *trachten, beproeven*
 conqueror-questus sum *beklansaluto 1 begroeten [gen]*
 consendo-di-sum *beklimmen*
 consensus 4 *goedvinden*
 consequor-cutus sum *bereiken, verkrijgen*

consero-ui-rtum (manus) *handgemeen worden*
 conservo 1 *behouden, bewaren*
 consideratus *behoedzaam*
 consido-sēdi-sessum *gaan zitten*
 consilium *raad, plan*
 consisto-stiti *gaan staan, zich opstellen*
 conspectus *aanblik, gezicht*
 conspicio-spexi-spectrum *zien*
 conspicio 1 *bemerken*
 conspiratio *samenzwering*
 conspiro 1 *zich vereenigen, afspreeken*
 constans *standvastig*
 constantia *standvastigheid, wilskracht*
 constituo *vaststellen*
 consto-stiti (vast) *staan*
 consul-is *consul*
 consulatus 4 *consulaat*
 consulo-ui-sultum *raadplegen*
 consumo-mpsi-mptum *verteren*
 contemno-mpsi-mptum *verachten*
 contemptor *versmader [ten]*
 contendo-di-tum *gaan naar*
 contentio *twist*
 contero-trivi-tritum *doorbrengen*
 contineo-ui-tentum *bedwingen*
 continuus *voortdurend*
 contra (met acc.) *tegen*
 convenio-i-ventum *samenkomen, overeenkomen*
 converto-ti-sum *wenden, trekken*

conviva gast
convivium gastmaal
convoco bijeenroepen
copia menigte (meerv.) troepen
Corioli-orum de stad C.
cornu 4 hoorn, vleugel (v.e.
 leger).
corona kroon
corpus-oris lichaam
corrumpo-rupi-ruptum om-
 koopen
corruo-ui te gronde gaan,
 vallen
corvus raaf
crates-is vlechtwerk
credo-didi-ditum gelooven
creo 1 kiezen, instellen, teweeg-
 brengen
cresco-crevi toenemen
cruciatus 4 marteling

damno 1 veroordeelen
damnum schade
de (met abl.) over, vanaf
dea godin
deambulo 1 rondwandelen
debeo verschuldigd zijn
decedo-ssi-ssum weggaan
decemviri-orum tienmannen
decipio-cepi-eptum bedriegen
decus-oris, o. sieraad
editio overgave
dedo-didi-ditum uitleveren,
 richten
deduco-xi-ctum (er toe) bren-
 gen, begeleiden

crudelis wreed
cruor bloed
crux, *crucis* kruis
culpa schuld
culter mes
cum (met abl.) met
cunctatio het talmen
cunctor 1 talmen
cupiditas-tatis begeerte
cupio-ivi-itum verlangen
cur waarom
cura zorg
curia, *curie*, raadzaal
curo 1 zorgen voor, verzorgen
curro, *cucurri*, *cursum* loopen
currus 4 wagen
cursor hardlooper
cursus loop, koers
custodio bewaken
custos-dis wachter

D

defendo-di-sum verdedigen
defero overbrengen, opdragen
deficio-feci-fectum afvallen, zich
 afscheiden van, verzwakken,
 ontbreken
defixus (defigo) roerloos
defluo-xi-ctum voortvloeien,
 drijven
deinceps in het vervolg
deinde daarna, vervolgens
deicio-ieci-iectum afwerpen,
 slaan
delabor-lapsus sum vallen
delecto 1 vermaken
delectus 4 werving

delectum ago soldaten werven
 deleo-vi-tum verwoesten
 deliciae-arum genoegen
 deligo 1 vastbinden
 deligo-legi-lectum kiezen
 demigro 1 verhuizen
 demum eindelijk
 denarius (een geldstuk)
 denique eindelijk
 dens, m. tand
 depello-puli-pulsum verdrijven
 depono-sui-situm leggen
 deprecor 1 smeeiken
 descendo-di-sum afstijgen, af-
 dalen
 describo-psi-ptum teekenen
 desero-ui-rtum verlaten
 desiderium verlangen
 desidero 1 verlangen
 desilio-ui (af)springen
 desisto-stiti afzien van (abl.)
 despero 1 (de) wanhopen (aan)
 despicio-spexi-spectum verach-
 ten, neerzien
 desum ontbreken
 detego-xi-ctum ontdekken
 detestor 1 verafschuwen
 detracto 1 weigeren
 detraho-xi-ctum aftrekken
 detrimentum verlies
 deus god
 devoro 1 verslinden
 dextra rechterhand
 dico-xi-ctum, zeggen, spreken,
 noemen, benoemen
 dictator dictator
 dictum geygede

dies 5 dag
 differo uitstellen
 difficilis moeilijk
 difficultas-tis moeilijkheid
 diffido-sus sum (m. dat.) wan-
 trouwen
 digitus vinger
 dignitas waardigheid
 dignus waardig
 diligens ijverig
 diligentia ijver
 dimico 1 strijden
 dimitto-si-ssum loslaten, weg-
 zenden, intrekken; se d. zich
 neerlaten
 dirigo-exi-ctum richten
 dirimo-emi-emptum beslissen
 diruo-ui-utum verwoesten
 discedo-ssi-ssum weggaan
 disciplina militaris krijgstuclit
 discipulus leerling
 discordia tweedracht
 discurro-i-sum rondloopen
 dissero-ui uitweiden
 dissimilitudo-inis verschil
 dissuadeo-si-sum afraden
 distraho-xi-ctum vaneen-
 scheuren
 distribuo-ui-utum indeelen
 disturbo 1 verwoesten, beder-
 ven
 diu lang
 diuturnus langdurig
 diverto-ti-sum aftrekken, zich
 begeven
 dives rijk
 divido-si-sum verdeelen

divitiae-arum *rijkdom*
do, dedi, datum 1 *geven*
doceo-ui-ctum *leeren (onderw.)*
doctrina *wetenschap*
doctus *geleerd*
dolum vat
dolor *smart*
dolus *list*
domicilium *woonplaats*
dominus *heer, meester, ge-*
donec *totdat* [bieder
dono 1 *begiftigen, geven*
donum *geschenk*

dormio *slapen*
dos, dotis, *bruidsschat*
draco *draak*
dubium, *twijfel*
duco-xi-ctum (aan)voeren, lei-
den, *drijven*
dulcedo-inis *zoetheid*
dulcis *zoet, zalig*
dum *terwijl*
duo, ae, o *twee*
duodecim *twaalf*
durus *hard*
dux-cis, *aanvoerder*

E

e, ex (met abl.) *uit, van*
eburneus *ivoren*
edico-xi-tum *bevelen, bepalen*
edo, edi, esum *eten*
edūco 1 *opvoeden*
edūco-xi-ctum *uithalen, uit-*
voeren
elatus (effero) *trotsch geworden*
efficio-feci-ctum *bewerken*
effugio-gi *ontsnappen*
effundo-di-sum *storten; (pas-*
sief) *toestroomen*
egeo-ui *arm zijn*
egredior-ssus sum *uitgaan, uit-*
trekken
egregius *voortreffelijk*
elanguesco-ui *verslappen, ver-*
elegans *fijn* [minderen
elephantus *olifant*
elido-si-sum *verpletteren*
eligo-legi-ctum *uitkiezen*
eloquens *welsprekend*

eloquentia *welsprekendheid*
emineo-ui *uitsteken, uitmunten*
emitto-si-ssum *uitstooten*
emo, emi, emptum *koopen*
emptor *kooper*
enarro 1 *verhalen*
enim *want*
epulae-arum *feestmaal*
eo *gaan*
eques-itis, *ruiter, ridder*
equitatus 4 *ruiterij*
equus *paard*
erigo-rexi-ctum *spannen*
eripio-ui-reptum *bevrijden*
ergo *derhalve*
erumpo-rupi-ptum *losbreken*
eruo-ui-utum *uitrukken*
etiam *ook*
Etrusci-orum *de Etruscers*
evado-si-sum (ont)komen
evenio-ni-ntum (uit)komen
eventus 4 *uitslag*

exanimo 1 dooden
 exaro 1 omploegen
 excello uitmunten
 excelsus verheven
 excipio-cepi-ceptum ontvangen,
 excito 1 opwekken [opvangen
 exclamo 1 uitroepen
 excutio-ssi-ssum afwerpen
 exemplum voorbeeld
 exeo-ii-itum uitgaan
 exerceo-ui oefenen
 exercitus 4 leger
 exigo-egi-actum doorbrengen
 eximius buitengewoon
 existimo 1 meenen, gelooven
 exitium ondergang
 exitus 4 uiteinde
 expedio redden, betalen, klaar-
 leggen

expello-puli-pulsum verdrijven
 experior-pertus sum beproeven,
 ondervinden, afwachten
 expio 1 uitboeten
 explorator spion
 exploro 1 verspieden
 expono-sui-situm uitleggen, uit-
 eenzetten, te vondeling leggen
 expugno 1 veroveren
 exsecror 1 verwenschen
 exsilium ballingschap
 exsisto-stiti 1 ontstaan
 exspecto 1 afwachten
 exspiro zieltogen, sterven
 exsto zie exsisto
 extemplo aanstonds
 extollo-tuli ophemelen
 extra buiten (met acc.)
 extraho-xi-ctum uittrekken

F

fabula verhaal, fabel
 facies 5 gelaat
 facilis gemakkelijk
 facinus-oris (mis)daad
 facio, feci, factum maken, doen,
 bewerken, houden, aandoen
 factum daad
 Falerii-orum (een stad)
 fallo-fefelli bedriegen, verschal-
 fama gerucht, overlevering [ken
 fames-is honger, hongersnood
 familia huisgezin, geslacht
 fanum tempel
 fascis bundel
 fatum lot, noodlot
 fauces-ium keel

favor gunst, bijval
 fera wild dier
 fere bijna
 fero-tuli-latum (ver)dragen,
 brengen, maken, opheffen,
 verhalen
 ferox onstuimig
 ferrum wapen, zwaard, staal
 fertilis vruchtbaar
 ferus wild, ruw
 fervidus, kokend
 fessus uitgeput
 (festus) dies f. feestdag
 fidelis getrouw
 fides 5 trouw, vertrouwen, gods-
 dienst; f, Romana de trouw

aan Rome, de eerlijkheid
 der R.
 fiducia vertrouwen
 fidus trouw, betrouwbaar
 fingo-nxi-ctum voorwenden
 finio beëindigen, beslissen
 finis einde, (meerv.) gebied
 finitimus naburig
 fio worden, ontstaan
 firmo 1 bevestigen
 firmus sterk
 flamma vlam
 flecto-xi-xum wenden, vermur-
 wen, gunstig stemmen
 fleo-vi-tum weenen
 fletus 4 gewezen
 flos, floris bloem
 flumen-inis. o., rivier
 fluvius rivier
 foedero 1 verbinden
 foedus, ëris o. verbond, verdrag
 fons, fontis m., bron
 foras naar buiten
 forma gestalte, lijn, teekening

galea helm
 Gallus Galliër
 garrulitas praatzucht
 gaudium vreugde
 gelu 4 vorst
 gemo-ui zuchten
 gener schoonzoon
 generosus edelmoedig
 gens volk, familie
 genu 4 knie
 genus-eris o. geslacht, soort.
 Germani-orum de Germanen

forte toevallig, juist
 fortis dapper
 fortuna lot, kans, geluk
 forum het forum, markt
 frango, fregi, fractum breken,
 verlammen
 fraus-dis bedrog
 frendo 3 knarsetanden
 freni-orum toom, teugel,
 frequens in grooten getale
 frumentum koren
 frustra 1 bedriegen
 fuga vlucht
 fugio-i vluchten
 fugo 1 op de vlucht drijven
 fulgeo flikkeren
 fulgens blinkend
 fulmen-inis. o. bliksem
 fundo-di-sum verslaan, vergieten
 funus-eris, o. begrafenis
 furca gaffel
 furor razernij
 furtum diefstal

G

Germania Duitschland
 gero-ssi-stum dragen, voeren,
 verrichten, ambt bekleeden;
 rem g. slag leveren; res ge-
 stae krijgsdaden, res bene g.
 schitterende krijgsdaden
 gigno, genui, genitum voort-
 brengen
 gladius zwaard
 gloria roem, eer
 gloriosus roemvol
 glorior 1 zich beroemen (op)

Graecia *Griekenland*
 Graecus *Griek(sch)*
 gratias agere *bedanken*
 gratulor 1 (met dat.) *geluk-*
 wensen

habeo *hebben, behandelen*
 habito 1 (be)*wonen*
 hasta *lans*
 haud (volstrekt) *niet*
 haurio-si-stum *putten*
 herba *kruid*
 heri *gisteren*
 hiberna-orum *winterkwartieren*
 hiems-emis *winter*
 Hispania *Spanje*
 Hispanus *Spaansch*
 historia *geschiedenis*
 historicus *geschiedschrijver*
 hodie *vandaag*

iaceo-ui (neer)*liggen*
 iactito 1 *bluffen, pochen*
 iacto 1 *werpen, slingeren*
 iam, reeds, nu; i. non *niet meer*
 ibi *daar (van plaats)*
 ictus 4 *slag, schot*
 ideo *daarom*
 idoneus *geschikt*
 igitur *derhalve, dus*
 ignis-is *vuur*
 ignoro 1 *niet weten*
 illudo-si-sum *bespotten*
 illustris *heerlijk*
 imago-inis *beeld, voorstelling,*
 afbeeldsel

gratus *aangenaam, dankbaar*
 gravis *zwaar, ernstig, heftig*
 gravitas *waardigheid*
 gressus 4 *stap*
 grex-gis, m. *kudde*

H

homo-inis *mensch*
 honestas-tis *eer*
 honor *eer*
 honorificus *eervol*
 honoro 1 *eeren*
 horrendus *verschrikkelijk*
 horror *schrik, ontzetting*
 hospes-itis *gastheer*
 hostilis *vijandig*
 hostis *vijand*
 huc *hier(heen)*
 humanitas *menschlievendheid*
 humanus *menschelijk*
 humerus *schouder*

I

imber-bris *slagregen*
 immineo-ui *dreigen*
 immitto-si-ssum *werpen (op)*
 immobilis *onbeweeglijk*
 immolo 1 *offeren*
 impedio *verhinderen*
 impello-puli-pulsum *aanzetten*
 imperator, *veldheer, keizer*
 imperium *heerschappij, rijk, be-*
 impero 1 bevelen [vel
 impetro 1 *verkrijgen*
 impetus 4 *hevigheid, aanval,*
 geestdrift
 impius *snood, schandelijk*
 impleo-vi-tum *vullen*

implico 1 aantasten
 imploro 1 inroepen, een beroep
 doen op
 improvisus onvoorzien
 imprudentia onvoorzichtigheid
 in (met acc.) in, naar, op, tot,
 tegen; (met abl.) in, op
 incautus argeloos
 incedo-ssi-ssum gaan
 incendo-di-sum ontsteken
 inceptum voornemen
 incido-di geraken
 incipio, coepi beginnen
 incito 1 aanzetten
 inclamo 1 toeroepen
 inclino 1 zich heenwenden,
 wijken, zich neigen
 inclitus bekend, beroemd
 includo-si-sum insluiten
 incola inwoner
 incolumis ongedeerd
 increpo 1 kletteren, uitvaren
 tegen
 incursio inval
 incutio-ssi-ssum slaan
 inde vandaar, daarom
 index-icis aanduiding
 indico 1 mededeelen
 indico-xi-ctum aanzeggen, ver-
 klaren
 in duo-ui-utum aantrekken, klee-
 den
 in eo aangaan, beginnen
 iners traag
 infelix-cis ongelukkig
 infero inbrengen, aandoen;
 se i. zich begeben

infestus verbitterd, gevaarlijk
 inficio-eci-ectum verpesten
 inflammo 1 ontvlammen
 ingenium verstand
 ingens groot, geweldig
 ingratus ondankbaar
 ingredior-ssus sum binnengaan
 inicio-ieci-iectum (in)werpen,
 leggen
 inimicitia vijandschap, veete,
 geschil
 initium begin
 iniuria onrecht, beleediging
 innotesco-ui bekend worden
 inopia gebrek
 inops arm
 inscius onwetend; inscio Hanni-
 bale buiten weten van H.
 insidiae-arum hinderlaag
 insido-sedi-sessum gaan zitten
 insignis voortreffelijk, zich
 onderscheidend, schoon,
 schitterend
 insilio-ui (op)springen
 instituo-ui-utum instellen, in-
 voeren
 instruo-xi-ctum opstellen, uit-
 rusten, onderrichten epulas i.
 aanrichten
 insula eiland
 intactus ongeschonden
 integer ongedeerd
 intellego-xi-ctum inzien
 intendo-di-tum richten
 inter (met acc.) tusschen, onder
 intercipio-cepi-ceptum op-
 vangen

interea ondertusschen
 intereo omkomen
 interficio-feci-fectum dooden
 interim ondertusschen
 interitus ondergang, dood
 intericio; anno interiecto na
 verloop van een jaar
 intro 1 binnengaan
 introduco-xi-ctum binnenleiden
 intueor aanzien, beschouwen
 intus (bijw.) binnen
 inundo 1 overstroomen
 inutilis onnoodig
 invenio-ni-tum vinden
 inventor uitvinder
 investigo 1 opsporen
 invicem elkander
 invidia afgunst, wantrouwen
 invidiosus gehaat
 invisus gehaat
 invito 1 uitnoodigen
 invitus ongaarne: invito Paulo
 tegen den wil van P.
 invoco 1 aanroepen
 ira toorn
 iratus vertoornd

irrideo-si-sum (be)spotten
 irrumpo-rupi-ruptum binnen-
 dringen
 irruo-ui losstormen aanvallen
 ita zoo, aldus
 itaque daarom, derhalve
 iter-ineris, o. reis, marsch,
 toegang
 iterum nog eens, opnieuw
 iubeo-ssi-ssum bevelen
 iucundus aangenaam
 iudex-icis rechter
 iudicium vonnis
 iugum top, rug, juk
 iungo-nxi-nectum (zich) ver-
 eenigen, sluiten, verbinden
 iuro 1 zweren
 ius, iuris, o, recht
 iusiurandum eed
 iussu op bevel
 iustitia rechtvaardigheid
 iustus rechtvaardig
 iuvenis jonge man, jongeling
 iuventus jongelingschap, weer-
 bare manschap

L

labor arbeid
 laboro 1 zwak staan
 lacrima traan
 lacus 4 meer
 laetitia vreugde
 laetus blijde
 lapis-dis steen, mijlpaal
 laqueus strik, strop, net
 Latium (een landstreek)

Latinus (bijv. nw.) Latijnsch;
 meerv. de Latijnen
 latro roover
 latus-eris, o zijde
 latus breed
 laudabilis prijzenswaardig
 laus-dis lof, roem
 lectica draagstoel
 lectus bed

legatio gezantschap
 legatus gezant
 legio legioen
 legitimus wettig
 lego, legi, lectum lezen, kiezen;
 l. spolia buit verzamelen
 lenio 4 stillen
 levis licht
 levo 1 opheffen
 lex-gis wet, voorwaarde
 libenter (bijw.) gaarne
 liber boek
 liber vrij
 liberalitas-tis mildheid
 liberi-orum kinderen
 libero 1 bevrijden van (met
 abl.); ontslaan van
 libertas-tis vrijheid
 licet hoewel
 lictor lictor
 ligneus houten

machina (belegerings)werktuig
 maestus treurig, bedroefd
 magister leermeester; m. equi-
 tum bevelhebber der ruitery,
 ludi m. schoolmeester
 magistratus-us ambt, overheids-
 persoon
 magnificus prachtig, eervol
 magnitudo-inis grootheid
 magnus groot, verheven
 maiestas-tis waardigheid
 malum kwaad, ramp
 malus slecht
 mandatum bevel; mandata op-
 dracht

lignum (ook meerv.) hout
 lineamentum lijn, trek
 lingua tong, taal
 litterae-arum brief, weten-
 schappen
 littus-oris kust
 loco 1 leggen
 locus plaats
 longus lang
 loquor-cutus sum spreken
 lorica pantser
 lorum riem
 lucus heilig woud
 ludo-si-sum spelen
 ludus spel; l. militaris wed-
 strijd; ludi magister school-
 meester
 lugeo-xi betreuren
 lumen-inis, o. licht
 lupus wolf

M

mando-di-sum kauwen
 mane 's morgens vroeg
 maneo-si-sum blijven, duren
 manifestus duidelijk, bewezen
 mansuetudo-inis vriendelijkheid
 manus 4 hand, handvol, troep
 matrona (deftige vrouw)
 Mauri-orum de Mooren
 medicus geneesheer
 medius; in medio-a-o midden
 in; in medium naar het
 midden
 membrum lid
 memoria herinnering
 mendax leugenachtig

mens-tis gemoed, bedoeling
 mensis maand
 mentio melding, gewag
 merces-dis loon, losprijs
 mergo-si-sum indompelen, in
 den grond boren
 meritum verdienste
 meritus verdiend
 metus 4 vrees
 mico 1 flikkeren
 migro 1 verhuizen
 miles-itis soldaat, strijder
 militia krijgsmacht
 mille duizend
 Miltiades-is (eigenn.)
 minae-arum bedreigingen
 minor 1 bedreigen
 minuo-ui-utum kleiner maken
 mirabilis wonderbaar
 miraculum wonder, wonder-
 bare daad
 miror 1 zich verwonderen
 mirus wonderlijk
 misericordia medelijden
 mitesco minder streng worden
 mitis zachtmoedig
 modius schepel
 modo pas, zoo even
 modus maat, wijze
 moenia-ium muren
 moestus zie maestus
 moles-is gevaarte
 molestus lastig

molior openbreken
 mollio weeken, verzachten
 momentum gewicht
 moneo waarschuwen, aanra-
 den, voor oogen houden
 mons berg
 monstrum monster
 mora uitstel, het talmen, het
 uitblijven
 morbus ziekte
 morior, mortuus sum sterven
 mors-tis dood
 mortales-ium de stervelingen
 mortuus dood; een doode
 mos, moris gewoonte; (meerv.)
 karakter
 moveo-vi-tum bewegen, prik-
 kelen, treffen: castra m. de
 l. opbreken
 mox spoedig, aanstonds
 mulcto 1 straffen
 mulier-ris vrouw
 multitudo-inis menigte, over-
 macht
 multus veel
 mundus wereld
 munio versterken
 munus-eris, o, geschenk
 murus muur
 mus, muris muis
 muto 1 verwisselen
 mutus stom
 mutuus wederkeerig

N

nam want
 namque want

nanciscor, nactus sum verkrij-
 gen, aantreffen

narro 1 *verhalen*
 nascor, natus sum *geboren*
 worden, groeien
 nasus, *neus*
 navale proelium *zeeslag*
 navis *schip*
 nec ook *niet*
 necessarius *noodig*
 necessitas-tis *noodzakelijkheid,*
 nood
 necnon, *en, zelfs*
 neco 1 *dooden*
 nefastus: dies n. *onheilsdag*
 nego 1 *zeggen, dat niet*
 negotium *opdracht*
 nepos-tis *kleinzoon*
 neque *en niet; neque-neque*
 noch-noch
 nescio *niet weten*
 neve, *en dat niet, noch*
 nihil *niets*
 nisi *indien niet*
 nobilis *voornaam*
 nobilitas *adel*

nomen-inis o, naam n. *dare*
 zich aanmelden
 nondum *nog niet*
 nonnulli-orum *sommige*
 notus *bekend*
 novem *negen*
 novus *nieuw*
 nox-ctis *nacht*
 noxius *schadelijk*
 nubes-is *wolk*
 nudo, *ontkleeden*
 nullus *geen*
 numerus *getal*
 Numida *Numidiër*
 nunc *nu*
 nunquam *nooit*
 nuntiare *boodschappen*
 nuntius *bode*
 nuper (bijw) *onlangs*
 nusquam *nergens*
 nuto 1 *onzeker zijn*
 nutrio *voeden*
 nux-cis *noot*

O

ob (met acc.) *wegens, om*
 obedio *gehoorzamen*
 obligo 1 *verplichten*
 obliviscor-litus sum *vergeten*
 (met gen.)
 obnoxius *blootgesteld*
 obruo-ui-utum *overdekken,*
 verpletteren
 obsequor-sécutus sum *toege-*
 ven, gehoorzamen

observare *onderhouden, in*
 acht nemen
 obses-idis *gijzelaar*
 obsideo-sedi-sessum *belegeren*
 obsidio *belegering*
 obsisto-stiti *er tegen zijn*
 obstupefacio-feci-factum *ver-*
 baasd doen staan
 obstupesco-ui *verbaasd staan*
 obtineo-ui-tentum *krijgen*

obtrunco 1 vermoorden
obvenio-ni-ntum duidelijk worden

obviam tegemoet; o. ire tegemoet gaan

obvius sum ik kom tegemoet
occasio gelegenheid [(met dat.)

occasus 4 ondergang (der zon)

occīdo-cīdi-cisum dooden

occupo 1 bemachtigen

occurro-i tegemoet gaan

oculus oog, blik

odium haat

odor reuk

offendo-di-sum aantreffen

offensa ongenade

offero aanbieden

officium plicht

olim eens, vroeger

omitto-si-ssum opgeven

omnis geheel, (meerv.) alle

onerare overladen

onus-eris, o, last

onustus beladen

opera moeite, toedoen

operio-ui-tum overdekken

oppidum stad

oppleo-vi-tum overdekken

oppono-sui-situm stellen tegenover

opprimo-pressi-ssum overmannen, verpletteren, overvallen

oppugnatio belegering

oppugno 1 belegeren

ops-is hulp; (meerv.) schatten;

opem ferre hulp verleenen

opto 1 wenschen

opulentus rijk

opus-eris, o werk

oratio redevoering

orator redenaar

orbis terrarum wereld

ordo-inis gelid, stand

orior, ortus sum ontstaan, geboren worden

ornatus 4 opschik, gewaad

orno 1 versieren

oro 1 bidden

os, oris, o, mond, bek, gelaat

os, ossis been

osculor 1 kussen

ostendo-di-sum toonen

otiosus zonder bezigheden

otium het nietsdoen

ovis schaap

ovum ei

P

pactio overeenkomst

paene bijna

palam openlijk

pallium mantel, rok

palor 1 rondzwerfen

palpebra ooglid

palus paal

panis brood

par, paris gelijk

parco, peperci (met dat.) sparen

parens vader, moeder

pareo gehoorzamen

pario, peperī, partum *verkrij-*
gen, verwerven, behalen
 paro 1 (voor)bereiden, zich ge-
reed maken om, toebrengen
 pars-tis *deel*
 parvus *klein, weinig*
 pasco-vi-stum *weiden*
 pascor-stus sum *zich voeden,*
weiden
 passim *hier en daar*
 pastor *herder*
 pater *vader (meerv.) de sena-*
toren, patriciërs
 paternus *van den vader*
 patior, passus sum *dulden, toe-*
patria vaderland [staan
 patricius *adellijk*
 pauci-orum *weinig*
 paulo *weinig; p. post kort*
daarna
 pauper *arm*
 paupertas-tis *armoede*
 pavidus *beangst*
 pavor *schrik*
 pax-cis *vrede*
 pectus-oris *borst*
 pecunia *geld*
 pecus-oris, o. *kudde*
 pedes-itis *voetknecht, infan-*
pellis huid [terist
 pello, pepuli, pulsum *verdrijven*
 pendo, pependi, pensum *betalen*
 penna *veer*
 penso 1 *overwegen*
 penuria *gebrek*
 per (met acc.) *door, over*
 perago-egi-actum *uitvoeren*

percipio-cepi-ceptum *begrijpen*
 percutio-ssi-ssum *slaan, treffen;*
 securi p. *onthoofden*
 perdo-didi-ditum *verliezen*
 perduco-xi-ctum *brenge*
 perennis *voortdurend; perenni*
 rigare aquā *voortdurend met*
water besproeien
 pereō te gronde gaan, om
komen
 perficio-feci-fectum *voleindigen*
 perfidia *trouweloosheid*
 perfidus *trouweloos*
 perfuga *overlooper*
 pergo, perrexi-ctum *doorgaan,*
vervolgen
 periclitor 1 *in gevaar zijn*
 periculosus *gevaarlijk*
 periculum *gevaar*
 peritus *bekwaam*
 permaneo-si *blijven*
 permitto-si-ssum *toestaan*
 permulceo-si-sum *streelen*
 permutatio *uitwisseling*
 perniciosus *verderfelijk*
 Persa *Pers*
 persequor-secutus sum *ver-*
volgen
 perspicio-xi-ctum *begrijpen*
 persto-stiti *volharden*
 perterreo *verschrikken*
 pertraho-xi-ctum *sleepe*
 pervenio-ni-ntum (aan) *komen*
 pes-dis *voet*
 peto-ivi (ii)-itum *aanvallen,*
gaan naar, dingen naar,
vragen

philosophia wijsbegeerte
 philosophus wijsgeer
 pietas-tis liefde
 piger lui
 pignus-oris, o, onderpand
 piscator visscher
 piscis visch
 placeo behagen
 placidus bedaard
 plebeus plebeïsch
 plebs-is volk
 plenus vol, vervuld (met gen.)
 poëma-tis gedicht
 poena straf; poenas dare ge-
 straf worden
 Poenus Carthager
 poëta dichter
 polliceor-citus sum beloven
 pompa plechtige optocht
 pondo (onverbuigb.) pond
 pondus-eris, o, gewicht, massa
 pono-sui-situm plaatsen; castra
 p. de legerpl. opslaan
 pons-tis m. brug
 popularis landgenoot
 populor 1 plunderen, ver-
 woesten
 populus volk
 porro vervolgens
 porta poort
 porto 1 dragen, brengen
 portus 4 haven
 post (met acc.) na
 postea later, daarna
 posteri nakomelingen
 posterus volgende
 postquam nadat

postridie den volgende dag
 postulo 1 vorderen
 potens machtig
 potestas macht, verlof
 prae (met abl.) voor, meer dan,
 wegen
 praebeo verschaffen
 praecedo-ssi-ssum vooruitgaan
 praeceptum voorschrift
 praecipio-cepi-ceptum bevelen
 praeco heraut
 praeda buit
 praeditus begaafd
 praedor 1 plunderen
 praefectus bevelhebber
 praelium slag, gevecht, strijd
 praemitto-si-ssum vooruitzen-
 den
 praemium belooning
 praesidium versterking, bezet-
 ting, legerafdeeling
 praestans voortreffelijk
 praesto-stiti (met dat.) over-
 treffen, uitmunten
 praesum (met dat.) aan het
 hoofd staan
 praeter (met acc.) behalve
 praeterea bovendien
 praetereo voorbijgaan
 praetor praetor
 praeverti-ti-sum voorkomen
 preces-um smeekbede
 precor 1 bidden
 prehendo-di-sum grijpen
 premo-ssi-ssum drukken
 pretium prijs, geld
 primo eerst

<i>primores-um de voornaamsten</i>	<i>prohibeo verhinderen</i>
<i>primus de eerste, (het eerst)</i>	<i>proicio-ieci-iectum werpen</i>
<i>princeps voornaamste, vorst</i>	<i>prolabor-lapsus sum voorover-</i>
<i>principium begin</i>	<i>vallen</i>
<i>prior-us vroeger, eerder, eerst</i>	<i>promitto-si-sum beloven</i>
<i>pristinus vroeger</i>	<i>prope (met acc) dichtbij</i>
<i>priusquam voordat</i>	<i>propero 1 zich haasten</i>
<i>privatus persoonlijk</i>	<i>propinquus bloedverwant</i>
<i>probo 1 goedkeuren</i>	<i>propitius goedgunstig</i>
<i>probus braaf</i>	<i>propono-sui-utum voorstellen</i>
<i>Proca (eigenn.)</i>	<i>propter (met acc.) wegens</i>
<i>procedo-ssi-ssum gaan, voor</i>	<i>prorogo 1 verlengen</i>
<i>den dag komen, naar voren</i>	<i>prosequor-secutus sum verge-</i>
<i>treden</i>	<i>zellen</i>
<i>procella storm</i>	<i>prosum voordeelig zijn</i>
<i>procul ver</i>	<i>provincia wingewest</i>
<i>procumbo-cubui-utum neder-</i>	<i>provoco 1 uitdagen</i>
<i>vallen</i>	<i>proximus naaste, volgende</i>
<i>prodigium wonder</i>	<i>prudens verstandig</i>
<i>proditio verraad</i>	<i>prudentia doorzicht</i>
<i>proditor verrader</i>	<i>publicus openlijk; publicā pe-</i>
<i>proelior 1 strijden</i>	<i>cuniā op staatskosten</i>
<i>proelium zie praelium</i>	<i>pudor schaamte</i>
<i>profecto ongetwijfeld</i>	<i>puella meisje</i>
<i>profero (voor den dag) halen</i>	<i>puer knaap</i>
<i>proficiscor-fectus sum vertrek-</i>	<i>pueritia jeugd</i>
<i>ken, uittrekken</i>	<i>pugna strijd, slag</i>
<i>profiteor-fessus sum te kennen</i>	<i>pugno 1 strijden</i>
<i>geven, opgeven</i>	<i>pulcher schoon</i>
<i>profligo 1 verslaan</i>	<i>pulchritudo-inis schoonheid</i>
<i>profugio-i vluchten</i>	<i>pulvis-eris stof</i>
<i>progredior-gressus sum voort-</i>	<i>Punicus Punisch</i>
<i>rukken, vooruittrekken, uit-</i>	<i>puto 1 meenen</i>
<i>trekken</i>	

Q

quaero-sivi-situm zoeken
 quaesio! ik bid u!
 quam hoe
 quamvis ofschoon
 quantus hoe groot
 quare daarom
 quartus vierde
 quasi als, als het ware
 quatio slaan
 quattuor vier
 querela klacht
 querimonia klacht
 queror, questus sum zich be-
 klagen

questus 4 klacht
 quia omdat
 quicunque wie ook, welke ook
 quidem wel; ne . . . quidem
 zelfs . . . niet
 quies-tis rust
 quin dat niet, dat, of
 Quirites-ium de Romeinen
 quisnam wie
 quisquam iemand
 quo — eo hoe — des te
 quomodo hoe
 quoque ook
 quotidie dagelijks

R

radix-cis wortel
 rapio-ui-ptum rooven, stelen
 rapum raap
 raro zelden
 ratio rede: rationem habere
 (met gen.) acht slaan op
 recedo-ssi-ssum aftrekken
 receptui cano, cecini den af-
 tocht blazen
 recipio-cepi-ceptum heroveren,
 ontvangen se r. (zich) terug-
 trekken
 reconciliatio verzoening
 recupero 1 weer verkrijgen
 recusio 1 weigeren
 reddo-didi-ditum teruggeven
 redemptio het loskooopen
 redeo terugkeeren
 redimo-emi-emptum terugkoo-
 pen, loskooopen

reditus 4 terugkeer
 reduco-xi-ctum terugvoeren
 refero terugbrengen, rang-
 schikken
 refringo openbreken
 regia koninklijk paleis
 regina koningin
 regio landstreek
 regius koninklijk, van den k.
 regno 1 regeeren
 regnum regeering
 rego-xi-ctum besturen
 regredior-gressus sum terug-
 keeren
 reicio-ieci-iectum terugwerpen
 religio godsdienst(zin)
 relinquo-liqui-ctum nalaten,
 achterlaten, opgeven
 reliquiae-arum overschot
 reliquus overig, de rest van

reluceo schitteren
remaneo-nsi overblijven
remoror 1 tegenhouden
removeo-vi-tum verwijderen
remunero 1 vergelden
renascor weder aangroeien
renovo 1 hernieuwen
reor, ratus sum meenen
repello-ppuli-pulsum afweren
repente plotseling
reperio, repperi, repertum vin-
repeto-ivi-itum herhalen [den
reporto 1 bepalen
reprehendo-di-sum afkeuren
repudio 1 afwijzen
requiro-sivi-situm zoeken
res, rei zaak, ding; r. publica
staat
resido-sedi-ssum bedaren
respicio-spexi-ctum omzien
naar
respiro 1 weer adem scheppen
respondeo-di-sum antwoorden
responsum antwoord
restituo-ui-tutum herstellen,
terugbrengen

retineo-ui-tentum vasthouden,
onderhouden
retraho-xi-ctum terugtrekken
revera werkelijk, eigenlijk
revertor-ti terugkeeren
revoco 1 terugroepen
rex-gis koning
rideo-si-sum lachen
rigo 1 besproeien
ripa oever
rixa twist
robur-oris, o, kern, kracht
rogo 1 vragen
Roma Rome
Romanus Romein(sch)
rostrum snavel
rudis ruw
rugio brullen
rugitus gebrul
ruina (ook meerv.) ondergang
ruo-i zich storten
rupes-is rots
rursus wederom
rusticus boer

S

sacerdos-tis priester
sacrificium offer
sacrum godsdienstplechtigheid
saepe dikwijls
sagitta pijl
saltem ten minste
saltus 4 sprong, bergpas
saluber heilzaam
salus-tis redding, heil

sanguis-nis bloed
sapiens wijs
sapientia wijsheid
satis (bijw.) genoeg
saucius gewond
saxum rotsblok, steen
scelus-eris, o, misdaad
schola school
scilicet namelijk

scio *weten*
 sciscitor 1 *navragen*
 scriba *schrijver*
 scribo-psi-ptum *schrijven*
 scriptor *schrijver*
 scutum *schild*
 securis *bijl*
 sed *maar*
 sedeo-di-ssum *zitten*
 sedes-is *zitplaats, zetel*
 seditio *twist, oproer*
 sedulus *ijverig*
 segnis *lui, langzaam*
 semen-inis, o *zaad*
 semper *altijd*
 senator *senator*
 senatus 4 *Senaat*
 senectus-tis *ouderdom*
 senex-is *grijsaard*
 senior *ouder, senator*
 sententia *meening; sententiam*
 fero *vonnis vellen*
 sentio-si-sum *bemerken*
 sepelio-vi-pultum *begraven*
 sepulcrum *graf*
 sequor-cutus sum *volgen*
 sermo, m, *gesprek, woord*
 sero (bijw.) (te) *laat*
 serva *slavin*
 servitus-tis *slavernij*
 servo 1 *redden, beschermen,*
 bewaren
 servus *slaaf*
 seu-seu *hetzij-hetzij*
 sex *zes*
 si *indien, als*
 sic *zoo, aldus*

sidus-eris, o *ster*
 significo 1 *te kennen geven*
 signum *teken*
 silentium *stilzwijgen*
 sileo *zwijgen*
 silva *bosch*
 similis *gelijk*
 simplex-icis *eenvoudig*
 simul *te gelijk*
 simulo 1 *voorgeven; simulatus*
 schijnbaar
 sine (met abl.) *zonder*
 singularis *bijzonder*
 sino-vi-tum *toestaan*
 sobrius *matig*
 societas-tis *bondgenootschap*
 socius *bondgenoot*
 Socrates-is *Socrates*
 sodalis *makker*
 sol-is *zon*
 soleo-itus sum *plegen, gewoon*
 zijn
 solemnus *plechtig*
 solitudo *woestijn*
 sollers *schrander*
 solum *alleen*
 solvo-vi-lutum *losmaken, los-*
 rukken
 somnium *droom*
 somnus *slaap*
 sonitus 4, *klank, slag*
 soror *zuster*
 sors-tis *lot, toeval*
 spargo-si-sum *strooien*
 species 5 *gezicht*
 spectaculum *schouwspel*
 specto 1 *zien*

speculor 1 *bespieden*
 sperno, sprevi-tum *verachten*
 spes 5 *hoop*
 spiro 1 *ademen*
 spolio 1 *berooven, ontkleeden*
 spolium *buit, wapenrusting*
 spondeo, sponodi, sponsum
 beloven
 sponsus *verloofde*
 statim *terstond*
 statio *wachtpost*
 statua *standbeeld*
 statuo-ui-utum *besluiten*
 status 4 *stand*
 stella *ster*
 stimulo 1 *voortdrijven*
 sto, steti 1 *staan*
 strages-is *nederlaag*
 stringo-xi, strictum *trekken*
 studium *ijver, toewijding*
 stultitia *dwaasheid, onnoozel-*
 heid
 stultus *dwaas*
 suadeo-si-sum *aanraden*
 suavis *zoet*
 suavitas-tis *zoetheid*
 sub (met acc. of abl.) *onder*
 subduco-xi-ctum *heimelijk*
 wegvoeren
 subicio-iei-iectum *onderwer-*
 pen
 subigo-egi-actum *onderwerpen*

tabernaculum *tent*
 taceo-ui *zwijgen*
 tacitus *zwijgend*

subito (bijw.) *plotseling*
 subitus *plotseling*
 sublevo 1 *verlichten, onder-*
 steunen
 subrideo-si-sum *glimlachen*
 succedo-ssi-ssum (met dat.) *op-*
 volgen
 successor *opvolger*
 successus 4 *gunstig gevolg,*
 succes
 succingo *omgorden*
 succlamo 1 *toejuichen*
 sudor *zweet*
 (suffragium) ad s. ire *gaan stem-*
 men
 summus *hoogste*
 sumo-psi-ptum *nemen*
 super (met acc.) *bovenop*
 superbia *trotschheid*
 superbus *trotsch*
 supero 1 *overwinnen, over-*
 treffen
 supplex-icis *deemoedig*
 supplicium *straf*
 supra (hier) *boven*
 suscipio-epi-ptum op (zich) *ne-*
 men, aanvaarden
 suspendo-di-sum *houden*
 suspicio-nis *verdenking*
 sustineo-ui *tegenhouden, dra-*
 gen
 Syracusae-arum *Syracuse*

T

talis *zulk (een)*
 tam *zoo*
 tamen *doch, echter, toch*

tamquam als
 tandem eindelijk
 tantum slechts
 tantus zoo groot
 tarditas-tis traagheid
 Tarentinus inw. van Tarente
 Tarquini-orum Tarquini(stad)
 tectum dak, tent
 tegula dakpan
 telum werpspies, pijl, wapen
 temerarius onbezonnen
 temere onbezonnen
 temeritas-tis roekeloosheid
 tempero 1 bedwingen
 tempestas-tis tijd, onweder
 templum tempel
 tempus-oris, o, tijd
 teneo-ui-ntum (be)houden
 tento 1 verkennen
 tergiversor 1 talmen
 tero, trivi, tritum verspillen
 terra, aarde, land
 terreo-ui verschrikken
 terribilis schrikwekkend
 terror schrik
 testis-is getuige
 testudo-inis schildpad
 Thermopylae, arum de Ther-
 mopylen
 Tiberis-is Tiber
 timeo-ui vreezen
 timidus bevreesd
 timor vrees
 toga toga (opperkleed)
 tolero 1 dulden
 tollo, sustuli, sublatum ophef-
 fen, afnemen, opgeven; t.

animos oproerig worden
 tondeo scheren
 tono-ui 1 donderen; tonat het
 dondert
 torquis-is halsketen
 tot zooveel; tot—quot—zoo-
 veel—als
 toties zoo dikwijls
 totus geheel
 trado-didi-ditum overgeven,
 verhalen, uitleveren
 traduco-xi-ctum overbrengen
 traho-xi-ctum (voortsleepen),
 rekken
 traicio-iei-iectum overzetten,
 oversteken
 trans (met acc.) over, aan gene
 zijde van
 transeo overtrekken
 transfero overbrengen
 transigo-xi-xum doorsteken
 transfuga overlooper
 transilio springen over
 trecenti-orum driehonderd
 tredecim dertierr
 tremulus sidderend
 tres, tria drie
 tribunus tribuun; t. militum
 krijgstribuun
 tribuo-ui-utum bewijzen
 tributum belasting
 triginta dertig
 tristis droevig
 triumpho 1 zegepralen, een
 plechtigen intocht houden
 triumphus zegepraal, triomf-
 tocht

Troiani-orum de Trojanen
 trucido 1 vermoorden
 tueor, tutatus sum bescher-
 men
 tum daarna, dan, toen
 tumultus 4 geraas
 tumulus heuvel
 tunc toen, daarna
 turba menigte

ubi waar, toen
 ulciscor, ultus sum (zich)
 wreken
 ullus eenig
 ultimus laatste
 umbra schaduw
 unde waaruit
 undique van alle kanten
 unguis-is klauw
 unicus eenig
 universus geheel
 unquam ooit

vacca koe
 vacuus ledig
 valeo-ui sterk zijn
 validus krachtig
 vallis dal
 vallum wal
 varius verschillend
 vasto 1 verwoesten
 vastus uitgestrekt
 vectigal-is o belasting
 vehemens hevig
 vehor, vectus sum rijden

turbare in verwarring brengen,
 verschrikken
 turma schaar
 turpis schandelijk
 turris toren, kasteel
 tutela, toezicht
 tuto veilig (bijw.)
 tutus veilig
 tyrannus tiran

U

unus een
 urbanus beschaafd
 urbs-bis stad
 urgeo in het nauw brengen
 uro, ussi, ustum branden
 usque tot
 utilis nuttig
 utor. usus sum (met abl.) ge-
 bruiken
 uva druif
 uxor echtgenoot; uxorem du-
 cere trouwen

V

Veientes-um de Vejenten
 vel of
 velocitas-tis vlugheid
 velox vlug, snel
 velut(i) gelijk, evenals
 venatio jacht
 venator jager
 venditor verkooper
 vendo didi-ditum verkoopen
 venenum vergif
 veneo verkocht worden
 venia verlof, vergiffenis

venio-i-tum *komen*
 venter-tris *buik*
 ventus *wind*
 verbera-um *slagen*
 verbero 1 *geeselen, slaan*
 verbum *woord*
 vero *inderdaad, echter*
 vertex-ticis *top*
 verto-ti-sum *keeren*
 verumtamen *evenwel*
 verus *waar*
 vescor (met abl.) *zich voeden,*
 eten
 vestio *kleeden*
 vestis *kleed*
 veto-ui-titum 1 *verbieden*
 vetus *oud, vorig*
 vexo 1 *kwellen*
 via *weg*
 vicinus *naburig, buurman*
 victor *overwinnaar*
 victoria *overwinning*
 vicus *dorp*
 videlicet *namelijk*
 video-di-sum *zien*
 vigilia *het waken, nachtwoak*

vigor *kracht*
 vilis *nietswaardig*
 villa *buitenplaats*
 vincio-nxi-nctum *boeien*
 vinco-ci-ctum *overwinnen*
 vinculum *boei*
 vinum *wijn*
 virga *roede*
 virgo-inis *maagd*
 virtus-tis *deugd, dapperheid*
 visus 4 *gezicht*
 vita *leven*
 vitium *gebrek*
 vitupero 1 *berispen*
 vivo-xi *leven*
 vivus *levend*
 voco *roepen, noemen*
 volo 1 *vliegen*
 Volsci-orum *de Volscen*
 voluntas-tis *wil, meening*
 voveo-vi-tum *toewijden*
 vox-cis *stem, woord*
 vulnero 1 *wonden*
 vulnus-eris, o, *wonde*
 vulpes-is *vos*
 vultus 4 *gelaat*

NEDERLANDSCH-LATIJN.

Zonder nadere aanwijzing is van de werkw. der 2e conj. het perf. en sup. op ui, itum. De werkw. op o zonder cijfer zijn van de 3e conj. De Gen. E. van de woorden op o = *onis*; or = *oris*; ns = *ntis*; is = *is*; x = *cis*. Eigennamen op er, die in deze lijst niet voorkomen, hebben in den Gen. i; die op es Gen. is.

A

aanbieden *offero*
 aanbrengen *affero*
 aandenken *memoria*
 aandoen *infero*
 aangenaam *gratus*
 aankomen *advenio-vēni-ven-*
 tum
 aankondigen *nuntio 1*
 aanleggen *exstruo-xi-ctum*
 aannemen *accipio-epi-eptum*
 aanschouwen *aspicio-exi-ec-*
 tum
 aansporen *incito 1*
 aansteken *incendo-di-sum*
 aanstellen *creo 1*
 aanstonds *statim*
 aantal *numerus*
 aanvaarden *ineo*
 aanval *impetus-us*
 aanvallen *oppugno1, aggredior*
 aanvoerder *dux*

aanvoeren *duco-xi-ctum*
 aanwenden *adhibeo*
 aarde *terra*
 aanwezig zijn, samenst. v. *sum*
 achtervolgen *persequor-cutus*
 sum
Aeneas-ae
 afkeuren *improbo 1*
 afschuwelijk *atrox*
 afslaan *repello*
 afzien van *dimitto (met acc.)*
 akker *ager*
 aldus *ita, sic*
Alexander, dri
 alle meerv. van *omnis*
 alleen *solus*; niet alleen-maar
 ook *non solum-sed etiam*;
 (bijw. = *solum*);
 als *tamquam*
 altaar *ara*
 altijd *semper*

ander *alius*
antwoorden *respondeo-di-sum*
Apennijnen *Apenninus* (enk).
Apollo-ïnis
arbeid *labor*

Babylon-onis
balling *exsul-ulis*
barbaar *barbārus*
barmhartigheid *misericordia*
bedekken *operio*
bedriegen *fallo, fefelli, deceptum*
bedroefd *maestus*
bedrog *fraus, fraudis*
bedwingen *domo 1 contineo-
ui-tentum*
beeindigen *perficio*
begaafd *praeditus*
begeerte *cupiditas*
begin *initium*
beginnen *incipio, coepi, incep-
tum*
begraven *sepelio-ivi-pultum*
begrijpen *intellego-xi-ctum*
behagen *placeo*
behalen *reportare*
behalve *praeter* (met acc.)
bekend *notus*
bekennen *confiteor-fessus sum*
beker *poculum*
bekwaam *peritus*
bekwaamheid *peritia*
beleedigen *laedo-si-sum*
beleediging *contumelia*
beleid *consilium*
belegeren *obsideo-sedi-sessum*
belooning *praemium*

arm (zelfst. n.w.) *brachium*
arm (bijv. n.w.) *pauper*
Athener *Atheniensis*
Aziatisch *Asiaticus*

B

beloven *promitto-si-ssum*
bemerken *animadverto-ti-sum*
beoefenen *colo-ui-cultum*
beploegen *aro 1*
beraadslagen *delibero 1*
bereiden *paro 1*
bereiken *pervenio-veni-ventum*
berg *mons, m.*
bergpas *angustiae-arum*
berispen *vitupero 1*
beroemd *clarus, celebr*
beschermen *defendo-di-sum*
beschouwen *contemplor 1*
beschuldigen *accuso*
besluiten *statuo*
bestormen *oppugno 1*
bestorming *oppugnatio*
bestrafen *punio*
besturen *rego-xi-ctum*
bevel *imperium*
bevelen *impero 1 praecipio-epi-
eptum*
bevriend *amicus*
bevrijden *libero 1*
bewaken *custodio*
bewaren *servo 1*
bewegen *moveo-vi-tum*
bewerken *efficio-eci-ectum*
bewerker *auctor*
bewonderen *admiror 1*
bewondering *admiratio*

bezetten *occupo 1*
 bezetting *praesidium*
 bezoeken *adeo*
 binden *alligo 1*
 binnendringen *invado-si-sum*
 binnengaan *intro 1*
 binnentrekken *ingredior-ssus*
 sum
 bloeien *floreo*
 bloedig *cruentus*
 bloem *flos, floris*
 blij *laetus*
 blijde zijn *gaudeo*
 blijdschap, *laetitia*
 blijven *maneo, mansi*
 bode *nuntius*
 boeien (binden) *vincio-nxi-*
 nctum
 boeien (z. n.) *vincula-orum*
 boek *liber*
 bondgenoot *socius*
 boodschappen *nuntio 1*
 boom *arbor-ōris vr.*

Carthager *Carthaginensis*
 Carthago- *īnis*

daad *factum*
 daar (v. plaats) *ibi*
 daarna *postea, deinde*
 daarom *itāque, quare, igitur*
 dag *dies 5*
 dagelijks *quotidie*
 dankbaar *gratus*

booswicht *homo scelestus*
 bosch *silva*
 bouwen *aedifico 1*
 braaf *probus*
 brand *incendium*
 brengen *fero; (veroorzaken)*
 paro 1
 brief *epistula, litterae*
 bron *fons, m.*
 brood *panis, m.*
 brug *pons, m.*
 brullen *rugio*
 buitengewoon *eximius*
 buit *praeda*
 burger *civis*
 buurman *vicinus; (aan tafel)*
 consessor
 burcht *arx, vr.*
 burger *civis*
 bijl *securis*
 bijna *ferē*
 bijten *mordeo, momordi, mor-*
 sum

C

collega *collega*

D

dansen *salto 1*
 dapper *fortis*
 dapperheid *fortitudo-dinis, vr.*
 deel *pars, partis*
 derhalve *itaque, igitur*
 deugd *virtus-ūtis, vr.*
 deugdzaam *probus*

deur *ianua*
 dichter *poëta*
 dief *fur, furis*
 dienaar *servus, famulus*
 dienen *servire* (met dat.)
 diep *altus*
 dier *bestia, animal-is, o*
 dierbaar *carus*
 dikwijls *saepe*
 ding *res, negotium*
 doch *sed*
 dochter *filia*
 doen *facio, feci, factum*
 dolk *pugio*
 dom *stultus*
 domheid *stultitia*
 dood *mors-rtis, vr.*

echter *tamen*
 echtgenoot *zie vrouw*
 edel *nobilis*
 edelmoedig *nobilis, generosus*
 een *unus*
 eens *olim, aliquando*
 eenvoudig *simplex-plīcis*
 eeren *honoro 1*

feestmaal *convivium*
 fortuin *fortuna*

gaarne *libenter (bijw.)*
 Galliër *Gallus*
 Ganelon-onis

dooden *occīdo-di-sum; inter-*
 ficio-fēci-fectum; neco 1
 doorboren *transfigo-xi-xum*
 doorsteken *zie doorboren*
 dorp *vicus*
 dragen *porto 1; fero*
 drinken *bibo, bibi, potum*
 droefheid *tristitia*
 droevig *tristis*
 Duitschland *Germania*
 dulden *patior, passus sum*
 durven *audeo, ausus sum*
 dus *itaque, igitur*
 dwaasheid *stultitia*
 dwalen *erro 1*
 dwingen *cogo, coegi, coactum*

E

Egyptenaar *Aegyptius*
 eiland *insula*
 eindelijk *tandem*
 eten *manduco 1*
 Etruscer *Etruscus*
 Europeaan *Europaeus*
 eveneens *quoque*

F

Frank *Francus*

G

gast *conviva*
 gebieden *zie bevelen*
 gebouw *aedificium*

gebrek (<i>behoefte</i>) <i>inopia</i> ; (<i>fout</i>) <i>vitium</i>	gevaar <i>periculum</i>
gedicht <i>poëma-ātis</i> , o	gevangen nemen <i>capio</i> , <i>cepi</i> , <i>captum</i>
gedrag <i>mores-um</i>	grijsaard <i>senex</i> , <i>senis</i>
geduldig <i>patiens</i>	gevecht <i>praelium</i> , <i>pugna</i>
geesel <i>flagellum</i>	geven, <i>do</i> , <i>dedi</i> , <i>datum</i> 1
geheel <i>totus</i>	gevoelen <i>sentio</i> , <i>sensi</i> , <i>sensum</i>
gehoorzamen <i>pareo-ui</i> ; <i>obsequor-cutus sum</i>	gevoelen (zelfst. nw.) <i>sententia</i>
geit <i>capra</i>	gewapend <i>armatus</i>
gelaat <i>facies</i> 5	geweldig <i>ingens</i> , <i>vehemens</i>
geld <i>pecunia</i>	gezag <i>imperium</i>
geleerdheid <i>doctrina</i>	gezag <i>cantus</i> 4, <i>carmen-īnis</i> , o.
gelegenheid <i>occasio</i>	gezant <i>legatus</i>
gelooven <i>credo-didi-ditum</i>	gezel <i>comes-itis</i>
geluk <i>fortuna</i> , <i>felicitas-atis</i>	gezicht (gelaat) <i>facies</i> , 5
gelukkig <i>felix</i> , <i>beatus</i>	gezicht (het aanschouwen) <i>conspectus</i> 4.
gelijk <i>similis</i>	gisteren <i>heri</i>
gemakkelijk <i>facilis</i>	god <i>deus</i>
gemoed <i>animus</i>	goddeloos <i>impius</i>
generaal <i>dux</i>	godin <i>dea</i>
genoeg (bijw.) <i>satis</i>	goedertieren <i>benignus</i>
genoegen <i>voluptas</i>	goedheid <i>bonitas-atis</i>
Gepide <i>Gepidus</i>	goedkeuren <i>approbo</i> 1
gering <i>parvus</i>	golf <i>unda</i>
Germaan <i>Germanus</i>	goud <i>aurum</i>
geschenk <i>munus-ēris</i> , o	gouden <i>aureus</i>
geschieden <i>fit</i>	gracht <i>fossa</i>
geschiedenis <i>historia</i>	graven <i>fodio-di-ssum</i>
geschiedschrijver <i>historicus</i>	Griek(sch) <i>Graecus</i>
geschikt <i>idoneus</i>	Griekenland <i>Graecia</i>
geslacht <i>genus-ēris</i> , o	groot <i>magnus</i>
getal <i>numerus</i>	grijpen (wapens gr.) <i>capio</i> , <i>cepi</i> , <i>captum</i> ; <i>arripio-pui-eptum</i>
getrouw <i>fidus</i> , <i>fidelis</i>	

H

haat *odium*
 halsketen *torquis, m*
 hand *manus*
 handelen *ago, egi, actum*
 hangen *pendeo*
 Hannibal-alis
 hart *cor, cordis, o*
 haven *portus 4*
 hebben *habeo-bui-bitum*
 hebzucht *avaritia*
 hebzuchtig *avarus*
 heengaan *proficiscor-fectus sum;*
 abeo
 heer *dominus*
 heerschappij *imperium*
 heet *fervidus*
 heil *salus-utis*
 held *vir fortis*
 helpen *adiuvo*
 herder *pastor*
 herinnering *memoria*
 hert *cervus*

hevig *vehemens*
 hierom *ideo*
 hinderlaag *insidiae-arum*
 hoe (hoezeer) *quam*
 hoe (op welke wijze) *quomodo*
 hoeveelheid *pars*
 hond *canis-is*
 honger *fames-is*
 hoofd *caput-itis, o*
 hoofdstad *caput-itis, o*
 hoog *altus*
 hoop *spes 5*
 hooren *audio*
 hopen *sperare*
 houden (eed) *servare; (vergad.)*
 habere
 huis *domus*
 huisgezin *familia*
 hulp *auxilium*
 iemand hulp vragen *auxilium*
 petere ab aliquo
 hulptroepen *auxilia-orum*

I

in met acc. (waarheen?); met
 indien *si* [abl. (waar?)
 infanterist *pedes-ditis*
 innemen (stad) *capio, cepi,*
 captum

innemen (gebruiken) *sumo,*
 sumpsi, sumptum
 intusschen *interea*
 inwoner *incola*
 Italië *Italia*

J

jaar *annus*
 jongeling *adulescens*

juist (bijw.) *forte*
 Juno-onis

K

keizer *imperator*
 kennis *notitia*

kiezen *eligo; (consul) creare*
 kind *puer*

kleed *vestis*
 klein *parvus*
 knaap *puer*
 knie *genu*
 komen *venio, veni, ventum*
 koning *rex-gis*
 koningin *regina*
 koopen *emo, emi, emptum*
 koopman *mercator*

kostbaar *pretiosus*
 kracht *vis, robur-ōris, o*
 kruid *herba*
 kunst, *ars, artis*
 kunstenaar *artifex-icis*
 kwaad worden *irascor, suscen-*
 sui
 kwellen *vexo 1.*

L

Lacedaemoniër *Lacedaemonius*
 lachen *rideo-si-sum*
 land *terra, regio*
 landman *agricola*
 landstreek *regio*
 lang *longus; (langdurig) diutur-*
 nus
 lang (= langen tijd) *diu (bijw.)*
 langs *praeter met acc.*
 lans *hasta*
 last *onus-ōris, o*
 later *postea*
 Latijnsch *Latinus*
 leeftijd *aetas-tatis m*
 leeren (onderwijzen) *doceo-cui,*
 doctum
 leeren (onderwezen worden)
 disco, didici
 leeren kennen *cognosco-vi-ni-*
 tum
 leerling *discipulus*
 leermeester *magister*
 leger *exercitus 4; agmen-ōnis, o*
 legerplaats *castra-orum*
 leggen *pono-sui-situm*

legioen *legio*
 lente *ver, veris, o*
 leugenachtig *mendax*
 leven (zelfst. n.w.) *vita*
 leven (w.w.) *vivo, vixi, victurus*
 levenswijze *vita*
 leveren (slag) *committo-si-ssum*
 lezen, *lego, legi, lectum*
 lichaam *corpus-ōris, o*
 lied *carmen-ōnis, o*
 liefde *amor, m.*
 liegen *mentior*
 liggen *iaceo-ui*
 list *dolus*
 lof *laus, laudis*
 lofprijzing *laus, laudis*
 loopen *curro, cucurri, cursum*
 losgeld *pretium*
 lot *sors-tis*
 lui *piger*
 luide (met luider stem) *magna*
 voce
 luisterrijk *praeclarus*
 lijk *corpus-ōris, o*

M

maagd *virgo-gĭnis*
 maaltijd *convivium, cena*
 maan *luna*
 maand *mensis-is, m*
 maar *sed*
 Macedoniër *Macedo-ŋnis*
 macht *potestas*
 machtig *potens*
 maken *facio, feci, factum*
 mantel *pallium*
 marsch *iter, itineris, o*
 medelijden *misericordia*
 meenen *puto, 1; existimo, 1*
 meening *sententia*
 meester *magister; (heer) do-*
 minus
 menigte *multitudo-dĭnis*
 meisje *puella*
 melden *nuntio 1*

naam *nomen-inis, o*
 naburig *vicinus*
 nacht *nox, noctis*
 nadeelig zijn: *samenst. sum*
 naderen *appropinquo 1*
 Napels *Neapolis-is*
 natuur *natura*
 nauwkeurig *diligens*
 nederlaag *clades-is*
 neef *consobrinus*
 niemand *nemo*

Odoacer *Odoacar-is*
 oefening *thema-ġtis, o*
 of aut, vel

mensch *homo-homĭnis*
 menschelijk *humanus*
 metaal *metallum*
 middel *remedium*
 misdaad *scelus-ġris, o*
 misdadiger *homo scelestus*
 misleiden *decipio*
 misschien *fortasse*
 moedig *fortis*
 moeilijk *difficilis*
 moeilijkheid *difficultas-tatis*
 moeten *debeo*
 mond *os, oris*
 monster *monstrum*
 monsteren *lusto 1*
 morgen *cras (bijw.)*
 muis *mus, muris*
 muur *murus*

N

niets *nihil*
 nieuw *novus*
 noemen *dico*
 nog *adhuc*
 noodigen *invito 1*
 noodlottig *fatalis*
 noodzakelijk *necessarius*
 nooit *nunquam*
 nu *nunc*
 nuttig *utilis*

O

offeren *immolo 1; offero*
 olifant *elephantus*
 omgeven *circumdo-dedi-datum 1*

omkomen *pereo*
 omringen zie *omgeven*
 onbekend *ignotus*
 ondergaan (van de zon) *occido-di*
 ondergang *interitus 4; (v.d.zon)*
 occasus 4
 onderhouden *observare*
 onderrichten *erudio*
 ondervinden *experior-pertus*
 sum
 onderwerpen *subicio-ieci-iec-*
 tum
 onderwijzen zie *onderrichten*
 ondeugd *vitium*
 ongeluk *calamitas-atris*
 ongelukkig *infelix, miser*
 ongelijk *dissimilis*
 onmiddellijk *statim*
 onrecht *iniuria*
 onrechtvaardig *iniustus*
 onsterfelijk *immortalis*
 ontkomen *evado-si-sum*
 ontnemen *adimo-emi-emptum*
 ontrooven *eripio-ui, ereptum*
 ontstaan *orior, ortus sum*
 ontvangen *accipio-epi-eptum*
 ontwortelen *evello*
 ontzaglijk *ingens*
 onverstand *stultitia*
 oog *oculus*
 ooievaar *ciconia*
 ook *etiam; quoque*
 oor *auris*

oordeel *iudicium*
 oudheid *antiquitas-atris*
 oorlog *bellum*
 oorzaak *causa*
 opeens *subito*
 openen *aperio-ui-apertum*
 opgaan *orior, ortus sum*
 oplettend *attentus*
 opnemen *suscipio, suscepi, sus-*
 ceptum
 opnieuw *iterum*
 opslaan (legerpl.) *castra pono,*
 posui-situm
 opspringen *prosilio*
 opstaan *surgo, surrexi, surrec-*
 tum
 opvoeden *edūco 1*
 orakel *oraculum*
 oud *vetus; antiquus*
 ouders *parentes*
 overblijven *supersum*
 overgeven *trado-dīdi-ditum*
 overige *ceteri, ae, a*
 overleveren zie *overgeven*
 oversteken *traicio-ieci-iectum*
 overtreffen *supero 1*
 overtrekken *transeo; transgre-*
 dior-gressus sum
 overwinnaar *victor*
 overwinnen *supero 1; vinco, vici,*
 victum
 overwinning *victoria*

paard *equus*
Pers *Persa*
Phoenicië *Phoenicia*
plaats *locus*
plaatsen *pono, posui-situm*
plan *consilium*
plant *planta*
plegen (*gewoon zijn*) *soleo*
plegen (*misdaad*) *committo*
plicht *officium*

raad *consilium*
ramp *calamitas-atis; malum*
rampzalig *miser*
recht *ius, iuris, o*
rechter *iudex, iudicis*
rechterhand *dextera*
rechtvaardig *iustus*
rechtvaardigheid *iustitia*
redden *servare*
redding *salus-utis, vr.*
reden *causa*
redenaar *orator*
redevoering *oratio*
reeds *iam*
regeeren *regnare*
regeering *regnum; imperium*
reis *iter, itinēris*
ring *annulus*
rivier *fluvius, flumen-inis, o*

samenzwering *coniuratio*
Saraceen *Saracenus*
schaar *multitudo-inis, vr.*

P

plotseling *subito* (bijw.)
poort *porta*
prachtig *magnificus*
priester *sacerdos-otis*
prijs *praemium*
prijzen *laudo 1*
prijzenswaardig *laudabilis*
Puniër *Poenus*
Punisch *Punicus*
pijl *sagitta*

R

roede *virga*
Roelant *Rolandus*
roem *gloria*
roemvol *gloriosus*
roepen *voco*
Rome *Roma*
Romein(sch) *Romanus*
roos *rosa*
rooven *rapio, rapui, raptum*
roover *latro*
rots *rupes-is*
ruiter *eques, equitis*
rund *bos, bovis*
Rutuliër *Rutulus*
rijk (bijv. nw.) *dives*
rijk (zelfst. nw.) *regnum*
rijkdom *divitiae-arum*
Rijn *Rhenus*

S

schade doen *noceo-ui*
schadelijk *noxius*
schandelijk *turpis*

schat *thesaurus*
 schenken *dono* 1
 scheppen *creo* 1
 schild *scutum, clypeus*
 schip *navis-is, vr.*
 schipper *nauta*
 schitteren *fulgeo-si*
 school *schola*
 schoon *pulcher*
 schoonheid *pulchritudo-inis*
 schouwspel *spectaculum*
 schranderheid *calliditas*
 schreeuwen *clamo* 1
 schrik *terror*
 schrijven *scribo-psi-ptum*
 schrijver *scriptor*
 schuld *culpa*
 schuldig zijn *debeo*
 secretaris *scriba*
 senaat *senatus-us*
 senator *senator*
 September *September-bris*
 Sicilië *Sicilia*
 sindsdien *inde*
 slaaf *servus*
 slaan *caedo, cecidi, caesum*
 slag (veldslag) *pugna*
 slang *serpens*
 slapen *dormio*
 slecht *malus*
 slechts *tantum*
 slingeren *iactare*
 sluiten *claudio-si-sum*
 smaad *opprobrium*
 smart *dolor, m*
 snel *celer, velox*
 snelheid *celeritas*

sneuvelen *cado, cecidi; pereo*
 soldaat *miles-itis*
 Socrates-is
 sommige *nonnulli ae, a*
 Spanje *Hispania*
 sparen *parco, peperi (met dat.)*
 Spartaan *Lacedaemonius*
 speer *hasta*
 spel *ludus*
 spelen *ludo-si-sum*
 spion *explorator*
 spoedig *mox (bijw.)*
 spreken *loquor, locutus sum*
 spijs *cibus*
 staan *sto, steti* 1
 staat *res publica*
 stad *urbs, urbis; oppidum*
 stam *tribus* 4
 standbeeld *statua*
 standvastigheid *constantia*
 steeds *semper*
 steen *lapis-idis, m*
 steil *arduus*
 stelen *furor* 1 *aufero*
 stem *vox, vocis*
 ster *stella; sidus-ëris, o*
 sterk *fortis, firmus*
 sterveling *mortalis*
 sterven *morior, mortuus sum*
 stichten *condo-didi-ditum*
 stilte *silentium*
 storm *procella*
 stoutmoedig *audax*
 stoutmoedigheid *audacia*
 straf *poena*
 straffen *punio*
 strand *litus-oris*

strekken zie regel 5 pag. 92
streng *severus*
stroom *fluvius, flumen-inis*

struikroover *latro*
strijd *pugna, praelium*
strijden *pugno 1*

T

taal *lingua*
teeken *signum*
tegenkomen *occurro-i-cursum*
(met dat.)
tegenstander *adversarius*
tegenwoordig zijn. samenst. v.
sum
temmen *domo-ui-ĭtum 1*
tempel *templum*
teruggeven *reddo-dĭdi-ditum*
terugkeeren *redeo; revertor-ti*
tevergeefs *frustra* (bijw.)
tevreden *contentus*
thans *nunc*
Tiber *Tiberis*
toch *tamen*
tocht, iter, *itineris*
toestaan *concedo-ssi-ssum*
toevallig *forte*
toonen *ostendo-di, ostentatum*

toorn *ira*
toren *turris*
traag *piger-i*
traagheid *pigritia*
traan *lacrima*
treffen *percutio-ssi-ssum 3*
trekken *traho-xi-ctum; (mar-
cheeren) contendo-di-tum;
(zwaard) stringo-nxi-strictum*
treurig *tristis*
troepen *copiae-arum*
Trojaan *Troianus*
Troje *Troia*
trotsch *superbus*
trotschheid *superbia*
trouw (zelfst. nw.) *fides 5*
(bijv. nw.) *fidelis*
tweedracht *discordia*
tijd *tempus-ōris, o*
tijding *nuntius*

U

uitdagen *provoco 1*
uitgaan *exeo; egredior-gressus*
sum
uitmuntend *egregius*
uitnoodigen *invito 1*
uitroepen *exclamo 1*

uitrusten (een leger) *comparo 1*
uitslag *eventus 4*
uitstellen *differe*
uitstekend *egregius, eximius*
uur *hora*

V

vaderland *patria*
 vallen *cado, cecidi, casurus*
 vechten *pugno 1*
 veel *multus*
 veld *campus*
 veldheer *dux-cis*
 Venus-ëris
 verachten *contemno-mpsi-*
 mptum
 veranderen *muto 1* (overg.)
 verbazing *admiratio*
 verbergen *abscondo-di-ditum*
 verbinden *iungo, iunxi, iunctum*
 verbranden *comburo-ssi-ssum*
 verdedigen *defendo-di-sum*
 verdediging *defensio*
 verderfelijk *perniciosus*
 verdienen *mereo*
 verdragen *tolero 1; patior, pas-*
 sus sum
 verdrijven *expello-puli-pulsum*
 verduren, zie verdragen
 verdwalen *erro 1*
 vergezellen *comitor 1*
 verhaal *fabula*
 verhalen *narro 1*
 verhinderen *prohibeo*
 verhuizen *demigro 1*
 verklaren *dico-xi-ctum; (oorlog)*
 indico-xi-ctum
 verkoopen *vendo-dïdi-ditum*
 verlangen (zelfst. nw.) *deside-*
 rium, cupiditas-atís
 (werkw.) *desidero 1; cupio-*
 ivi-ctum

verlaten *relinquo, reliqui, re-*
 lictum
 verlichten *levo 1; (v. d. zon)*
 collustro 1
 vermanen *moneo; hortor 1*
 vermaning *monitio*
 vermeederen *augeo-xi-ctum*
 vermogen *facultas-atís*
 vermoorden *neco 1*
 vermijden *evito 1*
 vernietigen *deleo-evi-etum*
 verontschuldigen *excuso 1*
 veroordeelen *damno 1*
 veroveren *expugno 1*
 verrader *proditor*
 verschaffen *praeebo*
 verscheidene *complures*
 verschrikkelijk *atrox*
 verschrikken *terreo-ui-ctum*
 versieren *orno 1*
 verslaan *profligo 1*
 versmaden zie verachten
 verstandig *prudens*
 vertalen *verto 3*
 vertelsel *fabula*
 vertrekken *proficiscor-fectus*
 sum
 vrouwen (met dat.) *confido-*
 fiscus sum
 vervolgens *deinde*
 verwaarloozen *neglego-xi-ctum*
 verwarring *perturbatio*
 verwoesten *deleo-evi-etum;*
 (van akkers) vasto 1; populo 1
 verzamelen *colligo-egi-ectum*

verzoeken *oro* 1 (met acc.)
 vinden *invenio-ni-ntum*
 visch *piscis-is, m*
 vleesch *caro, carnis*
 vloot *classis*
 vlucht *fuga*
 vluchten *fugio, fugi*
 vlijt *diligentia, studium*
 vlijtig *diligens, sedulus*
 voelen *sentio*
 voeren (leiden) *duco-xi-ctum*
 (oorlog v.) *gero, gessi, gestum*
 vogel *avis, vr.*
 volgen *sequor, secutus sum*
 volk *populus; gens-ntis*
 volksstam *tribus* 4
 vooral *praesertim*
 voorbeeld *exemplum*
 voordeel *commodum*
 voordeelig zijn, zie samenst.
sum
 voornaamste *princeps*
 voorschrift *praeceptum*
 voortdurend *perpetuus; (bijw.)*
perpetuo
 voortreffelijk *eximius; praestans*

vooruitzenden *praemitto-si-*
ssum
 voorval *casus* 4
 voorzichtig *prudens*
 voorzichtigheid *prudentia*
 vorst (koning) *rex, regis;*
 (koude) *gelu* 4
 vragen *rogo* 1 (met acc.)
 vrede *pax-cis*
 vreemd *barbarus*
 vrees *timor*
 vreeselijk *horrendus; atrox*
 vreezen *timeo* (zie blz. 97)
 vreugde *laetitia; gaudium*
 vriend *amicus*
 vriendschap *amicitia*
 vroeger *antea; (oudtijds) olim*
 vroolijk *alacer*
 vrouw *mulier-iëris; (echtgen.)*
uxor
 vrucht *fructus* 4
 vruchtbaar *fertilis*
 vrijheid *libertas-atís*
 vuur *ignis, m*
 vijand *hostis; (persoonl. v.)*
inimicus
 vijandig *hostilis; inimicus*

W

waar (bijv. nw.) *verus;*
 (= waar?) *ubi*
 waarde *pretium*
 waarheid *veritas-tatis*
 waarom *cur*
 wachten *expecto* 1
 wagen (zelfst. nw.) *currus* 4
 (werkw.) *audeo, ausus sum*

wandelen *ambulo* 1
 want *nam*
 wapenen (zelfst. nw.) *arma,*
-orum; (werkw.) armo 1
 warmte *calor*
 water *aqua*
 weder *iterum*
 week *hebdomas-dis*

weelde *luxuria*
 weenen *fleo, flevi, fletum*
 weg *via*
 weggaan *abeo*
 wegzenden *dimitto-si-ssum*
 weinige *pauci, ae, a*
 weldaad *beneficium*
 wenden *verto-ti-sum*
 wenschen *cupio*
 wereld *mundus*
 werk *opus-eris, o*
 wet *lex, legis*
 weten *scio; niet weten nescio*
 wetenschap *scientia; litterae*
 wil *voluntas-tatis*
 wind *ventus*
 winst *lucrum*

Xanten *Castra vetera*

ijdel *vanus*
 ijver *studium, industria*

zaak *res, negotium*
 zeden *mores-um*
 zee *mare-is, o*
 zeeroover *pirata*
 zegepraal *victoria, triumphus*
 zeggen *dico-xi-ctum*
 zeker *certus*
 zelfs *etiam, vel*
 zenden *mitto-si-ssum*
 ziek *aegrotus*
 ziekte *morbus*
 ziel *animus*

winter, hiems, hiëmis
 woest *ferox*
 wonde *vulnus-ëris, o*
 wonden *vulnero 1*
 wonen *habito 1*
 woord *verbum*
 worgen *strangulo 1*
 woud *silva; nemus-oris, o*
 wraak *ultio*
 wreed *crudelis*
 wreken *ulciscor, ultus sum*
 wijken *cedo-cessi-cessum*
 wijn *vinum*
 wijs *sapiens*
 wijsgeer *philosöphus*
 wijsheid *sapientia*

X

IJ

ijverig *sedulus, diligens*

Z

zien *video-di-sum*
 zilveren *argenteus*
 zingen *canto 1*
 zitten *sedeo-di-ssum*
 zoeken *quaero, quaesivi-situm*
 zoet *dulcis*
 zomer *aestas-atís*
 zon *sol, solis*
 zoo *ita, sic*
 zorg *cura*
 zorgen *curo 1*
 zucht *cupiditas-atís*

zuster *soror*
zwaar *gravis*
zwaard *gladius*

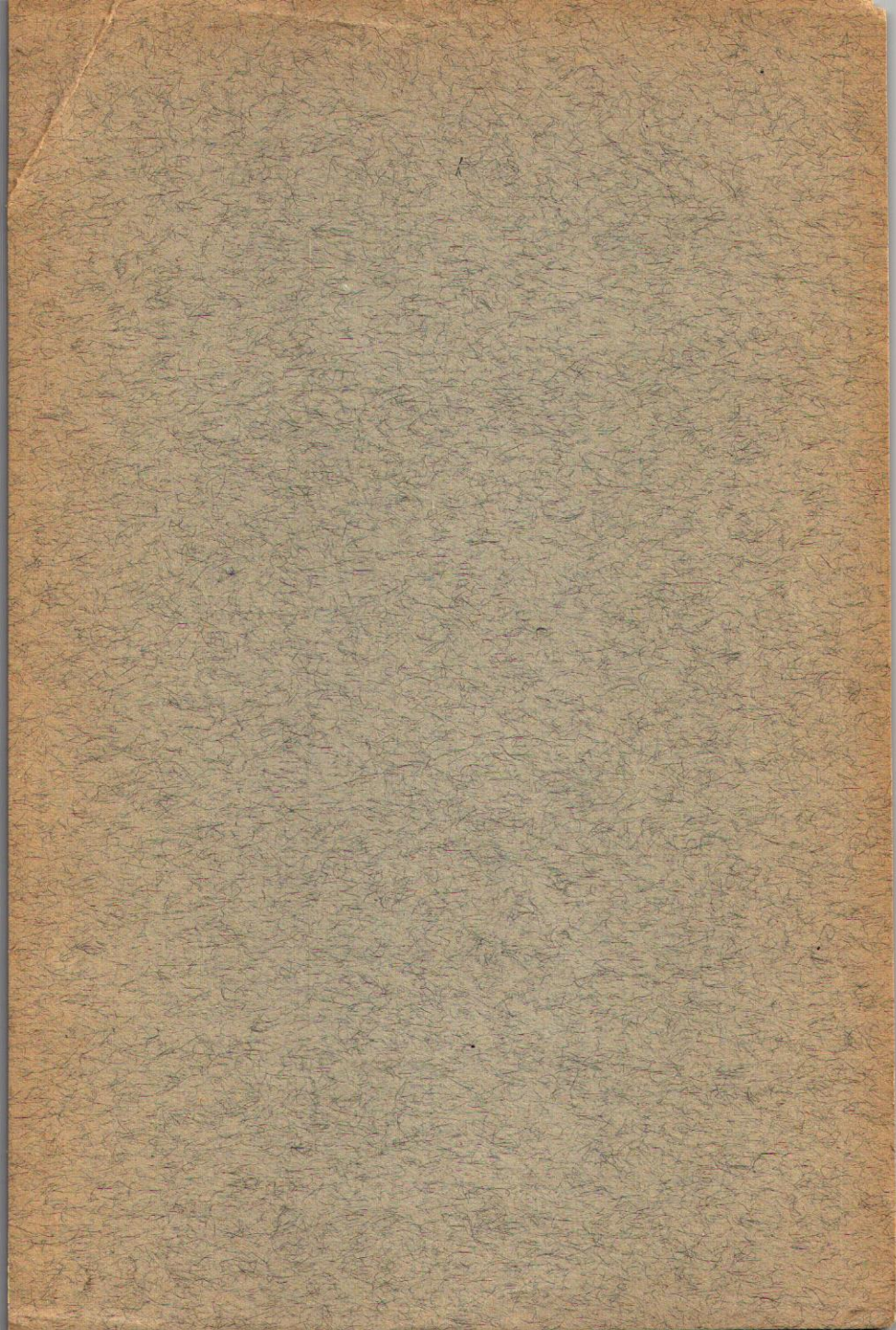
zwak *infirmus*
zweren *iuro* 1

SYNTAXIS-REGELS

	Bladz.
Tijdsbepalingen	51
Genetivus partitivus	66
Genetivus obiectivus	66
Esse in de beteekenis van: bezitten	92
Esse in de beteekenis van: strekken	92
Ut en ne met den conjunctief	94
Dat en dat niet na: vreezen	97
Imperfectum vertaald door perf.	107
Cum met den conjunctief	127
Accusativus cum infinitivo	148
Participium conjunctum	159
Ablativus absolutus.	170
Nominativus cum infinitivo	183
Voorzetsels (Praeposities)	196
Gerundium	197
Gerundivum	199
Veranderen van gerundium in gerundivum	209
„Men”	212

Verbetering

Bldz. 97, Regel 7 . . . en dat niet door ut moet zijn:
door ne non.

N. V. PAUL BRAND'S UITG.-BEDRIJF — HILVERSUM

ED. FRANK, LEERAAR TE CULEMBORG

Latijnsche Spraakkunst

voor de tweede klas der Gymnasia

Ingenaaid f 1.75

Latijnsche Thema's en Vertalingen

voor de tweede klas der Gymnasia

Ingenaaid f 2.25

Dr. H. VROOM, LEERAAR TE CULEMBORG

Latijnsche Spraakkunst

voor de vier hoogste klassen der Gymnasia

Prijs gebonden in linnen band f 2.90

Latijnsche Thema's

voor de derde klas der Gymnasia

Ingenaaid f 1.25

Latijnsche Thema's

voor de vierde klas der Gymnasia f 1.—